

การประชุมวิชาการระดับชาติ จันทศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 2

9 กันยายน 2559

บรรณาธิการ

ปกรณ์ ลิ้มปทุมสรณ์
ศิริวรรณ วรชัยยุทธ

เจ้าของ	ศูนย์จีนศึกษา และศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และ สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ที่ปรึกษา	รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข
บรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริวรรณ วรรณชัยยุทธ
กองบรรณาธิการ	รองศาสตราจารย์ ดร.มาลินี ดิลกวนิช รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรรวนิชศักดิ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล อาจารย์อรณิศา วิริยธนานนท์ อาจารย์ อู๋ อวิ้นหลง

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประเมินคุณภาพบทความ

- ศาสตราจารย์ ดร.สุรชัย ศิริไกร
รองศาสตราจารย์ ดร.กนกพร นุ่มทอง
รองศาสตราจารย์ ดร.นภดลชาติประเสริฐ
รองศาสตราจารย์ ดร.ปกรณ์ ลิ้มปนูสรณ์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรสิทธิ์ อมรรวนิชศักดิ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุกัญญา บำรุงสุข
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วาสนา วงศ์สุรวัฒน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุรินทร์ ศรีสมถวิล
อาจารย์ ดร.จตุวิทย์ แก้วสุวรรณ
อาจารย์ เศรษฐพงษ์ จงสงวน

การประชุมวิชาการระดับชาติ

จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 2

วันศุกร์ ที่ 9 กันยายน 2559 เวลา 10.00 – 16.30 น.

ณ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

จัดโดย

ศูนย์จีนศึกษา และศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ร่วมกับ
สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หลักการและเหตุผล

นับแต่ได้มีการสถาปนาความสัมพันธ์ไทย-จีนมาจนครบ 40 ปีในปี พ.ศ. 2558 นั้น เพื่อเป็นการร่วมเฉลิมฉลอง และรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับจีนศึกษา ศูนย์จีนศึกษาได้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2558 นักศึกษาและนักวิชาการในวงการการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผลงานวิชาการเป็นอย่างดี ถือเป็นก้าวแรกของวงการจีนศึกษาในประเทศไทยที่ได้มีพื้นที่ในการนำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยให้เผยแพร่ในวงวิชาการอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

จากผลสำเร็จที่ได้กล่าวมาข้างต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นวงวิชาการจีนศึกษาอย่างต่อเนื่อง ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา จึงเห็นสมควรให้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 2 ในเดือนกันยายนปีนี้โดยร่วมมือกับสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อกระตุ้นให้เกิดการศึกษาวิจัยและสร้างผลงานวิชาการด้านจีนศึกษามากยิ่งขึ้น
2. เพื่อสร้างชุมชนวิชาการที่มีความสนใจร่วมกันศึกษาด้านจีนศึกษาให้กว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้น
3. เพื่อเป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิชาการด้านจีนศึกษา
4. เพื่อเป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงผลงานของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

วิธีดำเนินการ

1. ประชุมคณะกรรมการเพื่อวางแผนงาน
2. ประสานงานและติดต่อวิทยากร ผู้ดำเนินรายการ
3. จัดทำหนังสือเชิญ ประชาสัมพันธ์การจัดงาน
4. ดำเนินการขั้นตอนการพิจารณาบทความ
5. ประชุมเตรียมความพร้อมก่อนการจัดงาน
6. สรุปผลการจัดงาน

สถานที่ดำเนินงาน

ณ สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

ระยะเวลาดำเนินงาน

วันศุกร์ ที่ 9 กันยายน 2559

กลุ่มเป้าหมาย

นักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป จำนวน 150 คน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

ศูนย์จีนศึกษา และศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา และสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

การประเมินผล

จัดทำแบบสอบถามข้อมูลผู้เข้าร่วมงานและประเมินผลการจัดงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. เกิดการศึกษาวิจัยและสร้างผลงานวิชาการด้านจีนศึกษามากยิ่งขึ้น
2. เกิดชุมชนวิชาการที่มีความสนใจร่วมกันศึกษาด้านจีนศึกษาให้กว้างขวางและลุ่มลึกยิ่งขึ้น
3. เป็นเวทีในการนำเสนอผลงานวิชาการด้านจีนศึกษา
4. เป็นการเผยแพร่ชื่อเสียงผลงานของสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา

กำหนดการ
การประชุมวิชาการระดับชาติ จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 2
จัดโดย

ศูนย์จีนศึกษาและศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
ร่วมกับ สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ในวันศุกร์ที่ 9 กันยายน 2559 เวลา 09.30-16.30 น.
สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต

- 09.30 - 10.00 น. ลงทะเบียน
- 10.00 - 10.45 น. พิธีเปิด ณ ห้องสัมมนากลาง สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา
กล่าวรายงาน: รองศาสตราจารย์ ดร.กิตติ ประเสริฐสุข
ผู้อำนวยการสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กล่าวเปิดงาน: รองศาสตราจารย์เกษิณี วิฑูรชาติ
รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและบริหารศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 10.45 - 12.00 น. การบรรยายพิเศษ “เมฆฝนจีนกับท้อจรรยาไทย”
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนศ เวศร์ภาดา
คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
- 12.00 - 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 - 13.30 น. สาธารณรัฐประชาชนจีน มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียกลาง
กติมา พ่วงชิงงาม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 13.30 - 14.00 น. แก่นความคิดในปรัชญาสวินจื่อ
ปวีณา กิจศิริสิน นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมจีนศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 14.00 - 14.30 น. การศึกษาเปรียบเทียบคำคุณศัพท์ 早 และ 快 ในภาษาจีนสมัยใหม่
วิชา อัครวัฒน์ สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- 14.30 - 14.45 น. อาหารว่าง
- 14.45 - 15.15 น. จีนและสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์
ภัทรพล สมเหมาะ นักศึกษาปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 15.15 - 15.45 น. การปกครองโดยระบบแปดกองธงในสมัยราชวงศ์ชิงตอนต้น
วรุณพร สุวรรณธานี นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาวัฒนธรรมจีนศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 15.45 - 16.15 น. ความฝันในหอแดง ควรใช้ชื่อเรียกใดกันแน่ ?
ธน์สัถ์ สุวัฒน์มหาตม์ นักวิชาการอิสระ

พิธีกร : อาจารย์ ดร.ศิริวรรณ วรชัยยุทธ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมายเหตุ กำหนดการอาจมีการเปลี่ยนแปลงตามความเหมาะสม

คำนำ

ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีภารกิจหลักคือ ส่งเสริมให้การศึกษาและวิจัยทางด้านจีนศึกษาแพร่หลายในสังคมไทย ตลอดเวลากว่า 30 ปีที่ผ่านมาได้ จัดกิจกรรมในลักษณะต่างๆ ที่กระตุ้นให้สังคมไทยเกิดความตื่นตัวและเอาใจใส่ต่อความรู้เกี่ยวกับ ประเทศจีนและวัฒนธรรมจีน มีผลงานต่อเนื่องสม่ำเสมอเป็นที่ประจักษ์อยู่ การประชุมวิชาการ ระดับชาติจีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครั้งที่ 1 เป็นอีกหนึ่งภารกิจที่ได้รับความร่วมมือจาก หน่วยงานพันธมิตรภายในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์คือ ศูนย์การเรียนรู้จีนศึกษาบรมราชกุมารี และ โครงการปริญญาโทวัฒนธรรมจีนศึกษา สาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ ซึ่งนักศึกษาและ นักวิชาการในวงการการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ผลงานวิชาการ เป็นอย่างดี

จากผลสำเร็จที่ได้กล่าวมาข้างต้นเพื่อเป็นการกระตุ้นวงวิชาการจีนศึกษาอย่างต่อเนื่อง ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาจึงได้จัดการประชุมวิชาการระดับชาติจีนศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ครั้งที่ 2 ขึ้น เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2559 ซึ่งการประชุมดังกล่าวได้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี “รายงานหลังการประชุมฯ” เล่มนี้ รวบรวมบทความที่คัดสรรแล้วในที่ประชุมวิชาการ “จีนศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 2” จึงหวังว่าจะเป็นเอกสารที่มีประโยชน์ต่อวงการจีนศึกษา ของไทยต่อไป

รองศาสตราจารย์ ดร.มาลินี ดิลกวัณิช

ประธานกรรมการศูนย์จีนศึกษา

สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สารบัญ

บทความเกียรติยศ “เมฆฝนจีนกับบทอัครจริยไทย”	
ธเนศ เวศร์ภาดา	1
สาธารณรัฐประชาชนจีน มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียกลาง	
กติมา พ่วงชิงงาม	15
แก่นความคิดในปรัชญาสวินจื่อ	
ปวีณา กิจศิริสิน.....	45
การศึกษาเปรียบเทียบคำคุณศัพท์ 早 และ 快 ในภาษาจีนสมัยใหม่	
วิรัช อัครวัฒน์.....	65
จีนและสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์	
ภัทรพล สมเหมาะ	77
การปกครองโดยระบบแปดกองธงในสมัยราชวงศ์ชิงตอนต้น	
วรุณพร สุวรรณธานี.....	107
ความฝันในหอแดง ควรใช้ชื่อเรียกใดกันแน่ ?	
ธนส์ สุวัฒน์มหาตม์.....	123

บทความเกียรติยศ

เมฆฝนกับบทอัศจรรย์

ผศ.ดร.ธเนศ เวศร์ภาดา

คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

ก่อนฝนตก

ในครั้งที่เขียนบทความเรื่อง "ลิลิตพระลอ กวีนิพนธ์แปลจีน: การก้าวข้าม 'ความเป็นอื่น' ทางวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย" พบว่าศาสตราจารย์เผย เสี่ยวรุ่ย ผู้แปลได้แปล "เสร็จสองสมพาสแล้ว กลกาม" เป็นภาษาจีนว่า “双双云雨华” “云雨” ในที่นี้ไม่ใช่ "เมฆฝน" ที่แปลตามตัว แต่มีความหมายโดยนัยหมายถึงบทอัศจรรย์ สืบค้นด้วยความตื่นเต็นว่าวรรณคดีจีนมีบทอัศจรรย์เช่นเดียวกับวรรณคดีไทย นึกสนุก ร่างความคิดเป็นบทความชิ้นนี้ เพื่อเสนอจินตภาพของบทอัศจรรย์ในงานวรรณศิลป์ไทย อันเป็นบททดลองศึกษา วางไว้สำหรับการศึกษาต่อยอดให้ละเอียดล่อต่อไป

พิรุณโปรยปราย

1. ลักษณะและลีลาของบทอัศจรรย์ไทย

คำว่า “อัศจรรย์” ในวรรณคดีไทยปรากฏใช้อย่างน้อยใน 3 บริบท ดังนี้

1. แสดงอำนาจของการเสียดสี โนมหาเวสสันดรชาดก การที่พระเวสสันดรบริจาคสองกุมารให้แก่ชุก และบริจาดนางมัทรีแก่พราหมณ์ซึ่งเป็นพระอินทร์แปลงกายลงมา ถือเป็นการเสียดสีอันสูงส่งยากที่บุคคลอื่นจะกระทำได้ จึงเกิดอัศจรรย์ขึ้น ดังนี้

“.....เมื่อพระองค์ยอยกปิยบุตรทานมิทันช้า จึงหล่อหลั่งอุทกธารา ให้ตกลงเหนือมือทิดาจารย์ อัศจรรย์ก็บังคาลบังเกิดมี อันว่าพื้นธรณีอันหนาแน่น ได้สองแสนสี่หมื่นโยชน์ เสียดอุโฆษครั้นครั้น ดังไฟประลัยกัลป์จะผลาญโลกให้ทำลายวายวินาศ ผุ่งสัตว์จตุบาทก็ตื่นเต้นแผ่นผืนโจนดิน ประหนึ่งว่าปฐพีินจะพลิกคว่ำพลา้แปลงให้พลิกหาย.....”

(ร่ายยาวเวสสันดรชาดก)

2. แสดงให้เห็นความยิ่งใหญ่ในเวลากำเนิดของผู้มีบุญญาธิการ เช่น ตอนกำเนิดอิเหนา

จึงบังเกิดนิมิตอัศจรรย์	หมอกกลุ่มเป็นควันทั้งเวหา
บดบังมืดในพระสุริยา	ฟ้าลั่นสนั่นภพไตร
แลบพรายเป็นสายอินทร์ธนู	สักครู่ก็เกิดพายุใหญ่
ไม้ไหลล้มกราดตาดไป	แล้วฝนท่าใหญ่ตกลงมา
เปรี๊ยะเปรี๊ยะเสียงฟ้าสาดสาย	แต่มิได้อันตรายจะผ่า
เย็นทั่วผุ่รุงราษฎร์ประชา	ทั้งเจ็ดทิวาราตรี”

(อิเหนา)

3. แสดงถึงอำนาจของความรักหรืออำนาจทางเพศ เช่น

สะเทือนฟ้าฟั่นลั่น	สรวงสวรรค์
พื้นแผ่นดินแดนอัน	หย่อนไสร้
สาครคลื่นอังกอร์	ฉพเฟื่อง ฟองนา
แลทั่วทิศไม้ไหล้	โยกเยื้องอัศจรรย์

(ลิลิตพระลอ)

ในบริบทที่แสดงถึงอำนาจของความรักหรืออำนาจทางเพศนี้เองเรียกว่า “บทอัศจรรย์” บทอัศจรรย์คือบทที่พรรณนาการร่วมประเวณีและอารมณ์ของตัวละครโดยใช้สัญลักษณ์เป็นภาพแทน ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของวรรณคดีเรื่องเล่าขนาดยาว เช่น ลิลิตพระลอ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน พระอภัยมณี เป็นต้น

บทอัศจรรย์ปรากฏใน 3 ลักษณะใหญ่ๆ ดังนี้

1. การบรรยายให้เห็นพฤติกรรมทางเพศโดยบอกถึงความเป็นไปอย่างรวบรัด เช่น

น้องเอ๋ยเล็กที่ที่ขุนเคือง	จะกระเดื่องกระดากดินผันไปไหน
ว่าพลางสอดคดล้องทำนองใน	สำราญใจจนหลับไปกับนาง

(ขุนช้างขุนแผน)

2. การพรรณนาโดยตรง เปิดเผยบทบาทในการเสพสังวาส ซึ่งมีขนาดยาวและละเอียดถี่ถ้วนกว่าลักษณะแรก เช่น

กรท้าวธระกองเอาจงค์	อนุชและอนงค์
เดือนหทัยเตรียมตรู	
พระพักตรสมเด็จพระภู	ธรพักตรพฐ
และเทียมชชิตรสคนธ์	
นาภีแนบนาก็มีล	ทรวงแนบชิดชน
บรรทับและเบียดบัวศรี	
นางน้องในใจเปรมปรีดี	กรกรรณฤบัติ
และนำสู้ซัดขาม	
พระเชยชมแก้มเกลากาม	โลมน้องโฉมงาม
ตระการตระกองกรรฐา	
เชยชิตรสโษษฐสุธา	มือพานแนวนา
ภีท้อสรแทบทรวงสมร	
นมน้องตราติดอกอร	เอาจงค์พระกร
กระหวัดกระหม่นกามา	

สองเสวยสุขสุดสงกา	ชมลางมทา
อันเทพยแสร้งเอาสม	
สองเสวยรสกรีฑารมย์	สุขในพระบรรทม
เลวางด้วยสร้อยเสาวคนธ์	
สองสมสุขเด่นกลอยกล	กามาโดยดล
ตระการเทียรทุกลอบอง	
แล้วเคลิ้มหลับในแท่นทอง	ชวาลารรองรอง
แลแสงจรัสส่องศรี	

(สมุทรโฆษคำฉันท์)

3. การพรรณนาบทบาทของการร่วมประเวณีโดยใช้ความเปรียบหรือทำนองสัญลักษณ์นิยม เช่น

ว่าพลางทางเปลื้องเครื่องคาด	แขวนพาดฉากลงประจงจับ
อ้อมนางวางตักสะพักรับ	ก็ทอดทับระทวยลงดั่งท่อนทอง
พระพายชายพับปูผาชาติ	เกสรสาดหอมกลบตระหลบห้อง
รื้อรื้อปลิวชายสไบกรอง	พระจันทร์ผันผยองอยู่ยับยับ
พระอาทิตย์ชิงดวงพระจันทร์เด่น	ดาวกระเด็นไกลไถ่เดือนดาราดับ
ทิ้งห้อยพริ้วไม่ไหวระยับ	แมลงทับท่องเที่ยวสะเทือนดง

(ขุนช้างขุนแผน)

เมขลาถ่อแก้วแววสว่าง	อสุรขว้างเขวี้ยงขวานประหารหัต
พอฟ้าวาบปลาบแปลบแฉลบลัด	เฉวียนฉวัดวงรอบขอบพระเมรุ
พลาหกเทวบุตรก็ผลุดพุง	เป็นฝนฟุ้งฟ้าแดงดั่งแสงเสน
สีขรินทร์อิสินทรก็อ่อนเอน	นอนระเนนแนบนน้ำแทบทำลาย

(พระอภัยมณี)

ในส่วนสุดท้ายที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์หรือความเปรียบนี้เอง ที่กวีได้แสดงความสามารถในการซ่อนพฤติกรรมทางเพศไว้อย่างสวยงาม ผู้อ่านจะเข้าใจอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ชีวิตและประสบการณ์การอ่านของแต่ละคน

รูปภาพที่ 1 หนุมานจับนางสุพรรณมัจฉา

สัญลักษณ์ในบทอัศจรรย์ไทยนิยมใช้สิ่งธรรมชาติ เช่น ผึ้ง แมลงภู่ ดอกไม้ เป็นต้นมาแทน หรือแนะจินตภาพทางเพศ สรุปลงเป็นตารางได้ ดังนี้

อวัยวะเพศชาย	อวัยวะเพศหญิง	พฤติกรรมทางเพศ
ผึ้ง แมลงภู่	ดอกไม้	คลุกเคล้า แทรกใช้ เซยซาบ
กุ้ง ปลา พระยานาค จระเข้		
พระอาทิตย์	พระจันทร์	บดบัง
รามสูร	เมฆลา	ล่อแก้ว ขว้างขวาน
ภูเขา	ถ้ำ หุบเหว คูหา แผ่นดิน	
	หิ้งห้อย	
		ฝนตก การพ่นน้ำ

สัญลักษณ์เหล่านี้สื่อความหมายหรือแนะจินตภาพทางเพศ ดังนี้

1. แนะนำให้เห็นพฤติกรรมทางเพศและอวัยวะเพศ

นางทอดทับกับเพลาเฝ้าฉอ้อน
แนบสนิทชิดชมภริมย์รัก
ตั้งมาลีคลี่คลายขยายดวง
แมลงผึ้งคิ่งเคล้าเสาวรส
ลงกลิ้งเกลือกเอือกเย็นเฝ้าฟั่นพอน
พิรุณโรยโปรยปรายเป็นสายสาด
น้ำฝนนองท้องทางที่กลางแปลง

พระสอดกรกอดประทับไว้กับทรวง
นางเบือนพัศตร์ผ่อนตามไปห้ามหวง
ระรื่นรุ่งเรณูพูขจร
เมื่อยามอดอดูสำหรับแทรกแหวกเกสร
ละอองอ่อนอาบเอิบกำเริบแรง
สุนิพาดฟ้าแลบวะแวบแสง
พระโรยแรงเอนองค์ลงบรรทม
(พระอภัยมณี)

บทอัครจริยนี้เป็นบทร่วมสังวาสของศรีสุวรรณกับนางศรีสุดา คำว่า มาลี เรณู แมลงผึ้ง เกสร เป็นสัญลักษณ์ที่แนะนำภาพอวัยวะเพศทั้งของชายหญิง ส่วน “พิรุณโรยโปรยปรายเป็นสายสาด” นั้นแนะนำถึงผลของการรสอันสุขสม

2. พรรณนาเปรียบเทียบเฉพาะความพอใจในรสแห่งกามารมณ์ เช่น

อัครจริยบันดาลอยู่กลางหาว	เดือนดาวส่องแสงแจ่มกระจ่าง
เย็นซาบอาบละอองน้ำค้าง	ค่อยสระสร้างเศรำหมองทั้งสองเรา

(สังข์ทอง)

บทอัครจริยนี้มุ่งพรรณนาห้วงอารมณ์อันน่าพึงใจของตัวละคร โดยเปรียบกับภาพธรรมชาติที่ระรื่นรววย

3. แนะนำให้เห็นถึงพฤติกรรมทางเพศ อารมณ์ และอวัยวะเพศควบคู่กันไป เช่น

บันดาลลาลากเทวบุตร	ก็ผึ่งผุดตั้งทั่วทิศาสา
โพลมพยับอิงแอบอนธการ	สะท้อนถึงเมรุมาศสีขริน
สัตถันท์บรรพตก็ไหวหวั่น	คงคาลัยเป็นระลอกกระฉอกสินธุ์
ฝูงมทุมัจฉาในวาริน	ก็โดดดินเล่นน้ำลำพองกาย
อันดอกดวงสิมพลีที่ตูมกลัด	ครั้นฝนซัดเซยชุ่มแฉ่มขยาย
ที่ตูมบานก้านกลีบขจรขยาย	รำพายกลั่นรินรสเสาวคนธ์
แมลงภูทิพริบร้อนมาเอาซาบ	อาบละอองต้องทั่วทุกขุมขน
สองสุขสองเกษมเปรมสคนธ์	สองกลมสองสวาทไม่คลาดกัน

(กาเกี กลอนสุภาพ)

สัตถันท์บรรพต คงคา ฝูงมัจฉา แมลงภูเป็นสัญลักษณ์แทนอวัยวะเพศ "โพลมพยับอิงแอบอนธการ สะท้อนถึงเมรุมาศสีขริน" แนะนำจินตภาพการร่วมรสรักอันปั่นป่วนรุนแรง เมื่อความปั่นป่วนคลี่คลาย "แมลงภูทิพริบร้อนมาเอาซาบ อาบละอองต้องทั่วทุกขุมขน" เอาซาบ หมายถึงแทรกซอนคลุกเคล้า อารมณ์รัญจวนในคำอุทานก็แผ่ซ่าน "เปรมสคนธ์" หอมหวาน

บทอัครจริยจะสมบูรณ์มีประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. โหมโรง เริ่มด้วยการเกี่ยวพาราสีหรือพูดจาโอ้อวมเพื่อให้เกิดความโน้มน้าวไปในทางเพศ และตลอดถึงขั้นสัมผัสเล่าโลม
2. บทอัครจริย คือเนื้อหาการร่วมรสรัก โดยใช้สัญลักษณ์ดังที่กล่าวมาข้างต้น
3. สิ้นลา เป็นบทฝากอวยรักอันสุขสมรัญจวนในช่วงท้าย

2. ลักษณะและลีลาของบทอัครจริยจีน

บทอัครจริยจีนใช้คำว่า อวินหวิ 云雨 ความหมายตามตัวอักษรคือเมฆฝน มีความหมายโดยนัยคือการเสพสังวาสคำว่า 云雨 นี้มีที่มาจากวรรณคดีสำคัญสองเรื่องของจีนที่อ้างกล่าวว่าเป็นปฐมบทของการพรรณนาบทอัครจริยได้อย่างวิจิตรพิสดาร ได้แก่ เรื่องเกาถังฟู (高唐賦) และ เส้นหนีวฟู (神女賦) ช่งอี้ว (宋玉) กวีสมัยจั้นกั๋ว (战国) เป็นผู้ประพันธ์ วรรณคดีจีนสองเรื่องนี้มีอายุ 2,700 กว่าปีเป็นวรรณคดีที่ปรากฏบทอัครจริยโดดเด่นและมีอิทธิพลต่อการประพันธ์กวีนิพนธ์ในรุ่นหลังที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความรักฉันทนุ่่มสาว

วรรณคดีทั้งสองเรื่องนี้ถือเป็นกวีนิพนธ์ทวิภาค กล่าวคือมีเนื้อหาต่อเนื่องกัน และเป็นเทพนิยายอีโรติก เล่าเรื่องการเสพสมในห้วงฝันของฉู่หวัง (楚王) กับเทพธิดาอูซาน (巫山神女) 高唐賦 พรรณนาภาพธรรมชาติอันน่าพิศวงของ 巫山 ส่วน 神女賦 พรรณนาภาพความงามอันบรรเจิดของเทพธิดาอูซาน

เทพธิดาอูซานสถิตอยู่ ณ ภูเขาอูซาน ด้านทิศใต้ของภูเขาเกาถังอันตระหง่าน ยามเช้า นางเป็นเมฆแห่งรุ่งอรุณ (旦为朝云) ยามค่ำคืน นางเป็นวรุณแห่งสนธยา (暮为行雨)

นี่คือที่มาของคำว่า 云雨 ที่แปลว่าการเสพสังวาส รวมไปถึงคำว่า 巫山 ภูเขาอูซาน 高唐 ภูเขาเกาถัง แม้กระทั่งคำว่า 楚梦 ห้วงฝันของฉู่หวัง กับ 神女 เทพธิดา ล้วนเป็นคำที่มีนัยของการร่วมรสรักของชายหญิง เพราะจินตภาพของเทพธิดาและภูเขาอูซานเต็มไปด้วยความมหัศจรรย์พันลึก

กวีได้พรรณนาภาพของเทพธิดาไว้อย่างพิสดาร ยามนางปรากฏกายนั้นราวกับสนเขียวสูงไสวออกงาม ผ่านไปเพียงครู่ เผยให้เห็นโฉมตรูอันผ่องสะอาดราว วาดแขนเสื้อยาวบัดบังแสงอาทิตย์ที่จ้องมองนาง ยั่วให้ครุ่นคิดหลงมามีมาย ฉับพลัน นางเป็นรถเทียมม้าปักธงขนนกได้ลมหนาว สะบัดพลั่ว ไล่สายฝนหนาวสะท้าน ทะยานขับหายผ่าน ม่านหมอกไปลับลึบ

รูปภาพที่ ๒ ภาพวาดเทพธิดาอูซาน

(ผู้เขียนแปลเก็บความจากกวีนิพนธ์ 高唐赋 บทนี้

其始楚也，棼兮若松栝；其少进也，晰兮若姣姬，扬袂鄣日，而望所思；忽兮改容，偁兮若驾驷马，建羽旗；湫兮如风，凄兮如雨。风止雨霁，云无所处。)

และพรรณนาภูเขาอุซันว่าสูงชันและกว้างไพศาล สูงเสียดฟ้าคราม ต่ำสุดเหวลึก กว้างแผ่เกรียงไกร เสมือนว่าสรรพสิ่งล้วนก่อกำเนิดจากที่แห่งนี้ จินตภาพของภูเขาอุซันเต็มไปด้วยพลังแห่งจินตนาการ

“ทางป่ายป็นขึ้นเขานั้นสูงชันคดเคี้ยวชันทบ ซอกหุบเขามีบึงกว้าง น้ำกระจ่างใสจากหลายร้อยสายถั่งไหลมาบรรจบ คลื่นกระทบโหมสาดซัดลั่นทันสุดหยั่งคะเนหมาย สายลมอิงอ้อกระพือพัดระลอกคลื่นปะทะโขดหินโยนตัวอยู่โครมคราม เสือสิงห์กระทิงแรดชูเสียงคำรามล่อเลียวยูไปมา เขี้ยวป่าพญาอินทรีถ่าร่อนร้องกึกก้องอิงคะนึ่งสยองเสียวเสียดกั๊ววัน เต่าตะเข้เหราบรรดามีอีกฉนาก ฉลามทราวมคะนองฟุ้งกายป่ายป็นอยู่เคี้ยวคดบดกำลังเหิมฮึกคึกแฉง”

(ผู้เขียนแปลเก็บความจากกวีนิพนธ์ 高唐赋 บทนี้

惟高唐之大体兮，殊无物类之可仪比。巫山赫蜺无畴兮，道互折而层累。登巉岩而下望兮，临大坻一稽水；遇天雨之新霁兮，观百谷之俱集。湍汹汹其无声兮，溃淡淡而并入。滂洋洋而四施兮，蓊湛湛而弗止。长风至而波起兮，若丽山之孤亩。势薄岸而相击兮，隘交引而却会，崒中怒而特高兮，若浮海而望碣石。砾礫礫而相摩兮，嶰震天之磕磕。巨石溺溺之瀼瀼兮，沫潼潼而高厉；水澹澹而盘纒兮，洪波淫淫之溶裔。奔扬踊而相击兮，云兴声之霈霈。猛兽惊而跳骇兮，妄奔走而驰迈。虎豹豺兕，失气恐喙，雕鸮鹰鹞，飞扬伏窜，股战胁息，安敢妄挚？于是水虫尽暴，乘渚之阳，鼃鼃鱣鮪，交织纵横。振鳞奋翼，蜷蜷蜿蜿。)

เขาสูง ซอกเหว บึงกว้าง สายน้ำ สายลม ป็นป่าย ถั่งไหล โหมสาดซัด อึงอ้อกระพือพัด
เสือดสิงห์กระทิงแรด เขี้ยวป่าพญาอินทรี เต่าตะเข้เหรา ฉนากฉลาม
คู่คำราม ล่อเลียวย ร่อนร้อง เสียวเสียด กายป่ายป็น บดกำลัง เหิมฮึก

เหล่านี้เป็นชุดคำที่มีนัยแสดงพฤติกรรมและอารมณ์ในหวังกว้างค้งของกามกริทาอันร้อนแรง แสดงว่าวรรณคดีจีนมีบทอศจรยร์เป็นขนบวรรณศิลป์ไม่ต่างกับวรรณคดีไทยที่ใช้ธรรมชาติเป็นสัญลักษณ์ สื่อนัยเกี่ยวกับการร่วมรักของตัวละครอย่างแยบยล

3.การปรากฏของบทอศจรยร์ไทยจีน

จะเห็นได้ว่าบทอศจรยร์ไทยปรากฏใช้เป็นขนบทางวรรณศิลป์ แทรกในวรรณคดีเรื่องเล่าโรแมนซ์ขนาดยาว เช่น ลิลิตพระลอ เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน บทละครเรื่องอิเหนา สิงหนทกรภพ สังข์

ทอง เป็นต้น บทอัครจริยไทยทำหน้าที่แนะนำจินตนาการการร่วมรสรักของตัวละครเอก ซึ่งสัมพันธ์ และสอดคล้องกับเนื้อหาในแต่ละช่วง เช่น

ในบทเสภาขุนช้างขุนแผน การร่วมรักครั้งแรกของพลายแก้วกับนางพิมพิลาไลย กวีก็ช่วยเตือน ความจำของผู้อ่านว่า

ฮือฮือฮือเสียงพายัพัด	กลิ้งกลัดเคลื่อนกลุ่มช่อม้วน
เป็น <u>ท่าแรก</u> แตกพยับโพยมบน	ไม่ทานทนทั่วกระทั่งทั้งแดนไตร

(ขุนช้างขุนแผน)

หรือเป็นครั้งหลัง กวีก็เปรียบเทียบให้รู้ด้วยกลวิธีที่แยบคาย เช่น บทอัครจริยระหว่างอิเหนากับ นางจินตหรา อันเป็นตอนที่จินตหราอมคืนดีกับอิเหนาในท้ายเรื่อง ว่า

อัครจริยบันดาลด้วยถ่านดับ พระเพลิงกลับติดฮือกระพือเผา
(อิเหนา)

บางครั้งก็อาจบอกถึงจำนวนครั้งของการร่วมรสรักไว้อย่างไม่เก้อเขินและแยบยล

อัครจริยขึ้นเชิงเหมือนเพลิงดับ	พอลมกลับพัดกระพือติดฮือโหม
เป็นคว้นคลุ้มกลุ่มพยับอัปโพยม	สะท้านสะทีกครึกโครมโพยมบน
สลาตันปั่นป่วนเมื่อจวนรุ่ง	เป็นฝนฟุ้งฟ้าผ่าถึง <u>ห้าทวน</u>
ต่างแซมขึ้นรีนสำราญบานกมล	พระสุริยนเยี่ยมฟ้านภาลัย

(สิงหไตรภพ)

สิงหไตรภพได้ร่วมรักกับนางสร้อยสุดาถึงห้าครั้ง ซึ่งผิดกับตัวละครในบางเรื่องที่ต้อง “เรือล่ม” เสียก่อน เช่น ตอนขุนแผนกับนางสายทองว่า

พलगเป่าปัดมั่งกระทั่งทรวง	สายทองง่วงงงวระทวยนึ่ง
ทำตาปริบปรอยม่อประวิง	เจ้าพลายอิงแอบทับลงกับทรวง
ค้อยขยับจับเขี่ยนแต่น้อยน้อย	ฝนปรอยฟ้าลั่นสนั่นเปรี๊ยะ
ลมพัดซัดคลื่นสำเภาเอียง	ค้อยหลีกเลี้ยงแล่นเสียบตลิ่งมา
พายุหนักชกใบได้ครั่งรอก	แต่เกลือกถลอกกลับลั้งอยู่หนักหนา
ทอดสมอรอท้ายเป็นหลายครา	เกตราหุดแล่นเป็นคราวคราว
สมพาสพิมดูจรมแม่น้ำตื่น	ไม่มีคลื่นแตรระลอกกระดกฉาว
ปะสายทองคุดต้องพายูว่าว	<u>พอออกอ่าวก็พองมลุ่มลงไป</u>

(ขุนช้างขุนแผน)

แม้กระทั่งความพึงพอใจในเพชรส บทอัศจรรย์ก็ช่วยแนะให้เห็นความสุขสมหรือไม่สุขสมของตัวละคร เช่น บทอัศจรรย์ของพระอภัยมณีกับนางผีเสื้อสมุทรแสดงถึงความไม่ยินยอมพร้อมใจ ของตัวละครชาย ดังนี้ว่า

เกิดกลาคว่าวาวปักเป้าติด	กระแซะขีดขากบกระทบเหนียง
กลาส่ายย้ายหนีตีแก้เอียง	ปักเป้าเหวี่ยงยักษ์แผลและกระแซะขีด
กลาโคลงไม่สู้คล่องกระพล่องกระพล่ง	ปักเป้าแทงตะลະที่ไม่มีผิด
จะแก้ไขก็ไม่หลุดสุดความคิด	ประกบติดตักผางลงกลางดิน

(พระอภัยมณี)

ภาพของว่าวกลาปะทะว่าวปักเป้าช่วยแนะให้เห็นภาพว่าพระอภัยมณีพยายามเบี่ยงบ่ายผินใจตรงข้ามกับเมื่อได้ร่วมประเวณีกับนางเงือก กวีบอกถึงอารมณ์ของตัวละครว่า

สมพาสเงือกเอือกเย็นเหมือนเล่นน้ำ ค่อยเฉื่อยฉำชื่นชมด้วยสมหมาย

นอกจากจะปรากฏเป็นขนบทางวรรณศิลป์ใช้แทรกในเรื่องเล่าขนาดยาวแล้ว บทอัศจรรย์ยังปรากฏเป็นบทพรรณนาอารมณ์ขนาดสั้น ได้แก่บทคร่ำครวญในบทเห่ครวญ ซึ่งเป็นบทที่อ่อนสุดท้ายในกาพย์เห่เรือ พระนิพนธ์ในเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร

ได้น้องทองนพมาศ	มาสังวาสพาดชมเชย
ร่วมเรือนเพื่อนพิงเขนย	เคยวิงวอนอ่อนหวานคำ
ฝนตกยกปีกป้อง	ฟ้าร้องต้องเอาตนงำ
ชิดเชื้อเนื่อนวลขำ	อ่อนละมุนอ่อนอกเรียม
รักนุชสุดสายใจ	ต้องฤทัยไม่เท่าเทียม
ขอต้องน้องอายเหนียม	เกรียมจิตเจ้าเฝ้าทุกซทน
ฝนตก ฝนหากตก	แก้วกับอกอย่าโกรธฝน
ลมพัดรับขวัญบน	แก้วโกลมมานอนเนา
ฝนตกไม่ทั่วฟ้า	เย็นแหล่งหล้าในภูเขา
ไม่เย็นในอกเรา	เพราะเพื่อนเกล้าเจ้าอยู่ไกล

บทเห่ครวญบทนี้พรรณนาภาพความสุขที่ลึกซึ้งผสานไปกับภาพธรรมชาติที่ยั่วล้อกับความรุ่มร้อนในใจของกวีในขณะที่พราจากนางอันเป็นที่รัก “ฝน” “ฟ้าร้อง” และ “ลมพัด” เป็นสัญลักษณ์

แสดงถึงพฤติกรรมทางอารมณ์อันละเอียดละเมียด “ฝนตกฝนหากตก” แปลความตามตัวอักษรว่าฝนจะตกก็เพราะฝนมีเหตุอันควรจะตก (คำว่าหากในที่นี้แปลว่าฟัง, ควร) เหตุอันใดเล่าที่ฝนควรตกก็คำอุทานอันร้อนรุ่มร้อนร่ำจวนส่วน “ฝน” ในวรรค “ฝนตกไม่ทั่วฟ้า” เป็นภาพธรรมชาติที่กวีพรรณนาเพื่อสื่อให้เห็นความนัยอันลึกซึ้งถึงความเย็นฉ่ำชื่นของฝนก็มีอาจดับความร้อนรุ่มในใจของผู้ที่ต้องพรากจากหญิงอันเคยแนบแอบอุ่นเรือนกายเรือนใจ

ส่วนบทอัครรยของจีนมีต้นกำเนิดเป็นเรื่องแต่งเชิงจินตนาการ แสดงให้เห็นพลังทางเพศที่สัมพันธ์กับพลังธรรมชาติอย่างแนบแน่น คำว่า 云雨 เมฆฝน ได้กลายเป็นคำที่มีนัยแฝงถึงคำอุทานตลอดจนโลกียรส ปรากรูใช้แทรกในบทกวีพรรณนาอารมณ์หลายต่อหลายบท บางบทปรากรูใช้ในลักษณะของบทพรรณนาปรัชญาชีวิต แสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงแท้ของมนุษย์ที่วนวายในโลกียวิสัย เช่น บท 花非花 ของ 白居易

花非花
白居易

花非花，雾非雾。
夜半来，天明去。
来如春梦不多时，
去似朝云无觅处。

ดอกไม้ไม่มีไซ่ดอกไม้

ไปจี้วี่

ดอกไม้ไม่มีไซ่ดอกไม้
น้ำค้างมีไชน้ำค้าง
ครึ่งคืนเยือนมา
ฟ้าสว่างจางจาง
ยามเยือนเหมือนฝันวสันต์นาน
ครั้นลาร้างตั้งเมฆอรุณไรร่องรอย

โชติช่วง นาดอน แปล

คำว่า ฝันวสันต์ เมฆอรุณ เป็นคำที่มีนัยแฝงถึงเรื่องเพศอันเป็นโลกียวิสัยที่มนุษย์หลงวนวาย บทกวีบทรนี้อ้างอิงคำที่เกี่ยวข้องกับ “เมฆฝน” มาแสดงความคิดเชิงปรัชญาว่าชีวิตมนุษย์ที่อยู่ในวังวนของโลกียสุขนั้นเหมือนความฝันที่อิมเอม แต่มาแล้วจากไปในเวลาอันรวดเร็ว

สายฝนแห่งคำอุษา

4.วรรณกรรมอีโรติก

บทกวีของทั้งของไทยและจีนได้พัฒนาขยายเป็นเรื่องเล่าขนาดยาว เรียกว่าวรรณกรรมอีโรติก ซึ่งมีเนื้อหามุ่งแสดงออกถึงความปรารถนาทางเพศของตัวละคร วรรณกรรมไทยที่จัดว่าเป็นงานประเภทอีโรติกคลาสสิก น่าจะเป็นเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา ซึ่งแสดงโทษของความลุ่มหลงมาภายในกามรสว่าเป็นเหตุให้บ้านเมืองเสื่อมทราม บทกวีที่ปรากฏในเรื่องกาพย์พระไชยสุริยา เสนอภาพนก “ตกรังรวง” สัตว์ทั้งปวงก็ “ง่วงงุนโงง” ตลอดจนภาพบ้านเมืองปั่นป่วนเข้ากลียุค ดังนี้

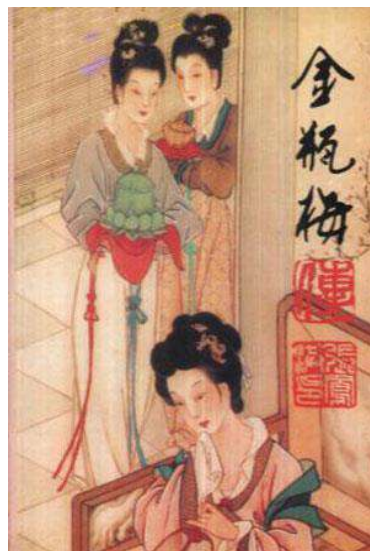
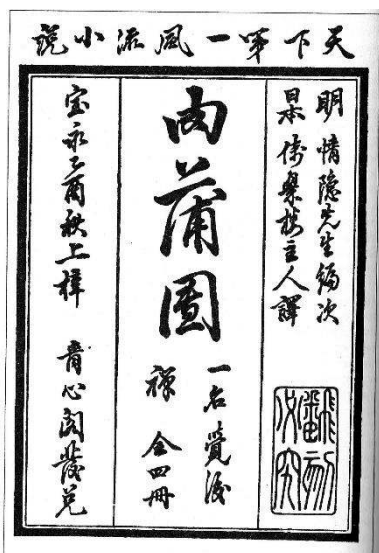
ขึ้นกตบท้อศจรรย์ เสียงครื้นครื้นขึ้นเขาหลวง

นกทกตกรังรวง	สัตว์ทั้งปวงง่วงงุนโงง
แดนดินถิ่นมนุษย์	เสียงดังดุจพระเพลิงโพลง
ตึกกว้านบ้านเรือนโรง	โคลงคลอนเคลื่อนเขื่อนโยน
บ้านช่องคลองเล็กใหญ่	บ้างตื่นไฟตกใจโจน
ปลูกเพื่อนเตือนตะโกน	ลูกโสดโผนโดนกันเอง
พิณพาทย์ระนาดซ้อง	ตะโพนกลองร้องเป็นเพลง
ระฆังดังวังเวง	โห่งห่างแห่งแก่งก่างดัง
ขุนนางต่างลุกวิ่ง	ท่านผู้หญิงวิ่งยุคหลัง
พลวันคืนตึงตัง	พลั้งพลัดตกหกละเมน
พระสงฆ์ลงจากกุฏิ	วิ่งอุตุลุดมุดมือเณร
หลวงซีหนี่หลวงเถร	ลงโคลนเลนแผ่นผาดโผน
พวกวัดพลัดเข้าบ้าน	ลั่นต่อลั่นซานเซโดน
ต้นไม้ไกวเอนโอน	ลิงค่างโจนโผนหกหัน
พวกผีที่ปั้นลูก	ติดจุมูกลูกตาพลัน
ขิกขิกระริกกัน	ปั้นไม้ทันมันเดือดใจ
สององค์ทรงสังวาส	โลกธาตุหวาดหวั่นไหว
ตื่นนอนอ่อนอกใจ	เดินไม่ได้ให้อาตุร

(กาพย์พระไชยสุริยา)

นอกจากเรื่องกาพย์พระไชยสุริยาแล้ว วรรณกรรมปัจจุบันที่มีเนื้อหาอีโรติกที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ นวนิยายเรื่องจินดารา ของอุษา เพลิงธรรม และแม่เบี้ย ของวาณิช จรุงกิจอนันต์ ซึ่งเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับกามราคะของตัวละครเอกทั้งฝ่ายชายและฝ่ายหญิง แสดงให้เห็นถึงความร้อนแรงของราคะที่ส่งผลให้ตัวละครที่ตกอยู่ในอำนาจของคำอุษาประสบแต่ความเสื่อมถอย

ส่วนวรรณกรรมอีโรติกของจีนที่มีชื่อเสียงมาก ได้แก่ เรื่อง จินผิงเหมย 金瓶梅 มีผู้แปลเป็นชื่อไทยว่า บุปผาในกุดสีทอง และเรื่องโร้วผู่ถวน 肉蒲团 มีผู้แปลเป็นชื่อไทยว่า บัณฑิตหลังเตียงคีน กล่าวกันว่าวรรณกรรมสองเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมต้องห้ามของจีน ด้วยเนื้อหาและภาษาที่แสดงออกถึงเรื่องควาโลภกียันั้นโจ่งแจ้ง แต่กระนั้น ในแง่ความคิด วรรณกรรมสองเรื่องนี้มีลักษณะร่วมกับวรรณกรรมไทยที่มุ่งแสดงให้เห็นว่าการมัวเมาในเพศสนั้นนำพามาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติ ความเสื่อมถอยทางศีลธรรมจรรยา ชื่อ 肉蒲团 คำว่า 蒲团 แปลว่าผ้าอาสนะรองนั่งของสงฆ์ เต็มคำว่า 肉 แปลว่าเนื้อหนังมังสา แปลโดยตรงคือ อาสนะที่เป็นเนื้อหนังมนุษย์ แปลโดยนัยคือ เรือนร่างของมนุษย์ที่คลุกเคล้าอยู่ในโลกีย์คาว มินัยเสียดสีความเสื่อมทรามของศีลธรรม

รูปภาพที่ ๓ หน้าปกวรรณกรรมอีโรติก
เรื่องบัณฑิตหลังเตียงคีน และบุปผาในกุดสีทอง

5. จุดมุ่งหมายทางวรรณศิลป์ของบทอัศจรรย์ไทยจีน

โดยสรุป บทอัศจรรย์ไทยเป็นชนบททางวรรณศิลป์ในวรรณคดีไทย ที่ซ่อนนัยยะทางเพศด้วยภาษาสัญลักษณ์อย่างแยบยล ปรากฏแทรกในเรื่องเล่าชาวดยาว และเป็นบทพรรณนาอารมณ์สวาทรัฐจวนถวิลถึงนางอันเป็นที่รัก ส่วนบทอัศจรรย์ของจีนปรากฏเป็นเรื่องแต่งเชิงจินตนาการ มีอายุมากกว่าสองพันปี ใช้สัญลักษณ์แสดงจินตภาพของเพศสอ้นเร้าร้อนรุนแรง ต่อมากลายเป็นชนบททางวรรณศิลป์และบทพรรณนาอารมณ์รัฐจวนของกวี

ลักษณะร่วมกันประการหนึ่งคือ บทวิจารณ์ได้พัฒนาขยายเป็นเรื่องเล่าขนาดยาวที่มีเนื้อหาแสดงความร้อนแรงของโลกิยรส เพื่อชี้ให้เห็นโทษของความมัวเมาอันส่งผลถึงความเสื่อมทรามและเสื่อมถอยของระบบศีลธรรมและสังคม

ลักษณะร่วมอีกประการหนึ่งที่สำคัญ คือบทวิจารณ์ไทยและบทวิจารณ์จีนได้แสดงซึ่งจิตไร้สำนึกร่วมของมนุษย์ว่าเพศสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างแนบแน่น กล่าวคือคำอธิบายของมนุษย์แยกไม่ออกกับการปะทะสังสรรค์ของปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเป็นพลังที่ก่อกำเนิดและดำรงเผ่าพันธุ์ของมนุษยชาติ

บรรณานุกรม

โชติช่วง นาดอน. “ไปจิวอี้ – มหากวียุคราชวงศ์ถัง” จาก

เว็บไซต์<http://www.manager.co.th/China/ViewNews.aspx?NewsID=9490000150158>

ธนศ เวศร์ภาดา. “ลิลิตพระลอ กวีนิพนธ์แปลจีน : การก้าวข้าม “ความเป็นอื่น” ทางวัฒนธรรมวรรณศิลป์ไทย.” **ทีทรรศน์ลิลิตพระลอ. การประชุมทางวิชาการระดับชาติเรื่อง “หยกใสร้ายคำในวงวรรณ”**. คณะมนุษยศาสตร์และประยุกต์ศิลป์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย, ๒๕๕๙.

รูปภาพ

ที่มารูปภาพที่ ๑ <http://www.bloggang.com/mainblog.php?id=nayrotsung&month=16-10-2009&group=5&gblog=22>

ที่มารูปภาพที่ ๒

http://www.sohu.com/a/119913791_349096

ที่มารูปภาพที่ ๓

<http://jipingmei.baik.com/article-122041.html>

<https://zh.wikipedia.org/wiki/%E8%82%89%E8%92%B2%E5%9B%A2>

สาธารณรัฐประชาชนจีน มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียกลาง เส้นทางแพรไหมและ พรมแดนแห่งผลประโยชน์ของจีน รัสเซีย และประเทศในเอเชียกลาง

กิติมา พวงชิงงาม
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาบทบาททางการเมืองของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง ภูมิภาคเอเชียกลางมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศจีนทางด้านตะวันตก ประเทศในภูมิภาคนี้ประกอบไปด้วย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน และเติร์กเมนิสถาน แม้จะมีอาณาเขตติดต่อกัน แต่ทว่าความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางเริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อสหภาพโซเวียตล่มสลายและเกิดเป็นประเทศเอกราช 15 ประเทศ ความสัมพันธ์ในยุคใหม่จึงเริ่มขึ้น

จากการศึกษาพบว่า จีนพยายามสร้างความไว้วางใจกับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง เพราะเป็นพื้นที่ทางยุทธศาสตร์ของจีนทางด้านตะวันตก จีนพัฒนาความร่วมมือกับประเทศในภูมิภาคนี้ ทั้งการแก้ไขปัญหาเขตแดน ความร่วมมือทางความมั่นคงและการทหาร เพื่อให้บริเวณดังกล่าวเกิดความสงบและปูทางไปสู่การค้าเงินความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ต่อไป โดยเฉพาะเมื่อมีการค้นพบว่าภูมิภาคเอเชียกลางเป็นแหล่งพลังงานหนึ่งที่สำคัญของโลก จีนจึงยิ่งพยายามเข้ามามีบทบาทต่อภูมิภาคดังกล่าว ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี โดยยังรักษาท่าทีเพื่อไม่ให้กระทบต่ออิทธิพลเดิมในบริเวณดังกล่าวของประเทศรัสเซีย ถึงอย่างไรก็ตามจีนในฐานะมหาอำนาจแห่งเอเชียไม่สามารถละทิ้งผลประโยชน์อันมหาศาลที่ตนต้องการจากภูมิภาคนี้ได้ ประธานาธิบดีสีจิ้นผิง จึงริ้วฟื้นเส้นทางแพรไหมใหม่ที่ผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ความมั่นคงทางการเมือง พลังงาน และหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์

คำสำคัญ: ภูมิภาคเอเชียกลาง จีน รัสเซีย เส้นทางแพรไหม พลังงาน

Abstract

This article aims to investigate political role of the Republic of China towards Central Asian Countries including Kazakhstan, Kyrgyzstan, Uzbekistan, Tajikistan, and Turkmenistan, which are located on the west border of China. Although China shares its border with these Central Asian countries, their international relationships were officially established just after the collapse of the Soviet Union and the establishment of 15 independent nations. Therefore, the new era of their relationships has begun since then.

As a result, China tried to build trust with the countries in Central Asia, which China considers as its strategic area in the west. China has developed its collaborations with these countries, which include the resolution of frontier problems, and the stability and military cooperation in order to bring peace to the region and to prepare itself for other aspects of relationship. After it was discovered that Central Asia is one of the world's major sources of energy, China has been trying very hard to be involved in the region both bilaterally and multilaterally while leaving Russia's former influence within the region untouched. However, China, Asia's great power country, cannot abandon a huge amount of benefits that it could gain from the region. President Xi Jinping, therefore, resurrected the Silk Road, which runs past Central Asia. The main purposes of this resurrection are of stability, energy, and strategic partnerships within the region.

Keywords: Central Asia, China, Russia, Silk Road, Energy

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ระบบโลกสองขั้วอำนาจได้สิ้นสุดลง สหรัฐอเมริกา กลายเป็นมหาอำนาจเพียงหนึ่งเดียวที่มีศักยภาพรอบด้านไม่ว่าจะเป็นอิทธิพลการเมืองระหว่างประเทศ เศรษฐกิจ การทหาร เทคโนโลยีและวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามประเทศในคณะมนตรีความมั่นคงแห่ง สหประชาชาติอย่างสหพันธรัฐรัสเซียและสาธารณรัฐประชาชนจีนไม่ยินยอมให้สหรัฐฯ เป็นมหาอำนาจ อยู่เพียงฝ่ายเดียว โดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศขนาดใหญ่และทรงอิทธิพลในภูมิภาค เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่สามารถพัฒนาตนจนกลายเป็นมหาอำนาจที่ทุกประเทศไม่สามารถมองข้ามได้ จีนมี เศรษฐกิจที่ใหญ่เป็นอันดับหนึ่งของโลก¹ ในคริสต์ศตวรรษที่ 21 จีนดำเนินความสัมพันธ์เชิงรุกกับ ประเทศต่างๆ โดยเฉพาะภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศจีนในยุคใหม่ก็ไม่สามารถมองข้ามภูมิภาคทางด้านตะวันตกของประเทศที่สามารถเป็นปัจจัยหนึ่งในการสนับสนุนให้จีน เป็นมหาอำนาจในระดับโลกซึ่งก็คือ ภูมิภาคเอเชียกลาง

ภูมิภาคเอเชียกลางซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีนประกอบไปด้วยประเทศคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน และเติร์กเมนิสถาน โดยสามประเทศแรกมีอาณาเขตติดกับ ประเทศจีน ก่อนการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในปี ค.ศ. 1991 ประเทศจีนไม่ได้ดำเนินความสัมพันธ์ กับประเทศในเอเชียกลาง เพราะในขณะนั้นทั้งห้าประเทศตกอยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตที่มีรัสเซียเป็น ผู้นำ ในยุคสงครามเย็นทั้งจีนและสหภาพโซเวียตเกิดความขัดแย้งกันจนไม่มีความสัมพันธ์ในช่วงหนึ่ง จึง ทำให้จีนและประเทศในเอเชียกลางไม่ได้ปฏิสัมพันธ์กันเฉกเช่นในอดีตที่จีนค้าขายโดยผ่านภูมิภาค ดังกล่าวที่เรารู้จักกันในนาม “เส้นทางแพรไหม” ความสัมพันธ์ในยุคใหม่ได้เริ่มขึ้นเมื่อเกิดการแยกตัว ของประเทศในสหภาพโซเวียต เอเชียกลางทั้งห้าประเทศได้เป็นประเทศเอกราช แต่ทว่าประเทศทั้งห้า ประเทศสถานต้องเผชิญกับความยุ่งยากต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ภัยทางด้านความ มั่นคงจากกลุ่มหัวรุนแรง อาชญากรรมข้ามชาติ กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และปัญหาผู้ลี้ภัยทางการเมือง จากภูมิภาคใกล้เคียง อีกทั้งที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ไม่มีทางออกสู่ทะเลซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการฟื้นฟูประเทศ เป็นต้น จากปัญหาดังกล่าวผลักดันให้ประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศ ต่างๆ โดยใช้จุดแข็งของภูมิภาคที่เป็นแหล่งพลังงานหนึ่งที่สำคัญและจุดยุทธศาสตร์ความมั่นคงของโลก ทำให้มหาอำนาจทั้งสหรัฐอเมริกา สหพันธรัฐรัสเซีย และโดยเฉพาะสาธารณรัฐประชาชนจีนต้องเข้ามา มีบทบาทในภูมิภาคดังกล่าว

เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุด ภูมิศาสตร์ของโลกได้เปลี่ยนไป จีนมีประเทศเพื่อนบ้านใหม่ทางด้าน ตะวันตกของประเทศ ภูมิภาคตะวันตกสำคัญต่อความมั่นคงและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวของจีนเป็น อย่างมาก การเข้าไปดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางเป็นนโยบายสำคัญของจีน ในช่วงทศวรรษ 1990 และจีนยังดำเนินนโยบายเชิงรุกกับห้าประเทศในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการ ดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูต เศรษฐกิจ การทหารอย่างเป็นทางการ ประเทศจีนจะเป็นมหาอำนาจที่

ยิ่งใหญ่ในทุกๆ ด้าน และได้รับการยอมรับนับถือ ภูมิภาคเอเชียกลางจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้จีนบรรลุเป้าหมายดังกล่าวนี้

ความสัมพันธ์ในยุคใหม่ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐในเอเชียกลาง

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางต้องย้อนกลับไปยังสมัยที่จีนค้าขายสินค้าต่างๆ ไปยังทวีปยุโรปและภูมิภาคอื่นๆ โดยใช้เส้นทางผ่านประเทศในเอเชียกลาง เส้นทางดังกล่าวเป็นเส้นทางการค้าและวัฒนธรรมที่ได้รับการขนานนามว่า “เส้นทางแพรไหม” (Silk Road) เส้นทางเริ่มต้นจากเมืองฉางอัน (Chang’an) หรือเมืองซีอาน (Xi’an) ในปัจจุบันผ่านไปยังภาคตะวันตกของประเทศจีนผ่านมณฑลกานซู่ (Gansu) ถึงเมืองตุนหวง (Dunhuang) จากนั้นเส้นทางแพรไหมแยกเป็น 2 สายคือสายเหนือและสายใต้ โดยเส้นทางแพรไหมทั้งสองสายจะมาบรรจบและตัดผ่านเอเชียกลางที่เมืองทาชเคนต์ (Tashkent) และเมืองบูคารา (Bukhara) แล้วทอดผ่านอีกหลายประเทศในตะวันออกกลาง (Middle East) ทั้งอิรัก อิหร่าน ไปสุดทางที่ทะเลเมดิเตอร์เรเนียน² เส้นทางดังกล่าวเริ่มลดทอนความสำคัญลงเมื่อชาติต่างๆ ที่เคยอยู่ภายใต้การปกครองของมองโกลพยายามประกาศตัวเป็นอิสระ อีกทั้งการขยายอำนาจของชนมุสลิมในตะวันออกกลาง ทำให้ชาวยุโรปหาเส้นทางการค้าใหม่ เส้นทางทางทะเลจึงมีบทบาทขึ้นมา เส้นทางแพรไหมจึงเป็นเส้นทางที่ใช้ติดต่อกันภายในเอเชียกลาง

ภายหลังประเทศในเอเชียกลางก็ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของจักรวรรดิรัสเซียและสหภาพโซเวียต ทำให้จีนและประเทศในเอเชียกลางไม่ได้ดำเนินความสัมพันธ์กันโดยตรง การสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางเริ่มอย่างเป็นทางการช่วงต้นทศวรรษ 1990 โดยในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 1991 รัฐบาลจีนได้โทรเลขถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของยูเครน เบลารุส คาซัคสถาน อุซเบกิสถาน ทาจิกิสถาน คีร์กีซสถาน เติร์กเมนิสถาน จอร์เจีย อาเซอร์ไบจาน มอลโดวา และอาร์เมเนีย เพื่อแจ้งให้ทราบว่ารัฐบาลจีนตัดสินใจรับรองความเป็นเอกราชของ 11 สาธารณรัฐนี้ และเตรียมที่จะเจรจาเรื่องการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกัน³ ต่อมาวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1992 คณะตัวแทนจากรัฐบาลจีนนำโดยนายหลี่หลานชิง (Li Lanqing) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจและการค้าเป็นหัวหน้าคณะ และนายเทียนเจิงเพย์ (Tian Zengpei) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นรองหัวหน้าคณะเดินทางไปเยือนอุซเบกิสถาน คาซัคสถาน ทาจิกิสถาน คีร์กีซสถาน และเติร์กเมนิสถาน เพื่อเจรจาเรื่องการสถาปนาความสัมพันธ์และลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต⁴ โดยนโยบายต่างประเทศของจีนต่อประเทศในเอเชียกลางในขณะนั้นจะดำเนินความสัมพันธ์ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจบนพื้นฐานความเสมอภาค เอื้อประโยชน์ต่อกันและไม่แทรกแซงการเมืองภายในของกันและกัน⁵

ภายหลังจากการสถาปนาความสัมพันธ์ ทั้งสองฝ่ายต่างดำเนินความสัมพันธ์ทางการเมือง โดยเฉพาะการเยือนระดับผู้นำระหว่างกันเพื่อสร้างความร่วมมือและหารือแก้ไขปัญหาที่สืบทอดมาตั้งแต่

สมัยสหภาพโซเวียต อย่างไรก็ตามในวันที่ 24 ตุลาคม ค.ศ. 1992 จีนและประเทศรัสเซีย คาซัคสถาน ทาจิกิสถาน และคีร์กีซสถาน ซึ่งเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดกับประเทศจีน ได้ลงนามในสรุปการหารือว่าด้วยปัญหาพรมแดน และยืนยันว่าหลักการการแก้ปัญหาพรมแดนที่เป็นข้อตกลงเกี่ยวกับวิธีการปักปันเขตแดนซึ่งบรรลุไว้ในแถลงการณ์ร่วมระหว่างจีนกับสหภาพโซเวียตยังมีผลบังคับใช้อยู่ และเห็นด้วยที่จะมีการจัดตั้งอนุกรรมการรับผิดชอบในการร่างข้อตกลงว่าด้วยการปักปันเขตแดนเกี่ยวกับเขตที่ยังไม่ได้มีการตกลงกันอีกด้วย⁶

ในช่วงทศวรรษ 1990 การเยือนในระดับผู้นำประเทศทั้งสองฝ่ายนำไปสู่การพัฒนาความร่วมมือในสาขาต่างๆ ดังนี้

คาซัคสถาน ในวันที่ 18 - 21 ตุลาคม ปี ค.ศ. 1993 ประธานาธิบดีนูร์ซุลตัน นาร์ซาร์บายเยฟ (Nursultan Nazarbayev) ได้เยือนประเทศจีนอย่างเป็นทางการครั้งแรก ประธานาธิบดีคาซัคสถานได้หารือกับประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน (Jiang Zemin) และนายกรัฐมนตรีลี่เผิง (Li Peng) ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามในแถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับสาธารณรัฐคาซัคสถาน (Joint Statement on the Foundation of the Friendly Relations Between the People's Republic of China and the Republic of Kazakhstan) ส่วนประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินได้เยือนสาธารณรัฐคาซัคสถานอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 4 - 6 กรกฎาคม ค.ศ. 1996 ในสมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน ทั้งสองฝ่ายได้เยี่ยมเยือนในระดับสูงกันอย่างสม่ำเสมอทำให้เกิดข้อตกลงต่างๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาความร่วมมือต่อมา ได้แก่ ความร่วมมือทางคมนาคม การทหาร การธนาคาร พลังงาน และข้อตกลงการปักปันเขตแดนของสองประเทศ เป็นต้น ต่อมาประธานาธิบดีหูจิ่นเทา (Hu Jintao) ได้เยือนสาธารณรัฐคาซัคสถานอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 2005, 2007, 2009, 2011 และ 2010 ส่วนประธานาธิบดีคาซัคสถานเยือนจีนในปี ค.ศ. 2011 และ 2012 ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งสองประเทศพยายามพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ให้รอบด้าน อีกทั้งเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านพลังงานระหว่างสองประเทศอีกด้วย ส่วนในปัจจุบันภายหลังการขึ้นดำรงตำแหน่งของนายสีจิ้นผิง (Xi Jinping) ผู้นำจีนได้เยือนคาซัคสถานเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2013 ในครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามแถลงการณ์ความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์อย่างสมบูรณ์ (Comprehensive Partnership) อีกทั้งยังลงนามความตกลงความร่วมมือสำคัญ ได้แก่ พลังงาน เศรษฐกิจ การค้า การเงิน ศุลกากร และอวกาศ⁷ เป็นต้น

อุซเบกิสถาน การเยือนอย่างเป็นทางการครั้งแรกเริ่มจากฝ่ายอุซเบกิสถาน โดยประธานาธิบดีอิสลาม คาริมอฟ (Islam Karimov) เยือนประเทศจีนในปี ค.ศ. 1992, 1994, 1999, 2005, 2011, 2012 และ 2014 ทางฝ่ายจีนประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน ได้เยือนในปี ค.ศ. 1996 หูจิ่นเทาในปี ค.ศ. 2004 และ 2010 และสีจิ้นผิง ในปี ค.ศ. 2013 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามข้อตกลงทางการค้าและเศรษฐกิจ การสนับสนุนและป้องกันการลงทุน ความร่วมมือทางการธนาคาร แถลงการณ์ร่วมว่าด้วยการเป็น

หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และทั้งสองยังทำแผนการพัฒนาความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างสาธารณรัฐอุซเบกิสถานและสาธารณรัฐประชาชนจีน ปี ค.ศ. 2014 - 2018⁸ เป็นต้น

ทาจิกิสถาน เป็นหนึ่งในประเทศที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศจีน การเยือนในระดับผู้นำของทั้งสองฝ่ายเริ่มจากผู้นำของประเทศทาจิกิสถาน เอมอมาลี เราะห์มาน (Emomali Rahmon) ได้เดินทางเยือนประเทศจีนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1993 และ ค.ศ. 2013 ส่วนทางรัฐบาลจีนประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินเดินทางเยือนสาธารณรัฐทาจิกิสถานอย่างเป็นทางการในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2000 ประธานาธิบดีหูจิ่นเทา เยือนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2008 ส่วนประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้เดินทางเยือนทาจิกิสถานอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ. 2014 ทั้งสองฝ่ายได้แถลงการณ์ร่วมความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์⁹ สำหรับทาจิกิสถาน สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่ทาจิกิสถานให้ความสำคัญในนโยบายต่างประเทศ

คีร์กีซสถาน เป็นประเทศเพื่อนบ้านทางด้านตะวันตกของสาธารณรัฐประชาชนจีน ประธานาธิบดีของสาธารณรัฐคีร์กีซนายอาสการ์ อคาเยฟ (Askar Akayev) เยือนประเทศจีนหลังการสถาปนาทางการทูตเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1992 ทางฝ่ายรัฐบาลจีนประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินเยือนประเทศคีร์กีซสถานเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1996 และ ปี ค.ศ. 1999 ส่วนประธานาธิบดีหูจิ่นเทาเยือนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2007 และประธานาธิบดีสีจิ้นผิงเยือนคีร์กีซสถานอย่างเป็นทางการในเดือนกันยายน ค.ศ. 2013 ทั้งสองประเทศมีแถลงการณ์ร่วมความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์และได้ลงนามความร่วมมือทางด้านพลังงาน คมนาคม การเงิน และอื่นๆ¹⁰

เติร์กเมนิสถาน หลังการสถาปนาทางการทูตได้ไม่นาน นายซาปามูรัต นียาซอฟ (Sapamurat Niyazov) ประธานาธิบดีเติร์กเมนิสถานได้เยือนประเทศจีนอย่างเป็นทางการเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1992 ส่วนทางฝ่ายรัฐบาลจีน นายเจียงเจ๋อหมิน ประธานาธิบดีสาธารณรัฐประชาชนจีนเดินทางเยือนเติร์กเมนิสถานครั้งแรกเมื่อเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 2000 ประธานาธิบดีหูจิ่นเทาเยือนเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009 ประธานาธิบดีสีจิ้นผิงเยือนในเดือนกันยายน ค.ศ. 2013 การเยือนในครั้งนี้ทั้งสองฝ่ายได้แถลงการณ์ร่วมการก่อตั้งความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ อีกทั้งสองฝ่ายได้ลงนามความร่วมมือทางการทูต เศรษฐกิจ พลังงาน การเงิน การศึกษา วัฒนธรรม ความร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและเอกชนของทั้งสองประเทศ¹¹

ความสัมพันธ์ระดับทวิภาคีระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับห้าประเทศในเอเชียกลางเป็นไปอย่างต่อเนื่องและรอบด้าน โดยเฉพาะภายหลังการสถาปนาทางการทูต ผู้นำทั้งห้าประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางต่างเดินทางไปเยือนจีนครั้งแรกอย่างเป็นทางการในปี ค.ศ. 1992 และ 1993 นอกจากการเยือนในระดับผู้นำระดับสูงของทั้งสองฝ่าย ยังมีการเยือนระดับผู้นำรัฐบาล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ผู้นำทางการทหาร เป็นต้น ความร่วมมือที่เกิดขึ้นมีทั้งด้านเศรษฐกิจ พลังงาน การขนส่ง และความมั่นคง ความสัมพันธ์ทางการเมืองของจีนต่อประเทศในเอเชียกลางเกิดจากปัจจัย

ภายในทั้งของจีนและประเทศในเอเชียกลางกล่าวคือ จีนได้รับแรงกดดันทางด้านเศรษฐกิจจากประเทศตะวันตกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 ภายหลังจากวิกฤตการณ์ เติียนอันเหมิน ประกอบกับสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่ระบียบโลกเปลี่ยนแปลงอย่างกะทันหัน การล่มสลายของสหภาพโซเวียตกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบสังคมนิยม จีนจึงมีภารกิจสำคัญในเรื่องรูปแบบการสถาปนาทางการทูตกับประเทศรัสเซียและประเทศอื่นๆ ในเครือรัฐเอกราช ตามคำกล่าวของเติ้งเสี่ยวผิง (Deng Xiaoping) จีนมีนโยบายที่จะคบหากับรัสเซียและเครือรัฐเอกราช ทั้งทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจ บนพื้นฐานของความเสมอภาค เอื้อประโยชน์ต่อกัน และไม่แทรกแซงการเมืองภายในของกันและกัน โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของระบบสังคมและอุดมการณ์¹² ดังนั้นการเร่งดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียกลางจึงเป็นเรื่องสำคัญของจีน การแสวงหามิตรประเทศที่เข้าใจในอุดมการณ์และสถานการณ์ในประเทศจีนเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลง ส่วนประเทศในเอเชียกลางที่ได้เป็นประเทศเอกราชใหม่ก็ต้องการแสวงหามิตร เพื่อการยอมรับในเวทีระหว่างประเทศและการขอความช่วยเหลือด้านต่างๆ จากประเทศที่พร้อมไปด้วยทรัพยากรอย่างจีน การเร่งสถาปนาทางการทูตและการเยือนจีนของผู้นำของประเทศในเอเชียกลางทั้งห้าประเทศเป็นการประกันสถานะของประเทศในเอเชียกลางได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ความสัมพันธ์ทางการเมืองของทั้งสองฝ่ายได้รับการพัฒนาถึงขั้นการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างกัน เป็นวิธีการของจีนที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัสเซียและประเทศในเอเชียกลาง โดยเป็นความสัมพันธ์ที่เท่าเทียม จีนไม่มีอิทธิพลเหนือประเทศใด จีนต้องการเป็นมหาอำนาจที่ได้รับการยอมรับ โดยความร่วมมือทางการเมืองเป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนาความร่วมมือในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะประเด็นความมั่นคงภายในภูมิภาคที่ไม่ได้มีแต่ความร่วมมือในระดับทวิภาคีเท่านั้น ความสัมพันธ์ในระดับพหุภาคีก็มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ดังกล่าว

ความร่วมมือทางความมั่นคง รากฐานแห่งความสัมพันธ์

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางเริ่มจากประเด็นปัญหาการปักปันเขตแดนและภัยความมั่นคง จากภูมิศาสตร์ที่ตั้งทำให้ทั้งสองฝ่ายมีชายแดนติดต่อกันเป็นระยะทางยาว ดังนั้นทั้งสองจึงมีผลประโยชน์ทางความมั่นคงร่วมกันในประวัติศาสตร์ประเทศในเอเชียกลางเต็มไปด้วยความขัดแย้งและภัยความมั่นคง ต่อมาภายหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประเทศทั้งห้าสถานต้องประสบกับความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มหัวรุนแรง ประกอบกับทั้งห้าประเทศยังขาดความพร้อมในการจัดการปัญหาด้วยตนเอง การเลือกดำเนินความสัมพันธ์กับจีนจึงเป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วยรักษาความมั่นคงภายในภูมิภาคได้ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ประสบกับกลุ่มแบ่งแยกดินแดนทางด้านการตะวันตกของประเทศเช่นกัน ดังนั้นประเด็นการรักษาความมั่นคงและการสร้างความไว้วางใจกันระหว่างทั้งสองฝ่ายจึงเป็นประเด็นสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง

ภัยความมั่นคงร่วมกันประกอบไปด้วย หนึ่ง กลุ่มหัวรุนแรง สอง กลุ่มแบ่งแยกดินแดน สาม กลุ่มก่อการร้าย ในประเทศจีนประสบกับปัญหาดังกล่าวโดยเฉพาะจากกลุ่มปลดปล่อยซินเจียง (Xinjiang Liberation Organization) กลุ่มปลดปล่อยชาวอุยกูร์ (Uighur Liberation Organization) และองค์การปลดปล่อยเตอร์กิสถานตะวันออก (United Revolutionary Front of East Turkestan) ปัญหาในประเทศจีนได้ส่งผลกระทบต่อเอเชียกลาง กล่าวคือ ชาวอุยกูร์ได้ลี้ภัยไปยังประเทศในเอเชียกลาง โดยเฉพาะในประเทศคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน ที่คาดว่าจะมีจำนวนชาวอุยกูร์ประมาณ 300,000 คน และช่องสุ่มกำลังมาปฏิบัติการในประเทศจีน เช่น เหตุการณ์ที่เมืองหลวงอุรุมชี (Urumqi) ของเขตการปกครองตนเองซินเจียง-อุยกูร์ (Xinjiang Uyghur Autonomous Region) ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ที่ชาวอุยกูร์ได้ประท้วงไม่พอใจต่อเจ้าหน้าที่ทางการจีนในกรณีที่ชาวอุยกูร์และชาวฮั่นได้ทะเลาะวิวาทกัน จนชาวอุยกูร์เสียชีวิต การประท้วงของชาวอุยกูร์ได้ขยายตัวจนไปทำร้ายชาวฮั่น และเหตุการณ์บานปลายเป็นเหตุจลาจล ทางการจีนเชื่อว่าเป็นกองกำลัง 3 ฝ่ายทั้งในและนอกประเทศ กลุ่มนี้จะได้การสนับสนุนจากแนวร่วมในเอเชียกลางและตะวันออกกลาง นอกจากนี้ด้วยภูมิภาคเอเชียกลางที่ติดกับประเทศอัฟกานิสถาน และภายหลังเหตุการณ์ 11 กันยายนที่สหรัฐอเมริกาโดนโจมตีจากผู้ก่อการร้ายจากอัฟกานิสถาน เอเชียกลางจึงตกอยู่ภายใต้สถานการณ์ความไม่มั่นคง นอกจากนี้ภัยความมั่นคงข้างต้นทั้งสองฝ่ายยังเผชิญกับอาชญากรรมข้ามชาติที่มีการขนส่งยาเสพติดและอาวุธเถื่อนผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง ส่วนในภูมิภาคเอเชียกลาง ประเทศต่างๆ ก็ประสบกับปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นสงครามกลางเมืองในประเทศทาจิกิสถานในช่วงต้นทศวรรษ 1990 และเหตุการณ์ความไม่สงบทางการเมืองในประเทศคีร์กีซสถานในปี ค.ศ. 2005 เหตุการณ์ความวุ่นวายภายในประเทศก็นำไปสู่ความมั่นคงของทั้งภูมิภาค นอกจากนี้ภัยความมั่นคงรูปแบบใหม่ยังมีเรื่องภัยธรรมชาติทั้งการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ การปนเปื้อนมลพิษในอากาศ ค่าความเค็มในดินที่ไม่เหมาะกับการเพาะปลูก เป็นต้น อีกประเด็นที่สำคัญไม่น้อยกว่าประเด็นอื่นๆ คือ ชาติพันธุ์ที่หลากหลายในภูมิภาคเอเชียกลางอาจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในหมู่ประเทศห้าสถานด้วยตนเอง

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) เป็นองค์การระหว่างประเทศที่ถูกพัฒนาจากการแก้ไขปัญหาความมั่นคงในภูมิภาคตะวันตกของประเทศจีนและภูมิภาคเอเชียกลาง ก้าวแรกของความร่วมมือทางด้านความมั่นคงเริ่มขึ้นหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต ประเทศจีนได้มีพรมแดนติดต่อกับประเทศรัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน ทำให้จีนเผชิญกับความตึงเครียดตามแนวชายแดน จีนจึงเห็นความจำเป็นว่าต้องดำเนินการเจรจากำหนดเขตแดนใหม่ เพื่อป้องกันความหวาดระแวงและความขัดแย้ง วิธีการของจีนในขั้นแรกคือ การใช้การทูตระดับทวิภาคี ดังจะเห็นได้จากการเยือนระหว่างผู้นำของจีนกับประเทศรัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน และทาจิกิสถาน ขั้นตอนต่อมาคือ การใช้การทูตระดับพหุภาคี โดยทางฝ่ายประเทศจีนได้เสนอกรอบการประชุมสี่บวกหนึ่ง ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1992 สี่หมายถึงประเทศรัสเซียและสามสาธารณรัฐใน

เอเชียกลาง ส่วนหนึ่งคือประเทศจีน กรอบการประชุมดังกล่าวตั้งขึ้นมาเพื่อหาทางร่วมกันแก้ไขปัญหาเขตแดน ต่อมาพัฒนาเป็นกลุ่ม “เซี่ยงไฮ้ห้า” (Shanghai Five) โดยสมาชิกเป็นสมาชิกเดิมจากกรอบการประชุมสี่บวกหนึ่ง โดยการประชุมสุดยอดผู้นำของกลุ่มเซี่ยงไฮ้ห้าจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 จนกระทั่งถึงปี ค.ศ. 2000 จะเห็นได้ว่าจีนให้ความสำคัญกับการทูตระดับพหุภาคีซึ่งจะเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันได้มีประสิทธิภาพและบรรลุผลเร็วยิ่งขึ้น

การประชุมสุดยอดผู้นำเซี่ยงไฮ้ห้าได้จัดเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1996 ทั้ง 5 ประเทศได้ลงนามความร่วมมือที่สำคัญต่อการจัดการแก้ไขปัญหาความมั่นคงร่วมกัน ได้แก่ ความตกลงว่าด้วยการสร้างความไว้วางใจกันอย่างลึกซึ้งด้านทหารบริเวณเขตแดน หรือความตกลงเซี่ยงไฮ้ (1996) ความตกลงว่าด้วยการลดกองกำลังทางทหารบริเวณพรมแดนร่วมกัน หรือความตกลงมอสโก (1997) แถลงการณ์ปฏิญานดูซานเบ (2000) ว่าด้วยการป้องกันกลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มก่อการร้าย และกลุ่มหัวรุนแรง เป็นต้น ปัญหาความขัดแย้งภายในประเทศในภูมิภาคก็เป็นประเด็นหนึ่งที่กลุ่มนี้ให้ความสนใจ ดังนั้นในการประชุมสุดยอดผู้นำเซี่ยงไฮ้ห้าครั้งที่ 3 ในปี ค.ศ. 1998 ประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมินของจีนได้เสนอที่จะขยายความร่วมมือในประเด็นความมั่นคงให้ทั่วทั้งภูมิภาคเอเชียกลาง โดยจะหารือกับประเทศอุซเบกิสถานและเติร์กเมนิสถาน นอกจากการประชุมสุดยอดผู้นำเซี่ยงไฮ้ห้า สมาชิกได้จัดการประชุมกลุ่มหกบวกสอง (Six Plus Two) เพื่อสนับสนุนให้เกิดการปรองดองกันระหว่างรัฐบาลตอลีบันและกลุ่มพันธมิตรทางตอนเหนือ ประกอบไปด้วย จีน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน อิหร่าน ปากีสถาน และสหรัฐอเมริกาและสหพันธรัฐรัสเซีย ในการประชุมสุดยอดผู้นำเซี่ยงไฮ้ห้า ครั้งที่ 5 จีนและรัสเซียได้เสนอยกระดับให้กลุ่มเซี่ยงไฮ้ห้าเป็นกลไกที่มีความร่วมมืออย่างเป็นทางการ โดยยกระดับจากเวทีการประชุมเป็นองค์การระหว่างประเทศ ในการประชุมครั้งนี้ยังให้ความสำคัญแก่ภัยคุกคามความมั่นคง 3 ประเด็น หรือแกนแห่งความชั่วร้าย 3 ประการ ได้แก่ กลุ่มคลังศัสตราวุธรุนแรง กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และกลุ่มก่อการร้ายสากล ซึ่งได้ขยายตัวขึ้นในภูมิภาคเอเชียกลาง โดยทั้ง 5 ประเทศได้ก่อตั้งหน่วยต่อต้านการก่อร้ายภูมิภาค (A Regional Anti-Terrorism Center) เพื่อเป็นศูนย์กลางข้อมูลข่าวสารจากหน่วยข่าวกรองของประเทศต่างๆ รวมทั้งเป็นศูนย์ประสานงานด้านยุทธศาสตร์

ภาพผู้นำกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้เข้าร่วมประชุมเมื่อปี 2015
ที่มารูปภาพ : <http://www.worldeventsinfo.com/2017/06/shanghai-cooperation-organization.html>

จะเห็นได้ว่าจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งกลุ่มเซี่ยงไฮ้ก็คือ การเจรจาแก้ไขปัญหาเขตแดนของประเทศจีน รัสเซีย และสาธารณรัฐในเอเชียกลาง นอกจากนี้ยังมีการลดกำลังทหารบริเวณพรมแดนให้เหลือน้อยที่สุด ไม่ใช้กำลังต่อกันและไม่โจมตีกัน เป็นต้น ก่อนที่จะยกระดับกรอบการประชุมดังกล่าวเป็นองค์การระหว่างประเทศทางด้านความมั่นคง กลุ่มเซี่ยงไฮ้ทำได้เล็งเห็นถึงภัยความมั่นคงใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแบ่งแยกดินแดน กลุ่มก่อการร้าย และกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนา และได้สร้างกลไกเพื่อการประสานงานความร่วมมือกัน กลุ่มเซี่ยงไฮ้สามารถพัฒนาทั้งความร่วมมือและยกระดับเป็นองค์การระหว่างประเทศได้อย่างรวดเร็ว เพราะทั้งจีนและรัสเซียต่างให้ความสนใจต่อความมั่นคงในภูมิภาคดังกล่าว สำหรับจีนบรรยากาศความไว้นื้อเชื่อใจในภูมิภาคเอเชียกลางสำคัญต่อจีนเป็นอย่างยิ่ง จีนต้องการเพื่อนบ้านที่ดีที่จะช่วยป้องกันภัยความมั่นคงของจีนในภูมิภาคตะวันตก ในช่วงทศวรรษ 1990 บुरณภาพแห่งดินแดนเป็นผลประโยชน์แห่งชาติที่สำคัญยิ่ง ทางด้านตะวันออกของจีนประสบกับปัญหาได้หวั่น ทางด้านตะวันตกของจีนคือ ปัญหาเขตปกครองตนเองซินเจียง-อุยกูร์ วิธีการแก้ปัญหาในสภาพภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตคือ การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านใหม่อย่างรัสเซีย คาซัคสถาน คีร์กีซสถานและทาจิกิสถานทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคี แก้ปัญหาความขัดแย้งเดิมและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่ สำหรับประเทศในเอเชียกลางแล้ว การดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศอย่างจีนและรัสเซียเป็นทางเลือกนโยบายที่เหมาะสมภายหลังสถานการณ์ที่ประเทศของตนได้เป็นเอกราชใหม่ ประเทศในเอเชียกลางไม่มีความกังวลว่าประเทศใหญ่อย่างจีนจะมาครอบงำและมีอิทธิพลเหนือประเทศตน เพราะจีนถือหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติห้าประการคือ เคารพ

อธิปไตยและบูรณภาพแห่งดินแดนของกันและกัน ไม่รุกรานซึ่งกันและกัน ไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกันเท่าเทียมกันและสนองผลประโยชน์ของกันและกัน และอยู่ร่วมกันโดยสันติ

องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 2001 โดยจัดการประชุมสุดยอดผู้นำครั้งแรกที่ นครเซี่ยงไฮ้ สมาชิกประกอบไปด้วย สาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย สาธารณรัฐคาซัคสถาน สาธารณรัฐคีร์กีซ สาธารณรัฐทาจิกิสถาน และสมาชิกถาวรใหม่ สาธารณรัฐอุซเบกิสถาน ส่วนอีกหนึ่งประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางคือ เติร์กเมนิสถาน ที่ได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมด้วย แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกถาวรเหมือนกับประเทศอื่นๆ ในเอเชียกลาง เนื่องด้วยการประกาศนโยบายความเป็นกลางอย่างถาวร (Permanent Neutrality) ทำให้เติร์กเมนิสถานไม่เข้าร่วมองค์การระหว่างประเทศใดๆ ผลการประชุมใน ครั้งแรกคือ แถลงการณ์สถาปนาองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Declaration on the Establishment of the Shanghai Cooperation Organization) และ สนธิสัญญาแห่งเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Convention on Combating Terrorism, Separatism and Extremism) ว่าด้วยการต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้าย กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และกลุ่มหัวรุนแรงทางศาสนา ซึ่งถือเป็นภารกิจหลักของ องค์การ

ตามกฎบัตรขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ได้ระบุถึงวัตถุประสงค์ขององค์การไว้ว่า เพื่อรักษาสันติภาพ ความมั่นคง และเสถียรภาพของรัฐสมาชิก รวมทั้งการสร้างความเชื่อมั่นร่วมกันและพัฒนามิตรภาพให้เกิดความสัมพันธ์อันดี อันนำไปสู่ความร่วมมือทางการเมืองให้สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งด้าน เศรษฐกิจ การค้า วัฒนธรรม การศึกษา พลังงาน การขนส่ง การปกป้องสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี¹³ ความร่วมมือในองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ดังกล่าวสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ความร่วมมือทางด้านความมั่นคงและการทหาร องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ได้ก่อตั้งองค์กรต่อต้านการก่อการร้าย (The Regional Anti-Terrorism Organization Agreement) ในปี ค.ศ. 2003 นอกจากนี้ยังมีการซ้อมรบร่วมกันระหว่างสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ได้แก่ การซ้อมรบ “สัมพันธมิตร 2003” (Coalition-2003) ถือได้ว่าเป็นการซ้อมรบหลายฝ่ายเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายครั้งแรก ต่อมาในปี ค.ศ. 2007 ได้จัดซ้อมรบและการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกันที่อูรูมชี ประเทศจีน และเมืองเชอลาบินสค์ (Chelyabinsk) ประเทศรัสเซีย ภายใต้ “ภารกิจสันติภาพ 2007” และในปี ค.ศ. 2010 ได้จัดการซ้อมต่อต้านการก่อการร้าย “ภารกิจสันติภาพ 2010” ทางตอนใต้ของประเทศคาซัคสถาน ส่วนการซ้อมรบระดับทวิภาคีระหว่างจีนกับประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้อื่นๆ แสดงให้เห็นถึงความพยายามของจีนต่อประเด็นความมั่นคงในภูมิภาคดังกล่าว ในปี ค.ศ. 2002 จีนได้ซ้อมรบต่อต้านการก่อการร้ายกับคีร์กีซสถาน ถือได้ว่าเป็นการซ้อมรบระดับทวิภาคีภายใต้กรอบความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ต่อมาในปี ค.ศ. 2005 ประเทศจีนและรัสเซียได้ซ้อมรบร่วมกันภายใต้ “ภารกิจสันติภาพ 2005” ส่วนจีนกับคาซัคสถานได้ซ้อมรบการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกันในปี ค.ศ.

2006 ภายใต้ภารกิจ “เทียนชาน” (Tianshan) จัดขึ้นที่ประเทศคาซัคสถานและจีนเฉิง ประเทศจีน ในปีเดียวกันจีนและทาจิกิสถานก็ได้จัดการซ้อมรบและการต่อต้านการก่อการร้ายภายใต้ภารกิจ “ประสานความร่วมมือ 2006” (Coordination 2006) ในปี ค.ศ. 2007 ณ กรุงมอสโกได้จัดการซ้อมการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างจีนกับรัสเซียภายใต้ภารกิจ “ความร่วมมือ 2007” (Cooperation 2007) และทั้งสองได้ซ้อมการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างกันภายใต้ “ภารกิจสันติภาพ 2009” ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2009 ที่ประเทศจีน และการซ้อมรบล่าสุดในปี ค.ศ. 2014 ภายใต้ “ภารกิจสันติภาพ 2014” โดยสมาชิกห้าในหกประเทศขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้เข้าร่วมภารกิจดังกล่าว ยกเว้นประเทศอุซเบกิสถาน¹⁴ องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ยังเห็นความสำคัญการสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ เพื่อยกระดับความมั่นคงภายในภูมิภาค จึงได้ลงนามข้อตกลงกับองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วม (Collective Security Treaty Organization: CSTO) ซึ่งเป็นความร่วมมือทางการทหารระหว่างประเทศในกลุ่มเครือรัฐเอกราช ปัจจุบันสมาชิกประกอบไปด้วย รัสเซีย อาร์เมเนียเบลารุส คาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน เพื่อขยายความร่วมมือในประเด็นความมั่นคง อาชญากรรม และการค้ายาเสพติด¹⁵ แม้ว่าประเทศจีนจะพยายามอย่างหนักที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ทางการทหารกับประเทศสมาชิกในองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ โดยเฉพาะการซ้อมรบในระดับพหุภาคีและทวิภาคี แต่ประเทศอุซเบกิสถานก็ยังปฏิเสธการซ้อมรบการต่อต้านการก่อการร้ายทั้งในกรอบองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้และในระดับทวิภาคีกับจีน แม้หน่วยงานการต่อต้านการก่อการร้าย (SCO's Regional Counter-Terrorism Structure) จะมีสำนักงานตั้งอยู่ในประเทศอุซเบกิสถาน

ประการที่สอง ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ ด้วยศักยภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสมาชิกทำให้เกิดความพยายามพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ โดยในปี ค.ศ. 2003 จีนได้เสนอการค้าเสรีในหมู่สมาชิก มุ่งหวังให้เกิดการเคลื่อนย้ายของสินค้า เงินทุน บริการ แรงงานและเทคโนโลยีอย่างเสรีภายใน 20 ปี ในปี ค.ศ. 2006 ได้จัดตั้งคณะมนตรีทางธุรกิจ (The SCO Business Council) และลงนามแผนปฏิบัติการขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ว่าด้วยธนาคารระหว่างประเทศของประเทศสมาชิกเพื่อสนับสนุนความร่วมมือภายในภูมิภาค การประชุมสุดยอดผู้นำในปีถัดมา ประเด็นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจจึงเป็นประเด็นสำคัญของกรอบความร่วมมือดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งตลาดพลังงาน (Energy Market) โดยจัดการให้เป็นเอกภาพมากขึ้น เนื่องด้วยพลังงานเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านความมั่นคงและด้านเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ. 2009 จีนได้เสนอให้เงินกู้เพิ่มเติมแก่ประเทศสมาชิกในวงเงิน 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐสำหรับโครงการความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจภายใต้องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจก็ยังไม่โดดเด่นเท่ากับความร่วมมือทางด้านความมั่นคง

ความสำเร็จขององค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้กับบทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง

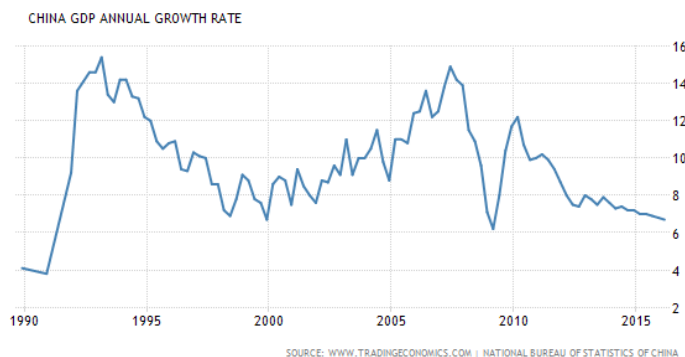
ความร่วมมือทางด้านความมั่นคงในกรอบความร่วมมือทั้งทวีปเอเชียและพหุภาคีเป็นส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนและประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง พัฒนาการของความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ที่รวดเร็วในระยะเวลาสิบกว่าปีสะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของจีนในการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียกลาง จีนไม่ได้เข้ามามีอิทธิพลจนสร้างความหวาดระแวงให้แก่ประเทศในเอเชียกลางว่าต้องการเข้ามาครอบงำ จีนปฏิบัติและดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างเท่าเทียมกัน จีนได้ประเมินสถานการณ์ของตนและเหตุการณ์ระหว่างประเทศ และเลือกจะดำเนินนโยบายให้เหมาะสมกับช่วงนั้นๆ กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษ 1990 จีนเลือกดำเนินนโยบายอย่างระมัดระวังต่อประเทศรัสเซียและประเทศในเอเชียกลาง เพราะจีนก็เกรงถึงการเปลี่ยนแปลงของสหภาพโซเวียตจะส่งผลกระทบต่อจีน นอกจากนี้ประเทศในเอเชียกลางที่ได้กลายเป็นประเทศเอกราชใหม่และมีปัญหาเขตแดนที่ยังตกลงไม่ได้กับจีนก็เป็นประเด็นที่จีนต้องให้ความสนใจ ประกอบกับจีนก็มีภัยความมั่นคงภายในประเทศจากขบวนการแบ่งแยกดินแดน และองค์กรปลดปล่อยเตอร์กิสถานตะวันออก จีนเลือกใช้วิธีการหารือในกรอบการประชุมสี่บวกหนึ่งในการหารือแก้ไขปัญหาและสร้างความไว้วางใจระหว่างกัน และเมื่อภัยความมั่นคงเริ่มขยายขอบเขต จีนก็ริเริ่มหารือกับประเทศอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียกลางที่ยังไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกและประเทศที่อยู่รอบข้างไม่ว่าจะเป็นอัฟกานิสถานและอิหร่าน และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เพื่อให้ความร่วมมือดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดตั้งเป็นองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศที่มีโครงสร้างของการบริหารองค์การและการพบปะของผู้นำสูงสุดของประเทศสมาชิกเป็นประจำทุกปีก็ได้เกิดขึ้น เพื่อหารือในประเด็นต่างๆ อีกทั้งยังจัดการซ้อมรบระหว่างประเทศสมาชิก ทำให้จีนสามารถแก้ไขและป้องกันภัยความมั่นคง อีกทั้งได้มิตรประเทศทางด้านตะวันตกของจีน สำหรับการเข้ามาของจีนในภูมิภาคดังกล่าวไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงระหว่างรัสเซียกับจีนได้ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต สถานะของรัสเซียทางการเมืองระหว่างประเทศลดลง การเมืองภายในประเทศไม่มีเสถียรภาพ และเศรษฐกิจตกต่ำ นโยบายที่มุ่งสู่ตะวันตกในช่วงแรกก็ไม่ช่วยให้สถานการณ์ภายในของรัสเซียดีขึ้น ประกอบกับการขยายอิทธิพลของนาโต้และสหรัฐอเมริกาในเขตอิทธิพลเก่าของรัสเซียซึ่งเป็นภัยต่อความมั่นคง ดังนั้นรัสเซียจึงเปลี่ยนทิศทางนโยบายต่างประเทศมุ่งหาเอเชียมากขึ้น ทางฝ่ายของจีนก็ได้ผลกระทบจากการเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวที่ไม่มีใครต้านทานได้ของสหรัฐฯ อีกทั้งปัญหาไต้หวันก็สหรัฐฯ ให้การสนับสนุน ทั้งจีนและรัสเซียจึงหันมาร่วมมือกันในกรอบพหุภาคี แม้การที่จีนเข้ามามีบทบาทในเอเชียกลางซึ่งเป็นเขตอิทธิพลเดิมของรัสเซียจะส่งผลต่อบทบาทของรัสเซีย แต่เมื่อสภาวะการณ์ระหว่างประเทศเปลี่ยนแปลงไป สหรัฐฯ เข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียกลาง โดยเข้ามาขอใช้ฐานทัพในคีร์กีซสถาน คาซัคสถาน และทาจิกิสถานเพื่อเข้ามาปฏิบัติการปราบปรามกลุ่มก่อการร้ายในอัฟกานิสถานภายหลังเหตุการณ์การก่อการร้ายในปี ค.ศ. 2001 การเข้า

มาของสหรัฐฯ ในภูมิภาคนี้ถือเป็นการปิดล้อมทั้งรัสเซียและจีน ทั้งสองฝ่ายมีสหรัฐฯ เป็นภัยความมั่นคงร่วมกัน ดังนั้นการร่วมมือที่ดีกว่าเป็นศัตรูกัน สำหรับประเทศในเอเชียกลาง การแข่งขันกันขยายบทบาทในภูมิภาคเอเชียกลางของจีนและรัสเซียต่างส่งผลดีให้กับภูมิภาคกล่าวคือ ประเทศในเอเชียกลางได้รับการคุ้มครองภัยความมั่นคงต่างๆ จากมหาอำนาจทั้งสองฝ่าย ด้วยกองกำลังทางการทหารและศักยภาพทางเทคโนโลยีทางการทหารขั้นสูงของสองประเทศสามารถช่วยประเทศในเอเชียกลางได้เมื่อภัยความมั่นคงลดน้อยลง ก็สร้างเสริมบรรยากาศทางการค้าระหว่างประเทศ การพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จีนเข้ามาปีบทบาทในจุดยุทธศาสตร์ของโลก

จากความมั่นคง สู่ความมั่งคั่ง: ความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียกลาง

นับตั้งแต่ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมา สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีขนาดเศรษฐกิจใหญ่เป็นอันดับสองของโลกรองจากสหรัฐอเมริกา และได้ก้าวเป็นประเทศที่มีเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่สุดในโลกในปี ค.ศ. 2015 เศรษฐกิจจีนเริ่มพัฒนาตั้งแต่สมัยผู้นำเต็งเสี่ยวผิงที่ใช้นโยบายสี่ทันสมัย (Four Modernizations) ในปี ค.ศ. 1978 เพื่อปฏิรูปเศรษฐกิจจีนให้เป็นสังคมนิยมที่ทันสมัยใน 4 ด้าน คือ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม การป้องกันประเทศ และวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี จีนดำเนินนโยบายสี่ทันสมัยควบคู่กับการดำเนินนโยบายเปิดประเทศ โดยให้ความสำคัญกับการค้าต่างชาติ ส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติ และรับเทคโนโลยีใหม่ๆ จากต่างชาติเพื่อขยายการผลิต นอกจากนี้จีนยังเปิดพื้นที่เพื่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ จากการปฏิรูปเศรษฐกิจของจีนทำให้การค้าระหว่างประเทศของจีนเพิ่มมากขึ้นและระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจก็ขยายตัวอย่างรวดเร็ว¹⁶

ระดับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนตั้งแต่ ค.ศ. 1990 - 2015

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนที่สูงขึ้นส่งผลให้จีนต้องขยายความสัมพันธ์ทางการค้า และการทูตกับต่างประเทศโดยเฉพาะทางด้านตะวันตกของประเทศ ประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางจะเป็นตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ให้แก่จีน จีนพยายามประสานความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างเขตปกครองตนเองซินเจียง-อุยกูร์กับคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน และเติร์กเมนิสถาน

ประเทศในเอเชียกลางทั้ง 5 ประเทศตั้งอยู่ใจกลางของยูเรเชีย ห่างไกลจากทะเล ทำให้ประสบกับความยากลำบากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่เดิมประเทศเหล่านี้ใช้เส้นทางคมนาคมสื่อสารสู่ทะเลผ่านรัสเซีย ส่วนเส้นทางทางใต้ผ่านอิหร่านก็ประสบกับเหตุการณ์ความวุ่นวายในดินแดนเหล่านั้น เมื่อสงครามเย็นสิ้นสุดลง ความสัมพันธ์ทางการค้ายุคใหม่ก็เริ่มต้นขึ้น

ดินแดนตะวันตกเฉียงเหนือของจีนไม่ได้สำคัญเพียงทางยุทธศาสตร์ความมั่นคงของประเทศเพียงเท่านั้น การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในบริเวณดังกล่าวก็เป็นปัจจัยส่งเสริมความมั่นคงทางการเมืองในเขตปกครองตนเองซินเจียง-อุยกูร์ได้ ดังนั้นจีนจึงพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางรถไฟ ถนน และอากาศ เพื่อเปิดพรมแดนการค้า¹⁷ ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตหนึ่งปี การค้าระหว่างจีนเจียงกับประเทศในเอเชียกลางได้เพิ่มขึ้นถึง 130 เปอร์เซ็นต์¹⁸

จีนและสาธารณรัฐในเอเชียกลางได้ลงนามข้อตกลงทางเศรษฐกิจและการค้า การปกป้องการลงทุน ความร่วมมือทางการเงินและการธนาคารระหว่างกัน นอกจากนี้ยังจัดตั้งคณะกรรมการบริหารดูแลความร่วมมือ รัฐบาลให้ประเทศในเอเชียกลางกู้ยืมเงิน เพื่อนำไปพัฒนาเศรษฐกิจ นอกจากนี้จีนยังเข้าไปลงทุนในเอเชียกลางโดยเฉพาะภาคพลังงาน

ตารางมูลค่าการค้าระหว่างสาธารณรัฐประชาชนจีนกับประเทศในเอเชียกลางและรัสเซีย (USD 10,000)

ประเทศ	ปี 2010	ปี 2011	ปี 2012	ปี 2013
คาซัคสถาน	2,044,852	2,496,123	2,568,157	2,859,596
คีร์กีซสถาน	419,964	497,645	516,232	513,770
ทาจิกิสถาน	143,256	206,901	185,670	195,812
เติร์กเมนิสถาน	156,964	547,734	1,037,250	1,003,090
อุซเบกิสถาน	248,327	216,661	287,519	455,145
รัสเซีย	5,553,311	7,927,339	8,821,099	8,925,900

ที่มา: China Statistical Yearbook 2012-2014

ตามสรุปรายงานประจำปีของจีน ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมามูลค่าการค้าระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางมีจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการค้าระหว่างจีนกับประเทศคาซัคสถานและเติร์กเมนิสถาน โดยการค้าระหว่างจีนกับคาซัคสถานถือได้ว่าเป็นคู่ค้าที่สำคัญที่สุดในภูมิภาค มูลค่าการค้ารวมทั้งภูมิภาคก็มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ในปี ค.ศ. 2013 การค้าระหว่างจีนและประเทศในเอเชียกลางคิดเป็น 5.02 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปีก่อน (ค.ศ. 2012) ที่มีมูลค่ารวมทั้งภูมิภาค 4.59 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าการค้าของจีนและรัสเซีย ประเทศในเอเชียกลางที่ค้าขายกับจีนก็ยังมีจำนวนน้อยกว่าจีนและรัสเซีย นอกจากนี้มูลค่าการค้าระหว่างจีนกับประเทศคีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถานเป็นมูลค่าที่จีนส่งออกมายังประเทศเหล่านี้มากกว่านำเข้าโดยเฉพาะประเทศคีร์กีซสถานนำเข้าสินค้าจากประเทศจีนมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ ในปี ค.ศ. 2014 ส่วนคาซัคสถานและเติร์กเมนิสถาน จีนนำเข้าสินค้ามากกว่าส่งออก

ตามข้อมูลของ Central Intelligence Agency ในปี ค.ศ. 2015 จีนเป็นตลาดส่งออกสินค้าที่สำคัญอันดับหนึ่งของคาซัคสถาน เติร์กเมนิสถาน และเป็นตลาดอันดับสองของประเทศอุซเบกิสถาน ส่วนประเทศคีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน และอุซเบกิสถานนำเข้าสินค้าจากจีนเป็นอันดับที่หนึ่ง และคาซัคสถานนำเข้าสินค้าจากจีนเป็นอันดับสอง จะเห็นได้ว่าสำหรับประเทศในเอเชียกลางแล้ว จีนถือเป็นคู่ค้าสำคัญอันดับต้นๆ มีปริมาณมูลค่าการค้าระหว่างกันเพิ่มขึ้นทุกปี แต่ทว่าภูมิภาคเอเชียกลางก็ยังไม่สามารถเป็นส่วนสำคัญของเศรษฐกิจจีนได้ ประเทศที่จีนส่งออกเป็นหลักคือ สหรัฐอเมริกาและประเทศในเอเชียแปซิฟิกไม่ว่าจะเป็นฮ่องกง ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ส่วนประเทศที่จีนนำเข้าสินค้าห้าอันดับแรก ได้แก่ เกาหลีใต้ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น เยอรมนี ออสเตรเลีย

การค้าขายระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลาง ส่วนใหญ่จีนส่งออกเสื้อผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้า และเครื่องอุปโภคบริโภคไปยังเอเชียกลาง ส่วนจีนต้องการนำเข้าสินค้าจากแต่ละประเทศ ได้แก่

- คาซัคสถาน ทรัพยากรแร่ธาตุอย่างเหล็ก ทองแดง อะลูมิเนียม
 น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ
- คีร์กีซสถาน ทอง ยูเรเนียม
- ทาจิกิสถาน ทอง ยูเรเนียม และทรัพยากรน้ำ
- อุซเบกิสถาน ทอง ยูเรเนียม
- เติร์กเมนิสถาน น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ

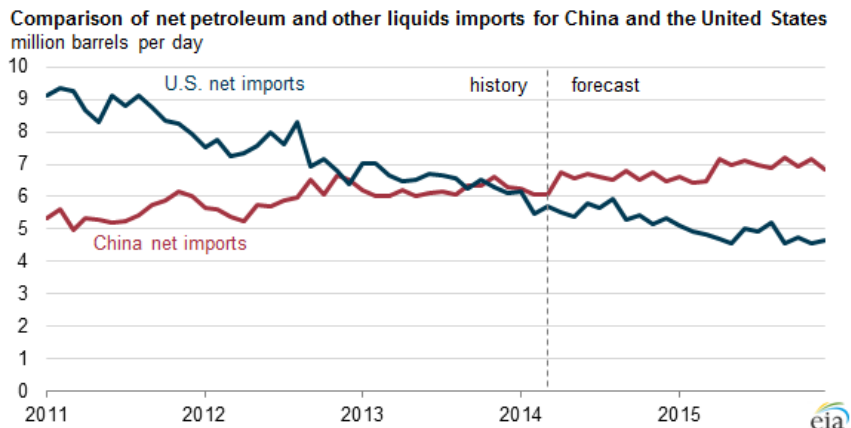
แม้สินค้าส่งออกของประเทศในเอเชียกลางจะเป็นสินค้าประเภทวัตถุดิบ แต่ก็เป็นที่ทรัพยากรแร่ธาตุที่มีมูลค่าสูง อย่างน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ส่วนสินค้าจากจีนนั้นเป็นเพียงสินค้าอุปโภคบริโภค

การเข้ามาลงทุนในต่างแดนก็เป็นกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจของจีน จีนเข้ามาลงทุนในภูมิภาคเอเชียกลางเช่นเดียวกับสหรัฐอเมริกาและยุโรปที่เป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในประเทศคาซัคสถาน ในปี ค.ศ. 2009 การลงทุนจากสหรัฐอเมริกาและเนเธอร์แลนด์คิดเป็นสัดส่วนมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของนักลงทุนต่างชาติในประเทศคาซัคสถาน ในทางตรงกันข้ามจีนและรัสเซียก็เป็นนักลงทุนต่างชาติหลักในประเทศคีร์กีซสถาน แต่จำนวนที่ลงทุนในคีร์กีซสถานเป็นเพียงเสี้ยวหนึ่งของการลงทุนของสหรัฐอเมริกาและเนเธอร์แลนด์ในคาซัคสถาน¹⁹

ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจของทั้งสองฝ่ายยังอยู่ในระดับเริ่มต้นเมื่อเทียบกับการค้าขายของจีนกับประเทศในภูมิภาคอื่นๆ แต่จีนก็ไม่ละความสนใจไปจากภูมิภาคเอเชียกลาง ด้วยทรัพยากรพลังงานทั้งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติจำนวนมากที่เอเชียกลางครอบครอง ทั้งที่ค้นพบแล้วและคาดว่าจะมีจำนวนอีกมาก จีนยังต้องแสดงบทบาทและดำเนินความสัมพันธ์ทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีเชิงรุกเพื่อนำมาซึ่งความมั่นคงทางพลังงานและความมั่งคั่งของประเทศ

ทรัพยากรพลังงาน: ปัจจัยสู่ความมั่งคั่งของจีนและเอเชียกลาง

พลังงานไม่ว่าจะเป็นน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ และถ่านหิน เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จีนในฐานะเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่สำคัญของโลก จึงต้องแสวงหาแหล่งทรัพยากรเพื่อให้เพียงพอต่อการพัฒนาประเทศ แหล่งสำรองน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของจีนที่ใหญ่ที่สุดอยู่ที่ซินเจียง แหล่งทาริม (Tarim Basin)²⁰ แต่ตั้งอยู่ห่างไกลจากใจกลางการพัฒนาเศรษฐกิจทางด้านตะวันออกของประเทศ เมื่อแหล่งพลังงานภายในประเทศไม่เพียงพอและไม่ทั่วถึงทั้งประเทศ และการบริโภคพลังงานของจีนก็มีอัตราที่สูงขึ้นเรื่อยๆ อีกทั้งการสำรวจแหล่งพลังงานใหม่ๆ ต้องใช้เวลาและงบประมาณเป็นจำนวนมาก ดังนั้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 จีนกลายเป็นประเทศผู้นำเข้าน้ำมัน และตามมาด้วยก๊าซธรรมชาติ ปัจจุบันจีนเป็นผู้นำเข้าน้ำมันดิบและเชื้อเพลิงเหลวขนาดใหญ่ที่สุดของโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 2013²¹ จากรูปภาพจะเห็นได้ว่าจีนได้นำเข้าพลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ จนแซงหน้าสหรัฐอเมริกาและคาดว่าจีนจะต้องบริโภคพลังงานมากยิ่งขึ้นไปกว่าเดิม

Source: U.S. Energy Information Administration, Short-Term Energy Outlook, March 2014

ช่วงสองสามปีที่ผ่านมา จีนพยายามแสวงหาแหล่งพลังงานที่หลากหลายเพื่อรองรับปริมาณการบริโภคที่เพิ่มขึ้นและภัยความไม่สงบทางภูมิรัฐศาสตร์ แหล่งพลังงานที่จีนนำเข้าเป็นหลักในปี ค.ศ. 2013 ได้แก่แกซอติอาระเบีย แต่เนื่องด้วยปริมาณการผลิตจากประเทศอิหร่าน ลิเบีย ซูดานและซูดานใต้ลดลงตั้งแต่ปี ค.ศ. 2011 จีนจึงต้องนำพลังงานจากแหล่งอื่นๆ มาทดแทน เช่น โอมาน อิรัก สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ อังโกรา เวเนซุเอลา²² เป็นต้น ดังนั้นเส้นทางการขนส่งพลังงานหลักของจีนคือ ทางเรือ แต่ทว่าเส้นทางดังกล่าวต้องผ่านมหาสมุทรอินเดีย ช่องแคบมะละกา และทะเลจีนใต้ ซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของกองทัพเรือสหรัฐอเมริกา อีกทั้งภัยจากการปล้นสะดมของโจรสลัดในบริเวณช่องแคบมะละกา และการหยุดชะงักของการผลิตน้ำมันในบริเวณตะวันออกกลาง จีนจึงแสวงหาแหล่งพลังงานใหม่และการขนส่งที่จีนสามารถมีส่วนร่วมควบคุมได้ซึ่งก็คือ แหล่งพลังงานในภูมิภาคเอเชียกลางและรัสเซีย

การขนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของประเทศในเอเชียกลางไม่ใช่เรื่องใหม่ ระบบการขนส่งทางท่อได้รับการพัฒนาจากรัสเซียมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต การสร้างระบบท่อขนส่งพลังงานในภูมิภาคเอเชียกลางนอกจากจะแบ่งปันพลังงานให้ทั่วทั้งภูมิภาค แต่ก็นำพลังงานจากภูมิภาคนี้ส่งต่อไปยังรัสเซียและประเทศที่อยู่ภายใต้สหภาพโซเวียตทางด้านตะวันตก เอเชียกลางมีแหล่งพลังงานและมีระบบท่อขนส่งภายในที่พัฒนาไปบ้างแล้ว ดังนั้นการเข้ามาพัฒนาความสัมพันธ์ทางด้านพลังงานก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากสำหรับจีนที่มีเงินทุนมหาศาล จีนเริ่มสนใจและพยายามเข้าถึงแหล่งพลังงานในเอเชียกลางดังต่อไปนี้

หนึ่ง คาซัคสถานมีปริมาณสำรองน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติที่พิสูจน์แล้วเป็นอันดับ 12 และ 15 ของโลก²³ ในปี ค.ศ. 1997 บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน (The China National Petroleum Cooperation: CNPC) ได้เข้าซื้อหุ้นส่วนใหญ่ในบริษัทพลังงานอาตยิบินสกี (Aktyubinski) และเปโตร

คาซัคสถาน (Petro Kazakhstan) และในปีเดียวกันบริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน รัฐบาลจีน และรัฐบาลคาซัคสถานตกลงกันสร้างท่อขนส่งน้ำมัน แต่ท่อดังกล่าวไม่ได้เริ่มสร้างจนกระทั่งปี ค.ศ. 2004 เป็นท่อขนส่งน้ำมันจากแหล่งน้ำมันตอนกลางของประเทศคาซัคสถานไปยังทางด้านตะวันตกของจีน โดยเริ่มขนส่งน้ำมันได้ในเดือนพฤษภาคม ปี ค.ศ. 2006²⁴ ในปี ค.ศ. 2001 ทั้งสองฝ่ายร่วมกันตั้งบริษัทท่อขนส่งคาซัคสถานและจีน (Kazakhstan-China Pipeline Company) ในปี ค.ศ. 2011 ลงนามข้อตกลงสองฝ่ายว่าด้วยจีนจะให้เงินกู้แก่คาซัคสถานเป็นจำนวน 17 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ส่วนคาซัคสถานจะมอบยูเรเนียม 55,000 ตันให้แก่จีน ในปี ค.ศ. 2013 บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีนครอบครองหุ้น 8.33 เปอร์เซ็นต์ของแหล่งพลังงานคาซัคสถานบริเวณทะเลแคสเปียน²⁵

สอง เติร์กเมนิสถานมีปริมาณสำรองก๊าซธรรมชาติที่พิสูจน์แล้วเป็นอันดับ 4 ของโลก²⁶ ในปี ค.ศ. 1994 บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีนและเติร์กเมนิสถานลงนามพิธีสารความร่วมมือเพื่อการพัฒนาบริษัทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ต่อมาปี ค.ศ. 2000 ทั้งสองฝ่ายได้ลงนามบันทึกความเข้าใจความร่วมมือด้านน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ประเทศในเอเชียกลางต้องอาศัยเทคโนโลยีและเงินทุนจากต่างชาติเพื่อการสำรวจแหล่งพลังงานใหม่ๆ ในเติร์กเมนิสถานก็เช่นกัน ในปี ค.ศ. 2006 ทั้งสองฝ่ายร่วมกันสำรวจแหล่งก๊าซธรรมชาติใกล้แม่น้ำอามูดาร์ยา (Amu Darya) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 เติร์กเมนิสถานกลายเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติขนาดใหญ่ของจีน²⁷ ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2009 จีนนำเข้าก๊าซธรรมชาติของจากเติร์กเมนิสถานไปยังซินเจียงเริ่มเส้นทางจากเติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน คาซัคสถานและจีน เมื่อนายสีจิ้นผิง ประธานาธิบดีจีนคนใหม่ ได้เดินทางเยือนเติร์กเมนิสถานระหว่างวันที่ 3 -4 กันยายน ค.ศ. 2013 และได้ลงนามข้อตกลงความร่วมมือทางด้านพลังงาน ประเด็นสำคัญคือ การสร้างท่อก๊าซธรรมชาติใหม่ หรือท่อ Route D คาดว่าจะสร้างเสร็จในปี ค.ศ. 2016 ท่อดังกล่าวจะเริ่มต้นจากเติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน คีร์กีซสถาน ไปยังประเทศจีน²⁸

สาม อุซเบกิสถานมีปริมาณสำรองก๊าซธรรมชาติที่พิสูจน์แล้วเป็นอันดับ 20 ของโลก²⁹ ในปี ค.ศ. 2005 ทั้งฝ่ายจีนและอุซเบกิสถานได้ลงนามข้อตกลงทางด้านพลังงานและความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้าย บริษัทปิโตรเลียมแห่งชาติจีน บริษัท Uzbekistan National Holding Company: NHC ร่วมกับบริษัทน้ำมันของเกาหลีใต้และมาเลเซีย ลงนามข้อตกลงสำรวจน้ำมันบริเวณทะเลอารัล (Aral Sea) ในปี ค.ศ. 2011 เริ่มสร้างส่วน C-line ในอุซเบกิสถานของโครงการท่อก๊าซธรรมชาติเอเชียกลาง-จีน (Central Asia - China Gas Pipeline)

ในภูมิภาคเอเชียกลางไม่เพียงแต่ประเทศจีนเท่านั้นที่มุ่งหาผลประโยชน์ทางด้านพลังงาน รัสเซียก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่พยายามคงอิทธิพลทางการสำรวจและนำเข้าพลังงานจากภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตามว่าประเทศในเอเชียกลางเคยเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพโซเวียต การพัฒนาโครงการทางด้านพลังงานในภูมิภาคถูกพัฒนาด้วยงบประมาณและเทคโนโลยีจากรัสเซีย ทำให้ระบบท่อขนส่ง

พลังงานในเอเชียกลางถูกควบคุมโดยรัสเซียเป็นหลักกล่าวคือ ระบบสาธารณูปโภคและการขนส่งในภูมิภาคเอเชียกลางจะมุ่งตรงไปรัสเซียฝั่งยุโรป เช่น การกลั่นน้ำมันในประเทศคาซัคสถานตะวันออกจะส่งไปไซบีเรียตะวันตก ส่วนการผลิตน้ำมันทางด้านตะวันตกของคาซัคสถานจะขนส่งทางเรือไปซามารา (Samara) ของรัสเซีย เป็นต้น แม้ว่าในช่วงทศวรรษ 1990 รัสเซียจะประสบความสำเร็จอย่างมากทางด้านเศรษฐกิจ แต่รัสเซียก็ไม่อาจละความสนใจการพัฒนาความร่วมมือทางด้านพลังงานกับประเทศในเอเชียกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อนายวลาดีมีร์ ปูตินก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีของสหพันธรัฐรัสเซีย นายวลาดีมีร์ ปูตินได้เสนอจัดตั้ง พันธมิตรผู้ผลิตก๊าซธรรมชาติยูเรเชีย ได้แก่ รัสเซีย เติร์กเมนิสถาน คาซัคสถาน และอุซเบกิสถาน ในปี ค.ศ. 2002 หลังจากนั้นบริษัทก๊าซพรอม (Gazprom) โดยรัสเซียลงนามข้อตกลงห้าปีกับบริษัทคาซมุไนก๊าซ (KazMunaiGas) ของคาซัคสถานเพื่อขนส่งก๊าซธรรมชาติของเติร์กเมนิสถานและอุซเบกิสถานจำนวน 55 พันล้านคิวบิกเมตร³⁰ ส่วนระบบท่อขนส่งก๊าซธรรมชาติในภูมิภาคเอเชียกลาง รัสเซียก็ยังคงพยายามเข้าไปมีอิทธิพลในแหล่งพลังงานและระบบขนส่ง เช่น ระบบท่อก๊าซธรรมชาติศูนย์กลางเอเชียกลาง (Central Asia-Center gas pipeline system) เป็นระบบท่อที่ก๊าซพรอมของรัสเซียเป็นผู้ควบคุม ท่อเริ่มต้นจากประเทศเติร์กเมนิสถาน ผ่านประเทศอุซเบกิสถาน คาซัคสถาน และรัสเซีย แบ่งเป็นระบบท่อฝั่งตะวันออก 4 สายจากแหล่งก๊าซธรรมชาติตะวันออกเฉียงใต้ของเติร์กเมนิสถาน ระบบท่อตะวันตก 1 สายจากแหล่งก๊าซธรรมชาติจากชายฝั่งทะเลแคสเปียน ระบบท่อเหล่านี้สร้างเสร็จตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต และระบบท่อทั้งหมดจะมุ่งไปทางเหนือและไปรวมกับระบบท่อก๊าซธรรมชาติของรัสเซีย เป็นต้น จะเห็นได้ว่าระบบท่อพลังงานของเอเชียกลางจะมีรัสเซียเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อให้รัสเซียได้รับพลังงานในราคาถูก และส่งออกไปขายให้กับประเทศในยุโรป ถึงแม้ว่าทั้งรัสเซียและประเทศในเอเชียกลางจะมีความสัมพันธ์ทางด้านพลังงานใกล้ชิดเพียงใด แต่ด้วยทางเลือกและผลประโยชน์แห่งชาติทางเศรษฐกิจที่แต่ละประเทศต้องคำนึง ทำให้สองฝ่ายเกิดข้อขัดแย้งระหว่างกันได้ เช่น ในปี ค.ศ. 2009 รัสเซียกับเติร์กเมนิสถานไม่สามารถหาข้อตกลงการสร้างท่อชายฝั่งทะเลแคสเปียน (Caspian Coastal Pipeline) ที่เป็นท่อก๊าซทางฝั่งตะวันตกที่สร้างตั้งแต่สมัยโซเวียตแต่ยังไม่สามารถพัฒนาได้สำเร็จ เนื่องจากเติร์กเมนิสถานต้องการให้เปิดโอกาสบริษัทประเทศตะวันตกเข้ามาลงทุน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับแหล่งพลังงานในภูมิภาคเอเชียกลาง และเป็นกลุ่มประเทศที่ต้องการพลังงานเป็นอย่างมาก แต่การนำเข้าพลังงานจากภูมิภาคเอเชียกลางของสหภาพยุโรปจำเป็นต้องผ่านระบบท่อขนส่งของรัสเซียซึ่งเป็นปัจจัยเสี่ยงอย่างมากหากสหภาพยุโรปเกิดความขัดแย้งกับประเทศรัสเซีย สหภาพยุโรปจึงพยายามเข้าถึงแหล่งพลังงานโดยตรง เช่น ในปี ค.ศ. 2008 สหภาพยุโรปได้บรรลุข้อตกลงการสร้างท่อนาบัคโค (Nabucco) กับประเทศเติร์กเมนิสถานโดยเริ่มสร้างในปี ค.ศ. 2010 โดยเป็นระบบท่อก๊าซธรรมชาติที่จะขนส่งก๊าซธรรมชาติผ่านฝั่งทะเลแคสเปียนที่เรียกว่า ท่อทรานส์-แคสเปียน (Trans-Caspian Gas Pipeline) ที่เป็นโครงการขนส่ง

ก๊าซธรรมชาติจากเติร์กเมนิสถานไปยังอาเซอร์ไบจานแล้วส่งผ่านท่อก๊าซธรรมชาติบากู - ทบิลีซี - อีร์ซูรัม (Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline)แล้วจะไปรวมกับท่อนาบัคโค้ แต่ทว่าท่อส่วนที่ผ่านทะเลแคสเปียนโดนขัดขวางจากรัสเซียและอิหร่านจากเหตุผลที่ว่า การสร้างท่อผ่านใต้ทะเลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้โครงการนี้ยังไม่ประสบผลสำเร็จ

ประเทศเอเชียกลางเป็นแหล่งพลังงานสำคัญแห่งหนึ่งของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งพลังงานนี้ทั้งรัสเซียและสหภาพยุโรปต้องการเข้าครอบครองทั้งแหล่งพลังงานและระบบการขนส่ง และพยายามเข้ามาอิทธิพลอย่างต่อเนื่อง สำหรับจีนที่เป็นประเทศน้องใหม่ทางด้านพลังงานในภูมิภาคนี้ แต่ก็ไม่สามารถมองข้ามได้ มหาอำนาจทางเศรษฐกิจอย่างจีนต้องการพลังงานเพื่อมาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนทางด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งด้วยเป็นประเทศที่มีขนาดใหญ่ ทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะทางด้านตะวันตกของประเทศ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะความเป็นมหาอำนาจของจีนได้ การเข้ามาแสวงหาพลังงานของจีนในภูมิภาคเอเชียกลางในยุคใหม่ จีนต้องเข้ามาดำเนินการความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจในรูปแบบหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ที่แสดงถึงการให้ความสำคัญกับระดับของความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกัน สำหรับประเทศในเอเชียกลางในปัจจุบันมีทางเลือกในการดำเนินการความสัมพันธ์กับมหาอำนาจต่างๆ ได้อย่างอิสระ แม้ว่าเอเชียกลางยังดำเนินการความสัมพันธ์ทางด้านพลังงานอย่างแน่นแฟ้นกับประเทศรัสเซีย แต่ก็ดำเนินนโยบายที่รอบด้านมากขึ้น ทั้งการหาข้อตกลงพลังงานกับสหภาพยุโรป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปิดโอกาสให้จีนเข้ามาลงทุนในแหล่งพลังงานและระบบขนส่งทางท่อ เป็นต้น ผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจและพลังงานอันมหาศาลในภูมิภาคเอเชียกลาง ทำให้จีนพยายามเข้ามามีบทบาทในดินแดนดังกล่าว ไม่เพียงแต่ระบบท่อขนส่งพลังงานเท่านั้นที่จีนพัฒนาให้ครอบคลุมทางตะวันตกของประเทศ ระบบการขนส่งทางบกก็เป็นกลไกหนึ่งที่จีนจะใช้เพื่อเพิ่มพูนผลประโยชน์แห่งชาติของตน การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมทางบกก็คือ บทบาทใหม่ในภูมิภาคเอเชียกลาง

การทูตจีน การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมใหม่

การเข้ามามีบทบาทของมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคปัจจุบัน นอกจากเรื่องการประกันความมั่นคงภายในภูมิภาคเอเชียกลางแล้ว การเข้ามาพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจก็เป็นเครื่องมือทางการทูตหนึ่งที่จีนพยายามใช้กับประเทศในเอเชียกลาง สำหรับรัฐบาลในภูมิภาคนี้มองจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่น่าสนใจ อย่างน้อยที่สุดจีนไม่เข้าแทรกแซงเรื่องการเมืองภายในประเทศ

เส้นทางแพรไหมเป็นเส้นทางทางการค้าในอดีตของจีนกับทวีปยุโรป มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางเริ่มต้นที่เมืองฉางอัน (Chang'an) หรือซีอันในปัจจุบัน และเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียกลางโดยผ่านเมืองทาชเคนต์ (Tashkent) และเมืองบุคารา (Bukhara)

ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศอุซเบกิสถาน เส้นทางดังกล่าวได้ขนส่งสินค้าและเทคโนโลยีจากจีนไม่ว่าจะเป็น ไหม ผ้าไหม การเลี้ยงไหม ไบชา เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพรจีน เทคนิคการทำกระดาษ การพิมพ์ เป็นต้น ส่วนสินค้าและวัฒนธรรมที่จีนได้รับจากยุโรป เอเชียตะวันออก และเอเชียกลาง ได้แก่ เพชร พลอย เครื่องหอม เหยี่ยวเงินเหยี่ยวทอง เสื้อผ้าจากเอเชียกลาง เป็นต้น แต่ทว่าเมื่อเทคโนโลยีการเดินทางเรือสมุทรก้าวหน้ามากขึ้นนับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 9 ส่งผลให้การขนส่งทางทะเลขยายบทบาทมากขึ้น อีกทั้งการค้าขายผ่านเส้นทางแพรไหมทางบกต้องเผชิญกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เลวร้าย และความไม่สงบจากความขัดแย้งในบริเวณอิรัก อิหร่าน และอัฟกานิสถาน จึงทำให้การค้าดังกล่าวเสื่อมความนิยมลง

ในปัจจุบันเกิดความพยายามฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมโดยการริเริ่มขึ้นจากหลากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลางหลังจากการถอนกองกำลังจากประเทศอัฟกานิสถาน โดยปรับบทบาทจากการรักษาความมั่นคงมาสู่การสร้างความร่วมมือทางการค้า พลังงาน และการคมนาคมภายในภูมิภาค เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ประเทศ อัฟกานิสถานและประเทศในเอเชียกลาง ด้วยเห็นว่าประเทศในเอเชียกลางมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก แต่ยังเป็นภูมิภาคที่ร่วมมือและรวมตัวกันในระดับต่ำ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ไม่สามารถนิ่งเฉยต่อการฟื้นฟูเส้นทางแพรไหมของตน ด้วยการพัฒนาและการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริโภคพลังงานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังต้องการการกระจายสินค้าไปตะวันตกเพื่อเพิ่มความมั่นคงและเพื่อลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างพื้นที่ ตะวันออกและตะวันตกของจีน ดังนั้นจีนจำเป็นต้องแสวงหาทั้งตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียกลาง แนวความคิดการฟื้นคืนเส้นทางการค้าระหว่างจีนกับภูมิภาคเอเชียกลางได้เริ่มต้นมาสักระยะหนึ่งแล้ว ไม่ว่าจะเป็นการลงนามข้อตกลงสร้างท่อขนส่งก๊าซธรรมชาติระหว่างเติร์กเมนิสถานกับจีนโดยเริ่มขนส่งพลังงานในปี ค.ศ. 2009 หรือจะเป็นท่อขนส่งน้ำมันระหว่างคาซัคสถานกับจีน อีกทั้งยังให้เงินกู้แก่ประเทศในเอเชียกลางทั้งเติร์กเมนิสถานและคาซัคสถานไปพัฒนาแหล่งพลังงานใหม่ๆ นอกจากนี้ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2013 จีนยังลงทุนการสร้างทางรถไฟ ซึ่งเป็นเส้นทางจากจีนไปยังคีร์กีซสถาน และอุซเบกิสถาน³¹ เป็นต้น แต่เมื่อนายสีจิ้นผิงขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำสูงสุดของประเทศ การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมทางบกก็กลายเป็นนโยบายการทูตที่ทุกประเทศต้องจับตามอง

นโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทาง (One Belt, One Road หรือ Belt and Road Initiative) เป็นนโยบายที่เสนอขึ้นโดยประธานาธิบดีสีจิ้นผิง ในระหว่างการเยือนประเทศคาซัคสถานในเดือนกันยายน ค.ศ. 2013 นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลจีนริเริ่มขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือทางการค้าระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชีย ตะวันออกกลาง และยุโรป นโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ

หนึ่งเส้นทางประกอบไปด้วยเส้นทางแพรไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) และเส้นทางแพรไหมทางบก หรือแถบเศรษฐกิจเส้นทางแพรไหม (Silk Road Economic Belt) ซึ่งจะเป็นเส้นทางแพรไหมเส้นทางเดิมที่พาดผ่านภูมิภาคเอเชียกลางโดยเริ่มเชื่อมจีนทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้กับภูมิภาคเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และทวีปยุโรป นโยบายนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ และรวมไปถึงอิทธิพลทางการเมืองของจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง โดยผ่านแผนการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน นายสีจิ้นผิงได้เสนอการก่อสร้างหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทาง ในการประชุมสุดยอดผู้นำองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ในปี ค.ศ. 2013 โดยข้อเสนอประกอบไปด้วย 5 ประเด็นดังนี้³²

1. สร้างความแข็งแกร่งในการสื่อสารนโยบาย เพื่อช่วยกระตุ้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ
2. สร้างความแข็งแกร่งในการเชื่อมโยงทางถนน โดยมีแนวคิดสร้างระเบียงการขนส่งขนาดใหญ่จากมหาสมุทรแปซิฟิกไปสู่ทะเลบอลติก และจากภูมิภาคเอเชียกลางสู่มหาสมุทรอินเดีย อีกทั้งสร้างเครือข่ายการเชื่อมโยงทางการขนส่งระหว่างเอเชียตะวันออก เอเชียตะวันตก และเอเชียใต้
3. สร้างความแข็งแกร่งในการอำนวยความสะดวกด้านการค้า มุ่งขจัดอุปสรรคทางการค้าและลดค่าใช้จ่ายการค้าและการลงทุน
4. สร้างความแข็งแกร่งในความร่วมมือทางการเงิน
5. สร้างความแข็งแกร่งด้านความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

การดำเนินนโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทางจำเป็นต้องใช้เงินทุนเพื่อดำเนินโครงการต่างๆ จีนได้จัดตั้งกองทุนเส้นทางแพรไหม (Silk Road Fund) โดยจัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2014 กองทุนนี้จีนจะระดมทุนจากภายในประเทศ และจะลงทุนในโครงการที่อยู่ตามพื้นที่ของแผนหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทาง อีกทั้งกองทุนนี้ไม่ได้มุ่งเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเน้นไปที่โครงการที่มีผลตอบแทนสูง เช่น การพัฒนาทรัพยากรและความร่วมมือระดับอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้จีนยังจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asia Infrastructure Investment Bank) จุดประสงค์ของจีนก็เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียในรูปแบบเงินกู้ในการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่างๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน คมนาคม เป็นต้น จีนสนใจการสร้างเครือข่ายการคมนาคมทางบกเป็นอย่างมาก ได้แก่ การสร้างถนน ระบบทางรถไฟ และระบบท่อขนส่ง ซึ่งจะช่วยให้จีนลดระยะเวลาการเดินทาง และลดการพึ่งพาเส้นทางทางทะเลที่ไม่มั่นคง เพื่อให้จีนสามารถเข้าถึงแหล่งพลังงานและทรัพยากร และกระจายสินค้าของตนในภูมิภาคเอเชียกลาง นอกจากนี้จีนได้ก่อตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษบนเส้นทางแพรไหมใหม่ ซึ่งจะเชื่อมโยงศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจีนกับเพื่อนบ้านทางด้านตะวันตกและทางใต้ของจีน โดยเฉพาะในเดือนกันยายน ค.ศ. 2012 จีนได้ตกลงตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่หลานโจว (Lanzhou) ในมณฑลกานซู่ (Gansu) ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจีนซึ่งเป็นเขตที่ยากจนที่สุดเขตหนึ่ง นโยบายดังกล่าวแสดงถึง

ความสนใจของรัฐบาลจีนที่จะเร่งพัฒนาพื้นที่ตะวันตกของจีน เขตพัฒนาเศรษฐกิจหลานโจวเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของจีนทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือและเป็นเขตแรกบนเส้นทางแพรไหมใหม่ เขตนี้จะเป็นศูนย์กลางการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและเป็นฐานอุตสาหกรรมที่สำคัญ และเป็นหน้าต่างสู่ความร่วมมือของจีนกับเอเชียและยุโรป³³

จะเห็นได้ว่าจีนพยายามเป็นอย่างมากที่จะยกระดับสถานะและบทบาทของตนในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ โดยเฉพาะความเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมทางบกในสมัยของสีจิ้นผิง เป็นการตอกย้ำนโยบายเชิงรุกของจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง แต่จีนก็ระมัดระวังต่อการเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคนี้ ทั้งปัญหาความขัดแย้งภายในภูมิภาคและอิทธิพลมหาอำนาจอย่างรัสเซียและสหรัฐอเมริกาที่อาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จีนไม่ประสบความสำเร็จในการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคเอเชียกลาง

บทสรุป สาธารณรัฐประชาชนจีน มหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียกลาง

สาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงได้พยายามสร้างนโยบายการต่างประเทศเชิงรุกกับนานาประเทศ ตั้งแต่ดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำสูงสุดของจีน นายสีจิ้นผิงเยือนประเทศต่างๆ แทบทุกทวีปไม่ว่าจะเป็น เอเชีย ออสเตรเลีย ยุโรป แอฟริกา อเมริกาเหนือ และลาตินอเมริกา จีนในคริสต์ศตวรรษที่ 21 ไม่เพียงดำเนินความสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อความมั่งคั่งของตนเองเท่านั้น แต่จีนต้องการมีบทบาทและอิทธิพลในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายต่างประเทศจีนในปัจจุบันมุ่งสู่การสร้างความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้านทางด้านตะวันตกของจีน ภูมิภาคเอเชียกลางกลายเป็นหนึ่งในเป้าหมายสำคัญของจีน

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศในเอเชียกลางทั้งห้าในยุคใหม่ถูกขับเคลื่อนด้วยกลไกทั้งพหุภาคีและทวิภาคี โดยฝ่ายจีนตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน หูจิ้นเทา จนกระทั่งสีจิ้นผิงให้ความสำคัญแก่ภูมิภาคนี้มาโดยตลอด ทั้งการเยือนระดับผู้นำระหว่างสองประเทศ การเข้าร่วมการประชุมองค์การระหว่างประเทศของจีนที่ประเทศในเอเชียกลางเป็นเจ้าภาพ ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจโดยเฉพาะการซื้อขายพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ส่วนความร่วมมือพหุภาคี ได้แก่ การริเริ่มก่อตั้งเอเชียไฮเวย์และองค์การความร่วมมือเอเชียไฮเวย์ของจีนที่มีประเทศในเอเชียกลางเป็นสมาชิกเพื่อแก้ไขปัญหาเขตแดนและการรับมือกับกลุ่มก่อการร้าย กลุ่มแบ่งแยกดินแดน และกลุ่มหัวรุนแรง อีกทั้งการเชื่อมรบบร่วมกันระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ความไม่มั่นคงในภูมิภาค เป็นต้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีเจียงเจ๋อหมิน และหูจิ้นเทา ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับประเทศในเอเชียกลางได้รับการพัฒนาโดยตลอด จีนสามารถมีที่ยืนใน

ภูมิภาคนี้ นอกเหนือจากประเทศที่มีอิทธิพลเดิมอย่างรัสเซีย และประเทศมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่เข้ามาใช้เอเชียกลางเพื่อประกันความมั่นคงของตน

บทบาทของจีนเริ่มผงาดขึ้นตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1920 ในขณะที่เดียวกันประเทศทางฝ่ายตะวันตกก็อ่อนกำลังลงด้วยปัญหาทางด้านเศรษฐกิจแต่ก็ยังรักษาอำนาจของตนไว้ได้ ทำให้อำนาจได้เคลื่อนย้ายมาสู่ภูมิภาคเอเชีย จีนตระหนักดีว่าไม่สามารถเป็นมหาอำนาจแต่เพียงผู้เดียวได้ การสร้างความร่วมมือกับประเทศมหาอำนาจอื่นๆ อย่าง สหพันธรัฐรัสเซีย จะทำให้บทบาทของจีนมั่นคงขึ้น และยังจีนสามารถสร้างความสัมพันธ์อันดีกับประเทศเพื่อนบ้านได้รอบตัว ก็จะทำให้จีนเป็นมหาอำนาจที่ได้รับการยอมรับนับถือ อย่างประเทศในภูมิภาคเอเชียกลางที่ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านใหม่ของจีนทางด้านตะวันตก ภูมิภาคที่มีผลประโยชน์อันมากมาย และเป็นภูมิภาคที่สามารถประกันความมั่นคงและมั่นคงให้แก่จีน นโยบายฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมใหม่ของประธานาธิบดีสีจิ้นผิงจะทำให้จีนเป็นมหาอำนาจในระดับโลกมากขึ้น

ในปัจจุบันประเทศในเอเชียกลางสามารถดำเนินนโยบายได้อย่างเป็นอิสระจากการครอบงำของรัสเซียมากขึ้น ประเทศทั้งคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน เติร์กเมนิสถาน และอุซเบกิสถาน ต่างยินดีต้อนรับข้อเสนอของจีนในการฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมใหม่ แต่ในขณะเดียวกันการหวาดกลัวอิทธิพลทางเศรษฐกิจของจีนที่กำลังแผ่กว้าง แม้จีนจะพยายามแสดงออกเสมอว่าจะไม่แทรกแซงกิจการภายในของแต่ละประเทศ การผลักดันนโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทางของจีนไม่ใช่เรื่องง่าย ประเทศในเอเชียกลางยังมีความขัดแย้งกันอยู่ภายใน ทั้งเรื่องอาณาเขตที่ยังมีปัญหา โดยเฉพาะบริเวณหุบเขาเฟอร์ฆานา (Ferghana) ที่เป็นข้อขัดแย้งระหว่างทาจิกิสถาน อุซเบกิสถาน และคีร์กีซสถาน ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างทหารตามพรมแดน ข้อพิพาทเรื่องทรัพยากรน้ำก็เป็นอีกหนึ่งอุปสรรคต่อการสร้างความร่วมมือภายในภูมิภาค เพราะน้ำเป็นทรัพยากรสำคัญต่อภาคเกษตรกรรม ซึ่งโยงไปถึงความมั่นคงทางด้านอาหารของแต่ละประเทศในเอเชียกลางอีกด้วย การแย่งชิงทรัพยากรน้ำเกิดขึ้นระหว่างประเทศคีร์กีซสถาน ทาจิกิสถานซึ่งเป็นประเทศต้นน้ำ และอุซเบกิสถานเป็นประเทศปลายน้ำ นอกจากนี้การแข่งขันกันภายในภูมิภาคก็สามารถสร้างความแตกแยกระหว่างกัน อย่างประเทศคาซัคสถานและอุซเบกิสถานต่างแข่งขันกันเป็นผู้นำในภูมิภาค ทั้งสองต่างเลือกดำเนินนโยบายต่างประเทศและพยายามเข้าหามหาอำนาจต่างกัน ในขณะที่คาซัคสถานพยายามจะเข้าหารัสเซีย อุซเบกิสถานก็พยายามหลีกเลี่ยงจากรัสเซียและเลือกจะดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมหาอำนาจอย่างมีระยะห่าง ปัจจัยภายในภูมิภาคเอเชียกลางอาจเป็นอุปสรรคต่อการเข้ามาบทบาทของจีน แม้ว่าจีนสามารถเป็นคู่ค้าในระดับต้นๆ ของภูมิภาคนี้

รัสเซียยังเป็นมหาอำนาจที่จีนต้องระมัดระวัง การดำเนินความสัมพันธ์และบทบาทของรัสเซียในภูมิภาคเอเชียกลางยังคงมีอยู่เสมอ ทั้งโครงสร้างทางด้านพลังงานในภูมิภาคเอเชียกลางที่รัสเซีย

จัดการมาตั้งแต่สมัยสหภาพโซเวียต การสร้างความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจอย่างการจัดตั้งสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Customs Union) ที่ประเทศสมาชิกส่วนหนึ่งเป็นประเทศในเอเชียกลางอย่างคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน การรวมตัวดังกล่าวยิ่งเป็นการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างรัสเซียกับประเทศในเอเชียกลาง ถึงแม้ว่าจีนจะพยายามสร้างความร่วมมือพหุภาคีในกรอบองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้เพื่อกระชับความสัมพันธ์ทางด้านความมั่นคงและการทหารกับรัสเซียและเอเชียกลาง แต่รัสเซียและประเทศในเอเชียกลางก็มีกรอบความร่วมมือทางการทหารอย่างองค์การสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security Treaty Organization: CSTO) ทับซ้อนอยู่ และเมื่อองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ไม่สามารถพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจดังที่หวังไว้ ก็ทำให้รัสเซียมีบทบาทนำกว่าจีนในภูมิภาคนี้ อย่างไรก็ตามจีนก็สามารถละทิ้งผลประโยชน์ของตนในภูมิภาคเอเชียกลางได้ จีนมุ่งดำเนินความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ และไม่มองข้ามที่จะพัฒนาความสัมพันธ์กับรัสเซียควบคู่ไปกับความสัมพันธ์กับประเทศในเอเชียกลาง นอกจากนี้จีนได้สร้างเส้นทางแพรไหมผ่านไปยังรัสเซียด้วย เช่น ระเบียงเศรษฐกิจหกเส้นทาง โดยเฉพาะเส้นทางที่เชื่อมระหว่างจีน มองโกเลีย และรัสเซีย (China-Mongolia-Russia Economic Corridor: CMREC) เป็นเส้นทางเชื่อมโยงเครือข่ายรถไฟความเร็วสูงและเครือข่ายถนน เป็นต้น อีกทั้งด้วยสถานการณ์ระหว่างประเทศส่งผลให้จีนและรัสเซียต้องร่วมมือกันเพื่อคานอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่แพร่ขยายไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นการแทรกแซงปัญหาและความขัดแย้งในระดับโลกอยู่เสมอ หรือการแพร่ขยายอำนาจจนมาประชิดพรมแดนของจีนและรัสเซีย ดังนั้นทั้งสองประเทศจึงต้องร่วมมือกันสร้างระบบโลกหลายขั้วอำนาจเพื่อจำกัดอำนาจของสหรัฐอเมริกา

สหรัฐอเมริกาหมาอำนาจอีกประเทศหนึ่งที่มีบทบาทในเอเชียกลาง ตั้งแต่สหรัฐฯ เข้ามาจัดการกลุ่มก่อการร้ายในอัฟกานิสถานเมื่อปี ค.ศ. 2001 ประเทศในเอเชียกลางได้เปิดรับสหรัฐฯ ให้เข้ามาตั้งฐานทัพและใช้ฐานทัพของตนเพื่อส่งอาวุธยุทโธปกรณ์ไปสนับสนุนการปฏิบัติการในอัฟกานิสถาน และสหรัฐฯ ก็เพิ่งถอนตัวจากฐานทัพอากาศมานาส (Manas Air Base) ในคีร์กีซสถานเมื่อปี ค.ศ. 2014 นอกจากนี้สำนักงานผู้ประสานนาโต้ (NATO Liaison Officer) ได้ก่อตั้งขึ้นที่ประเทศคาซัคสถาน ในปี ค.ศ. 2013 และอุซเบกิสถานในปี ค.ศ. 2014 เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ประเทศพันธมิตรและประเทศในเอเชียกลางในความร่วมมือปฏิบัติการของนาโต้ การฝึกอบรมการป้องกัน การรับมือกับเหตุการณ์ฉุกเฉิน³⁴ เป็นต้น นอกจากนี้สหรัฐฯ เองก็พัฒนาเส้นทางแพรไหมของตนในปี ค.ศ. 2011 โดยมุ่งจะสร้างสันติสุขให้แก่ภูมิภาค และช่วยเหลือประเทศอัฟกานิสถาน ปากีสถาน อินเดีย และประเทศในเอเชียกลาง เช่น การก่อสร้างท่อขนส่งก๊าซธรรมชาติจากเติร์กเมนิสถาน-อัฟกานิสถาน-ปากีสถาน-อินเดีย (Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India Pipeline: TAPI) ที่ได้รับการสนับสนุนจากธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชียซึ่งสหรัฐอเมริกา เป็นหนึ่งในผู้บริจาครายใหญ่ จะเห็นได้ว่าสหรัฐฯ เองก็พยายามคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลาง ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบขององค์การระดับ

โลก หรือการสนับสนุนประเทศในยุโรปให้เข้ามาหาประโยชน์ในภูมิภาคดังกล่าว ดังนั้นจีนจึงไม่สามารถมองข้ามสหรัฐอเมริกาได้

อาจกล่าวได้ว่าจีนต้องเผชิญกับปัญหาภายในภูมิภาคเอเชียกลางซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาความร่วมมือในด้านต่างๆ รวมทั้งจีนต้องรักษาสมดุลอำนาจกับรัสเซีย และป้องกันการปิดล้อมจากสหรัฐฯในภูมิภาคเอเชียกลาง ส่วนในยุคปัจจุบันประเทศในเอเชียกลางก็มีทางเลือกและเป็นอิสระในการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จีนไม่สามารถจะมีบทบาทเพียงหนึ่งเดียวในภูมิภาคนี้ได้ บทบาทของจีนจะคงอยู่ได้นานหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับจีนและประเทศในเอเชียกลาง และประเทศมหาอำนาจอย่าง รัสเซียกับสหรัฐอเมริกา แม้จีนจะพยายามเป็นมหาอำนาจที่ได้รับการยอมรับและความเชื่อใจจากเอเชียกลาง แต่ทว่าความหวาดกลัวอิทธิพลของประเทศมหาอำนาจก็ยังคงมีอยู่ อีกทั้งถ้าประเทศเอเชียกลางพึ่งพาจีนมากเกินไปอาจเกิดความเสียหายได้ ดังนั้นเอเชียกลางจึงเลือกดำเนินนโยบายที่รอบด้านกับหลายตัวแสดงในเวทีระหว่างประเทศ มหาอำนาจอย่างจีนต้องดำเนินนโยบายแบบค่อยเป็นค่อยไป อาจจะเริ่มจากระดับทวิภาคีให้รอบด้านและเข้มข้น แล้วค่อยพัฒนาไปเป็นความร่วมมือระดับภูมิภาค หลีกเลียงปัญหาภายในเอเชียกลาง ไม่เข้าไปแทรกแซงความขัดแย้งใดๆ แสดงถึงการดำเนินความสัมพันธ์ในระดับเท่าเทียมกัน ไม่หวังแต่จะหาประโยชน์จากทรัพยากรพลังงานแต่เพียงอย่างเดียว ตอบแทนด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การจัดการระบบชลประทานเพื่อสนับสนุนภาคเกษตรกรรมของเอเชียกลาง เป็นต้น นอกจากนี้การส่งเสริมความเข้าใจในภาคประชาชน เช่น การให้ทุนการศึกษาและการตั้งสถาบันจีนศึกษา หรือสถาบันขงจื่อในเอเชียกลาง ส่วนจีนก็ตั้งสถาบันเอเชียกลางศึกษาก็สามารถสร้างความเข้าใจระหว่างกันได้มากยิ่งขึ้น ในปัจจุบันสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหนึ่งในมหาอำนาจที่สำคัญในภูมิภาคเอเชียกลาง หากจีนดำเนินนโยบายอย่างจริงจังและจริงใจ จีนก็อาจจะสามารถเป็นมหาอำนาจทั้งในภูมิภาคเอเชียกลางและภูมิภาคอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันได้

จากที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงนโยบายของสาธารณรัฐประชาชนจีนในฐานะมหาอำนาจหนึ่งที่กำลังแสดงบทบาทในภูมิภาคเอเชียกลาง ภูมิภาคที่ประเทศต่างๆ กลับมาให้ความสนใจในผลประโยชน์ทางทรัพยากรและจุดยุทธศาสตร์ของโลกอีกครั้ง อำนาจของจีนกำลังเคลื่อนมาสู่ฝั่งตะวันตก ระบบโลกกำลังเปลี่ยนเป็นหลายขั้วอำนาจมากขึ้น ผู้ที่สนใจในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคงต้องจับตามองการเคลื่อนไหวของจีนในครั้งนี้ต่อไป

เชิงอรรถ

- ¹Central Intelligence Agency, “China,” The World Factbook – CIA, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ch.html> (accessed June 9, 2016).
- ² กุสุมา เพ็ชรพันธ์ศรี, “บทบาทของสาธารณรัฐประชาชนจีน สหพันธรัฐรัสเซีย และสหรัฐอเมริกาต่อภูมิภาคเอเชียกลาง กรณีศึกษา การฟื้นคืนเส้นทางแพรไหมใหม่,” (ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต, สาขาวิชารัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), 1.
- ³เฉียนฉีเจิน, *บันทึกการทูตจีน 10 เรื่อง*, แปลโดย ออาหาร พงษ์ธรรมสาร. (กรุงเทพฯ: มติชน, 2549), 304.
- ⁴เรื่องเดียวกัน, 305.
- ⁵เรื่องเดียวกัน, 307.
- ⁶เรื่องเดียวกัน, 312.
- ⁷Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, The Department of European – Central Asia Affairs, “China and Kazakhstan,” Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/dozys_664276/gjlb_664280/3180_664322/ (accessed June 9, 2016).
- ⁸Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, “Uzbekistan – China Relations,” Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Uzbekistan, <http://www.mfa.uz/en/cooperation/countries/374/> (accessed June 9, 2016).
- ⁹Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, The Department of European – Central Asia Affairs, “China and Tajikistan,” Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/dozys_664276/gjlb_664280/3235_664362/ (accessed June 9, 2016).
- ¹⁰Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, The Department of European – Central Asia Affairs, “China and Kyrgyzstan,” Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/dozys_664276/gjlb_664280/3185_664332/ (accessed June 9, 2016).
- ¹¹Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, The Department of European – Central Asia Affairs, “China and Turkmenistan,” Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjb_663304/zzjg_663340/dozys_664276/gjlb_664280/3245_664372/ (accessed June 9, 2016).
- ¹²เฉียนฉีเจิน, *บันทึกการทูตจีน 10 เรื่อง*, 307.
- ¹³ ปาริชาติ โชคดี, “การทูตพหุภาคีของจีนต่อรัสเซียและเอเชียกลาง (1996-2008) : จากกรอบข้อตกลงเซี่ยงไฮ้ 5 สู่อองค์การความร่วมมือแห่งเซี่ยงไฮ้,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), 83.
- ¹⁴Jung - Ho Bae and Jin - Ha Kim. *China's Strategic Environment and External Relations in the Transition Period*, Seoul: Jinwook Choi, 2014, 174-175.

¹⁵เรื่องเดียวกัน, 171.

¹⁶ดาวราย ลิมสายห้วย, “นโยบายต่างประเทศจีนต่อรัสเซียหลังการล่มสลายของคอมมิวนิสต์: 1992 - 2007,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, สาขาวิชาการระหว่างประเทศและการทูต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), 113 - 115.

¹⁷Andrew Scobell, Ely Ratner and Michael Beckley, *China's Strategy Toward South and Central Asia, An Empty Fortress*, (Santa Monica, Calif: Rand Corporation, 2014), under “What is Driving China’s Central Asia Policy?,”

http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR500/RR525/RAND_RR525.pdf (accessed June 16, 2016).

¹⁸Hak Yin Li and Zhengxu Wang, *Assessing China's Influence in Central Asia: a Dominant Regional Power?*, (United Kingdom: International House, University of Nottingham, 2009, 2,

<https://www.nottingham.ac.uk/cpi/documents/briefings/briefing-53-central-asia.pdf> (accessed June 16, 2016).

¹⁹Scobell, Ratner and Beckley, *China's Strategy Toward South and Central Asia, An Empty Fortress*, 42.

²⁰Ibid., 25.

²¹Candace Dunn, “China is now the world’s largest net importer of petroleum and other liquid fuels,” U.S. Energy Information Administration, <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=15531> (accessed June 16, 2016).

²²Ibid.

²³ Central Intelligence Agency, “Kazakhstan,” *The World Factbook – CIA*,

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz.html> (accessed June 16, 2016).

²⁴Scobell, Ratner and Beckley, *China's Strategy Toward South and Central Asia, An Empty Fortress*, 45.

²⁵Jung - Ho Bae and Jin - Ha Kim. *China's Strategic Environment and External Relations in the Transition Period*, 162.

²⁶Central Intelligence Agency, “Turkmenistan,” <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/tx.html> (accessed June 16, 2016).

²⁷Jung - Ho Bae and Jin - Ha Kim. *China's Strategic Environment and External Relations in the Transition Period*, 163.

²⁸Scobell, Ratner and Beckley, *China's Strategy Toward South and Central Asia, An Empty Fortress*, 45.

²⁹ Central Intelligence Agency, “Uzbekistan,” <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uz.html> (accessed June 16, 2016).

³⁰Li Hak Yin and WANG Zhengxu. “China’s Advancements in Central Asia,” *East Asian Policy* 1, no. 4 (Oct/Dec 2009): 9, http://www.eai.nus.edu.sg/publications/files/Vol1No4_LiHakYinWangZhengxu.pdf (accessed June 23, 2016).

³¹Vladimir Fedorenko, *The New Silk Road Initiatives in Central Asia*, Rethink Paper 10 (USA: Rethink Institute, 2013), 12-13 “China’s Silk Road Initiatives,” <http://www.rethinkinstitute.org/wp-content/uploads/2013/11/Fedorenko-The-New-Silk-Road.pdf> (accessed June 23, 2016).

³²Justyna SZczudlik – Tatar. “China’s New Silk Road Diplomacy,” Policy Paper 82, no. 34 (December 2013): 3, https://www.pism.pl/files/?id_plik=15818 (accessed June 23, 2016).

³³*Ibid.*, 6.

³⁴North Atlantic Treaty Organization. “Office of the NATO Liaison Officer (NLO) in Central Asia.” http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_107902.htm(accessed June 23, 2016).

แก่นความคิดในปรัชญาสวินจื่อ

ปวีณา กิจศิริสิน

โครงการปริญญาโทพัฒนธรรมจีนศึกษา
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยปรัชญาความคิดของสวินจื่อ (荀子) ผู้เป็นนักปรัชญาสำนักขงจื่อที่สำคัญคนหนึ่งที่มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายสมัยสงครามระหว่างรัฐ (328 – 313 ก่อนคริสตกาล) การศึกษาปรัชญาสวินจื่อในคัมภีร์สวินจื่อพบว่าปรัชญาสวินจื่อมีแนวคิดที่โดดเด่นเป็นสาระสี่ประการคือ แนวคิดว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์การกลมกลืนกับธรรมชาติการทำงานให้เที่ยงและระบบจารีตกับดนตรีแม้ความคิดของสวินจื่อจะได้รับอิทธิพลจากแนวคิดสำนักอื่นๆแต่โดยแก่นแล้วปรัชญาของสวินจื่อยังถือได้ว่าเป็นปรัชญาสำนักขงจื่อเนื่องจากยังให้ความสำคัญแก่เรื่องการกลมกลืนกับธรรมชาติมนุษยธรรม (仁) และระบบจารีต (礼) อันเป็นแนวคิดซึ่งเป็นหัวใจหลักของปรัชญาสำนักขงจื่อ

คำสำคัญ: สวินจื่อ, ปรัชญาขงจื่อ, ธรรมชาติมนุษย์, การทำงานให้เที่ยง, จารีต

Abstract

This article is a part of the study in Xunzi philosophy. Xunzi is one of the important figures in Confucianism. He lived during the end of Warring States period, around 328 - 313BCE. The fundamental conceptions in Xunzi philosophy are Human Nature, Discourse on Heaven, the Rectification of Names and Discourse on Rituals and Music. While Xunzi's doctrines were partly influenced by other schools, Xunzi philosophy has concept of Confucianism as he focused on harmony with nature, benevolence and rituals which are heart of Confucianism.

Keywords: Xunzi, Confucianism, Human Nature, the Rectification of Names, Rituals

บทนำ

สวินจื่อ (荀子)¹ เป็นนักปรัชญาสำนักขงจื้อมีชีวิตอยู่ในสมัยปลายราชวงศ์โจวตะวันออก ในยุคนี้แผ่นดินจีนแตกแยกเป็นแคว้นต่าง ๆ มีการรบพุ่งกันอยู่เป็นนิจจึงเรียกว่าเป็น “ยุคสงครามระหว่างรัฐ” หรือ จั๊กกั๋ว (战国)² อันเป็นยุคก่อนที่จีนซีฮ่องเต้จะรวมอาณาจักรจีนและสถาปนาราชวงศ์ฉินขึ้นมีหลักฐานเกี่ยวกับชีวประวัติของสวินจื่อไม่มากนัก หลักฐานซึ่งอ้างกันมากคือประวัติศาสตร์นิพนธ์สี่จี้ (史记) เขียนโดยซือหม่าเชียน (司马迁) ซึ่งบันทึกไว้ดังนี้

สวินซิง³ (สวินจื่อ) ชาวรัฐเจ้า อายุห้าสิบปีจึงเดินทางไปสอนหนังสือที่รัฐฉี..... สวินซิงเป็นผู้อาวุโสสุด รัฐฉีกำลังปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องของบรรดาขุนนาง สวินซิงได้ตำแหน่งหัวหน้าราชบัณฑิตสามครา ชาวฉีบางคนให้ร้ายสวินซิง สวินซิงจึงจากไปยังรัฐฉู่ ขุนเฉินจวินตั้งให้เป็นเจ้าเมืองหลานหลิง เมื่อขุนเฉินจวินเสียชีวิต สวินซิงถูกถอดจากตำแหน่ง แต่ยังคงอาศัยอยู่ที่หลานหลิง หลี่ซือเคยเป็นลูกศิษย์ได้เป็นมุขมนตรีรัฐฉิน สวินซิงเคยคัดค้านการปกครองที่ไร้ระบบ ล่มเมืองป่วนขุนนางไม่หยุดหย่อน ไม่ดำเนินตามวิถีธรรมอันยิ่งใหญ่ เชื้อการเข้าทรง นับถือโชคกลาง เห็นพวกบัณฑิตชั้นต่ำรู้เพียงน้อยดังเช่นจวงโจวเป็นต้นพากันใช้วาทศิลป์ป่วนชนบ ด้วยเหตุนี้ จึงวิเคราะห์หลักการความเจริญความเสื่อมของสำนักหู่ มั่ว และเต๋อบันทึกไว้หลายหมื่นตัวชกรก่อนเสียชีวิตร่างฝังไว้ที่หลานหลิง⁴

ปีเกิดและปีที่เสียชีวิตของสวินจื่อยังเป็นที่ยกเถียงกันไม่ยุติ จากบันทึกของซือหม่า เชียนบอกให้ทราบว่าสวินจื่อเป็นบุคคลร่วมสมัยกับ ราชานีเซียงหวังแห่งรัฐฉี (齐襄王 283-265 ก่อนคริสตกาล) และขุนเฉินจวิน (春申君) เจ้าชายผู้ดำรงตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีแห่งรัฐฉู่ คือราวๆ ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสตกาล สวินจื่อมีชื่อเสียงในฐานะ “ครู” และเป็นนักเดินทางเขาเป็นชาวรัฐเจ้า แต่สอนหนังสือที่รัฐฉี รับราชการที่รัฐฉู่ และยังมีโอกาสเดินทางไปรัฐฉิน⁵ แม้เข้ารับราชการเมื่ออายุค่อนข้างมากแล้ว แต่มีผลงานเป็นที่โปรดปรานของผู้ปกครอง การได้รับตำแหน่งหัวหน้าราชบัณฑิตที่มีฐานะสูงส่งแสดงให้เห็นว่าสวินจื่อได้รับยกย่องมากจากราชานีเซียงหวัง กระทั่งมีผู้อิจฉาริษยาและถูกใส่ร้าย สวินจื่อจึงเดินทางไปรัฐฉู่ ด้วยคำชักชวนจากขุนเฉินจวินอัครมหาเสนาบดีในสมัยนั้น สวินจื่อได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาแห่งหลานหลิง เมื่อขุนเฉินจวินถูกลอบสังหารเขาจึงถูกปลด แต่ยังคงใช้ชีวิตในป้อมปราการที่รัฐฉู่ต่อไปจนกระทั่งเสียชีวิต หลี่ซือเสนาบดีของจีนซีฮ่องเต้เป็นลูกศิษย์คนหนึ่งของสวินจื่อ บันทึกของซือหม่าเชียนยังบอกให้ทราบว่าในยุคที่สวินจื่อมีชีวิตอยู่นั้นสังคมมีสภาพค่อนข้างวุ่นวาย การปกครองไม่มีระเบียบ การที่ประชาชนงมงายไสยศาสตร์ การเข้าทรง นับถือโชคกลางเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าแนวคิดอินหยิงเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในสังคม⁶ เขาพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการสั่งสอนเผยแพร่วิถีทางที่ถูกต้องของปรัชญาสำนักขงจื้อและโจมตีนักคิดสำนักอื่นเช่น จวงจื่อ มั่วจื่อ

ภาพวาดเหมือนสวินจื่อ

ที่มา: <http://www.npopss-cn.gov.cn/n/2015/0211/c230113-26547643.html>

ในบรรดานักคิดสำคัญทั้งสามแห่งปรัชญาขงจื่อ ได้แก่ ขงจื่อ เมิ่งจื่อและสวินจื่อ สวินจื่อเป็นผู้เดียวที่ถ่ายทอดความคิดของตนเองอย่างเป็นหมวดหมู่ ในคัมภีร์สวินจื่อทั้ง 32 บทล้วนเป็นงานนิพนธ์แท้ๆ ของสวินจื่อ ขณะที่คัมภีร์หลุนอี่ว (论语) ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมความคิดของขงจื่อเป็นหนังสือที่ไม่ได้เขียนโดยขงจื่อแต่เป็นบันทึกของศิษย์ใกล้ชิด มีรูปแบบคล้ายบันทึกการสนทนาระหว่างขงจื่อกับลูกศิษย์หรือกลุ่มคนที่ขงจื่อพบ หรือเป็นบันทึกการสนทนาระหว่างบุคคลร่วมสมัยกับขงจื่อและไม่ได้จัดเป็นหมวดเป็นหมู่ และคัมภีร์เมิ่งจื่อก็อีกใช้กลวิธีนำเสนอคล้ายกับหลุนอี่วคือ นำเสนอประเด็นเรื่องศีลธรรมและการปกครองในรูปบทสนทนาถกเถียงตอบโต้กันระหว่างเมิ่งจื่อกับบุคคลต่างๆ ด้วยแนวคิดแบบธรรมชาตินิยม สัจนิยม คำอธิบายที่สอดคล้องกับหลักตรรกวิทยา และการถ่ายทอดปรัชญาอย่างเป็นระบบครอบคลุมต่างจากนักปรัชญาจีนคนอื่นทำให้สวินจื่อได้รับยกย่อง ในสายตานักวิชาการบางคนเปรียบเป็นอริสโตเติลแห่งปรัชญาจีน⁷

หลังจากศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมาปรัชญาสวินจื่อเริ่มเป็นที่สนใจมากขึ้น⁸ มีการแปลคัมภีร์สวินจื่อเป็นภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษมี 4 ส่วนวนคือ

- Dubs, Homer, trans. (1927). *The Works of Hsüntze*. London: Arthur Probsthain. Reprinted (1966), Taipei: Chengwen.
- Watson, Burton, trans. (1963). *Hsün Tzu: Basic Writings*. New York: Columbia University Press.
- Knoblock, John, trans. (1988–1994). *Xunzi: A Translation and Study of the Complete Works*, 3 vols. Stanford: Stanford University Press.
- Hutton, Eric, trans. (2014). *Xunzi: The Complete Text*. Princeton: Princeton University Press.

คัมภีร์สวินจื่อฉบับรวบรวมโดยหลิวเซียง 刘向

ที่มา: www.baidu.com

บทความนี้เป็นการศึกษาและทำความเข้าใจปรัชญาความคิดของสวินจื่อ โดยผู้วิจัยศึกษาจากตัวบทภาษาจีน แปลและถอดความโดยปรึกษาอ้างอิงจากสำนวนภาษาอังกฤษทั้งสี่ฉบับข้างต้น จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่างานนิพนธ์ทั้ง 32 บทของสวินจื่อมีสาระสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติมนุษย์ การกลมกลืนกับธรรมชาติ การทำนามให้เที่ยง และระบบจารีตกับดนตรี โดยจะอธิบายขยายความต่อไปดังนี้

1. ธรรมชาติมนุษย์ (มีแนวโน้ม) เลวร้าย

สวินจื่อมีแนวคิดที่โด่งดังเรื่อง “ธรรมชาติมนุษย์เลวร้าย” แนวคิดนี้เป็นการโจมตีโดยตรงต่อความเห็นที่ “มนุษย์มีธรรมชาติธาตุแท้ที่ดีงาม” ของเมิ่งจื่อ สวินจื่อกล่าวว่า

“ 人之性恶，其善者伪也。今人之性，生而有好利焉，顺是，故争夺生而辞让亡焉；生而有疾恶焉，顺是，故残贼生而忠信亡焉；生而有耳目之欲，有好声色焉，顺是，故淫乱生而礼义文理亡焉。然则从人之性，顺人之情，必出于争夺，合于犯分乱理而归于暴。故必将有师法之化，礼义之道，然后出於辞让，合於文理，而归于治。用此观之，人之性恶明矣，其善者伪也。” 《性恶》

“ธรรมชาติมนุษย์เลวร้าย ส่วนความดีงามเป็นสิ่งซึ่งสร้างในภายหลัง มนุษย์โดยธรรมชาติเกิดมาพร้อมความฝักใฝ่ผลประโยชน์ ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ การต่อสู้แย่งชิงย่อมบังเกิดแล้วความนอบน้อมย่อมสูญไป มนุษย์เกิดมาพร้อมความเกลียดชังริษยา ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ การช่วงชิงและลักขโมยย่อมบังเกิดแล้วความ

ชื่อเสียงชื่อเสียงย่อมสูญไป มนุษย์เกิดมาพร้อมต้นหาทางหูและตา ชอบเสียงไพเราะ สีสันงดงาม ถ้าปล่อยไปตามธรรมชาติ เรื่องวุ่นวายทางซู้สาวย่อมบังเกิด จารีต คุณธรรม วัฒนธรรมและเหตุผลย่อมสูญไป ด้วยเหตุที่ปล่อยไปตามธรรมชาติและ อารมณ์ของมนุษย์ จึงเกิดการต่อสู้แย่งชิง ทั้งก้าวก่ายหน้าที่ทำลายรูปแบบอันดีของ สังคมกลับสู่ความวุ่นวาย เหตุนี้จำเป็นต้องมีการอบรมตามแบบอย่างกฎหมาย ชี้นำ โดยชนบจารีต หลังจากนั้นจึงลดลาอย่างสุภาพ ประองตองมีวัฒนธรรม กลับสู่การ ปกครอง พิจารณาจากที่กล่าวนี้ ธรรมชาตินุษย์เลวร้ายชัดเจน ความดีนั้นเกิดจาก การปรุงแต่ง” (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 23 ธรรมชาติเลว)

การที่สวินจื่อหักล้างคำอธิบายธรรมชาติมนุษย์ของเมิ่งจื่อโดยอธิบายว่าธรรมชาติมนุษย์ เลวร้ายนั้น เกิดจากการให้นิยาม “ธรรมชาตินุษย์” ที่แตกต่างกัน ดี ซีเลา (D.C. Lau 刘熙爵) และ เอ.ซี.แกรม (A.C. Graham) อธิบายคล้ายกันว่าคำว่า “ธรรมชาติ (เชิง 性)” ในความหมายของ เมิ่งจื่อคือ “สิ่งที่ทำให้ต่างจากสิ่งอื่น” ดังนั้นจึงถือว่า “คุณธรรม” เป็นธรรมชาติของมนุษย์เพราะทำให้ มนุษย์ต่างจากสัตว์ ขณะที่ “ต้นหา” ไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์เพราะมนุษย์กับสัตว์ล้วนมีเหมือนกัน ส่วนสวินจื่อให้นิยามว่า “ธรรมชาติ” ของสิ่งหนึ่งสิ่งใดย่อมไม่สามารถแยกออกจากสิ่งนั้นได้ ข้อเท็จจริงที่ เป็นอยู่ก็คือ ไม่ใช่ว่ามนุษย์ทุกคนจะสามารถเป็นผู้มีคุณธรรมได้ ดังนั้น คุณธรรมจึงไม่ใช่สิ่งที่แยกออก จากความเป็นมนุษย์ไม่ได้ และคุณธรรมจึงย่อมไม่ใช่ธรรมชาติของมนุษย์⁹ ขงจื่อกล่าวว่า “(มนุษย์) โดย ธรรมชาติใกล้เคียงกัน โดยการปฏิบัติต่างไกลกัน” (คัมภีร์หลุนอี่ว์ เล่มที่ 17 บทที่ 2)¹⁰ อาจเป็นเพราะ การปฏิบัติตนที่แตกต่างกันของมนุษย์แต่ละนามจึงทำให้เมิ่งจื่อกับสวินจื่อมองธรรมชาติของมนุษย์ ต่างกันก็เป็นได้

มีผู้ตั้งคำถามว่าถ้าหากธรรมชาติของมนุษย์เลวร้ายแล้วคุณธรรม (义) จารีต(礼) มาจากไหน สวินจื่อตอบว่า

凡礼义者，是生于圣人之伪，非故生于人之性也。故陶人埴埴而为器，然则器生于陶人之伪，非故生于人之性也。故工人斲木而成器，然则器生于工人之伪，非故生于人之性也。圣人积思虑，习伪故，以生礼义而起法度，然则礼义法度者，是生于圣人之伪，非故生于人之性也。” 《性恶》

“ธรรมดาคุณธรรมกับจารีตเกิดจากความพยายามของเมธี หาใช่เกิดจากธรรมชาติ ของมนุษย์ไม่ ดังที่ช่างปั้นหม้อคลึงดินขึ้นรูป เครื่องปั้นดินเผา นั้นเกิดจากน้ำมือของช่าง หาได้ เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ไม่ หรือดังที่ช่างไม้ตัดแต่งไม้เพื่อประดิษฐ์อุปกรณ์ อุปกรณ์นั้นเกิด จากฝีมือช่าง หาได้เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ไม่ เมธีสั่งสมความคิด ศึกษาไตร่ตรองอย่าง ลึกซึ้ง เพื่อกำหนดหลักคุณธรรมกับระบบจารีต เหตุนี้ หลักคุณธรรมกับระบบจารีตจึงเกิดขึ้น จากความเพียรพยายามของเมธี หาได้เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ไม่”

คำอธิบายเรื่องธรรมชาติของมนุษย์นั้นร้าย ความดีงามไม่ใช่ธรรมชาติดั้งเดิมของมนุษย์ดูจะเป็นการมองมนุษย์ในแง่ร้ายและดูถูกความเป็นมนุษย์ แต่ถึงแม้มนุษย์มีธรรมชาติที่เลวร้ายก็ยังสามารถสร้างจริยธรรมหรือคุณงามความดีได้ ปรัชญาของสวินจื่อจึงเป็นปรัชญาที่เชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ เชื่อว่ามนุษย์สามารถพัฒนาได้ เมื่งจื่อให้เหตุผลว่าเพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ดีจึงทำให้มนุษย์ทุกคนสามารถเป็นดั่งพระเจ้าเหยากับพระเจ้าซุนได้ ขณะที่สวินจื่อให้เหตุผลว่าเพราะมนุษย์มีปัญหา มนุษย์ทุกคนจึงสามารถเป็นดั่งพระเจ้าอิวได้¹¹ ทศณะมนุษย์มีธรรมชาติเลวร้ายของสวินจื่อจึงไม่ใช่การมองมนุษย์ในแง่ร้าย แต่เป็นการแสดงความเชื่อมั่นในศักยภาพของมนุษย์ แม้มนุษย์มีแนวโน้มกระทำความเลวเป็นธรรมชาติ แต่มนุษย์ก็สามารถสร้างความดี ความงาม และวัฒนธรรมเป็นสิ่งบ่งชี้ความสำเร็จของมนุษย์ ทุกสิ่งที่ดีและมีค่าล้วนเป็นผลงานมนุษย์ทั้งสิ้น¹²

ด้วยเหตุที่เป้าหมายสูงสุดของนักปราชญ์สำนักขงจื่อคือการพัฒนาตนไปสู่การเป็นวิญญูชน (君子) ผู้มีมนุษยธรรม (仁) แต่ขงจื่อมิได้อธิบายเหตุผลว่าเหตุใดมนุษย์จึงต้องมีคุณธรรมครั้งนี้มาถึงสมัยเมื่งจื่อซึ่งเป็นสมัยที่ผู้คนเริ่มหมัดหวังกับคุณธรรม เมื่งจื่อจึงต้องพยายามยืนยันว่าเหตุที่มนุษย์ต้องสั่งสมคุณธรรมก็เพราะมนุษย์มีธรรมชาติที่ติงามอยู่ในตัว และธรรมชาติที่ติงามนี้เป็นเกณฑ์สำคัญที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์เดรัจฉาน ดังนั้นหากมนุษย์ไม่พยายามแสดงออกซึ่งคุณธรรมความดีก็จะไม่ต่างอะไรกับสัตว์เดรัจฉาน¹³ สมัยของสวินจื่อน่าจะเป็นยุคที่สงครามระหว่างรัฐทวีความรุนแรงมากกว่าสมัยเมื่งจื่อ ภาระทั้งผู้คนสิ้นศรัทธาในระบบคุณธรรม การอธิบายเรื่องธรรมชาติมนุษย์เลวร้ายจึงอาจเป็นสิ่งสะท้อนภาวะแห่งยุคสมัย

เหลียงชู่หมิง (梁漱溟) วิพากษ์แนวคิดเรื่องธรรมชาติมนุษย์ของสวินจื่อว่าเป็นการแสดง ความเข้าใจปรัชญาขงจื่อผิด เพราะด่วนอธิบายธรรมชาติมนุษย์จากภายนอก (客观外)แนวคิดนี้ทำให้สวินจื่อให้ความสำคัญกับผลภายนอกและมุ่งกำหนดกฎเกณฑ์คุมประพฤติ ทว่าแม้เมื่งจื่อเชื่อว่ามนุษย์มี ชาติแท้ที่ดีก็มิได้หมายความว่ามนุษย์จะรู้จักหรือเข้าใจความดีงามมาแต่กำเนิด ยังจำเป็นต้องมี กระบวนการพัฒนาเมล็ดพันธุ์แห่งความดีให้่องงาม อันเป็นแนวคิดเดียวกับสวินจื่อ แม้ว่าโดยธรรมชาติ มนุษย์จะเฝ่เลวแต่ก็สามารถอบรมให้ได้ดีได้ ดั่งต้นหลิวที่คดงต้องตัดให้ตรง โลหะที่หล่อต้องลับให้คม

故枸木必将待櫟栝、烝矫然后直；钝金必将待砉厉然后利；今人之性恶，必将待师法然后正”《性恶》

ด้วยเหตุที่ต้นหลิวจำเป็นต้องได้รับการตัดแต่ง ผิงไฟและตัดแล้วจึงตรง โลหะที่หล่อจำเป็นต้องได้รับการลับ ลับแล้วจึงคม ธรรมชาติมนุษย์ในขณะนี้เลว จำเป็นต้องได้รับการ อบรมควบคุมแล้วจึงตรง”(คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 23 ธรรมชาติเลว)

เมื่งจื่ออธิบายว่ามนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งความดีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคนจึงมีความเฝ่ดี แต่สวินจื่อเปรียบธรรมชาติมนุษย์กับไม้ที่ยังไม่แกะ ดินที่ยังไม่ไต่ปั้น ช่างไม้และช่างปั้นหม้อต่างปรารถนาที่จะ

สร้างไม้แกะสลักและหม้อที่ตั้งงามจากท่อนไม้และดินที่หน้าตาธรรมดา โดยใช้เครื่องมือซึ่งก็คือความรู้จัก
 ชีวิตที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกคน และคุณธรรมกับจารีตที่สร้างโดยเมธีโบราณ ปรัชญาของสวินจื่อจึงมีความ
 โดดเด่นเรื่องการอบรมเพื่อพัฒนามนุษย์ตามหลักจริยศาสตร์ (self-cultivation) คุณธรรมและตัวแทน
 ทางศีลธรรม (virtue and moral agency)

2. การกลมกลืนกับธรรมชาติ

สวินจื่อมองว่าฟ้าดินและปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นธรรมดา สวิ
 นจื่อเชื่อว่าสรรพสิ่งมีวิถีของมัน

列星随旋，日月递照，四时代御，阴阳大化，风雨博施，万物
 各得其和以生，各得其养以成，不见其事，而见其功，夫是之谓神。
 皆知其所以成，莫知其无形，夫是之谓天功。唯圣人为不求知天。
 《天论》

“หมู่ดาวโคจรตามจักรราศี สุริยันต์จันทร์ผาผลัดกันส่องแสง สี่ฤดูหมุนเวียน อินหยัง
 ผันเปลี่ยน ลมฝนกระจาย สรรพสิ่งล้วนสอดคล้องบังเกิด ล้วนได้รับการบำรุงและเติบโตตาม
 อดภาพ ไม่พบเหตุที่มา แต่เห็นผลที่บังเกิด จึงอาจดูว่าศักดิ์สิทธิ์ ทุกคนรู้ผลที่ปรากฏ ไม่รู้ความ
 ไร้ลักษณะ นี่คือผลงานของฟ้า ประชาชนผู้หยั่งรู้นั้นไม่เรียกร้องที่จะรู้จักฟ้า” (คัมภีร์สวินจื่อ
 บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

ปรากฏการณ์ธรรมชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการเคลื่อนที่ของดวงดาวก็ดี กลางวันกลางคืนซึ่งเกิด
 จากการผลัดกันทำหน้าที่ของพระอาทิตย์พระจันทร์ก็ดี ฤดูกาลต่างๆ ก็ดี ล้วนเป็นการดำเนินไปตาม
 ธรรมชาติ เป็นธรรมดา เราอาจพิศวงกับปรากฏการณ์ธรรมชาติหายากบางอย่าง แต่ปรากฏการณ์นั้นก็
 ไม่ใช่เรื่องเหนือธรรมชาติ

天不为之恶寒也辍冬，地不为之恶辽远也辍广 《天论》
 ฟ้าไม่ได้หยุดฤดูหนาวเพียงเพราะมนุษย์กลัวความหนาว แผ่นดินไม่ไร้ขอบเขตเพียง
 เพราะมนุษย์กลัวทางไกล” (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

ปรากฏการณ์ธรรมชาติหาใช่เกิดขึ้นตามความปรารถนาของมนุษย์ไม่

零而雨，何也？曰：无何也，犹不零而雨也。《天论》
 ทำพิธีขอฝนแล้วฝนตก เป็นอย่างไร เรากล่าวว่าเป็นไปเช่นเดียวกับทำพิธีขอฝนแล้ว
 ฝนไม่ตก” (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

ฝนจะตกหรือไม่ล้วนไม่เกี่ยวกับการอธิษฐานของมนุษย์ ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดขึ้น เพราะการกระทำของมนุษย์หากแต่เป็นครรลองของธรรมชาติ ด้วยเหตุที่เป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติ จึงไม่มีเหตุอะไรที่ต้องกลัวและบูชา

大天而思之，孰与物畜而制之！从天而颂之，孰与制天命而用之！望时而待之，孰与应时而使之！因物而多之，孰与骋能而化之！思物而物之，孰与理物而勿失之也！愿于物之所以生，孰与有物之所以成！故错人而思天，则失万物之情。” 《天论》

สรรเสริญฟ้าว่ายิ่งใหญ่ อันใดเท่าเก็บเกี่ยวความอุดมสมบูรณ์ นอบน้อมสักการะฟ้า อันใดเท่าควบคุมอาณัติสวรรค์ คาดหวังรอคอยฤดูกาล อันใดเท่าใช้ประโยชน์จากฤดูกาล ปล่อยให้เพิ่มตามธรรมชาติ อันใดเท่าพัฒนาตามศักยภาพ คิดถึงสิ่งตามที่เป็น อันใดเท่าจัดการเพื่อไม่ให้สูญ กังวลถึงสาเหตุที่มา อันใดเท่าบ่มเพาะให้สมบูรณ์ ด้วยเหตุที่แม้ว่าคำนึงถึงฟ้า จึงพลาดที่จะเข้าใจธรรมชาติ” (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

อีกครั้งที่สวินจื่อแสดงความเห็นขัดแย้งกับเมิ่งจื่อซึ่งกล่าวว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของจริยศาสตร์แห่งสวรรค์ มนุษย์จึงควรทำความเข้าใจและเกรงกลัวธรรมชาติ เช่นเดียวกับขงจื่อซึ่งกล่าวว่า

“สำหรับวิญญูชน มีสามสิ่งที่เกรงกลัว กลัวลิขิตสวรรค์ กลัวผู้ยิ่งใหญ่ กลัววาจาของปราชญ์” (คัมภีร์หลุนอี่ว์ เล่มที่ 6 บทที่ 18)¹⁴

แต่สวินจื่อไม่เพียงสอนให้ไม่กลัวฟ้า ยังบอกให้มนุษย์รู้จักใช้ประโยชน์จากอาณัติสวรรค์ ปรัชญาจีนมีแนวคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับธรรมชาติหรือฟ้าดินที่เรียกว่า เทียนเหรินเทออี (天人合一 ฟ้ากับมนุษย์ร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว) ซึ่งเป็นการอธิบายเอกภาพของมนุษย์กับฟ้า ด้วยความเชื่อว่ามนุษย์คือสิ่งที่ฟ้าประทาน ฟ้าคือบรรพบุรุษของมนุษย์ มนุษย์จำแลงกายและได้รับเจตจำนงจากฟ้า ฟ้ากับมนุษย์จึงเป็นหนึ่งเดียวกัน สอดคล้องกันและตอบสนองซึ่งกันและกัน ฟ้าไม่เอ่ย หากแต่ส่งสารผ่านภัยธรรมชาติและปรากฏการณ์เป็นกลางบอกเหตุ แม้ว่าสวินจื่อจะยอมรับในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาตินั้น แต่แทนที่จะม้วยกย่องสรรเสริญ ทำพิธีสักการะเพื่อให้ฟ้าอำนวยพร มนุษย์ควรทำความเข้าใจปรากฏการณ์มิใช่เพื่อการนอบน้อม กลัวเกรง แต่เป็นไปเพื่อจะได้รู้จักใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เอง

天行有常，不为尧存，不为桀亡。应之以治则吉，应之以乱则凶。强本而节用，则天不能贫；养备而动时，则天不能病；修道而不贰，则天不能祸。故水旱不能使之饥，寒暑不能使之疾，袄怪不能使之凶。本荒而用侈，则天不能使之富；养略而动罕，则天不能使之全；倍道而妄行，则天不能使之吉。故水旱未至而饥，寒暑未薄而

疾，袄怪未至而凶。受时与治世同，而殃祸与治世异，不可以怨天，其道然也。故明于天人之分，则可谓至人矣。” 《天论》

วัฏจักรแห่งฟ้าเป็นธรรมดา มิได้เกิดขึ้นเพราะพระเจ้าเหยา มิได้ดับเพราะพระเจ้าซุ่น หากจัดการได้ย่อมโชคดี หากทำสับสนย่อมหายนะ ยึดมั่นในหลักนี้และใช้ประโยชน์ ฟ้าไม่อาจทำให้ชดสน ทำมาหากินเป็นเวลา ฟ้าไม่อาจทำให้เจ็บป่วย ดำเนินตามทางย่อมไม่เป็นสอง ฟ้าไม่อาจทำให้พินาศ ด้วยเหตุที่น้ำแล้งไม่ทำให้อดอยาก หนาวร้อนไม่ทำให้ป่วยไข้ ความวิตติไม่อาจก่อให้เกิดเรื่องร้าย อยู่ในที่แร้นแค้นแต่กลับทำตัวหรูหรา ฟ้าไม่อาจบันดาลให้ร่ำรวย ดำเนินชีวิตอย่างอัตคัด ฝ้าย่อมไม่อาจทำให้พร้อมมูล กระทำฝ่าฝืนทำการอุกอาจ ฟ้ามิอาจอำนาจพร ด้วยเหตุที่น้ำยังไม่แล้งกลับอดอยาก ไม่หนาวไม่ร้อนกลับป่วยไข้ ความวิตติยังไม่มาถึงแต่กลับวุ่นวายวัฏจักรแห่งฟ้าสอดคล้องกับการปกครองก็ดี ไม่สอดคล้องก็ดี ไม่อาจโทษฟ้า เพราะนี่คือความเป็นธรรมดาของธรรมชาติ ด้วยเหตุที่เข้าใจความแตกต่างของคนกับฟ้า จึงสมควรเรียกว่ามนุษย์ (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

ปราชญ์ผู้ตระหนักในความเป็นจริงแห่งธรรมชาติอันเป็นธรรมดานี้ ย่อมเข้าใจและแทนที่จะพยายามทู่เมก่าลึงหาสาเหตุที่มาของปรากฏการณ์ ควรรู้จักควบคุม จัดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด “ฟ้า” ในความเห็นของสวินจื่อจึงไม่ใช่ความอัศจรรย์หรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และมนุษย์ควรทำตัวให้กลมกลืนกับฟ้าและดิน

天有其時，地有其財，人有其治，夫是之謂能參。《天论》

ฟ้ามีฤดูกาล ดินมีทรัพยากร มนุษย์มีการจัดการ นี่จึงเรียกความกลมกลืน (คัมภีร์สวินจื่อ บทที่ 17 ว่าด้วยฟ้า)

3. การทำนามให้เที่ยง

จื่อลู่ถามว่า “หากเจ้านครเว่ยขอให้อาจารย์ช่วยปกครอง อาจารย์จะพิจารณาทำลึงใดก่อน”

อาจารย์ตอบว่า “ที่จำเป็นคือ ต้องทำนามให้เที่ยง”

จื่อลู่ถามว่า “กระนั้นหรือ อาจารย์หลงไปหรือเปล่า ทำไมต้องทำนามให้เที่ยงด้วย”

อาจารย์กล่าวว่า “โห่ยว! เจ้าช่างหยาบคายเหลือเกิน เมื่อวิญญาณไม่รู้จะไรก็ควรสงวนท่าที หากนามไม่เที่ยง วาจาก็ไม่ราบรื่น หากวาจาไม่ราบรื่น กิจก็ไม่สำเร็จ หากกิจไม่สำเร็จ หลี่และดนตรีก็ไม่เจริญ หากหลี่และดนตรีไม่เจริญ โทษทัณฑ์ก็ไม่เที่ยงธรรม หากโทษทัณฑ์ไม่เที่ยงธรรม ประชากราชฎจะรู้ว่าจะปฏิบัติตนอย่างไร ด้วยเหตุนี้ วิญญาณเมื่อเอ่ยนามก็ต้องพูดได้ เมื่อพูดได้ก็ต้องปฏิบัติได้ ท่าทีของวิญญาณต่อคำพูดไม่อาจเหลวไหลได้” (คัมภีร์หลุนอิว เล่มที่ 13 บทที่ 3)¹⁵

คำกล่าวข้างต้นของขงจื้อแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการทำนามให้เที่ยง หากนามไม่เที่ยง กิจย่อมไม่สำเร็จแล้วการปกครองย่อมไม่เป็นผล

ขงจื้อกล่าวว่า “ผู้ปกครองเป็นผู้ปกครอง ชุนนางเป็นชุนนาง บิดาเป็นบิดา บุตรเป็นบุตร” (คัมภีร์หลุนฮิว เล่มที่ 12 บทที่ 11)¹⁶

หลักการทำนามให้เที่ยงที่ขงจื้อเสนอคือ ผู้คนควรทำตามบทบาท ตามสถานภาพในสังคม อันเป็นรากฐานของสังคมที่มีเสถียรภาพ

อาจารย์กล่าวว่า “จอกเหล้าที่ไม่เป็นจอกเหล้า อนิจจา จอกเหล้าหนอ!จอกเหล้าหนอ!” (คัมภีร์หลุนฮิว เล่มที่ 6 บทที่ 23)¹⁷

อาร์เธอร์ แวลีย์อธิบายบทราฟิงของขงจื้อบทรนี้ว่าเป็นการพูดเปรียบเทียบกับสภาพการเมืองในสมัยนั้นซึ่ง “นาม” กับ “ความจริง” ไม่ไปด้วยกัน¹⁸ กล่าวคือเมื่อ “กษัตริย์” ไร้อำนาจไม่ได้เป็นผู้ปกครองที่แท้จริง เจ้านครรัฐทั้งปวงก็ถูกชุนนางโค่นล้มทำให้เกิดสงครามและการจลาจลตามมา สวีนจื้อเข้าใจและยึดเรื่องการทำนามให้เที่ยงตามขงจื้ออย่างเคร่งครัด นามหรือชื่อเรียกจึงเป็นกุญแจของการปฏิบัติให้ถูกต้องและจำเป็นต้องถูกกำหนดให้ถูกต้องตามสภาวะแห่งความเป็นจริง

故王者之制名，名定而实辨，道行而志通，则慎率民而一焉。故析辞擅作名，以乱正名，使民疑惑，人多辨讼，则谓之大奸。其罪犹为符节度量之罪也。故其民莫敢托为奇辞以乱正名，故其民恣；恣则易使，易使则公。其民莫敢托为奇辞以乱正名，故壹于道法，而谨于循令矣。如是则其迹长矣。迹长功成，治之极也。是谨于守名约之功也。” 《正名》

ด้วยเหตุว่าเมื่อกษัตริย์เป็นผู้สร้างนาม นามถูกกำหนดและแยกแยะ เพื่อให้มรรคเป็นที่เข้าใจตรงกัน ประชากรราษฎรจึงอยู่ใต้ปกครองอย่างเป็นเอกภาพ การแจกแจงเรียกขานตามอำเภอใจทำให้การทำนามให้เที่ยงเกิดสับสน เกิดข้อสงสัยในหมู่ประชากรราษฎร ผู้คนต่างพากันถกเถียง จัดว่าเป็นความร้ายกาจอันใหญ่หลวง เทียบได้กับความผิดฐานปลอมแปลงและฉ้อโกง เมื่อประชากรราษฎรไม่กล้ากำหนดใช้ถ้อยคำเป็นอื่นอันจะทำให้การทำนามให้เที่ยงเกิดสับสน ประชากรราษฎรย่อมเชื่อตรง เมื่อเชื่อตรงย่อมปกครองง่าย ปกครองง่ายย่อมเป็นผล เมื่อประชากรราษฎรไม่กล้ากำหนดใช้ถ้อยคำเป็นอื่นอันจะทำให้การทำนามให้เที่ยงเกิดสับสน ประชากรราษฎรย่อมปฏิบัติตามกฎอย่างพร้อมเพรียง และทำตามคำสั่งอย่างระมัดระวัง เพื่อให้วิถียั่งยืน วิถียั่งยืนต้องอาศัยการปกครองอย่างดีเยี่ยม คือการรักษาข้อกำหนดเรื่องนามให้เป็นผล” (คัมภีร์สวีนจื้อ บทที่ 22 การทำนามให้เที่ยง)

สวินจื่ออธิบายการทำงานนามให้เพียงไว้ 3 ประเด็นได้แก่ วัตถุประสงค์ของการมีชื่อ หลักเกณฑ์การแยกแยะสิ่งที่เหมือนกับสิ่งที่ต่างและสิ่งที่จำเป็นในการพิจารณาเพื่อตั้งชื่อ

ก. วัตถุประสงค์ของการมีชื่อ

异形离心交喻，异物名实玄纽，贵贱不明，同异不别；如是，则志必有不喻之患，而事必有困废之祸。故知者为之分别制名以指实，上以明贵贱，下以辨同异。贵贱明，同异别，如是则志无不喻之患，事无困废之祸，此所为有名也。《正名》

สภาพต่างกันมีผลให้เกิดคำเรียกขานต่างกัน สิ่งที่ต่างกับชื่อจริงย่อมคลุมเครือ สูงค่าหรือต่ำด้อยไม่ชัด เหมือนหรือต่างไม่แยก หากเป็นเช่นนี้ ย่อมประสบความสับสน การงานโกลาหล ด้วยเหตุนี้ ผู้รู้จึงเรียกขานชื่อที่สะท้อนความเป็นจริงเพื่อจำแนกสรรพสิ่ง เพื่อจำแนกผู้เป็นใหญ่จากผู้มีน้อย เพื่อแสดงความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกัน เมื่อลำดับชั้นชัดเจน ความแตกต่างแยกแยะได้ ความสับสนไม่มี ความโกลาหลไม่บังเกิด นี่จึงเป็นที่มาของการมีชื่อ” (คัมภีร์สวิน จื่อ บทที่ 22 การทำงานให้เพียง)

สวินจื่อยกตัวอย่างที่เห็นว่าเป็นการอ้างเหตุผลโดยผิดวัตถุประสงค์ของการมีชื่อดังนี้

“见侮不辱”，“圣人不爱己”，“杀盗非杀人也”，此惑于用名以乱名者也。验之所为有名，而观其孰行，则能禁之矣。《正名》

“ถูกเยาะเย้ยไม่ใช่เรื่องเสื่อมเสีย” “เมธีไม่รักตนเอง” “ประหารหัวขโมยไม่ใช่การฆ่าคน” นี่คือตัวอย่างของความเหลวไหลการทำงานให้ไขว้เขว หากพิสูจน์ด้วยวัตถุประสงค์ของการมีนามแล้วไซ้ คำกล่าวข้างต้นย่อมเป็นเรื่องต้องห้าม

“ถูกเยาะเย้ยไม่ใช่เรื่องเสื่อมเสีย” เป็นคำสอนของซ่งสิง (宋钐) นักคิดสำนักนามนิยม(หมิงจยา 名家) เยาะเย้ย (见侮) คือการทำให้อาย ย่อมเป็นเรื่องเสื่อมเสียอยู่ที่ ข้อความนี้จึงเป็นการเล่นคำเพื่อบิดเบือนวัตถุประสงค์ ส่วน “เมธีไม่รักตนเอง” อาจเป็นการล้อคำสอนของมั่วจื่อว่า “ความรักมนุษย์ไม่ได้ไม่รวมการรักตนเอง ... ดังนั้นการรักตนเองจึงเป็นวิธีการรักมนุษย์ที่ถูกต้องเหมาะสม”¹⁹ ในเมื่อการรักตนเองเป็นเช่นเดียวกับการรักคนอื่นและเมธีไม่ได้กล่าวถึงการรักตนเอง ดังนั้นจึงสรุปว่า “เมธีไม่รักตนเอง” และ “ประหารหัวขโมยไม่ใช่การฆ่าคน” มาจากคำสอนของมั่วจื่อว่า “แม้ว่าหัวขโมยเป็นมนุษย์ การรักหัวขโมยไม่ใช่การรักมนุษย์ ไม่รักขโมยไม่ใช่การรักมนุษย์ และการฆ่าหัวขโมยไม่ใช่การฆ่ามนุษย์”²⁰ ตัวอย่างเหล่านี้คือการใช้ความหมายโดยนัย เป็นวัตถุประสงค์บางอย่างของผู้พูดซึ่งสวินจื่อเห็นว่าเป็นการบิดเบือนนาม สร้างความสับสน ทำให้จุดประสงค์ของนามผิดไป

ข. หลักเกณฑ์การแยกแยะสิ่งที่เหมือนกับสิ่งที่ต่าง

然则何缘而以同异？曰：缘天官。凡同类同情者，其天官之意物也同。故比方之疑似而通，是所以共其约名以相期也。”《正名》

เมื่อเป็นเช่นนี้อะไรคือมูลเหตุให้เห็นว่าสิ่งใดเหมือน สิ่งใดต่าง เรากล่าวว่า การรับรู้ด้วยผัสสะตามธรรมชาติ ด้วยกฎทั่วไป สิ่งที่เป็นชนิดเดียวกัน มีธรรมชาติอย่างเดียวกัน ย่อมทำให้เกิดความเข้าใจ(รับรู้)แบบเดียวกัน เมื่อนำมาเทียบเคียงกันย่อมแทนที่กันได้ นี่จึงทำให้เกิดชื่อสามัญร่วมกัน”

心有征知。征知，则缘耳而知声可也，缘目而知形可也。然而征知必将待天官之当簿其类，然后可也。五官簿之而不知，心征知而无说，则人莫不然谓之不知。此所缘以同异也。

ใจมีความตระหนักรู้ในการแยกแยะสรรพสิ่ง เมื่อตระหนักรู้ หูได้ยินกำหนดรู้ว่าเป็นเสียง ตามมองเห็นกำหนดเป็นรูปร่าง ด้วยเหตุนี้การตระหนักรู้จำเป็นต้องอาศัยผัสสะตามธรรมชาติในการจำแนกประเภท เมื่อผัสสะทั้งห้ารับรู้แต่เราไม่ตระหนัก ใจรับรู้แต่เราไม่ทราบ กล่าวได้ว่าไม่มีความรู้ และนี่คือมูลเหตุให้เห็นว่าสิ่งใดเหมือน สิ่งใดต่าง

แต่ก็มีความเข้าใจผิดอันจากการรับรู้ความจริงอย่างผิดๆ ทำให้การแยกแยะนามสับสน สวินจื้อวิพากษ์คำสอนของสำนักเต๋ากับมั่วจื่อไว้เป็นตัวอย่างดังนี้

“山渊平”，“情欲寡”，“刍豢不加甘，大钟不加乐”，此惑于用实，以乱名者也。验之所缘以同异，而观其孰调，则能禁之矣。

《正名》

“ภูเขากับบึงเท่ากัน” “แสวงหาความปรารถนาแต่น้อย” “เนื้อวัวที่กินหญ้าไม่หวาน ระวังไม่ได้ทำให้ดนตรีเพราะ” นี่คือตัวอย่างของการบิดเบือนทำนามให้ไขว้เขว หากพิสูจนด้วยหลักการการแยกสิ่งที่เหมือนออกจากสิ่งที่ต่างแล้วไซ้ร้ คำกล่าวข้างต้นย่อมต้องถูกปรับแก้ ย่อมเป็นเรื่องต้องห้าม

“ภูเขากับบึงเท่ากัน” เป็นคำสอนในบันทึกของจวงจื่อ “แสวงหาความปรารถนาแต่น้อย” เป็นคำสอนของซ่งลิ่ง และ “เนื้อวัวที่กินหญ้าไม่หวาน ระวังไม่ได้ทำให้ดนตรีเพราะ” สันนิษฐานว่ามาจากคำสอนของสำนักมั่วจื่อ²¹ แม้ว่าในความเป็นจริงจะมีภูเขาที่อยู่ในระดับเดียวกับบึง มีบุคคลที่มีความปรารถนาไม่มาก และอาจมีคนไม่ชอบเนื้อวัว และไม่เห็นว่าระวังส่งเสียงไพเราะ แต่ข้อความดังกล่าวก็ไม่ใช่ “ความจริงเสมอ” การเสนอ “ความจริง” แต่เพียงบางส่วนอาจทำให้ไขว้เขว สวินจื่อจึงเห็นว่าหากไม่พิจารณาด้วยผัสสะอย่างรอบคอบ อาจไม่สามารถแยกแยะความจริง ความเท็จได้

ค.หลักการตั้งชื่อ

然后随而命之，同则同之，异则异之。单足以喻则单，单不足以喻则兼；单与兼无所相避则共；虽共不为害矣。知异实者之异名也，故使异实者莫不异名也，不可乱也，犹使同实者莫不同名也。故万物虽众，有时而欲无举之，故谓之物；物也者，大共名也。推而共之，共则有共，至于无共然后止。有时而欲偏举之，故谓之鸟兽。鸟兽也者，大别名也。推而别之，别则有别，至于无别然后至。”

《正名》

หลังจากนั้นเราตั้งชื่อตามที่มีนเป็น สิ่งที่เหมือนกันจะใช้ชื่อเดียวกัน สิ่งที่แตกต่างกันจะถูกกำหนดให้มีชื่อที่ต่างกัน ชื่อที่เรียบง่ายจะถูกกำหนดให้กับสิ่งที่เรียบง่าย ถ้าชื่อที่เรียบง่ายใช้ไม่ได้ก็จะใช้ชื่อผสมแทน และถ้าชื่อที่เรียบง่ายกับชื่อผสมมีความเกี่ยวข้องกัน ก็จะใช้ชื่อสามัญร่วม เพราะว่าชื่อสามัญร่วมนั้นไม่ทำให้เกิดความยุ่งยาก เพราะบุคคลเข้าใจว่าสภาพความจริงที่ต่างกันย่อมเรียกขานต่างกัน ด้วยเหตุนี้ เรื่องที่ต่างกัน ไม่ใช่ชื่อที่ไม่ต่างกัน เพื่อไม่ให้สับสนทำนองเดียวกัน เรื่องที่เหมือนกันไม่ใช่ชื่อที่ไม่เหมือนกัน

ด้วยเหตุที่สิ่งทั้งหลายมีจำนวนมากมาย บางคราต้องการเรียกเป็นหมู่ จึงเรียกของต่างๆ ว่าสิ่ง นับเป็นสามัญนาม ใช้เรียกขานทั่วไป เป็นคำสามัญ กระทั่งสุดแห่งความสามัญ บางคราต้องการเรียกเป็นการเฉพาะ ที่เราเรียกว่า “นกและสัตว์” คำว่า “นกและสัตว์” เป็นการจำแนก นับเป็นวิสามัญนาม เป็นคำเฉพาะ กระทั่งสุดแห่งการจำแนก” (คัมภีร์สวินจ้อ บทที่ 22 การทำนามให้เที่ยง)

เราอาจสรุปเกณฑ์การจำแนกชื่อได้ดังนี้

- ชื่อใช้เรียกขานเพื่อสะท้อนสถานะที่เป็นจริง เพื่อจำแนกและแสดงความแตกต่าง
- ชื่ออันเดียวกันถูกกำหนดให้ใช้แก่สิ่งชนิดเดียวกัน และชื่อที่ต่างกันถูกกำหนดให้ใช้กับสิ่งที่แตกต่างกัน
- ชื่อมีทั้งที่เรียบง่าย ชื่อผสม ชื่อสามัญ
- ชื่อสามัญสามารถจำแนกเป็นสมุหนาม (คำที่ใช้เรียกชื่อสิ่งที่อยู่รวมกันเป็นหมู่) สามัญนาม (คำที่ใช้เรียกเป็นการทั่วไป ไม่เจาะจง) และวิสามัญนาม (คำเรียกเฉพาะ)

นอกจากนี้ชื่อต้องเกิดจากความยินยอมเห็นพ้องต้องกัน ถ้าได้ตกลงกันจะใช้ชื่ออันใดแล้วชื่อนั้นก็จะกลายเป็นธรรมเนียมและเกิดเป็นมาตรฐานขึ้น

“非而谒楹有牛马非马也，”²²此惑于用名以乱实者也。验之名约，以其所受，悖其所辞，则能禁之矣。”《正名》

“ปฏิเสธแต่เยี่ยมเยียน” “ที่เสามีวัว” “ม้าขาวไม่ใช่ม้า” นี่คือตัวอย่างของความ
สับสนการทำนามให้ไขว้เขว หากพิสูจน์ด้วยข้อตกลงที่เห็นพ้องกันแล้วไซ้ร้ คำกล่าวข้างต้น
ย่อมไม่เป็นที่ยอมรับ เป็นข้อขัดแย้ง เป็นเรื่องต้องห้าม

สวินจื่อยกข้อความข้างต้นมาจากคำสอนของสำนักกั๋วจื่อ แม้ว่ายังมีข้อถกเถียงเรื่องการแบ่ง
วรรคของข้อความที่ยกมา (ดูเชิงอรรถที่ 28) แต่ข้อความดังกล่าวก็ยังแสดงให้เห็นการใช้นามที่บิดเบือน
ได้และตามความเห็นของสวินจื่อเป็นการอ้างเหตุผลที่ผิดหลักการ

หลักการให้นามให้เที่ยงเป็นแนวคิดเก่าของสำนักขงจื่อที่มีมานานแล้ว และเน้นไปทางด้านจ
ริยศาสตร์คือ ให้ประชาชนทำตามบทบาทเพื่อสร้างสังคมที่มีเสถียรภาพ อาจเป็นเพราะในยุคของสวินจื่อ
สำนักนามนิยมกำลังรุ่งเรือง และหลักการให้นามให้เที่ยงของสำนักนี้ก็ใช้กลวิธีอธิบายทางตรรกศาสตร์ที่
น่าสนใจและน่าจะมีอิทธิพลอย่างมากจนทำให้การอธิบายเรื่องหลักการให้นามให้เที่ยงของสวินจื่อเป็นไป
ในแนวตรรกศาสตร์มากขึ้น²³

4. ระบบจารีตกับดนตรี

เพื่อควบคุมธรรมชาติที่เลวร้ายของมนุษย์ มนุษย์จำต้องมีหลักการเพื่อดำรงอยู่ร่วมกัน สวินจื่อ
เสนอเหตุแห่งหลักการเพื่อดำรงอยู่ร่วมกันไว้สองประการ ประการแรก มนุษย์ไม่สามารถอยู่โดย
ปราศจากการรวมกลุ่มกันได้ มนุษย์จำเป็นต้องรวมกลุ่มกันเป็นสังคม ด้วยเหตุผลว่าการอยู่เป็นสังคมจะ
ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีขึ้น เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น มนุษย์ต้องร่วมมือกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

故百技所成，所以养一人也。而能不能兼技，人不能兼官。离
居不相待则穷。《富国》

ด้วยเหตุแห่งความสำเร็จเกิดจากการร่วมมือรับร้อย เพื่อเลี้ยงคนหนึ่งคน ผู้มี
ความสามารถไม่สามารถในงานสองอย่าง คนไม่สามารถทำงานสองตำแหน่ง ปลีกวิเวกไม่ดูแล
กันทำให้ยากจน”(คัมภีร์สวิน จื่อ เล่มที่ 10 รัฐที่ร่ำรวย)

ประการที่สอง เมื่อมนุษย์รวมกลุ่มกันจะแข็งแรงพอเอาชนะสัตว์อื่นได้

力不若牛，走不若马，而牛马为用，何也？曰：人能群，彼不
能群也。人何以能群？曰：分。分何以能行？曰：义。故义以分则
和，和则一，一则多力，多力则强，强则胜物。”《王制》

มนุษย์แข็งแรงไม่เท่าวัว วิ่งไม่เร็วเท่าม้า แต่สามารถนำวัวและม้ามาใช้งานได้ ด้วย
เหตุใด ? เรากล่าวว่า เพราะมนุษย์สามารถรวมกันเป็นกลุ่ม แต่สัตว์อื่นทำไม่ได้ มนุษย์สามารถ
รวมเป็นกลุ่มได้อย่างไร เรากล่าวว่า เพราะมีลำดับชั้น ลำดับชั้นทำให้ดำเนินไปได้อย่างไร เรา
กล่าวว่า เพราะคุณธรรม ด้วยคุณธรรมทำให้ลำดับชั้นสามัคคีกัน เมื่อสามัคคีก็เป็นหนึ่ง

รวมกันเป็นหนึ่งจึงมีกำลังมาก มีกำลังจึงแข็งแรง แข็งแกร่งจึงทำให้เอาชนะสัตว์อื่นได้”
(คัมภีร์สวินจื่อ เล่มที่ 9 การปกครองของกษัตริย์)

ด้วยสาเหตุทั้งสองที่กล่าวนี้ มนุษย์จำเป็นต้องอยู่รวมกันเป็นสังคม เมื่อรวมกันเป็นสังคมก็จำเป็นต้องมีหลักการอยู่ร่วมกัน นั่นคือ หลี่ (礼) หรือหลักรัตซึ่งเป็นหลักการสำคัญในปรัชญาสำนักขงจื้อ แล้วจารีตมาจากไหน

礼起于何也？曰：人生而有欲，欲而不得，则不能无求。求而无度量分界，则不能不争；争则乱，乱则穷。先王恶其乱也，故制礼义以分之，以养人之欲，给人之求。使欲必不穷于物，物必不屈于欲。两者相持而长，是礼之所起也。”《礼论》

หลี่ (จารีต) มาจากไหน เรากล่าวว่า มนุษย์มีตัณหา หากไม่ได้รับการสนองตอบ หากไม่ได้มาย่อมแสวงหา แสวงหาอย่างไร้ระเบียบไม่มีความสุข ย่อมไม่อาจไม่ขัดแย้ง ขัดแย้งแล้ววุ่นวาย วุ่นวายจึงแค้นแค้น บุรพกษัตริย์เกลียดความวุ่นวาย ด้วยเหตุนี้จึงบัญญัติจารีตและคุณธรรมเพื่อสร้างลำดับชั้น เพื่ออบรมขัดต้อนมนุษย์ มอบวิธีที่จะแสวงหา ทำให้ไม่ปรารถนาตามตัณหา ทรัพยากรต้องไม่สิ้นเพราะตัณหา ทั้งตัณหาและทรัพยากรดำรงกัน นี่จึงเป็นที่มาของหลี่” (คัมภีร์สวินจื่อ เล่มที่ 19 ว่าด้วยจารีต)

หลักรัตในปรัชญาขงจื้อสามารถสื่อความได้สามความหมาย คือ พิธีการ พิธีกรรม และหลักการปฏิบัติจารีตของสวินจื่อค่อนข้างจะให้น้ำหนักไปทางหลักการปฏิบัติเพื่อคุณความประพฤติ ในแง่ของจริยธรรม หน้าที่ และระเบียบสังคม สวินจื่อเป็นนักคิดผู้กล่าวถึงจารีตไว้มาก ในบรรดาตำราแม่บทของปรัชญาสำนักขงจื้อ มีสองเล่มที่มีเนื้อหาเน้นหนักว่าด้วยจารีตคือ ตำรามารยาท 《礼记》 กับบันทึกจารีต 《礼记》 ในบันทึกจารีตนั้นเขียนคำอธิบายเรื่องจารีตตามความเห็นของสวินจื่อ²⁴ จารีตในทัศนะของสวินจื่อคือ สิ่งที่แยกมนุษย์ออกจากสัตว์ แม้มนุษย์เกิดมาพร้อมธรรมชาติแล้ว ทว่ามนุษย์ก็มีปัญญาสามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกและผิด สามารถขัดเกลาและพัฒนาได้ สวินจื่อจึงมุ่งเน้นการปรับปรุงพฤติกรรมและสร้างคุณธรรมโดยการใช้หลักรัต จารีตในทัศนะของสวินจื่อมีหน้าที่ 3 ประการ คือ

- ก. เพื่อจำกัดขอบเขตของตัณหา
- ข. เพื่อกล่อมเกลາให้ตัณหาเป็นไปในทางที่ดีงาม
- ค. เพื่อปรับตัณหาและสิ่งที่สนองตัณหาให้เกิดความสมดุล ไม่ให้เกิดการต่อสู้แย่งชิง

เมื่อธรรมชาติมนุษย์เกิดมาพร้อมแนวโน้มไฟเลว ระบบจารีตจึงเป็นเครื่องมือที่จะช่วยควบคุมและกล่อมเกล่าให้มนุษย์ปลอดความอยากและไม่ก่อความวุ่นวาย จารีตคือสิ่งที่ทำให้มนุษย์เคารพซึ่งกันและกัน รู้จักบุญคุณกัน เปรียบได้กับการตีน้ำแก้วเดียวกัน ทุกคนจะได้ดื่มตามลำดับอาวุโส การตีน้ำ

ตามลำดับอาวุโสทำให้ผู้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่ และการตีม้ำแก้วเดียวกันเปรียบได้กับสังคมที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน

นอกจากระบบจารีตแล้ว ขงจื้อได้กล่าวถึงความสำคัญของดนตรีควบคู่กันไว้ ดังนี้

อาจารย์กล่าวว่า “กระตั้นร่ำด้วยกวีนิพนธ์ ตั้งมั่นด้วยหลี่ สำเร็จด้วยดนตรี” (คัมภีร์หลุนอวี่ เล่มที่ 8 บทที่ 8)²⁵

ดนตรีคือการประสานเสียงที่กลมกลืนกันอย่างสม่ำเสมอ เมื่อบรรเลงขึ้นที่ใด ก็ก่อให้เกิดความเป็นมิตรในจิตใจของผู้ฟัง เมื่อบรรเลงในวิหารนั้น ก่อให้เกิดความรู้สึกรำคาญ เมื่อบรรเลงในอาคารบ้านเรือน ก่อให้เกิดความรักขึ้นในจิตใจของสามีภรรยา เพราะฉะนั้นดนตรีจึงเป็น เครื่องมือที่ทำให้ประชาชนประสานสามัคคีกัน ทั้งดนตรีและจารีตต่างทำงานประสานกันเพื่อช่วยควบคุมและขัดเกลาตัณหาของมนุษย์ให้เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น ดังคำอธิบายของสวินจื้อ ดังต่อไปนี้

夫乐者、乐也，人情之所必不免也。故人不能无乐，乐则必发于声音，形于动静；而人之道，声音动静，性术之变尽是矣。故人不能不乐，乐则不能无形，形而不为道，则不能不乱。先王恶其乱也，故制雅颂之声以道之，使其声足以乐而不流，使其文足以辨而不詘，使其曲直繁省廉肉节奏，足以感动人之善心，使夫邪污之气无由得接焉。是先王立乐之方也，而墨子非之奈何！”《乐论》

ดนตรีคือความสุข อารมณ์มนุษย์ไม่อาจไม่มีได้ ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่อาจไร้สุข ความสุขจึงไม่อาจขาดเสียง ลักษณะที่เกิดจากการเคลื่อนไหว นี้คือวิถีแห่งมนุษย์ ส่งเสียงเคลื่อนไหว ธรรมชาติวิธีนี้แปรเปลี่ยนด้วยสิ่งนี้ ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่อาจไร้สุข ดนตรีจึงไม่อาจไร้รูป รูปที่ไม่ตามวิถี ย่อมไม่อาจไร้ความวุ่นวาย

บุรพกษัตริย์เกลียดความวุ่นวาย ด้วยเหตุนี้จึงสร้างดนตรีหย่าและช่งเพื่อนำทาง ทำให้เสียงพอลแสดงถึงความสุขแต่ไม่เหลวไหล ทำให้รูปแบบพอลแบ่งแยกแต่ไม่เหนียวหนำย ทำให้ท่วงทำนองหนักเบาทุ้มต่ำพอลขับกล่อมปลุกเร้าความดีในมนุษย์ ทำให้จิตใจที่ชั่วร้ายไร้ที่สิงสู่ นี้คือวิธีที่บุรพกษัตริย์บัญญัติดนตรี ไยมีว่จื่อจึงกล่าวโทษได้!” (คัมภีร์สวินจื่อ เล่มที่ 20 ว่าด้วยดนตรี)

ปรัชญาขงจื้อใช้ดนตรีกล่อมเกลาตัณหามนุษย์ให้งดงาม การประสานเสียงของดนตรีจะบันดลใจทำให้เกิดความคิดที่ดีงาม คลี่คลายความชั่วร้ายในจิตใจมนุษย์ ความแตกต่างระหว่างหน้าที่ของดนตรีกับจารีตคือ จารีตควบคุมตัณหาและกล่อมเกลาความประพฤติ ในขณะที่ดนตรีช่วยกล่อมเกลาตัณหาและปลุกฝังความดีงามขึ้นในจิตใจของบุคคล

สรุป

ในบทที่หนึ่งของหนังสือประวัติศาสตร์ปรัชญาจีน (A History of Chinese Philosophy) เดิร์กโบดด์ (Derk Bodde) ได้นำเสนอข้อข้องใจบางส่วนของนักปรัชญาตะวันตกที่มีต่อปรัชญาจีน เช่น ธรรมชาติของปรัชญาจีนเป็นอย่างไร ปรัชญาจีนมีคุณูปการใดแก่โลกบ้าง จริงหรือไม่ที่ปรัชญาจีนไม่มีระบบ และดูเหมือนว่าปรัชญาจีนไม่มีการพัฒนา ผู้วิจัยเห็นว่าคำถามทั้งหมดนี้จะไม่เกิดขึ้นหากผู้ศึกษาปรัชญาจีนได้เริ่มศึกษาจากปรัชญาของสวินจื่อ

ธรรมชาติของปรัชญาจีนคือการหาคำตอบเพื่อใช้แก้ปัญหาของโลกแห่งความเป็นจริง ธรรมชาติของปรัชญาจีนจึงมีคุณูปการในตัวเอง ด้วยเหตุที่ถือกำเนิดภายหลังนักคิดสำคัญคนอื่น ๆ สวินจื่อจึงได้มีโอกาสศึกษาหลักการของนักคิดรุ่นก่อน อันได้แก่ ขงจื่อ มั่วจื่อเม็งจื่อ เหลาจื่อ จวงจื่อ รวมถึงนักคิดแห่งสำนักนิตินิยม (Legalism 法家) ได้เห็นความสำเร็จ ความล้มเหลวในการนำหลักการไปปฏิบัติ ดังนั้น ปรัชญาความคิดของสวินจื่อจึงมีลักษณะของการสังเคราะห์หลักการที่น่าสนใจของแนวทางต่างๆ ไว้ด้วยกัน เช่น แนวคิดที่ว่าด้วยธรรมชาติมนุษย์ สวินจื่อไม่ใช่นักคิดคนแรกที่เสนอว่ามนุษย์มีกำเนิดพร้อมธรรมชาติไฟแล้ว ปัญหาเรื่องธรรมชาติมนุษย์เป็นหัวข้อที่ถกเถียงกันเป็นวงกว้างในสมัยนั้นและมีผู้นำเสนอไว้หลายแนวทาง พิจารณาเพียงผิวเผินแนวคิดของสวินจื่ออาจสอดคล้องกับนักคิดสำนักนิตินิยม แต่การที่สวินจื่อเสนอว่าธรรมชาติมนุษย์แล้วเป็นการนำเสนอมูลเหตุของความวุ่นวายในสังคมสมัยนั้น และต้องการนำเสนอการแก้ปัญหาโดยใช้การพัฒนาระบบจารีตและกฎหมาย ในบทว่าด้วยฟ้า สวินจื่อเสนอให้มนุษย์ทำความเข้าใจกับธรรมชาติเพื่อเข้าใจ “วิธี” ที่ถูกต้องในการดำรงอยู่ร่วมกับธรรมชาติ สวินจื่อนำข้อที่เห็นว่าดีในหลักการของปรัชญาต่างสำนักมาสังเคราะห์ใช้อย่างชาญฉลาด อธิบายอย่างมีเหตุผล ทำให้สอดคล้องกับปรัชญาขงจื่อเพื่อแก้ไขปัญหาสังคมในขณะนั้น ในเรื่องการทำนามให้เที่ยงนั้น สวินจื่อก็ได้ปรับปรุงคำอธิบายให้เป็นไปตามหลักตรรกศาสตร์มากขึ้นกว่าแต่เดิมที่เน้นแต่เพียงหลักจริยศาสตร์ ในเรื่องหลักจารีตกับดนตรี สวินจื่อก็ได้สร้างความกระจ่างของความหมายและความจำเป็นของการมีดนตรีกับจารีต ดังนั้นในแง่ของการพัฒนาความคิดที่ออกเงยขึ้นจากความคิดดั้งเดิมก็ควรถือว่าเป็นการพัฒนาอย่างหนึ่งเช่นกัน ถึงแม้สวินจื่อจะได้รับอิทธิพลทางความคิดจากปรัชญาสำนักอื่น แต่ปรัชญาของสวินจื่อยังจัดได้ว่าเป็นปรัชญาสำนักขงจื่อ เนื่องจากยังให้ความสำคัญกับเรื่องการกลมกลืนกับธรรมชาติ มนุษยธรรม (仁) และระบบจารีต (礼) อันเป็นแนวคิดซึ่งเป็นหัวใจหลักของปรัชญาสำนักขงจื่อ

เชิงอรรถ

¹แต่เดิมนิยมถอดเสียงว่า “ซุ่นจื่อ” บ้าง “ซุงจื่อ” บ้าง เช่น ในตำราเรียนของภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง (ปานทิพย์ (ศุภนคร) ประเสริฐสุข, 2525) เรียกว่า “ซุงจื่อ” ในหนังสือปวงปรัชญาจีนของฟื้น ดอกบัวใช้ “ซุ่นจื่อ” ในหนังสือ “เมธีตะวันออก” (เสถียร โพนันทะ, 2506) ใช้ทั้ง “ซุ่นจื่อ” และ “ซุงจื่อ” เป็นต้น สำหรับคำวิสามานยนามจีนในบทความนี้ใช้ตาม “เกณฑ์การถอดเสียงภาษาจีนแมนดารินด้วยอักษรวิไทย” ของ คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยในเอกสารจีน สำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2543 ยกเว้นบางคำที่เป็นที่รู้จักคุ้นเคย เช่น ซงจื่อ จินชื้องเต้ เป็นต้น

²จุดเริ่มต้นของยุคสงครามระหว่างรัฐยังคงเป็นที่ถกเถียง มีความเห็นหลากหลายตั้งแต่ 481 ถึง 403 ปีก่อนคริสตกาล ส่วนใหญ่มักอ้างตามประวัติศาสตร์นิพนธ์สี่จี้ (史记) แต่งโดยซือหม่าเชียน (司马迁) ซึ่งเริ่มที่ 475 ปีก่อนคริสตกาล และสิ้นสุดเมื่อจินชื้องเต้สถาปนาราชวงศ์ฉินในปี 221 ก่อนคริสตกาล

³卿(จิง) โบราณใช้เรียกบุคคลด้วยความเคารพ

⁴ประวัติศาสตร์นิพนธ์สี่จี้บท “ประวัติเมิ่งจื่อและสวินจื่อ” (史记 - 孟子荀卿列传) แปลโดยผู้เขียนจากข้อความ ภาษาจีนว่า “荀卿，赵人。年五十始来游学于齐。.....而荀卿最为老师。齐尚修列大夫之缺，而荀卿三为祭酒焉。齐人或谗荀卿，荀卿乃适楚，而春申君以为兰陵令。春申君死而荀卿废，因家兰陵。李斯尝为弟子，已而相秦。荀卿嫉浊世之政，亡国乱君相属，不遂大道而营于巫祝，信谶祥，鄙儒小拘，如庄周等又滑稽乱俗，于是推儒、墨、道德之行事兴坏，序列着数万言而卒。因葬兰陵。”

⁵สวินจื่อเคยไปเยือนรัฐฉินและประทับใจในแสนยานุภาพอันเกิดจากการปฏิรูประบบของซังย้ง อ้างจาก Graham, A.C. *Disputers of the Tao: Philosophical Argument in Ancient China*. La Salle, Illinois: Open Court, 1989, 237.

⁶ Feng Yu-lan, *A History of Chinese Philosophy*, Translated by Derk Bodde. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1952-53, 279.

⁷ มีการกล่าวเปรียบเทียบสวินจื่อกับอริสโตเติลในหลายที่ ตัวอย่างเช่น ในบทนำหนังสือเรื่อง *Hsüntze; The Moulder of Ancient Confucianism*. หน้า xviii - xix ศาสตราจารย์ดัลส์เปรียบนักปรัชญาทั้งสามแห่งสำนักขงจื่อกับนักปรัชญากรีกสามคนคือ เปรียบขงจื่อเป็นโสเครตีส เปรียบเมิ่งจื่อเป็นเพลโต และเปรียบสวินจื่อเป็นอริสโตเติล หรือในหนังสือเรื่อง *Ethical Significance of Shame: Insights of Aristotle and Xunzi* หน้า 821 ศาสตราจารย์ฉัว(Antonio S.Cua) กล่าวยกย่องลักษณะแนวคิดของสวินจื่อที่เป็นระบบและมีเนื้อหาคอบคลุมว่าเทียบได้กับอริสโตเติลในหลายแง่มุม

⁸Wing-tsit Chan, *A Source Book in Chinese Philosophy*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1963, 115.

⁹ความเห็นของศาสตราจารย์ฉัวอ้างจาก ปานทิพย์ (ศุภนคร) ประเสริฐสุข, *ปรัชญาจีน*, กรุงเทพฯ: ภาควิชาปรัชญา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2525 หน้า 40-41 และดูความเห็นของศาสตราจารย์แกรมได้ใน Graham, A.C. *Disputers of the Tao: Philosophical Argument in Ancient China*. La Salle, Illinois: Open Court, 1989.

¹⁰สุวรรณผา สถาอนันท์, *หลุนฮิว: ขงจื่อสนทนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2554, 341.

¹¹Feng Yu-lan, *A Short History of Chinese Philosophy*, Translated by Derk Bodde, New York: Macmillan, 1964, 145.

¹²Ibid, 144.

¹³ปกรณัม ลิมปุนสุรณัม, คัมภีร์เมิ่งจื่อ (บทเกริ่นนำ), กรุงเทพฯ: โอเพ่น โชนโซตี้, 2558, 39.

¹⁴สุวรรณา สถาอานันท์อ้างแล้ว 337.

¹⁵เพ็งอ้าง 296-297.

¹⁶เพ็งอ้าง288.

¹⁷เพ็งอ้าง227.

¹⁸เพ็งอ้าง385.

¹⁹ Feng Yu-lan, *A History of Chinese Philosophy*, Translated by Derk Bodde. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1952-53, 309.

²⁰Knoblock, John. *Xunzi: A Translation and Study of the Complete Works Volume III*. California: Stanford University Press, 1988-1994, 339.

²¹เป็นความเห็นที่ตรงกันของวงจืทชาน (A Source Book in Chinese Philosophy หน้า 127) กับน็อบล็อก (Xunzi: A Translation and Study of the Complete Works Volume III หน้า 339)

²²非而谒楹有牛马非马也。เป็นข้อความซึ่งเป็นที่ถกเถียงว่าควรแบ่งวรรคอย่างไร จะเป็น(1)非而谒 กับ 楹有牛马非马也。 หรือ(2)非而谒楹 กับ 有牛马非马也。 หรือ(3)非而谒楹有 กับ 牛马非马也。 โดยศาสตราจารย์เฝิงโหย่วหลันแปลว่า ‘Even if you do not go and see, the center pillar exists’; ‘an ox and a horse are not a horse’ (Feng Yu-lan 1952-53: 310) ในขณะที่น็อบล็อกเชื่อมั่นว่าข้อความแรกมาจากคำสอนของสำนักมั่วจื่อว่า “The arrow passing the pillar” (Knoblock 1994: 339-340) หรือ(4)非而谒楹有牛 กับ 马非马也。 หรือ(5)非而谒 กับ 楹有牛 กับ 马非马也。 โดยวัตสันแปลว่า “Deny and make a visit”, “The pillar has an ox”, “A white horse is not a horse” (Watson 1963: 145-146) และวงจืทชานซึ่งอ้างตามศาสตราจารย์เอ.ซี.แกรมแปลว่า ‘You introduce yourself by what is not your name (?)’, ‘The pillar has the ox (?)’, ‘A horse is not a horse’ (Wing-tsit Chan 1963: 266) ส่วนผู้แปลเห็นด้วยกับแบบที่ (5) เนื่องจากเชื่อว่ามิในวรรคนี้มีสามข้อความที่ขัดแย้ง ดูเพิ่มเติมในKnoblock, John. *Xunzi: A Translation and Study of the Complete Works Volume III*. California: Stanford University Press, 1988-1994, 339-340.

²³ Feng Yu-lan, *A History of Chinese Philosophy*, Translated by Derk Bodde. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1952-53, 303. และคำอธิบายคล้ายคลึงกันใน Wing-tsit Chan, *A Source Book in Chinese Philosophy*, Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1963, 127-128.

²⁴ Feng Yu-lan, *A History of Chinese Philosophy*, Translated by Derk Bodde. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1952-53, 363.

²⁵สุวรรณา สถาอานันท์, *หลุนอี่ว: ขงจื่อสนทนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊กส์, 2554, 245.

การศึกษาเปรียบเทียบการทำหน้าที่บทเสริมของคำคุณศัพท์ 早 และ 快 ในภาษาจีนสมัยใหม่

ดร. วิษา อัครรัตน์

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้จะศึกษาคำคุณศัพท์ “早” และ “快” เมื่อทำหน้าที่เป็นบทเสริมในประโยค (补语) ถึงแม้ว่าคำคุณศัพท์ทั้งสองคำจะสามารถทำหน้าที่บทเสริมบางประเภทได้ทั้งคู่ แต่เมื่อนำความแตกต่างของลักษณะของความหมาย (语义特征) ของคำกริยาที่สามารถปรากฏบทเสริม “早” และ “快” มาเปรียบเทียบกัน จะพบความแตกต่างกันคือโดยส่วนใหญ่บทเสริม “早” ใช้เสริมคำกริยาที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่องทางเวลาของกริยา [-持续性] ส่วนบทเสริม “快” ใช้เสริมคำกริยาที่มีลักษณะแสดงความต่อเนื่องทางเวลา [+持续性] แต่อย่างไรก็ตามมีคำกริยาบางตัวที่ “早” และ “快” สามารถทำหน้าที่เป็นบทเสริมได้ทั้งคู่ หากใช้มุมมองด้านเวลากล่าวคือ จุดหนึ่งของเวลา (时点) และ ช่วงเวลา (时段) มาอธิบายความแตกต่างของประโยคเช่นนี้ จะพบว่าประโยคที่ใช้ “早” เป็นบทเสริมจะมองเหตุการณ์ในแง่จุดของเวลา ส่วนประโยคที่ใช้ “快” เป็นบทเสริมจะมองเหตุการณ์ในแง่ของช่วงเวลาหรือระยะเวลา

คำสำคัญ: 早, 快, 补语, 语义特征, 时间

Abstract

In this paper, the author compares the adjective ‘zao’ and ‘kuai’, when they are used as a complement. Both ‘zao’ and ‘kuai’ can be used as a result complement and a state complement, but they are different in some aspects. The difference is the semantic features of verbs with ‘zao’ as a complement is discontinuity; but continuity with ‘kuai’. However, both ‘zao’ and ‘kuai’ can be used as a complement for some verbs. For this point, the author uses time point and time period to distinguish them. The result is the sentences with the complement ‘zao’ have time point aspect, but the sentences with ‘kuai’ have time period aspect.

Key words: zao, kuai, complement, semantic features, time

1. บทนำ

“早” และ “快” เป็นคำคุณศัพท์ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันในภาษาจีนกลางใน “Modern Chinese standard Dictionary” 《现代汉语规范词典》 ให้ความหมายทั้งสองคำดังนี้ “早” □比某一时间靠前 □时间靠前的; “快” □速度高; 用时短 (跟“慢”相对) □反应迅速; 敏捷 ส่วน “Modern Chinese Dictionary” 《现代汉语词典第六版》 ได้อธิบายคำศัพท์ทั้งสองว่า “早” ได้ให้ความหมายไว้ว่า □时间在先的 □比一定的时间靠前; “快” □速度高; 走路、做事等费的时间短 (跟“慢”相对) (ผู้เขียนคัดเลือกเฉพาะความหมายที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้เท่านั้น) จากการอธิบายความหมายของพจนานุกรมทั้งสองฉบับ จะเห็นได้ว่าทั้งสองคำเกี่ยวข้องกับ เวลา (时间) ทั้งคู่ ซึ่งผู้เรียนต่างชาติโดยเฉพาะผู้เรียนชาวไทยที่เรียนภาษาจีนเบื้องต้นไม่สามารถวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคำทั้งสองได้เนื่องจาก “พจนานุกรมจีน-ไทย” ของ เอียร์ชัย เอี่ยมวรเมธได้ให้ความหมายของ “早” ว่า □(รุ่ง)เช้า; เข้าตรู □แต่ก่อนนานมาแล้ว □ก่อน; ล่วงหน้า □เร็วกว่าเวลาที่กำหนดและ “快” ว่า □เร็ว; รวดเร็ว; ฉับไว; ไว (ตรงข้ามกับ ‘慢’) □ความเร็ว; อัตราความเร็ว □รีบ; รีบและเร็วเข้า (ผู้เขียนคัดเลือกเฉพาะความหมายที่เกี่ยวข้องกับบทความนี้เท่านั้น) จะเห็นได้ว่า “พจนานุกรมจีน-ไทย” ได้อธิบายคำสองคำนี้ไว้ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกันนอกจากนี้ พจนานุกรมไทย-จีน ของ 广州外国语学院 ได้แปลคำว่า “เร็ว” เป็นภาษาจีนว่า (1)快, 速, 捷, 疾, 迅速, 急速 (2)早 (来) กล่าวคือ คำคุณศัพท์ “早” ในภาษาไทยบางบริบทก็สามารถแปลว่า “เร็ว” ได้เหมือนกับคำคุณศัพท์ “快” อาทิเช่น那里太阳升得早, (北大语料库) (แปลเป็นภาษาไทยได้ว่าที่นั่นพระอาทิตย์ขึ้นเร็ว) หรือ 冬天天黑得早, 路上坑坑洼洼什么也看不清, (北大语料库) (แปลเป็นภาษาไทยได้ว่า หน้าหนาวฟ้ามืดเร็ว) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้นักเรียนชาวไทยในระดับเริ่มต้นพบปัญหาในการศึกษาคำศัพท์สองคำนี้ดังเช่นที่ผู้เขียนได้ประสบมาในการสอน จากประโยคภาษาไทยที่ว่า “เธอมาถึงเร็วกว่าฉัน” ผู้เรียนใช้ประโยคว่า “*你来得比我快。”

บทความฉบับนี้จึงนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการวิเคราะห์และเปรียบเทียบความแตกต่างของคำศัพท์ทั้งสองโดยแบ่งเป็นสามส่วนใหญ่ๆ ส่วนแรกแสดงบทเสริมประเภทต่างๆ ที่คำคุณศัพท์ “早” และ “快” สามารถทำหน้าที่ได้ ส่วนที่สองเป็นการเปรียบเทียบลักษณะทางความหมายของคำกริยาที่สามารถใช้ “早” และ “快” ทำหน้าที่เป็นภาคเสริมกริยาได้ และส่วนที่สามจะเป็นการเปรียบเทียบประโยคที่มีคำกริยาที่ใช้ได้ทั้งภาคเสริมกริยา “早” และ “快” โดยใช้มุมมองทางด้านเวลามาเป็นเกณฑ์ในการแยกความแตกต่างโดยในส่วนแหล่งที่มาของประโยคตัวอย่างภาษาจีนทั้งหมดในบทความนั้น ผู้เขียนนำมาจากคลังข้อมูลภาษาจีนมหาวิทยาลัยปักกิ่ง (北京大学中国语言学研究中心CCL语料库)

2. คำคุณศัพท์“早”และ“快”เมื่อทำหน้าที่เป็นบทเสริม

บทเสริม (补语) ในภาษาจีนนั้น หลักๆ แล้วมีหน้าที่เสริมเพื่อบอกระดับ ผล ทิศทาง จำนวน ฯลฯ ของภาคแสดง(ซึ่งรวมทั้งคำกริยาและคำคุณศัพท์)ที่อยู่ด้านหน้า จากการวิเคราะห์และคัดกรองประโยคตัวอย่างจากคลังข้อมูลภาษาจีนมหาวิทยาลัยปักกิ่ง (北京大学中国语言学研究 中心 CCL 语料库) จำนวนคำละ 5,000 ประโยค คำคุณศัพท์ “早” และ “快” สามารถทำหน้าที่บทเสริมได้แตกต่างกัน กล่าวคือคำคุณศัพท์ “快” จะทำหน้าที่เป็นบทเสริมได้ดีกว่า“早”

¹และเมื่อวิเคราะห์ประโยคตัวอย่างที่คัดมาแล้วพบว่าคำคุณศัพท์ “早” และ “快” นั้น โดยทั่วไปแล้วสามารถทำหน้าที่เป็นบทเสริมแสดงผล (结果补语) และบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพ (情态补语) ได้ โดยบทเสริมทั้งสองชนิดนี้มีความเหมือนและแตกต่างกันดังต่อไปนี้

(1) การใส่สัญลักษณ์แสดงบทเสริม “得” ระหว่างภาคแสดงและบทเสริม

บทเสริมแสดงผลแบ่งได้เป็นสองประเภท คือประเภทแรกไม่ใส่ “得” ซึ่งรูปแบบนี้เรียกว่ารูปแบบพื้นฐาน (基本式) ส่วนอีกประเภทคือใส่ “得” เรียกว่ารูปแบบแสดงความเป็นไปได้ (可能式)²เช่น

(1) 现在，人们不仅想吃饱，还要吃好。

(ตอนนี้ ผู้คนไม่เพียงแต่อยากจะกินอิ่ม แต่ยังต้องการกินดีด้วย)

(2) 女儿听明白了意思，句子却没记住，.....。

(ลูกสาวฟังเข้าใจความหมายแล้ว แต่กลับจำประโยคไม่ได้)

(3), 她只记得住这只歌的谱子。

(เธอจำได้แต่เพียงทำนองเพลง)

(4) 时间一长，就容易看得清楚。

(เมื่อนานวันเข้า ก็ง่ายที่จะเห็นได้ชัดเจน)

ประโยค(1) และ (2) คำว่า “饱” และ “明白” เป็นบทเสริมแสดงผลของกริยา “吃” และ “听” เพื่อเป็นการเสริมกริยา “กิน” และ “เข้าใจ” ว่าผลจากการกระทำนั้นๆ คืออะไร ระหว่างคำกริยาและบทเสริมไม่มี “得” ส่วนในประโยค(3) และ(4) คำว่า “住” และ “清楚” เป็นบทเสริมแสดงผลของกริยา “记” และ “看” ระหว่างคำกริยาและบทเสริมจะใส่ “得” เพื่อแสดงถึงความเป็นไปได้ที่กริยานั้น จะเกิดผลตามบทเสริม

ในส่วนบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพนั้นจะต้องใส่ “得” เสมอ เช่น

(5), 在比赛中谁准备得好谁就可以拿下。

(ในการแข่งขันใครเตรียมตัวได้พร้อม คนนั้นก็จะชนะได้)

(6); 她的衣服很旧, 但她洗得很干净。

(เสื้อผ้าเธอเก่ามาก แต่เธอก็ซักได้สะอาดมาก)

ประโยค(5) คำว่า “好” เสริมคำกริยา “准备” แสดงถึงการ “เตรียมตัว” ว่าเป็นอย่างไร ส่วนประโยค(6) คำว่า “干净” เสริมคำกริยา “洗” แสดงถึงการ “ซัก” ว่าเป็นอย่างไร ทั้งประโยค(5) และ (6) ต่างก็มี “得” อยู่ตรงกลางระหว่างคำกริยาและบทเสริมทั้งสองประโยค

จะเห็นได้ว่าทั้งบทเสริมแสดงผลในรูปแบบความเป็นไปได้ (可能式) และบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพนั้นสามารถใส่ “得” ไว้ระหว่างคำกริยาและบทเสริมได้ทั้งคู่ แต่อย่างไรก็ตามบทเสริมทั้งสองประเภทก็มีความแตกต่างกันบางประการ กล่าวคือ 1.รูปปฏิเสธแตกต่างกัน บทเสริมแสดงผลในรูปแบบความเป็นไปได้ (可能式) จะวาง “不” ไว้ตรงกลางระหว่างภาคแสดงกับบทเสริม เช่น “做得好” — “做得不好” หากเป็นบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพจะวาง “不” ไว้ระหว่าง “得” กับบทเสริม เช่น “做得好” — “做得不好” 2.รูปคำถามแบบตอบรับ-ปฏิเสธแตกต่างกัน บทเสริมแสดงผลในรูปแบบความเป็นไปได้อาจใช้รูปประโยคคำถามว่า “做得好做得不好” หากเป็นบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพจะใช้รูปประโยคคำถามว่า “做得好不好” 3.บทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพสามารถขยายหรือเพิ่มส่วนอื่นๆ เข้ามาไต่ระหว่าง “得” กับบทเสริม เช่น “做得很好”³

(2) การทำให้อยู่ในรูปประโยคปฏิเสธ

บทเสริมแสดงผล(เฉพาะรูปแบบพื้นฐาน)นั้นการทำให้อยู่ในรูปปฏิเสธต้องใช้ “没 (有)” เช่น “他吃饱了” — “他没吃饱” แต่หากเป็นการสมมุติหรือแสดงความปรารถนาก็สามารถใช้ “不” ในการปฏิเสธได้⁴

ส่วนบทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพเมื่อจะทำให้อยู่ในรูปประโยคปฏิเสธ โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้คำว่า “不” วางไว้หลัง “得” เช่น “车开得很快” — “车开得不快”

2.1 บทเสริมแสดงผล (结果补语)

คำคุณศัพท์ “早” และ “快” สามารถทำหน้าที่บทเสริมแสดงผลได้เช่นเดียวกันดังประโยคตัวอย่างด้านล่างนี้

(7) 正当他得意的时候, 该股价格狂升, 姐姐又埋怨他卖早了。

(ตอนที่เขากำลังอึดอิมใจอยู่นั้น ราคาหุ้นตัวนั้นก็ปรับตัวขึ้นอย่างมาก พี่สาวก็ตำหนิเขาว่าขายเร็วไป)

(8), 所以只要有一个群众演员做错了动作, 说错了台词, 跑快了或是跑慢了, 都要重新来。

(ดังนั้นเพียงแต่นักแสดงตัวประกอบทำท่าทางผิด พุดบพผิด เดินเร็วไปหรือว่าเดินช้าไป ต่างก็ต้องถ่ายใหม่)

ในประโยค(7) คำว่า“早”แสดงผลของภาคแสดง“卖”กล่าวคือผลของกริยา“ขาย”คือเร็วไป
ในประโยค(8) คำว่า“快”แสดงผลของภาคแสดง“跑”กล่าวคือผลของกริยา “วิ่ง” คือเร็วไป

2.2 บทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพ (情态补语)

คำคุณศัพท์“早”และ“快”สามารถทำหน้าที่บทเสริมแสดงลักษณะหรือสภาพได้เช่นเดียวกัน
ดังประโยคตัวอย่างด้านล่างนี้

(9)特别在意工作的人，会全身心地投入，不用公司说，自己都会来得很早。

(คนที่ให้ความสำคัญกับงานเป็นพิเศษ จะทุ่มกำลังกายกำลังใจเต็มที่ ตัวเองจะมาช้า โดยไม่ต้องให้บริษัทบอก)

(10) 日子过得很快，不知不觉已过去了两个月。

(เวลาผ่านไปเร็วมาก สองเดือนได้ผ่านไปโดยไม่รู้ตัว)

ในประโยค(9) คำว่า“早”แสดงลักษณะของภาคแสดงคือคำกริยา“来”(มา) กล่าวคือบทเสริม“ช้า” เป็นส่วนเสริมแสดงลักษณะของกริยา “มา” ว่ามาอย่างไรเช่นเดียวกับประโยค (10) คำว่า“快”แสดงลักษณะของภาคแสดงคือคำกริยา“过”กล่าวคือบทเสริม “เร็ว”จะเป็นส่วนเสริมแสดงลักษณะของกริยา “ผ่าน”ว่าผ่านไปอย่างไร

อย่างไรก็ดี ถึงแม้คำคุณศัพท์ทั้งสองคำจะสามารถทำหน้าที่เป็นบทเสริมได้ทั้งสองประเภทเหมือนกัน แต่หากพิจารณาถึงภาคแสดงที่มีคำคุณศัพท์“早”และ“快”ทำหน้าที่เป็นบทเสริมแล้วจะพบว่ามีความแตกต่างกัน

3. ความแตกต่างของการทำหน้าที่บทเสริมของคำคุณศัพท์“早”และ“快”

3.1 การปรากฏร่วมกับภาคแสดง

ภาคแสดงที่กล่าวถึงนั้นได้รวมทั้งคำกริยาและคำคุณศัพท์เข้าไว้ด้วยกัน โดยจากประโยคตัวอย่างที่รวบรวมไว้ สามารถสรุปความแตกต่างของ“早”และ“快”ได้ดังนี้

3.1.1 คำกริยาและคำคุณศัพท์ที่สามารถปรากฏร่วมกับ“早”

จากการรวบรวมประโยคที่มีคำคุณศัพท์“早” ทำหน้าที่บทเสริมจำนวน 200 ประโยคคำกริยาและคำคุณศัพท์ที่ปรากฏด้านหน้าคำคุณศัพท์“早”จะมีดังนี้⁵

暗办₃⁶ 产生₂ 撤撤离成熟₃ 吃出名出现到₂
 懂发达发生发现₈ 发行发育发展₄ 封锁高兴₅ 搞₃
 改革好黑₉ 建建立教接受结交觉悟觉醒₂ 开开放₂
 看控制来₄₁ 冷₂ 离逝了解凉₅ 亮领悟留卖明白起₆
 起步起源去世₅ 上升₂ 热₂ 认识₆ 说死₁₁ 陷落醒₂
 醒悟₂ 学赢长₂ 知道抓₂₄ 走₅ 做₃

3.1.2 คำกริยาและคำคุณศัพท์ที่สามารถปรากฏร่วมกับ“快”

จากการรวบรวมประโยคที่มีคำคุณศัพท์“快” ทำหน้าที่บพเสริมจำนวน 200 ประโยค คำกริยาและคำคุณศัพท์ที่สามารถปรากฏด้านหน้าคำคุณศัพท์“快”ได้จะมีดังนี้

饱变₂ 变动变化₂ 吃₃ 吹倒得到读断定发生发育发展₃₅
 繁殖₄ 反应飞₂ 改变干更新过₈ 好₁ 花划挥舞集中
 记加赠减少讲₆ 晋升进步₇ 进展₇ 来₇ 理解浏览录
 灭亡开看跑₁₅ 飘散骑抢上升升值生长₂ 失败失踪适应
 说死₁ 衰减逃₃ 踢提高₃ 跳₂ 统一挖消耗₂
 写泄露学₅ 移动运动远离增加₂ 增长₁₃ 增殖长₈
 振动转₄ 转变₂ 走₅ 做

3.2 ลักษณะของความหมายของภาคแสดง

จากคำกริยาด้านบนจะเห็นได้ว่าคำกริยา (รวมถึงคำคุณศัพท์บางคำ) ที่สามารถปรากฏร่วมกับ บพเสริมคำว่า“早”และ“快”ได้นั้นโดยส่วนใหญ่แล้วจะไม่เหมือนกัน เมื่อดูจากลักษณะเด่นทางด้าน ความหมาย (语义特征) ของคำกริยาด้านบนเหล่านั้น สามารถสรุปได้หลักๆ คือ

3.2.1 ลักษณะของความหมายของคำกริยาที่ปรากฏร่วมกับบพเสริม“早”

a. [持续性] ไม่มีลักษณะความต่อเนื่องทางเวลาของกริยา กล่าวคือเป็นกริยาที่เมื่อทำ แล้วสิ้นสุดเลย การทำกริยานั้นๆ จะไม่กินระยะเวลา เช่น“出名”、“撤”、“去世”(死、离逝)、“发现”、“醒” เป็นต้น ซึ่งเมื่อดูบริบทแวดล้อมแล้วคำเหล่านี้จะไม่สามารถวางคำเสริม“着”⁷หรือคำที่แสดงถึงระยะเวลาเช่น“三天”“两个小时” เป็นต้น ไว้ด้านหลังได้ กล่าวคือโดยทั่วไปจะไม่พูดว่า“*他在死着。”หรือ“*他出名了三天。” การใช้คำคุณศัพท์“早”เป็นบพเสริมคำกริยาเหล่านี้ ดังประโยคตัวอย่างเช่น

(11) 是什么时候入梦的, 我不清楚, 但醒得早却是事实。
 (เข้าสู่ความฝันตอนไหนนั้น ฉันก็ไม่แน่ใจ แต่เป็นเรื่องจริงที่รู้สึกตัวเร็ว)

(12) 我奶奶也死得早, 68年就死了。
 (ย่าของฉันก็เสียเร็ว อายุ68ก็เสียแล้ว)

ในประโยคตัวอย่าง(11) คำกริยา“醒”ไม่มีลักษณะของความต่อเนื่องทางเวลา กริยา“รู้สึกตัว” เสร็จสิ้นลงทันที ไม่ได้ใช้ระยะเวลาในการทำกริยานี้ หรือประโยคตัวอย่าง (12) กริยา“死”ไม่มีลักษณะของความต่อเนื่องทางเวลาเช่นเดียวกัน กริยา “ตาย” เสร็จสิ้นลงทันทีเมื่ออายุ68ปี

b. [开始] มีลักษณะเป็นการเริ่มหรือแรกเริ่มนอกจากลักษณะของความหมายในข้อa. แล้วคำกริยาบางคำยังมีลักษณะของความหมายในด้านการเริ่มต้นทำบางสิ่งบางอย่าง เช่น “出现”、“产生”、“建立”、“起步”、“起源” เป็นต้น ดังเช่นประโยคด้านล่าง

(13), 而且这次的错误比以往出现得早, 纠正起来也 更难。

(แล้วความผิดพลาดครั้งนี้ก็เกิดขึ้นเร็วกว่าแต่ก่อน จะแก้ไขก็ยิ่งยาก)

(14) 浙江乡镇企业起步较早。

(ธุรกิจชุมชนบทและเมืองเล็กๆ ในเจ้อเจียงนั้นตั้งต้นค่อนข้างเร็ว)

จากประโยค(13) กริยา“出现”แสดงถึง “ความผิดพลาด” ได้เกิดขึ้นหรืออีกนัยหนึ่งก็คือ ความผิดพลาดนั้นเริ่มปรากฏขึ้น ส่วนประโยค (14) กริยา “起步”หรือ “ตั้งตัว” แสดงถึงการเริ่มดำเนินกิจการด้วยเช่นเดียวกัน

3.2.2ลักษณะของความหมายของคำกริยาที่ปรากฏร่วมกับบทเสริม“快”

a. [+持续性] มีลักษณะความต่อเนื่องทางเวลาของกริยาเป็นกริยาที่ต้องใช้ระยะเวลาในการกระทำ เช่น “上”、“升”、“学”、“繁殖”、“进步” เป็นต้น ซึ่งหากดูจากบริบทแวดล้อม แล้วคำกริยาเหล่านี้จะสามารถตามด้วยบทเสริมแสดงระยะเวลาได้ เช่น

(15) 由此看出, 学习语言住在洋人的家里就是学得快。

(จะเห็นได้ว่า การเรียนภาษานั้นถ้าอยู่ในบ้านของฝรั่งก็จะเรียนได้เร็ว)

(16) 在湿热的条件下, 细菌繁殖得很快,

(ภายใต้เงื่อนไขร้อนชื้น เชื้อโรคจะแพร่พันธุ์ได้เร็ว)

จากประโยค(15) กริยา“学”เป็นกริยาที่ใช้ระยะเวลาหรือมีช่วงระยะเวลาในการกระทำกริยา กล่าวคือมีจุดเริ่มต้นเรียน และเรียนต่อไปเรื่อยๆ หรือกริยา“繁殖”ในประโยค(16)ก็เช่นเดียวกัน มีจุดเริ่มต้นการแพร่กระจาย และจะกระจายต่อไปเรื่อยๆ

อย่างไรก็ตาม ลักษณะของความหมายของคำกริยาเหล่านี้ อาจจะไม่สามารถครอบคลุมกริยาทั้งหมดที่ปรากฏร่วมกับบทเสริม“早”และ“快”ได้ทั้งหมดทุกคำอีกทั้งคำกริยาบางตัวก็สามารถปรากฏร่วมกับบทเสริมทั้งสองคำได้

3.2.3ความแตกต่างของคำกริยาที่ปรากฏได้ทั้งบทเสริม“早”และ“快”

จากคำกริยาที่ได้รวบรวมไว้ในข้อ3.1.1 และ3.1.2 จะเห็นได้ว่ามีคำกริยาบางคำที่ปรากฏได้ในบทเสริมทั้งสองคำ เช่น“做”、“发展”、“发育”、“来”、“死”、“走”、“长” เป็นต้น คำเหล่านี้

ถึงแม้สามารถปรากฏร่วมกับคำคุณศัพท์ 早 และ 快 ที่ทำหน้าที่เสริมในประโยคได้ทั้งคู่ แต่หากมองในบริบทของแต่ละประโยค จะเห็นได้ว่าคำกริยาค่าเดียวกัน แต่เลือกใช้บทเสริมต่างกัน ก็เนื่องมาจากมีการมุ่งเน้นหรือมีมุมมองทางด้านเวลาที่แตกต่างกัน

เวลาสามารถแบ่งได้เป็นจุดหนึ่งของเวลา (时点) และช่วงเวลา (时段) ความแตกต่างที่สำคัญของจุดหนึ่งของเวลาและช่วงเวลาคือ จุดอ้างอิง (参考点) จุดหนึ่งของเวลาจะมีจุดอ้างอิงซึ่งคือตำแหน่งของเวลา เช่น พรุ่งนี้ (明天) ปีหน้า (明年) เป็นต้น ต่างก็เป็นจุดหนึ่งของเวลา ซึ่งจุดอ้างอิงของทั้งสองก็คือวันนี้ (今天) และปีนี้ (今年) ตามลำดับ ส่วนช่วงเวลา เช่น หนึ่งวัน หรือ หนึ่งปี ต่างก็ไม่มีจุดอ้างอิง ส่วนข้อแตกต่างอีกข้อหนึ่งคือ จุดของเวลามีลักษณะของตำแหน่งที่กำหนดได้ (定位性) กล่าวคือเพราะมีจุดอ้างอิงจึงทำให้มีตำแหน่งปรากฏชัดเจนอยู่บนเส้นแห่งเวลา (时间链) ส่วนช่วงเวลานั้นไม่มีจุดอ้างอิง แต่สามารถแสดงความยาวของเวลาได้ จึงมีลักษณะของปริมาณที่กำหนดได้ (定量性) และมีลักษณะของช่วงระยะเวลา (历程性) ด้วย ดังนั้นช่วงเวลาจะมีระยะทางอยู่บนเส้นแห่งเวลาได้¹⁰

เมื่อใช้หลักการแบ่งเวลาด้านบนมาเป็นหลักในการเปรียบเทียบประโยคที่มีคำคุณศัพท์ “早” และ “快” ที่ทำหน้าที่บทเสริมแล้วจะเห็นได้ว่า คำทั้งสองมีการแบ่งเวลาที่แตกต่างกัน “早” จะนำจุดหนึ่งของเวลามาเปรียบเทียบกับจุดอ้างอิง กล่าวคือ เหตุการณ์หรือกริยาที่เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่งของเวลานั้นเกิดขึ้นเร็วกว่าหรือเกิดก่อนจุดของเวลาที่คาดหมายหรือจุดของเวลา(จุดอ้างอิง)ที่นำมาเปรียบเทียบกับกัน เช่น นัดเพื่อนไว้ในเวลา 11.00 (จุดอ้างอิง) ถ้าเพื่อนมาถึง 10.00 (จุดหนึ่งของเวลา) แสดงว่าเพื่อนมาก่อนหรือมาเช้าหรือมาเร็วกว่าเวลาที่นัด จะใช้คำว่า “早” ส่วนคำคุณศัพท์ “快” นั้นจะเปรียบเทียบเหตุการณ์หรือเรื่องราวในแง่มุมของช่วงเวลาหรือระยะเวลา กล่าวคือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นได้ใช้ระยะเวลาเร็วกว่าหรือน้อยกว่าที่คาดหมายหรือเร็วกว่าช่วงระยะเวลาที่นำมาเปรียบเทียบกับกัน เช่น คิดว่าเดินจากบ้านไปโรงเรียนใช้เวลาสี่สิบนาที แต่ในความเป็นจริงนั้นใช้เวลาสิบนาทีแสดงว่าระยะเวลาที่เดินจริงเร็วกว่าหรือน้อยกว่าที่ระยะเวลาที่คิดไว้ ในลักษณะนี้จะใช้ “快” ดังประโยคตัวอย่างด้านล่าง

- (1) 那天她来得很早, 差不多九点半钟她就来了。(时点)
(วันนั้นหล่อนมาเร็ว ประมาณ 9.30 หล่อนก็มาแล้ว)
- (2) 鲁豫: 我们录得很快, 也是一个多小时。(时段)
(หลุยี่ : พวกเราอัดรายการเร็ว หนึ่งชั่วโมงกว่าๆ เท่านั้น)

ประโยค(17)จุดอ้างอิงคือเวลาหลัง 9.30 ซึ่งอาจจะเป็น 10.00 หรือ 10.30¹¹ เป็นต้น จากประโยคตัวอย่าง เวลา 9.30 (จุดหนึ่งของเวลา) เธอก็มาถึงแล้ว จากบริบทในประโยคก็แสดงได้ว่า เธอมาก่อนจุดที่อ้างอิงไว้ จึงใช้คำว่า “就来了” สังเกตว่าในประโยคจะมีค่าที่แสดงถึงจุดของเวลาคือ “九点

半钟” ด้วย เมื่อเป็นการมองในแง่ของจุดเวลา จึงใช้บทเสริมคำว่า “早” ส่วนประโยค(18) มีคำว่า “一个多小时” ซึ่งแสดงถึงช่วงระยะเวลาที่ใช้จัดรายการโดยระยะเวลาตั้งแต่เริ่มอัดจนกระทั่งอัดเสร็จคือ “ชั่วโมงกว่า” นั้นเป็นช่วงระยะเวลาที่เร็วกว่าคาดไว้ กล่าวคือผู้พูดอาจคาดการณ์ว่าช่วงระยะเวลาที่ใช้จัดรายการน่าจะ 2 ชั่วโมง หรือ 3 ชั่วโมง แต่ในความเป็นจริงแล้วใช้เวลาน้อยกว่าที่คิดไว้เมื่อเป็นมุมมองในด้านระยะเวลา จึงใช้บทเสริมคำว่า “快”

ลำดับต่อไป จะแสดงให้เห็นประโยคตัวอย่างที่คำกริยา (ทำหน้าที่ภาคแสดงในประโยค) สามารถใช้ทั้งคำคุณศัพท์ 早 และ 快 มาเป็นบทเสริมได้

- (1), 脸上的皱纹也长得早, 年纪尚轻就满头白发。
(รอยย่นที่หน้าก็เกิดขึ้นเร็ว อายุยังน้อยอยู่ก็ผมขาวเต็มหัวแล้ว)
- (2) 只要身体好, 头发就长得快, 长得密;
- (เพียงแค่ร่างกายแข็งแรง ผมก็จะยาวเร็ว ขึ้นดก)
- (3) 因为她比别的老师走得晚, 来得早。
(เพราะหล่อนกลับช้ากว่าอาจารย์ท่านอื่น มาเร็ว)
- (4) 其他人也都说: “就是, 胜利来得太快了, 我们还没有来得及做什么准备呢!”。
(คนอื่น ๆ ต่างก็พูดว่า “ใช่ ชัยชนะมาเร็วเกินไปแล้ว พวกเรายังไม่ทันได้เตรียมตัวอะไรเลย”)

เมื่อเปรียบเทียบประโยค (19) และ (20) ในประโยค (19) ผู้พูดอาจคาดการณ์เวลาในใจแล้วว่า รอยเหี่ยวย่นน่าจะเกิดขึ้นตอนอายุ 40 ปีขึ้นไปซึ่งอายุแต่ละปีที่คาดการณ์เอาไว้มองได้ว่าเป็นจุดของเวลา แต่ในความเป็นจริงรอยเหี่ยวย่นเกิดขึ้นก่อนอายุที่คาดการณ์เอาไว้ จึงใช้คำคุณศัพท์ “早” มาเป็นบทเสริม ส่วนประโยค (20) ผมยาวต้องใช้ระยะเวลาคือมีจุดเริ่มจากสั้นแล้วค่อยๆ ยาวขึ้นไปเรื่อยๆ ซึ่งระยะเวลาที่ผมยาวนี้เป็นระยะเวลาที่สั้นหรือน้อยกว่าที่คาดการณ์เอาไว้ กล่าวคือ เร็วกว่าที่คาดไว้ ดังนั้นจึงใช้คำคุณศัพท์ “快” มาเป็นบทเสริม

ส่วนในประโยค (21) จะเห็นได้ว่าประโยคนี้ใช้จุดของเวลาที่เป็นจุดอ้างอิงหรือจุดเปรียบเทียบคือ เวลาที่ครูท่านอื่นมา ซึ่งอาจจะเป็น 10.00 หรือ 11.00 เป็นต้น แต่เวลา(จุดของเวลา)ที่ “เธอ” มา นั้นคือก่อนเวลาที่นำมาเปรียบเทียบ ดังนั้นจึงใช้คำคุณศัพท์ “早” มาเป็นบทเสริม ส่วนประโยค (22) ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ดำเนินการกระทำบางสิ่งไปเพื่อให้ได้ชัยชนะมาจนถึงเวลาที่ได้ชัยชนะนั้นใช้

ระยะเวลาสั้นกว่าระยะเวลาที่คาดการณ์เอาไว้ เช่น อาจจะคาดการณ์ว่า ต้องใช้เวลา 2 ปี หรือ 3 ปี แต่ในความเป็นจริงใช้เวลาแค่ 1 ปีก็ได้ชัยชนะมาแล้ว จึงใช้คำคุณศัพท์ “快” มาเป็นบทเสริม

บทสรุป

เมื่อนำผลจากการเปรียบเทียบด้านลักษณะของความหมายของคำกริยาที่ “早” และ “快” ทำหน้าที่บทเสริมมาผนวกกับเรื่องของมุมมองทางเวลาที่แตกต่างกัน พบว่าทั้งสองส่วนมีความสัมพันธ์สอดคล้องกัน กล่าวคือ คำว่า “早” ส่วนใหญ่จะใช้เสริมคำกริยาที่มีลักษณะไม่ต่อเนื่องทางเวลาของกริยา [持续性] จึงสัมพันธ์สอดคล้องกับมุมมองของเวลาในประโยคที่มีคำคุณศัพท์ “早” เป็นบทเสริม กล่าวคือมีมุมมองของเวลาในแง่ที่เป็นจุดหนึ่งของเวลา จึงไม่มีการต่อเนื่องของเวลาส่วน “快” นั้นโดยมากจะใช้เสริมคำกริยาที่มีลักษณะแสดงความต่อเนื่องทางเวลา [+持续性] ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการทำกริยานั้น จึงสัมพันธ์สอดคล้องกับมุมมองของเวลาในประโยคที่มีคำคุณศัพท์ “快” เป็นบทเสริม กล่าวคือมีการมองเวลาในลักษณะที่เป็นช่วงเวลา กริยาที่กระทำนั้นต่อเนื่องกัน ทำให้มีระยะเวลาเกิดขึ้นด้วย

ซึ่งสามารถสรุปความแตกต่างเมื่อ “早” และ “快” ทำหน้าที่เป็นบทเสริมได้ดังตารางด้านล่างนี้

	“早”作为补语	“快”作为补语
持续性动词	×	✓
时点	✓	×
时段	×	✓

เชิงอรรถ

1 จากกรรบรรวมจำนวนประโยคตัวอย่างที่เท่ากันคือ 5,000 ประโยค 快 ทำหน้าที่บทเสริม 212 ประโยค คิดเป็นร้อยละ 4.24 และ 早 ทำหน้าที่บทเสริม 60 ประโยค คิดเป็นร้อยละ 1.2

²Zhang Bin 张斌: 《现代汉语描写语法》, 北京: 商务印书馆, 2010, 309 页。

³Zhang Bin 张斌: 《现代汉语描写语法》, 北京: 商务印书馆, 2010, 310-311 页。

⁴Lu Fuo 卢福波: 《对外汉语教学实用语法》, 北京: 北京语言大学出版社, 2011, 298 页。

⁵ ในความเป็นจริงแล้ว คำคุณศัพท์ “早” และ “快” ยังสามารถทำหน้าที่เป็นบทเสริมคำกริยาหรือคำคุณศัพท์อื่นๆ ได้อีก

⁶ ตัวเลขที่ห้อยท้ายคำ คือจำนวนประโยคที่พบคำนั้นๆ

⁷ใช้วางไว้หลังคำกริยาหรือคำคุณศัพท์แสดงถึงการกระทำหรือสภาวะนั้นๆ ยังดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง

⁸ทั้งสองจุดเวลาเป็นจุดที่ทำให้รู้ว่า พุธนี้ คือ วันหลังวันนี้หนึ่งวัน และปีหน้า คือ ปีหลังปีนี้หนึ่งปี

⁹กล่าวคือ มีเพียงช่วงระยะเวลาจากจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด เช่น หนึ่งวัน คือเริ่มจากเที่ยงคืนของวันหนึ่ง จนถึง 23.59

ส่วนหนึ่งปี คือ เริ่มจากวันที่ 1 มกราคม จนถึง 31 ธันวาคม

¹⁰Zhang Bin 张斌: 《现代汉语描写语法》, 北京: 商务印书馆, 2010, 766-767 页

¹¹ทั้ง 9.30 10.00 หรือ 10.30 ต่างก็เป็นจุดของเวลา และเป็นเวลาที่ผู้พูดคาดการณ์หรือคิดเอาไว้

บรรณานุกรม

เจียรชัย เอี่ยมวรเมธ. พจนานุกรมจีน-ไทย(ฉบับใหม่). กรุงเทพฯ, 2543.

Guangzhou waiguoyuxueyuan. 广州外国语学院编. 泰汉词典. 北京: 商务印书馆, 1990.

Guo Shulun, Wu Ying, Ren Qianqian 郭曙纶, 吴颖, 任倩倩. “长”与“久”的语义分析及其他, 宁夏大学学报(人文社会科学版), 3(2011):48-52.

Li Xingjian 李行健. 现代汉语规范词典. 北京: 外语教学与研究出版社, 语文出版社, 2004.

Ma Qingzhu 马庆株. 汉语动词和动词性结构. 北京: 北京大学出版社, 2004.

Zhongguo shehuikexueyuan yuyanyanjiusuo cidianbianji 中国社会科学院语言研究所词典编辑室. 现代汉语词典(第6版). 北京: 商务印书馆, 2012.

จีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ผ่านประวัติศาสตร์นิพนธ์ภาษาอังกฤษ

ภัทรพล สมเหมาะ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาประวัติศาสตร์

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

สงครามโลกครั้งที่ 1 ถือเป็นเหตุการณ์ใหญ่ของโลก และบทความนี้ทำการสำรวจประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ในโลกวิชาการภาษาอังกฤษ เพื่อให้ทราบถึงประเด็นที่นิยมศึกษา บริบทประวัติศาสตร์ที่พบในช่วงที่มีการผลิตงานและทัศนคติต่อจีนและการเข้าร่วมในงานเขียน โดยจากการศึกษาพบว่า แต่ละช่วงที่มีการผลิตงานเขียนทางวิชาการ มีบริบททางประวัติศาสตร์ควบคู่ไปด้วย คือช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 1 และการเจรจาที่ปารีส ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สองกับบรรยากาศตึงเครียดของโลกช่วงทศวรรษ 1930 สงครามเย็นกับการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนและการเยือนประเทศจีนโดยประธานาธิบดีนิกสัน (Nixon) การลงทุนของนักธุรกิจญี่ปุ่นในช่วงทศวรรษ 1990 และการเยือนแผ่นดินใหญ่โดยกลุ่มแพนบลู (Pan Blue) ในปี 2005

ประเด็นที่ได้รับความสนใจมากที่สุดคือกองแรงงานจีน ประเด็นที่ได้รับความสนใจรองลงมาได้แก่ การงานเขียนพรรณนาประวัติศาสตร์ การเข้าร่วมสงครามและคณะนายทหารจีนในยุโรป

ทัศนคติที่มีต่อจีนผ่านงานเขียนก็มีความเปลี่ยนแปลง ในช่วงหลังสงครามจนถึงทศวรรษ 1990 งานเขียนต่างๆ จะเขียนให้จีนอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบและมองว่าการเข้าร่วมสงครามเป็นเรื่องสูญเปล่า นับจากปี 1990 เป็นต้นมา มุมมองต่อสงครามและการเข้าร่วมสงครามของจีนก็เป็นไปในทางบวกมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ประวัติศาสตร์นิพนธ์, จีน, สงครามโลกครั้งที่ 1, ประเด็น

Abstract

First World War is a global event and this article survey historiography regarding the China's participation in the First World War in English-language academic world to learn about topics, historical contexts contemporary with the time of printing and the view of China and her involvement in the war. From this study, there is a historical contexts in a particular periods such as Postwar Paris Peace Conference in 1919, Interwar's tense situation in 1930s, Cold War events like the founding of People's Republic of China and Nixon's visit to Chinese Mainland in 1972, Japanese investments on the mainland China in 1990s and Pan-Blue's visits to mainland China in 2005.

About these studies, the most popular topic is Chinese Labour Corps or CLC, the less popular topics is Narrative history regarding China and the First World War, Chinese entry to the war and Chinese officers in Europe.

The view regarding China and her involvement in the war is different. Pre-1990s view is negative, China is disadvantaged and her involvement in war is fruitless. Until the year 1990 and so on, the view regarding the war and China's involvement is more positive than before.

Keywords: Historiography, China, First World War, Topic

1. บทนำ

ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2561 หรือ ค.ศ. 2014-2018 ถือว่าเป็นช่วงครบรอบ 100 ปี สงครามโลก (First World War Centenary) เมื่อเทียบกับสงครามโลกครั้งที่สอง สงครามโลกครั้งที่ 1 อาจจะไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายเท่าใดนัก แต่ถึงกระนั้น ก็เป็นสงครามครั้งสำคัญที่เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของประวัติศาสตร์โลก ข้าพเจ้าจึงมีความสนใจที่จะศึกษาหัวข้อซึ่งอยู่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นพิเศษ

สำหรับจีน บทบาทในสงครามโลกครั้งที่ 1 ไม่ค่อยมีการกล่าวถึงมากนักเมื่อเทียบกับญี่ปุ่น ซึ่งเป็นพันธมิตรของอังกฤษ โดยทำการศึกษาจีนในยุคขุนศึกซึ่งเน้นในช่วงหลังสงคราม คือทศวรรษ 1920 แทน ในสงครามโลกครั้งนี้ ถึงแม้จีนจะไม่ได้เข้าร่วมสงครามโดยตรง แต่ก็ได้รับผลกระทบครั้งยิ่งใหญ่ และทำให้จีนพยายามหาที่ยืนบนโลกและหาวิธีฟื้นฟูด้านการเมืองและวัฒนธรรมในที่สุดแต่ถึงกระนั้นการศึกษาในหัวข้อสงครามโลกครั้งที่ 1 ภายในจีนก็ยังคงเป็นหัวข้อที่ถูกกละเลยอยู่ ไม่ว่าจะมาจากความคิดที่ว่าจีนไม่ได้รับผลดีจากการเจรจา หรือว่าความคิดแนวมาร์กซิสต์ที่มองว่าจีนไปเข้าร่วมกับสงครามไร้อรรถที่ทุนนิยมทำลายตัวเอง จนหลังจากทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา การศึกษาและคำอธิบายจึงมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์นิพนธ์ของจีนก็มีพัฒนาการในแต่ละช่วงทศวรรษโดยอาจจะอิงกับกระแสประวัติศาสตร์นิพนธ์ของตะวันตกเอง และอาจจะได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ของแต่ละยุคสมัย ซึ่งสิ่งเหล่านี้ย่อมมีอิทธิพลในการผลิตงานเขียนในแต่ละช่วง และอาจบ่งชี้มุมมองเรื่องอัตลักษณ์ของจีนในสมัยต่างๆ ทั้งในแง่ที่จีนมองตัวเองหรือต่างชาติมองจีน ซึ่งเป็นสิ่งที่งานเขียนนี้พยายามศึกษา

สำหรับด้านประวัติศาสตร์นิพนธ์จีนและสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น เคยมีผู้ศึกษาแค่เพียงผู้เดียวคือ ฟาน ซิน (Fan Xin) ซึ่งทำการศึกษาและเขียนเป็นบทความ "Historiography 1918-Today (China)" ใน International Encyclopedia of the First World War ในปี ค.ศ. 2014 อันเป็นปีครบรอบ 100 ปีแห่งการเริ่มต้นสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยทำการศึกษางานเขียนของชาวจีนเท่านั้นและเทียบกับบริบทการเมืองโดยรวมในแต่ละสมัย แบ่งการศึกษาออกเป็น 3 สมัยคือ ช่วงเขียนประวัติศาสตร์ (Historization) ในสมัยรัฐบาลชาตินิยม ช่วงใส่การเมือง (Politicization) ในสมัยรัฐบาลคอมมิวนิสต์ภายใต้เหมา และช่วงนำการเมืองออก (De-politicization) ในสมัยรัฐบาลคอมมิวนิสต์หลังสมัยของเหมา งานที่ผู้เขียนกำลังจะเสนอนี้จะเน้นไปที่การศึกษางานเขียนที่ตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษที่เขียนถึงจีนช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 และเทียบกับบริบทต่างๆ ที่อาจจะทำให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้ทราบ ว่า โลกวิชาการภาษาอังกฤษ มองบทบาทของจีนและการมีส่วนร่วมในสงครามครั้งนี้ได้อย่างไร

วิธีการศึกษา

บทความวรรณกรรมจากงานเขียนทางวิชาการหัวข้อสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ตีพิมพ์ในภาษาอังกฤษ และมีการศึกษาภายในจีนหรือจากนักวิชาการชาวจีนรวมทั้งนักวิชาการต่างชาติที่เขียนงานวิชาการหัวข้อสงครามโลกครั้งที่ 1 กับจีน โดยศึกษาหัวข้อที่เป็นที่นิยมและเชื่อมโยงกับบริบทต่างๆ ในช่วงการตีพิมพ์ เพื่อเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตกและประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในจีนเอง

ขอบเขตการศึกษา

- งานเขียนที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ตีพิมพ์ในภาษาอังกฤษ
- งานเขียนที่กำหนดช่วงเวลาศึกษาในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ.1914-1918)

วัตถุประสงค์

ทำการศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์เกี่ยวกับจีนและสงครามโลกครั้งที่ 1 ในโลกวิชาการภาษาอังกฤษว่ามีกระแสแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไรและมีความนิยมในประเด็นใดบ้าง

2. สงครามโลกครั้งที่ 1 กับประเทศจีนโดยสังเขป

สงครามโลกครั้งที่ 1 ถือเป็นสงครามระดับโลก แต่ผลกระทบนั้นตกอยู่กับการเมืองภายในและสังคมของประเทศที่ร่วมสงคราม แม้ว่าจีนจะไม่ได้เข้าร่วมสงครามในด้านทางทหารหรือการทูตมากนัก แต่สงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญสำหรับจีน ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อจุดยืนของประเทศในการเมืองระหว่างประเทศ การเมืองภายในและเงื่อนไขทางสังคม

การตอบรับต่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ของจีนมีมูลเหตุทางประวัติศาสตร์ที่สืบย้อนกลับไปได้ถึงศตวรรษที่ 19 จากผลกระทบอันยาวนานจากนโยบายขยายอำนาจ (Expansionist) ของจักรวรรดินิยมยุโรปที่เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1840 เกิดความขัดแย้งเป็นคู่อริกับมหาอำนาจตะวันตกที่ต้องการที่มั่นภายในเอเชีย โดยเริ่มจากการบังคับเปิดประเทศจีนหลังสงครามฝิ่นสองครั้ง (ค.ศ.1840 และ ค.ศ.1860) การจัดตั้งเขตอิทธิพล (Sphere of Influence) ต่างชาติภายในมณฑลที่มั่งคั่งของจีน การมอบดินแดนให้เป็นฐานที่มั่นอาณานิคม เช่น ฮ้อกง, ชิงเต่า (Qingdao) และพอร์ต อาร์เธอร์ (Port Arthur) และเขตสัมปทานต่างชาติ เช่น เซี่ยงไฮ้ หังโจว (Hangzhou) และเทียนจิน (Tianjin) โดยสิ่งเหล่านี้ถูกดำเนินอย่างรุนแรงแม้ว่าจีนพยายามต่อต้านแล้วก็ตาม นอกจากนี้ ความพ่ายแพ้ของจีนในสงครามจีน-ญี่ปุ่น (First Sino-Japanese War, 1895) ทำให้จีนต้องส่งมอบเกาะไต้หวันและจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามมหาศาล ตามด้วยการปราบปรามกบฏนักมวย (Boxer Rebellion, 1900-1901) ซึ่งส่งผลให้จีนต้องจ่ายค่าปฏิกรรมสงครามและยอมรับให้มีการยึดครองทางทหารโดยกองทัพต่างชาติภายในเมืองหลวงปักกิ่ง การที่มหาอำนาจขยายอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจเข้าไปในจีนได้แสดงให้เห็นความอ่อนแอของราชสำนักชิง กลุ่มปัญญาชนและผู้นำการเมืองของจีนก็

มีจิตสำนึกถึงวิกฤตินี้ การโค่นล้มระบอบจักรพรรดิและการประกาศตั้งสาธารณรัฐโดยซุนยัตเซ็น(Sun Yat-sen) ในปี ค.ศ. 1911 นั้น ไม่สามารถแก้ปัญหาภายในและภายนอกของจีนได้¹

ในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 มหาอำนาจชาติต่างๆ พยายามหาผลประโยชน์ภายในจีน โดยมีการร่างสัญญาพันธมิตรญี่ปุ่น-อังกฤษในปี ค.ศ. 1902 ซึ่งมหาอำนาจทั้งสองก็จะเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสและรัสเซียอีก ต่อมาเยอรมนีซึ่งถูกใช้เป็นแบบอย่างทางสังคมในสมัยราชวงศ์ชิงตอนปลาย และสหรัฐอเมริกา ก็พยายามดำเนินนโยบายเปิดประเทศ (Open Door Policy) กับจีนขณะที่อยู่ห่างจากมหาอำนาจหลักอื่นๆ สัญญาพันธมิตรอังกฤษ-ญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นสามารถดำเนินนโยบายขยายอำนาจกับจีนได้ โดยเฉพาะการแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติภายในแมนจูเรีย

แผนการสร้างอาณานิคมเยอรมันภายในจีนเป็นส่วนหนึ่งของการพยายามสร้างเขตอิทธิพลนอกยุโรป โดยการยึดครองทางทหารภายในอ่าวเจียวโจว (Jiaozhou หรือ Kiautschou) ในปี ค.ศ. 1897 เป็นการเริ่มลงรากฐาน และในปี ค.ศ. 1898 พระเจ้าไกเซอร์วิลเฮล์มที่สอง (Kaiser Wilhelm II) ก็ประกาศให้เมืองชิงเต่ากลายเป็นอาณานิคมเยอรมัน และเมืองท่าแห่งนั้นก็ถูกสร้างใหม่ด้วยมาตรฐานสมัยใหม่แบบเยอรมัน

การประกาศสงครามในยุโรปช่วงปลายเดือนกรกฎาคม 1914 ทำให้ความขัดแย้งทางทหารแพร่กระจายลามเข้ามาในดินแดนจีนเช่นกัน โดยหลังจากการประกาศสงครามในยุโรป รัฐบาลสาธารณรัฐจีนก็ประกาศเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 1914 ว่าจีนจะดำรงสถานะเป็นกลางและไม่อนุญาตให้ประเทศคู่สงครามปฏิบัติการทางทหารบนแผ่นดินจีน ในตอนแรก จีนมีมุมมองว่าสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นความขัดแย้งของจักรวรรดินิยมเหนืออาณานิคมและความเป็นใหญ่บนโลก และจีนก็เลือกที่จะเป็นกลางในฐานะประเทศที่เป็นอาณานิคมบางส่วน

ญี่ปุ่นได้ใช้สถานการณ์สงครามในยุโรปเป็นข้อได้เปรียบในการรุกเข้าไปในจีนอีกครั้ง โดยในวันที่ 15 สิงหาคม 1914 ญี่ปุ่นยื่นคำขาดต่อจักรวรรดิเยอรมัน ให้เยอรมันย้ายคนออกจากอาณานิคมอ่าวเจียวโจวภายในวันที่ 15 กันยายน แต่เยอรมันไม่ยอม ญี่ปุ่นจึงประกาศสงครามกับเยอรมันในวันที่ 23 สิงหาคม และในไม่กี่วันต่อมา ญี่ปุ่นก็ส่งกองเรือมาสมทบกองเรืออังกฤษและเข้าปิดล้อมอาณานิคมชิงเต่า กองทหารญี่ปุ่นยกพลขึ้นบนแผ่นดินจีนในเดือนกันยายน สองสัปดาห์ต่อมา การรบก็เริ่มขึ้น รอบเขตอาณานิคม และในวันที่ 7 พฤศจิกายน 1914 ฝ่ายเยอรมันก็ยอมแพ้

ภาพ : ภาพพิมพ์หิน (Lithograph) ญี่ปุ่น ว่าด้วยการรบที่ชิงเต่า
(ภาพโดย Shobido & Co., Tokyo, 1919)

ในตอนแรกจีนประท้วงการทำสงครามของญี่ปุ่นบนแผ่นดินจีน แต่เนื่องจากเห็นว่าการโจมตีของญี่ปุ่นกำลังดำเนินอยู่ ประธานาธิบดีหยวนซื่อไช่ (Yuan Shikai) จึงยอมให้ญี่ปุ่นปฏิบัติการทหารบกบาณานิคมชิงเต่าได้ เนื่องจากคิดว่าน่าจะเป็นการทำสงครามเพียงครั้งเดียวบนแผ่นดินจีนตลอดช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1²

ขณะมหาอำนาจยุโรปยังคงติดพันกับสงครามภายในยุโรป ญี่ปุ่นก็ถือโอกาสยื่นคำขาดกับจีน เรียกว่าข้อเรียกร้อง 21 ประการ (Twenty-One Demands) ซึ่งมุ่งหวังให้แมนจูเรียและจีนตอนเหนือจรดแม่น้ำแยงซีกลายเป็นรัฐในอารักขาของญี่ปุ่น มีการเพิ่มสิทธิที่ดินเศรษฐกิจให้แก่ญี่ปุ่น และรัฐบาลกลางอยู่ภายใต้การควบคุมของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นยื่นข้อเรียกร้องแบบย่อในวันที่ 18 มกราคม 1915 ทำให้จีน อังกฤษและสหรัฐอเมริกาประท้วง แต่สุดท้ายประธานาธิบดีหยวนก็ตอบรับในวันที่ 25 พฤษภาคม ซึ่งจากการเจรจาสามารถระงับได้แค่บางข้อเท่านั้น³ ญี่ปุ่นได้รับประโยชน์ไม่กี่ข้อแต่ก็ทำให้อังกฤษกับสหรัฐอเมริกาไม่พอใจ และยังเป็นเหตุให้เกิดการประท้วงการยอมมอบอธิปไตยของจีน รัฐบาลของหยวนซื่อไช่อ่อนแอลงต่อมา หยวนซื่อไช่ก็สถาปนาตัวเองขึ้นเป็นจักรพรรดิหงเซียน (Hongxian) และสถาปนาจักรวรรดิจีน (Empire of China) ทำให้ขุนศึกในมณฑลยูนนานแยกตัวประกาศเอกราชจากจีน เกิดสงครามพิทักษ์ชาติ (National Protection War) ระหว่างกลุ่มขุนศึกทางใต้ที่ต่อต้านระบอบจักรพรรดิของหยวนซื่อไช่กับกองทัพเป่ย์หยัง (Beiyang) จนกระทั่งหยวนถึงแก่กรรมในวันที่ 6 มิถุนายน 1916 จึงเกิดภาวะสุญญากาศทางการเมืองนำไปสู่ยุคขุนศึก (Warlord Era)

ภาพ : หยวนซื่อไข่ ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐจีน (1912-1915) จักรพรรดิจีน (1915-1916) (ภาพโดย Rio V. De Sieux - The New York Times Current History: The European War (April–June 1915). Volume 3.p. 380.)

ระหว่างสงครามโลก ในปี ค.ศ.1916 รัฐบาลจีนซึ่งยังคงความเป็นกลางก็ได้เจรจากับรัฐบาลสัมพันธมิตร โดยจีนตกลงที่จะส่งกรรมกรไปช่วยแรงงานในสงครามยุโรป ซึ่งต่อมาจะกลายเป็นกองแรงงานจีนหรือ Chinese Labour Corps มีกำลังพลนับแสนทำงานให้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสจนจบสงคราม (96,000 คน สำหรับอังกฤษในช่วงปี ค.ศ. 1918⁴ และอีก 30,000 คนที่ทำงานให้ฝรั่งเศส⁵) มีหน้าที่เป็นกรรมกรในกองทัพอังกฤษและฝรั่งเศส อีกทั้งยังได้รับการศึกษาเบื้องต้นรวมถึงเรื่องแนวคิดสมัยใหม่ต่างๆ ของตะวันตกจากชาวจีนที่ศึกษาในต่างประเทศ โดยมีกลุ่ม YMCA คอยกำกับ ซึ่งหลังจากสงคราม กรรมกรที่กลับจากยุโรปก็ได้ถ่ายทอดแนวคิดเหล่านี้ให้กับคนจีน

หลังจากเยอรมันประกาศใช้นโยบายสงครามเรือดำน้ำไร้ขอบเขต (unrestricted submarine warfare) เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 1917 สหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้ประเทศเป็นกลางอื่นๆ รวมทั้งจีนร่วมกันตัดความสัมพันธ์กับเยอรมนี แม้ว่าญี่ปุ่นในตอนแรกจะปฏิเสธการกระทำนี้ ญี่ปุ่นก็ต้องเปลี่ยนจุดยืนเพราะการกดดันของอังกฤษและส่วนหนึ่งคือมหาอำนาจสัมพันธมิตรยังค้ำประกันให้ญี่ปุ่นยังคงอภิสิทธิ์ในจีนภาคเหนือต่อไปในช่วงหลังสงคราม ปัจจัยอีกอย่างที่ทำให้จีนตัดความสัมพันธ์กับเยอรมนีก็คือญี่ปุ่นสัญญาจะเพิ่มระยะเวลากู้เงินให้รัฐบาลตวันฉีรู่ย (Duan Qirui) ที่มีอำนาจตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 นอกจากตวันฉีรู่ยแล้วคนอื่น ๆ ก็ยังไม่ต้องการทำสงครามกับเยอรมัน⁶ สิ่งที่ทำให้จีนเปลี่ยนจุดยืนคือการจมเรือฝรั่งเศส อาธอส-I (Athos I) นอกเกาะมอลต้าเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 1917 ซึ่งบนเรือนั้นมีคนงานชาวจีน 900 คน ซึ่งถูกส่งไปทำงานกับภาคเอกชนในยุโรปตามข้อตกลงกับสัมพันธมิตรตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 การจมเรือครั้งนี้ทำให้จีนตัดความสัมพันธ์กับเยอรมนีโดยสมบูรณ์ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1917

ภาพ: ต้วนฉีรู่ ในปี ค.ศ. 1913 ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม (1912-1915) ต่อมา
นายกรัฐมนตรี (Premier) แห่งสาธารณรัฐจีน (1916-1918)
(ภาพโดย George Grantham Bain collection, Library of Congress)

มีการอภิปรายภายในจีนว่าด้วยการเข้าร่วมสงคราม โดยเกี่ยวข้องกับบุคคลทรงอิทธิพลต่างๆ เพราะเป็นครั้งแรกที่จีนจะเข้าไปมีบทบาทภายในดินแดนที่ห่างไกลจากจีนมาก ในการเข้าร่วมสงคราม รัฐบาลจีนหวังจะได้อำนาจอธิปไตยเหนือคาบสมุทรชานตงกลับคืนมาหากเยอรมนีแพ้สงคราม โดยนักวิชาการบางคนอย่างเหลียงฉีเซา (Liang Qichao) ได้วิพากษ์วิจารณ์ลัทธิทหารนิยมเยอรมันและคาดการณ์ว่าเป็นไปไม่ได้ที่เยอรมันจะได้ชัยชนะ เพื่อที่จะพัฒนาจุดยืนนานาชาติ เหลียงเสนอว่าจีนควรจะยืนอยู่ข้างผู้ชนะ แต่ตรงกันข้าม ฝ่ายซุนยัตเซ็นและประธานาธิบดีหลี่หยวนหง (Li Yuanhong) ก็ไม่เข้าร่วมสงครามข้างฝ่ายสัมพันธมิตร โดยซุนยัตเซ็นเสนอว่าคำถามเกี่ยวกับการเข้าร่วมสงครามของจีนถือว่าเป็นประเด็นสำคัญของจีน และมองว่าเยอรมนีน่าจะเป็นพันธมิตรสำคัญของจีนในอนาคต ขณะที่ในอดีต อังกฤษและรัสเซียเป็นภัยต่อจีนมากในขณะที่เยอรมนีเป็นภัยน้อยที่สุด ซุนยัตเซ็นโต้แย้งว่าการเข้าร่วมสงครามข้างฝ่ายจักรวรรดินิยมอาจจะได้รับผลดีแต่เพียงด้านวัตถุ (Material gain) ซึ่งไม่อาจทดแทนความสูญเสียด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Loss) ได้ ดังนั้นจีนควรจะดำรงความเป็นกลางต่อไป ในขณะเดียวกัน ต้วนฉีรู่ก็ไม่ประสบความสำเร็จในการผลักดันให้สภาแห่งชาติ (National Assembly) ประกาศสงครามกับเยอรมันจนกระทั่งเดือนสิงหาคม 1917 ญี่ปุ่นจึงเสนอเงินกู้ให้แก่รัฐบาลตัวแทนสภาแห่งชาติที่อยู่ในพรรคชาตินิยมก๊กมินตั๋ง (Kuomintang) ก็ไปรวมพลที่กวางตุ้ง (Guangdong) และประกาศให้ซุนยัตเซ็นขึ้นเป็นจอมพลประจำรัฐบาลทหารในภาคใต้ ทำให้เกิดความแตกแยกในจีน และรัฐบาลตัวแทนก็มีข้อตกลงลับกับญี่ปุ่นในพฤษภาคม 1918 ให้ร่วมมือการทหารในจีนภาคเหนือเพื่อป้องกันภัยบอลเชวิก (Bolshevik) จากรัสเซีย ญี่ปุ่นกลัวว่าการตกลง

สันติภาพระหว่างรัสเซียและเยอรมนี (สนธิสัญญาเบรสต์-ลิตอฟสก์หรือ Brest-Litovsk, 3 พฤษภาคม 1918) จะทำให้เยอรมันกับรัสเซียส่งทหารเข้ามาในตะวันออกไกล รัฐบาลตัวนั้นก็กลัวว่าปฏิวัติรัสเซียจะขยายเข้ามาในจีน และรัฐบาลซุนในกวางตุ้งก็หวังว่าเยอรมันกับรัสเซียจะส่งทหารเข้ามาล้มรัฐบาลภาคเหนือลง⁷

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรงด้านสังคมการเมืองและวัฒนธรรมจีนนั้นปรากฏชัดในช่วง 1918-1919 หลังจากที่เยอรมนีประกาศยอมจำนนในวันที่ 11 พฤศจิกายน 1918 ก็มีความมุ่งหวังอย่างแรงกล้าในจีน โดยมีการเดินขบวนเฉลิมฉลองและการทำลายซุ้มประตูชัยที่รำลึกการฆาตกรรมทูตเยอรมันคลีเมนส์ ฟอน เคตต์เลอร์ (Clemens von Ketteler) ในช่วงกบฏนักมวย คณะทูตจีนเดินทางไปเข้าร่วมการเจรจาสันติภาพที่แวร์ซายส์ในฐานะประเทศชนะสงคราม ซึ่งในการเจรจาดังนั้น ทูตอังกฤษ ฝรั่งเศสและอิตาลีตกลงมอบคาบสมุทรซานตงให้ญี่ปุ่น เนื่องจากญี่ปุ่นทำการยึดได้จากเยอรมนี ทำให้สาธารณชนจีนไม่พอใจอย่างมากเมื่อทราบข่าวนี้ โดยในวันที่ 1 พฤษภาคม 1919 เมื่อรู้ว่าคณะทูตจีนไม่สามารถแก้ไขสถานการณ์ได้นักเรียนและกรรมกรชาวจีนก็ทำการล้อมโรงแรมไม่ให้คณะทูตออกมา และในเช้าวันที่ 4 พฤษภาคม ตัวแทนจากมหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมแห่งต่างๆ ก็มารวมตัวชุมนุมประท้วงในปักกิ่งเพื่อต่อต้านคำตัดสินใจส่งมอบซานตงให้ญี่ปุ่น ซึ่งขยายวงกลายเป็นการหยุดงานและการบอยคอตที่ถูกเรียกต่อมาว่าขบวนการสี่พฤษภาคม (May Fourth Movement) ซึ่งชื่อนี้เป็นที่รู้จักแพร่หลายภายในจีน และมีความเชื่อมโยงกับขบวนการวัฒนธรรมใหม่ (New Culture Movement)

ภาพ : กลุ่มนักศึกษาประท้วงในกรุงปักกิ่ง วันที่ 4 พฤษภาคม 1919 (ภาพโดย May Fourth Movement: From riots to cultural revolution)

ขบวนการวัฒนธรรมใหม่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1912 โดยนักวิชาการจีนอย่างเฉินตูซิว (Chen Duxiu) ไช่หยวนเพ่ย (Cai Yuanpei) หลี่ต้าเจา (Li Dazhao) หลู่ซุน (Lu Xun) โจ้วจิวเหริน (Zhou Zuoren) และหูชือ (Hu Shih) ซึ่งเริ่มต่อต้านวัฒนธรรมเก่าแบบขงจื้อและเรียกร้องให้มีการสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่อิงจาก

มาตรฐานสากลและตะวันตก โดยเฉพาะในเรื่องประชาธิปไตยและวิทยาศาสตร์ ต่อมาในปี ค.ศ. 1915 เฉินตูชิวก็ได้เปิดตัววารสาร New Youth หรือ La Jeunesse ซึ่งได้รับความนิยมมากในหมู่ชนชั้นกลางของจีน⁸

เหตุการณ์วันที่ 4 พฤษภาคม 1919 ถือเป็นจุดพลิกผันหนึ่งในจีน เนื่องจากการปฏิวัติในปี 1911 เป็นการสนับสนุนจากประชากรบางเพียงส่วน แต่การชุมนุมในปี ค.ศ. 1919 ถือเป็น การขยายกลุ่มพันธมิตรทางการเมืองเข้าไปในหมู่กรรมกร ช่างฝีมือ นักธุรกิจ พ่อค้าและข้าราชการให้มีวงกว้างมากยิ่งขึ้น และชาตินิยมที่เคยเป็นแนวคิดแบบ Mental Attitude ก็กลายเป็นพลังทางการเมือง จีนเริ่มมีมุมมองใหม่ในเรื่องระเบียบโลกในแบบนานาชาติ (international world order) และกลุ่มการเมืองปฏิวัติในจีนก็เริ่มที่จะโอนเอียงไปหาสหภาพโซเวียตแทน⁹

3. ประวัติศาสตร์นิพนธ์จีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ในโลกวิชาการภาษาอังกฤษ

ในบทความนี้จะแบ่งประวัติศาสตร์นิพนธ์จีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นสี่หมวดคือประวัติศาสตร์พรรณนา และประเด็นเกี่ยวกับส่วนร่วมของจีนในสงคราม ซึ่งประกอบด้วย การเข้าร่วมสงครามของจีน กองแรงงานจีนและคณะนายทหารจีนในยุโรป

ก่อนจะกล่าวถึงประเด็นศึกษาต่าง ๆ จำเป็นจะต้องกล่าวถึงประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในโลกตะวันตกก่อน โดยหลักการแบ่งช่วงประวัติศาสตร์นิพนธ์ตามรุ่น (Generation) ตามหลักของเจย์วินเทอร์ (Jay Winter) นั้นจะแบ่งช่วงประวัติศาสตร์นิพนธ์ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1914-2013 ได้เป็น 4 ช่วงหลัก คือ รุ่นมหาสงคราม (Great War Generation) รุ่นห้าสิบปีต่อมา (Fifty Years On) รุ่นสงครามเวียดนาม (Vietnam Generation) และรุ่นนานาชาติ (Transnational Generation)¹⁰

รุ่นมหาสงคราม (Great War Generation) คือรุ่นของกลุ่มคนที่ร่วมสมัยกับสงครามโลกครั้งที่ 1 เอง กลุ่มคนร่วมสมัยที่เขียนประวัติศาสตร์ตั้งแต่สงครามเริ่มขึ้นและเขียนจนถึงช่วงหลังสงครามจบลงแล้ว เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสงครามแบบบนลงล่าง (Top-down) นักประวัติศาสตร์เหล่านี้เขียนประวัติศาสตร์ในรูปแบบประวัติศาสตร์เชิงพรรณนา (Narrative history) พยายามอธิบายสาเหตุวิธีการทำสงครามและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น จากมุมมองของประเทศของผู้เขียนหรือไม่ก็ประเทศอื่นซึ่งเป็นผู้ร่วมในสงคราม และในช่วงสองทศวรรษหลังจากสัญญาหยุดยิงปี ค.ศ. 1918 ก็เน้นการอธิบายในเรื่องความชอบธรรมและความยิ่งใหญ่ของประเทศชาติ มากกว่าที่จะอธิบายสาเหตุของสงครามด้วยเหตุผลว่า ดำเนินไปอย่างไรเกิดความสูญเสียและปฏิกิริยาสะท้อนอย่างไรบ้าง

รุ่นที่สองเรียกว่ารุ่นห้าสิบปีต่อมา (Fifty Years On) คือกลุ่มนักประวัติศาสตร์ในช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ซึ่งชื่อนั้นมาจากโอกาสครบรอบ 50 ปีสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยในรุ่นที่สองนี้จะเริ่มเขียน

ประวัติศาสตร์ของประชาชน หรือประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมในช่วงระหว่างสงคราม ในแบบระดับล่าง แทนการเขียนประวัติศาสตร์ราชการแบบเบื่องบนในรุ่นก่อน

รุ่นที่สามที่เรียกว่ารุ่นสงครามเวียดนามนั้น คือรุ่นของนักประวัติศาสตร์ที่เริ่มเขียนงานตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970-1980 โดยเกิดจากปฏิกิริยาต่อต้านสงครามเวียดนามภายในยุโรปและอเมริกา เป็นช่วงที่สาธารณชนในยุโรปไม่พอใจนโยบายอาวูธนิวเคลียร์และสงครามในตะวันออกกลางระหว่างอาหรับกับอิสราเอลที่เสี่ยงที่จะเกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจ ในช่วงนี้เอง ที่แนวคิด "สงครามชอบธรรม" (Just war) ที่เคยปรากฏในสงครามโลกครั้งที่สองเริ่มเลือนลาง และคนรุ่นใหม่ก็มีมุมมองว่าสงครามสร้างความสูญเสียร้ายแรงแก่ทั้งผู้ชนะและผู้แพ้

รุ่นในปัจจุบันซึ่งถูกเพิ่มเข้ามาไม่นานมานี้คือรุ่นข้ามชาติ (Transnational Generation) ทำการศึกษาสงครามโลกครั้งที่ 1 ในฐานะปรากฏการณ์ทั่วโลกและศึกษาจากหลักฐานในประเทศต่างๆ เป็นการศึกษาที่ก้าวผ่านกรอบของประเทศเดียว โดยศึกษาเป็นวงกว้างและเกี่ยวข้องกับประเทศหลายประเทศในหลายระดับยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการขยายพรมแดนในการสร้างความเข้าใจให้ได้มากยิ่งขึ้น โดยมองว่าสงครามครั้งนี้ไม่ได้มีแค่ความสำคัญในยุโรป แต่มีความสำคัญกับส่วนอื่นๆ ของโลก เช่นในตะวันออกกลาง แอฟริกาหรือในจีน¹¹

3.1 สงครามโลกครั้งที่ 1 กับจีนในฐานะประวัติศาสตร์พรรณนา

งานเขียนภาษาอังกฤษชิ้นแรกที่ยพยายามอธิบายเรื่องจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 คือ China and the World War โดย ดับบลิว เรจิ้นัลด์วีลเลอร์ (W. Reginald Wheeler) (1919)¹² ซึ่งกล่าวถึงบทบาทของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งในการประกาศสงครามและการส่งแรงงาน ตลอดจนผลกระทบที่ได้รับจากสงคราม โดยเริ่มจากสงครามระหว่างญี่ปุ่นและเยอรมนีในปี ค.ศ. 1914 ซึ่งกระทบกับจีนแผ่นดินใหญ่โดยตรงไปจบที่การเจรจาสันติภาพที่ปารีส ซึ่งผู้เขียนกล่าวว่าเป็นการเริ่มต้นใหม่ที่ดีของจีน แต่สถานการณ์ในอนาคตก็ยังไม่แน่นอน แต่ก็มีความเป็นไปได้ใหม่ๆ รออยู่

งานเขียนทางประวัติศาสตร์ชิ้นนี้เป็นงานที่ได้รับอิทธิพลจากสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยตรง โดยผู้เขียนเป็นบุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงสงคราม ดังนั้นจึงอาจเทียบได้กับประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตกรุ่นมหาสงคราม (Great War Generation) ซึ่งเป็นช่วงที่มีการผลิตงานประวัติศาสตร์เชิงพรรณนาหรือ Narrative History เพื่อบรรยายเหตุการณ์¹³ งานของวีลเลอร์ก็เขียนถึงบทบาทต่างๆ ของจีนในทาง Narrative History เช่นกัน

บริบทที่สะท้อนในงานเขียนของวิลเลอร์ก็คือสถานการณ์ที่จีนตกอยู่ในฐานะด้อยกว่า ทั้งการยินยอมตามข้อตกลง 21 ประการบางข้อ และการเจรจาที่กรุงปารีสซึ่งจีนเสียเปรียบ ดังนั้นวิลเลอร์จึงยกคำสุนทรพจน์ของประธานาธิบดีวูดโรว์วิลสัน (Woodrow Wilson) ของสหรัฐอเมริกาในการประชุมสันติภาพที่แวร์ซายส์ ว่าด้วยหลักการ Self-Determination หรือสิทธิและมาตรฐานสำหรับประชาชาติต่างๆ ที่เท่าเทียมกัน โดยวิลเลอร์มองว่าหลักการที่ใช้ในตะวันตกนี้จะสามารถปรับใช้ได้ทั่วโลก จึงควรจะปรับใช้กับจีนได้ด้วยและสถานการณ์ร่วมสมัยที่ปรากฏในหนังสือคือสงครามกลางเมืองรัสเซีย ซึ่งผลลัพธ์ยังไม่แน่นอน และจีนซึ่งเข้าร่วมกับสัมพันธมิตรก็ยังไม่ทราบชะตากรรมว่าจะได้รับผลอย่างไรจากการเข้าไปมีบทบาทในสงครามนี้ คือการส่งทหารไปช่วยสัมพันธมิตรรักษาการในไซบีเรีย ซึ่งต้องใช้เสบียงอาหารในแผ่นดินจีนจำนวนมากมหาศาลเพื่อให้สงครามดำเนินต่อไป และการรับเงินทุนจากสัมพันธมิตรในการช่วยสร้างเรือที่เซี่ยงไฮ้

เมื่อเทียบกับงานเขียนภายในจีน ประเด็นที่นิยมเขียนขึ้นในช่วงนี้คือประวัติศาสตร์เชิงพรรณนาไม่ต่างจากงานเขียนภาษาอังกฤษ งานเขียนภาษาจีนพยายามตรวจสอบสาเหตุของสงครามโดยการดูบริบททางประวัติศาสตร์ Committee on Asian Civilization ได้ตีพิมพ์หนังสือ *The Complete History of the European War (1919-1920)*¹⁴ ซึ่งมีสองเล่ม เขียนโดยกัวจิงจื่อ (Guo Jingzi) และหลินไค (Lin Kai) และในปี ค.ศ. 1923 หนังสือพิมพ์ *The Eastern Miscellany* ก็ตีพิมพ์หนังสือ *The Origins of the European War* ในขณะที่หวังจิงฝู (Wang Jingfu) ตีพิมพ์หนังสือ *The European War and the New Tide (1923)* แต่หนังสือเหล่านี้บอกเล่าสงครามในแบบ Eurocentric คือมองสงครามโลกครั้งที่ 1 ในฐานะที่เหตุการณ์ของยุโรปเป็นหลักและไม่มีกรกล่าวถึงจีนเลย อาจเป็นเพราะว่านักวิชาการส่วนใหญ่ในช่วงนั้นมองว่าจีนเป็นชาติอ่อนแอที่มีอิทธิพลเพียงน้อยนิดในการเมืองนานาชาติ¹⁵ และพวกเขารู้สึกว่าตัวเองไม่สามารถเปลี่ยนโลกได้ จึงไม่ไข่มุมมองของโลกที่ก้าวผ่านมุมมองแบบ Eurocentric มาอภิปรายถึงบทบาทของจีนในสงคราม โดยการแยกจีนออกมาจากสงคราม และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับพรรคชาตินิยมก็ไม่ยอมรับด้านดีของการเข้าร่วมสงครามของจีน¹⁶

บริบทที่ส่งผลต่องานเขียนประวัติศาสตร์ในช่วงนี้ คือความผิดหวังจากการเจรจาสันติภาพที่แวร์ซายส์ อันนำมาสู่การประท้วง 4 พฤษภาคม 1919 และการที่จีนตกอยู่ในสภาวะยุคขุนศึก (Warlord Era) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 หลังจากที่หยวนซื่อไข่เสียชีวิต จีนขาดเสถียรภาพทางการเมือง บริบทเหล่านี้ทำให้นักวิชาการจีนเขียนงานทางประวัติศาสตร์โดยมองว่าชนชาติตนอ่อนแอเกินไป จึงไม่เขียนให้อยู่ในบทหนึ่งของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของโลก แต่มองว่าเป็นเหตุการณ์ของยุโรปมากกว่าทั่วโลก

ในทศวรรษ 1930 งานเขียนอีกชิ้นที่กล่าวถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 กับจีน คืองานของโรมัส อี ลา ฟาร์จ (Thomas E. La Fargue) เรื่อง *China and the World War (1937)*¹⁷ ตีพิมพ์โดยมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford) ซึ่งศึกษาบทบาทต่างๆ ของจีนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 คล้ายงานของวิลเลอร์ แต่มีการเพิ่มเติมเนื้อหาหลังจากสงคราม โดยเฉพาะการเจรจาสันติภาพที่กรุงปารีสหรือการประท้วง 4 พฤษภาคม 1919 ซึ่งในช่วงทศวรรษ 1930 ประเด็นเหล่านี้ต่างก็ได้ข้อยูติแล้วการที่จีนปฏิเสธที่จะเซ็นสัญญา

แวร์ซายส์ในปี ค.ศ. 1919 (ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการประท้วง 4 พฤษภาคม ค.ศ. 1919) ทำให้จีนเซ็นสัญญาสงบศึกกับเยอรมนีเป็นฉบับในปี ค.ศ. 1921 และในการประชุมกองทัพเรือที่วอชิงตัน (Washington Naval Conference) ในปี ค.ศ. 1922 สหรัฐอเมริกาได้เข้าใกล้เกลี้ยจนกระทั่งจีนได้อำนาจอธิปไตยเหนือคาบสมุทรชานตงกลับคืนมา¹⁸เนื้อหาในช่วงสรุปนั้น ค่อนข้างจะเป็นเนื้อหาที่แน่นอนกว่าฉบับของวิลเลอร์ ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1919 หลังการเจรจาสันติภาพไม่นานและสถานการณ์ยังไม่เรียบร้อยหรือลงตัวเท่าที่ควร

ในทศวรรษนี้ งานเขียนเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 1 กับจีนในหมู่นักเขียนชาวจีนจะเน้นไปที่เหตุการณ์ซึ่งจะนำไปสู่สงครามแม้ว่ามุมมองแบบ Eurocentric และงานเขียนพรรณนาประวัติศาสตร์จะยังคงปรากฏ แต่ทว่า มีปัจจัยเกี่ยวกับความกลัวที่จะเกิดสงครามแบบนี้ปรากฏเพิ่มเข้ามา ซึ่งส่งอิทธิพลต่องานเขียนนักวิชาการจีนในช่วงนี้ เช่น A Short History of the European War(1936)โดยเฉินเหมาลี (Chen Maolie) และบทความของเหอจื่อเหิง (He Ziheng) เรื่อง The First World War and the Second World One (1934) เปรียบเทียบสถานการณ์ในช่วงนั้นกับช่วงที่กำลังจะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 1

19

ความสนใจนี้น่าจะมาจากสถานการณ์ที่กระทบกับจีนโดยตรงในช่วงนั้น คือการที่ญี่ปุ่นขยายอำนาจเข้ามาในจีน โดยเริ่มจากกรณีพิพาทมุกเดน (Mukden Incident) หรือกรณีพิพาทแมนจูเรีย (Manchurian Incident) ซึ่งทำให้กองทัพวางตั้งของญี่ปุ่นเข้ารุกรานและยึดครองแมนจูเรียในปี ค.ศ. 1931 ก่อนจะจัดตั้งแมนจูจักรขึ้นมาในฐานะรัฐบาลหุ่นเชิด ตามด้วยการปะทะกันในเมืองเซียงไฮ้ ปี ค.ศ. 1932 (January 28 Incident) การปะทะกันที่กำแพงเมืองจีนในปี ค.ศ. 1933 การปะทะกันในมองโกเลียใน (Inner Mongolia) ระหว่างปี ค.ศ. 1933-1936 และเห็นได้จากงานของลาฟาร์จ (1937) โดยงานเขียนของลาฟาร์จก็ตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1937 อันเป็นช่วงที่เกิดเหตุการณ์สำคัญในจีน คือสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 (Second Sino-Japanese War) ซึ่งเป็นสงครามเต็มรูปแบบกว่าเหตุการณ์กรณีพิพาทก่อนหน้ากรณีพิพาทต่างๆ ในจีน รวมถึงการอุบัติของสงครามอาจจะจุดสนใจที่ทำให้ลาฟาร์จเขียนงานนี้ขึ้น

ในระดับนานาชาติ การรุกรานแมนจูเรียของญี่ปุ่นเป็นเหตุให้สันนิบาตชาติถูกมองว่าไม่มีความสามารถในการจัดการความขัดแย้งระหว่างประเทศทำให้ผู้นำเผด็จการในยุโรปอย่างอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ (Adolf Hitler) และเบนิโต มุสโสลินี (Benito Mussolini) ใช้เป็นข้ออ้างในการรุกรานทำนองเดียวกัน เช่น การรุกรานอbyssinia (Abyssinia) หรือเอธิโอเปียโดยอิตาลีในปี ค.ศ. 1935-1936 การตั้งทหารในแคว้นไรน์แลนด์ (Rhineland) ในปี 1934 และการผนวกดินแดนซูดเตนแลนด์ (Sudetenland) ของเช็กโกสโลวาเกีย (Czechoslovakia) โดยเยอรมนีในการเจรจาตกลงที่มิวนิค (Munich Agreement) ในปี ค.ศ. 1938 ตามด้วยการรุกรานและผนวกประเทศเช็กโกสโลวาเกีย ก่อนจะไปสิ้นสุดที่การรุกรานโปแลนด์ในปี ค.ศ. 1939 ที่ก่อให้เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2²⁰เหตุการณ์เหล่านี้ส่งอิทธิพลต่อนักวิชาการทั้งในยุโรปและในจีน โดยมีการนำวิกฤติการณ์ในช่วงนี้ไปเปรียบเทียบกับช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1

อาจกล่าวสรุปได้ว่าวีลเลอร์และลาฟาร์จเป็นนักวิชาการในรุ่นประวัติศาสตร์นิพนธ์มหาสงครามหรือ Great War Generation โดยเห็นได้จากงานเขียนของแต่ละท่านว่าเป็นงานเขียนประวัติศาสตร์เชิงพรรณนา หรือ Narrative History เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์อย่างเดียว สิ่งที่ทั้งสองมีเหมือนกันคือความเห็นอกเห็นใจ (Sympathy) ต่อจีน ซึ่งแม้จะเป็นหนึ่งในประเทศขณะสงคราม แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ตอบแทนมากเท่าที่ควร โดยแนวคิดที่ส่งอิทธิพลต่อทั้งสองก็คือแนวคิด Self-Determination ที่ประธานาธิบดี Woodrow Wilson แห่งสหรัฐอเมริกาเสนอที่แวร์ซายส์

ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1970 การรบที่ชิงเต่าก็เป็นประเด็นในการศึกษา โดยที่ทั้งงานเขียนของเอ็ดวิน พี ฮอยต์ (Edwin P. Hoyt) *The Fall of Tsingtao* (1975)²¹ และงานของชาร์ลส์ บี เบอร์ดิก (Charles B. Burdick) *The Japanese Siege of Tsingtao* (1976)²² ซึ่งเป็นงานเขียนในเชิงพรรณนาประวัติศาสตร์ที่ย่อส่วนลงมาเหลือเพียงการรบในระดับท้องถิ่น กล่าวคือ เป็นการศึกษาจากความสนใจการรบระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ในแนวรบอื่นนอกยุโรป ทั้ง ๆ ที่ประวัติศาสตร์การรบระหว่างสงครามครั้งนี้ ส่วนใหญ่จะอยู่ภายในยุโรป

หากเปรียบเทียบกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ในโลกตะวันตก แม้ว่าจะอยู่ในรุ่นที่สอง คือรุ่นห้าสิบปีต่อมา (Fifty Years On) ซึ่งเน้นประวัติศาสตร์สังคมและประวัติศาสตร์การเมืองจากระดับล่าง แต่จากประเด็นการรบที่ชิงเต่าก็ยังบ่งบอกว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ในเชิงพรรณนานั้นยังปรากฏอยู่ โดยเฉพาะในจีนซึ่งในขณะนั้นยังไม่มีการศึกษาเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างแพร่หลาย และงานเขียนทั้งสองนี้ก็ปรากฏขึ้นกลางทศวรรษ 1970 หลังจากการเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ของประธานาธิบดีนิกสัน (Nixon) ในปี ค.ศ. 1972 ซึ่งอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้จีนกลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้งนับจากปี 1949 ทศวรรษ 1970 ยังไม่ปรากฏงานเขียนจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ในภาษาอังกฤษเลย

ในปี ค.ศ. 1997 ก็ปรากฏงานเขียนอีกชิ้นโดยนักวิชาการชาวญี่ปุ่น เซอิจิ ซาโตะ (Seiji Saito) คือบทความเรื่อง *The Japan-Germany War of Qingdao and the Casualties of Chinese Nationals*²³ ตีพิมพ์ในวารสาร *Academic Journal of Shion Junior College* ศึกษาเกี่ยวกับแนวรบระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่เมืองท่าชิงเต่าในเขตเช่าของเยอรมนีตลอดจนยอดผู้เสียชีวิตชาวจีน ที่น่าสนใจคือนี่เป็นงานเขียนจากมุมมองของชาวญี่ปุ่นไม่ใช่จากมุมมองของโลกตะวันตกที่มองการรบนี้ในภาพรวมโดยผิวเผิน และอีกประเด็นที่น่าสนใจคือในช่วงใกล้เคียงกัน ก็มีงานเขียนของนักวิชาการชาวญี่ปุ่นที่เขียนเรื่องจีนในช่วงเวลาใกล้เคียงกับสงครามโลกครั้งที่ 1 คืองานเขียนของคาซุยุกิ มัตสึโอะ (Kazuyuki Matsuo) เรื่อง *American Propaganda in China: The U.S. Committee on Public Information, 1918-1919* (1996)²⁴ ตีพิมพ์ใน *The Journal of American and Canadian Studies* ว่าด้วยการโฆษณาชวนเชื่อของสหรัฐอเมริกาในจีนช่วงปลายและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยงานเขียนในช่วงกลางทศวรรษ 1990 อาจจะไปตรงกับบริบทที่ญี่ปุ่นเริ่มมีการลงทุนในจีนแผ่นดินใหญ่ตั้งแต่ช่วงต้นทศวรรษ 1990 แต่ก็ลดลงในช่วงปลายทศวรรษ โดยในปี 1995 การลงทุนของญี่ปุ่นในจีนถือว่ามียอดสูงที่สุด 431,900,000,000 เยน²⁵

3.2 งานเขียนประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1

สำหรับงานเขียนประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น มีอยู่สองประเด็นหลักด้วยกันคือกองแรงงานจีนและคณะนายทหารจีนในยุโรป

3.2.1 การเข้าร่วมสงครามของจีน

ภาพ : การเซ็นสนธิสัญญาแวร์ซายส์ ค.ศ. 1919 (ภาพโดย Sir William Orpen)

แต่เดิม จีนดำรงสถานะเป็นกลางตั้งแต่เริ่มสงคราม แต่ต่อมา จีนก็เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างเป็นทางการในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1917 หลังจากที่สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมสงครามโดยในงานเขียนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะระบุว่า การที่จีนเข้าร่วมสงครามนั้น เป็นความพยายามที่จะได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจ ต้องการยกเลิกสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมและขอมณฑลซานตงคืน ซึ่งผลลัพธ์จากการเข้าร่วมการประชุมสันติภาพที่ปารีสในปี 1919 ก็ไม่ได้เป็นที่พึงพอใจสำหรับจีน

งานเขียนที่เขียนถึงประเด็นการเข้าร่วมสงครามที่ปรากฏในโลกวิชการภาษาอังกฤษคือ บทความของ สตีเฟน จี คราฟท์ (Stephen G. Craft) เรื่อง *Angling for an Invitation to Paris: China's Entry into the First World War* (1994) ตีพิมพ์ลงวารสาร *The International History Review*²⁶ ว่าด้วยการเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 ของจีนโดยเน้นประเด็นการที่จีนพยายามศึกษาประวัติศาสตร์ตะวันตกเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจว่าจีนควรจะเข้าร่วมสงครามหรือคงความเป็นกลาง การกระทำอย่างใดจะได้รับผลดี หรือการเชื่อเชิญไปเจรจาที่กรุงปารีส โดยคราฟท์ก็เสนอว่าปัจจัยที่จีนตื่นตัวจากสงครามนี้คือ ญี่ปุ่นร่วมสงครามกับฝ่ายสัมพันธมิตรซึ่งทำให้มีอำนาจในการต่อรองมากยิ่งขึ้นในการเจรจา ซึ่งนั่นอาจไม่เป็นผลดีต่อจีนถ้ายังคงความเป็นกลางต่อไป และจากความรู้ในประวัติศาสตร์การทูตตะวันตก ท้ายที่สุดที่จีนเข้าร่วมสงคราม เนื่องจากเหอชิงฉีเซา (Liang Qichao) เสนอให้เข้าร่วมสงคราม โดยอ้างอิงจากหลักการทูตของคาวััวร์ (Cavour) นายกรัฐมนตรีชาร์ดิเนีย-เปียดมอนต์ (Sardinia-Piedmont) ที่ตัดสินใจให้ราชอาณาจักรชาร์ดิเนีย-เปียดมอนต์เข้าร่วมสงครามไครเมีย (Crimean War) เพื่อให้ประเทศตนมีสถานะดีขึ้นในการทูตยุโรป

โดยเสนอว่าจีนควรเดินตามรอยชาร์ดิเนีย-เปียมอนต์แต่ทำยบความก็ยังคงมองว่าการเข้าร่วมสงครามของจีนนั้นเป็นเรื่องสูญเปล่า จากการที่จีนไม่ได้รับการตอบแทนในการเจรจาที่ปารีส ค.ศ. 1919

ประเด็นนี้ปรากฏขึ้นอีกครั้งในงานเขียน China and The Great War. China's Pursuit of a New National Identity and Internationalization โดยสิ่วกั๋วฉี (Xu Guoqi) (2005)²⁷ ที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เป็นการศึกษาโดยรวมที่ทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาบทบาทของจีนในสงคราม โดยคราวนี้เป็นการศึกษาแบบรวมหลายแง่มุมทั้งการเมือง ความสัมพันธ์ต่างประเทศและการส่งกองแรงงานจีนไปยุโรป โดยเฉพาะการเข้าร่วมสงคราม เพื่อจะอธิบายว่าสิ่งเหล่านี้คือการสร้างตัวตนใหม่ของจีน งานเขียนชิ้นนี้เน้นแนวคิด Internationalism ในการอธิบายว่าจีนใช้สงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นโอกาสในการร่วมมือกับนานาชาติ ทำให้ถูกมองในตัวตนใหม่ต่างจากจีนสมัยราชวงศ์ชิง และการส่งกองแรงงานไปยังยุโรปก็ทำให้จีนได้รับแนวคิดสมัยใหม่กลับมาจากการอบรมกลุ่ม YMCA โดยสิ่วกั๋วฉีเสนอว่า หากจีนไม่ได้เข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1 จีนคงไม่ได้รับการยอมรับเท่ากับในทศวรรษ 1930 และอาจจะไม่ได้พัฒนาตนเองจนกลายเป็นมหาอำนาจในปัจจุบัน

หากเทียบกับประวัติศาสตร์นิพนธ์ตะวันตก งานในช่วงของสิ่วกั๋วฉีอาจจะเทียบได้กับรุ่นข้ามชาติ (Transnational Generation) ซึ่งทำการศึกษาประวัติศาสตร์จากหลักฐานในหลายประเทศ โดยงานเขียนของสิ่วกั๋วฉี (2005) ซึ่งเป็นงานเขียนจากแผ่นดินใหญ่นั้นทำการศึกษาลักษณะจากหอดจดหมายเหตุนานจิง ปักกิ่ง ไทเป และประเทศตะวันตกอื่นๆ ซึ่งงานเขียนนี้ก็ถูกตีพิมพ์ออกมาในช่วงที่การเมืองระหว่างแผ่นดินใหญ่และไต้หวันเริ่มราบรื่น เนื่องจากการเยือนแผ่นดินใหญ่โดยสมาชิกกลุ่มแนวร่วมแพนบลู (Pan-Blue Coalition) เป็นการพบปะระหว่างสมาชิกอาวุโสของก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์ครั้งแรกในรอบ 60 ปี²⁸ โดยการพบในปี 2005 แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศระหว่างสองประเทศที่ผ่อนคลายมากยิ่งขึ้น และนอกจากนี้ งานเขียนของนักวิชาการจีนท่านอื่นก็ออกแนวข้ามชาติมากขึ้น โดยการศึกษาจีนกับบริบทภายในประเทศอื่นๆ

3.2.2 กองแรงงานจีน

การมีส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่น่าสนใจมากที่สุด อาจจะเป็นเรื่องกองแรงงานจีน หรือ Chinese Labour Corps ซึ่งเป็นหนึ่งในไม่กี่อย่างที่จีนส่งไปยุโรป โดยเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ. 1916 รัฐบาลจีนได้ตอบรับคำร้องขอของรัฐบาลอังกฤษในการจัดหาแรงงานช่วยเหลือในสงครามฝั่งยุโรป โดยรัฐบาลจีนยอมให้มีการจัดหาแรงงานและจัดจ้างโดยภาคเอกชนของอังกฤษและฝรั่งเศส เนื่องจากการจัดหาอย่างเป็นทางการอาจทำให้เยอรมนีไม่พอใจ กรรมการในกองแรงงานส่วนใหญ่มาจากมณฑลซานตง (Shandong)²⁹ และรองลงมาจะมาจากมณฑลเหลียวหนิง (Liaoning) จี๋หลิน (Jilin) เจียงซู (Jiangsu) หูเป่ย์ (Hubei) หูหนาน (Hunan) อานฮุย (Anhui) และกานซู่ (Gansu)³⁰

ภาพ : กลุ่มกรรมกรจีนจากกองแรงงานจีนของอังกฤษ ที่ Boulogne ฝรั่งเศส ค.ศ. 1917
(ภาพโดย Imperial War Museum)

กองแรงงานมีกำลังพลมากที่สุดประมาณ 14,000 คน ทำงานภายใต้การควบคุมของอังกฤษและฝรั่งเศสตลอดระยะเวลาสงครามตั้งแต่ถูกส่งไปในปี ค.ศ. 1916 และถูกส่งกลับประเทศระหว่างปี ค.ศ. 1918-1920 กองแรงงานจีนไม่ได้มีบทบาทในการรบใดๆ แต่ในบันทึกทางราชการของอังกฤษและฝรั่งเศสบันทึกไว้ว่าภายในกองแรงงานจีนมีผู้เสียชีวิตประมาณ 2,000 คนระหว่างช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ส่วนใหญ่มาจากไข้หวัดสเปนในปี ค.ศ. 1918 บางส่วนมาจากการโจมตีของข้าศึกและอาการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุระหว่างปฏิบัติงาน นักวิชาการท่านอื่นเสนอว่าโดยรวมอาจจะมีคนเสียชีวิตประมาณหมื่นคนในระหว่างสงคราม ทั้งจากกระสุนปืนใหญ่ กักระเบิด สภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ดีและไข้หวัดสเปน นักวิชาการจีนบางท่านยังให้ตัวเลขผู้ตายสูงถึง 20,000 คน³¹

ในแง่ของงานเขียนประวัติศาสตร์ กองแรงงานจีนก็เป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสนใจในฐานะที่เป็นบทบาทหนึ่งที่จีนปฏิบัติในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 ในงานเขียนภาษาอังกฤษนั้น เริ่มปรากฏประเด็นนี้ในงานของนิโคลาส เจ กริฟฟิน (Nicholas J. Griffin) อาจารย์มหาวิทยาลัยโอคลาโฮมา (University of Oklahoma) ในเรื่อง Britain's Chinese Labor Corps in World War I (1976) ตีพิมพ์ในวารสาร Military Affairs ของสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1976 ซึ่งเน้นศึกษากองแรงงานจีนในการควบคุมของอังกฤษ อันเป็นประเทศแรกที่ตั้งกองแรงงานจีนขึ้นระหว่างสงครามและมีการใช้กำลังพลแรงงานมากที่สุด

ในทศวรรษ 1970 งานเขียนของชาวต่างชาติเริ่มปรากฏขึ้นอีกครั้งหลังจากที่หายไปตั้งแต่ 1949 ซึ่งเป็นปีที่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเกิดขึ้นในช่วงหลังจากการเยือนประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน (Nixon) ในปี ค.ศ. 1972 การเยือนครั้งนั้นนับเป็นจุดสิ้นสุดของความเห็นห่างทางการทูตที่มีมานาน 25 ปี ซึ่งน่าจะทำให้ตะวันตกหันกลับมาสนใจศึกษาเรื่องราวภายในจีนอีกครั้ง โดยงานของนิโคลาส เจ กริฟฟินก็เป็นหนึ่งในนั้น

ในช่วงทศวรรษ 1980 ก็มีงานเขียนของไมเคิลบรินเมอร์ซัมเมอร์สกีล (Michael Brynmor Summerskill) นักวิชาการชาวอังกฤษ เรื่อง China on the Western Front: Britain's Chinese work force in the First World War (1982)³² ว่าด้วยคนงานจีนภายใต้การดูแลของอังกฤษระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งไม่ได้กล่าวถึงเพียงแค่งานจีนที่จัดตั้งขึ้นระหว่างสงครามเท่านั้น แต่ยังรวมถึงชาวจีนที่อพยพไปอยู่ในยุโรปและอาณานิคมของชาติยุโรปก่อนสงครามด้วย นอกจากนี้ บทความความยาวหนึ่งหน้ากระดาษของคีธ สตีเวนส์ (Keith Stevens) เรื่อง British Chinese Labour Corps labourers buried in England (Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch, Vol. 29, 1989) ก็เน้นศึกษาหลุมศพของกรรมกรในกองแรงงานจีนในสุสานทหารชอร์นคลิฟ (Shorncliffe Military Cemetery) ของอังกฤษ นับเป็นงานที่จำกัดพื้นที่ศึกษาลงมาถึงในระดับท้องถิ่น และเป็นการศึกษาต่อยอดจากงานของไมเคิลบรินเมอร์ซัมเมอร์สกีลซึ่งได้กล่าวถึงแรงงานจีนที่ฝังร่วมกับทหารอื่นๆ ในสุสานฝรั่งเศส³³

ในทศวรรษ 1990 สมาคม Royal Asiatic Society สาขาฮ่องกง ได้ตีพิมพ์บทความที่เกี่ยวข้องกับกองแรงงานจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างต่อเนื่อง เป็นบทความเล็กชิ้นเล็กๆ ที่สำรวจและนำเสนอเรื่องของสุสานกรรมกรจีนในยุโรป โดยในปี ค.ศ. 1995 แदन วอเตอร์ส (Dan Waters) ได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง The Chinese Labour Corps in the First World War: Labourers Buried in France (1995) ว่าด้วยสุสานของกรรมกรจีนในฝรั่งเศส³⁴ และสามปีต่อมา ไบรอัน ฟอว์เซตต์ (Brian Fawcett) ก็เขียนบทความเรื่อง First World War Labour Corps Cemeteries in Flanders (1998) สมทบกับบทความของแदन วอเตอร์ส โดยเขียนถึงสุสานกรรมกรจีนในแคว้นแฟลนเดอร์สของเบลเยียม³⁵

งานเขียนเหล่านี้อาจเทียบเคียงกับประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในฝั่งตะวันตกได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ งานของนิโคลาส เจ กริฟฟิน (1976) กับ ไมเคิล บรินเมอร์ซัมเมอร์สกีล (1982) อาจจะเทียบได้กับประวัติศาสตร์นิพนธ์ในรุ่นห้าสิบปีต่อมา (Fifty Years On) ซึ่งเป็นที่นิยมนับแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา รุ่นนี้จะป็นรุ่นที่สองต่อจากรุ่นมหาสงคราม (Great War Generation) โดยรุ่นที่สองจะเริ่มเขียนประวัติศาสตร์ของประชาชน หรือประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมในช่วงระหว่างสงคราม โดยเน้นไปยังกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมแทน ประชาชนจะเป็นตัวละครหลักแทน³⁶ ซึ่งประวัติศาสตร์กองแรงงานก็ค่อนข้างจะเข้าข่ายในรุ่นนี้ แต่งานเขียนเหล่านี้เริ่มตีพิมพ์ในช่วงทศวรรษ 1970-1980 ซึ่งถือเป็นช่วงเปลี่ยนผ่าน รุ่นที่สองกำลังจะถูกแทนที่โดยรุ่นที่สามคือรุ่นสงครามเวียดนาม (Vietnam Generation) ที่จะเน้นความทรงจำของสงครามแทน

ส่วนงานเขียนที่เกี่ยวกับสุสานของกองแรงงานจีนในยุโรปซึ่งปรากฏตั้งแต่ปี ค.ศ. 1989 ในงานของคิธ สตีเวนส์ และปรากฏอีกในช่วงกลาง-ปลายทศวรรษ 1990 คืองานของแดน วอเทอร์ส (1995) และไบรอัน พอร์เชตต์ (1998) นั้นกลับไปตรงกับกระแสงานเขียนของจอร์จ มอสส์ (George Mosse) นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันที่ศึกษาสุสานและพิธีรำลึกถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 ในงานเขียนชื่อ *Fallen Soldiers: Reshaping Memory of the World Wars* (1990) เป็นงานที่ส่งอิทธิพลไปถึงงานของไรน์ฮาร์ด โคเซลเล็ค (Reinhard Koselleck) ใน *Politischer Totenkult: Kriegerdenkmäler in der Moderne* (1994) ซึ่งศึกษาวัฒนธรรมการรำลึกถึงผู้ตายในสงครามโลกครั้งที่ 1 และงานของเคน อิงกลิส (Ken Inglis) นักประวัติศาสตร์ชาวออสเตรเลียใน *Sacred places, War Memorials in the Australian Landscape* (1998) ซึ่งศึกษาเรื่องสุสานและอนุสรณ์สถานรวมถึงพิธีรำลึกในออสเตรเลีย³⁷

ช่วงปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา ประเด็นของกองแรงงานจีนก็ยังคงเป็นที่สนใจศึกษากันอยู่ ในปี ค.ศ. 2000 ไบรอัน พอร์เชตต์ได้เขียนบทความเรื่อง *The Chinese Labour Corps in France, 1917–1921* ลงในวารสาร *Royal Asiatic Society* สาขาฮ่องกง ซึ่งเน้นศึกษากรณีภายในฝรั่งเศส รวมถึงระบบการจัดการของฝรั่งเศส

งานศึกษาประเด็นกองแรงงานจีนมีเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 2010 เป็นต้นมา เนื่องจากกระแสของวาระใกล้ครบรอบ 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มจากงานของสิ่วกั๋วฉี (Xu Guoqi) อาจารย์ชาวจีนแผ่นดินใหญ่ คืองานเขียนเรื่อง *Strangers on the Western Front: Chinese Workers in the Great War* (2011) ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดศึกษากองแรงงานจีนในการควบคุมของทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ซึ่งเป็นการศึกษาโดยภาพรวม แต่เน้นประเด็นการเหยียดเผ่าพันธุ์ การปฏิบัติต่อกรรมกรชาวจีนที่ดูแปลกแยกในสายตาของชาวยุโรปตามท้องถิ่นนั้นๆ และในปี ค.ศ. 2015 ก็มีบทความของอเล็กซ์ คัลโว (Alex Calvo) และเป่าเฉี่ยวหนี่ (Bao Qiaoni) เรื่อง *Forgotten voices from the Great War: the Chinese Labour Corps* (2015) ตีพิมพ์ในวารสารเอเชีย-แปซิฟิก (*The Asia-Pacific Journal*)³⁸ ซึ่งเน้นประเด็นกองแรงงานชาวจีนกับการสร้างชาติ (Nation-building) กล่าวคือ กรรมกรจีนที่ไปร่วมสงครามจะกลับมาเป็นพลังขับเคลื่อนจีน เช่นเดียวกับนักศึกษาที่ประท้วงสนธิสัญญาแวร์ซายเมื่อวันที่ 4 พฤษภาคม 1919 โดยชี้ว่าการไปเข้าร่วมสงครามโลกครั้งนั้นพวกกรรมกรได้รับแนวคิดเรื่องชาติและความเป็นสมัยใหม่จากกลุ่ม YMCA ที่ช่วยอบรมกรรมกรจีนให้เข้าใจโลกมากยิ่งขึ้น

งานเขียนในช่วงปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา อาจจะถือได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์นิพนธ์ในรุ่นที่สี่คือรุ่นข้ามชาติหรือ *Transnational Generation* ซึ่งเน้นการใช้หลักฐานหลากหลายจากประเทศต่างๆ เห็นได้จากงานของไบรอัน พอร์เชตต์ซึ่งใช้หลักฐานภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส ส่วนสิ่วกั๋วฉีซึ่งเป็นชาวจีนก็ใช้หลักฐานจากจีนแผ่นดินใหญ่ ไต้หวัน อังกฤษและฝรั่งเศส ในขณะที่บทความของอเล็กซ์ คัลโวและเป่าเฉี่ยวหนี่ใช้หลักฐานจดหมายเหตุจากอังกฤษ ฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา

เมื่อพิจารณางานเขียนภาษาจีน ประเด็นกองแรงงานจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็เป็นที่สนใจเช่นกัน ภายในสาธารณรัฐประชาชนจีนกลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์บางคนสนใจเรื่องขบวนการแรงงานในหมู่กรรมกรชาวจีนในยุโรป เนื่องจากเคยมีบทบาทในกองแรงงานจีน ทำให้เริ่มมีการศึกษาวิจัยตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา เช่นงานเขียนของไซซุ่ยย่า (Cai Xia) เรื่อง "Diyici shijie dazhan qijian zai Faguo fu junshi laoyi Huagong" หรือ The Chinese Labors Who Offered the Military Labor Service in France during the First World War Period (1963)³⁹ แต่ถึงกระนั้น งานเขียนก็ยังไม่ได้นับที่บทบาทของประเทศจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยตรง งานเขียนในแผ่นดินใหญ่น่าจะรับอิทธิพลมาจากสถานการณ์สงครามเย็น อิทธิพลภายในประเทศที่ส่งผลต่อนักวิชาการจีนแผ่นดินใหญ่สายคอมมิวนิสต์ระหว่างช่วงทศวรรษ 1950-1960 ก็คือนโยบายการปกครองประเทศภายใต้ประธานเหมา เจ๋อตุง (Mao Zedong) ทั้งกระบวนการต่อต้านฝ่ายขวา (Anti-Rightist Movement) ที่มุ่งกำจัดปัญญาชนที่ชื่นชอบทุนนิยมและต่อต้านระบบบารวม ระหว่างปี ค.ศ. 1957-1959 ซึ่งเกิดขึ้นหลังการรณรงค์บุพผาร้อยดอก (Hundred Flowers Campaign) ในปี ค.ศ. 1956-1957⁴⁰ ทำให้งานเขียนในช่วงนี้พยายามหลีกเลี่ยงประเด็นการเมืองที่อาจจะกระทบกับพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนในไต้หวันก็มีงานของเฉินซานจิ่ง (Chen Sanjing) เรื่อง Huagongyu Ouzhan หรือ Chinese labors and the European war (1986)⁴¹ การศึกษาเรื่องจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ในไต้หวันที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1980 นั้นเนื่องมาจากกระแสการสร้างประชาธิปไตย (Democratisation) หลังจากการเสียชีวิตของจอมพลเจียงไคเช็คในปี ค.ศ. 1975

อย่างไรก็ตาม งานเขียนเกี่ยวกับกองแรงงานจีนหรือกรรมกรชาวจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ยังคงถูกละเลย เช่นเดียวกับบทบาทของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ก็ยังไม่เป็นที่แพร่หลายในประเทศจีนเหมือนโลกตะวันตกซึ่งมีการศึกษาเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 1 อย่างกว้างขวาง แม้กระนั้น ก็ยังมีความพยายามในการทำกิจกรรมรำลึกถึงกรรมกรชาวจีนในสงคราม เช่นในอังกฤษที่มีการรณรงค์ The National Campaign for a Permanent Memorial to the Chinese Labour Corps of the First World War ตั้งแต่สิงหาคม 2014 เพื่อรณรงค์สร้างอนุสรณ์สถานสำหรับกองแรงงานจีน ภายในจีนเองก็มีการทำสารคดีโทรทัศน์ในช่อง CCTV ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2009 เพื่อรำลึกว่า "กรรมกรชาวจีนประมาณ 145,000 คน เคยยืนเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารอังกฤษและฝรั่งเศสในสงครามปี ค.ศ. 1914-1918 และเสียชีวิตไปมากกว่า 20,000 คน" (An estimated 145,000 Chinese workers stood shoulder to shoulder with British and French soldiers during the conflict from 1914 to 1918. More than 20,000 of them were killed.)⁴²

3.2.3 คณะนายทหารจีนในยุโรป

เป็นประเด็นที่ค่อนข้างใหม่ โดยปรากฏในงานเขียนของจางลี่ (Chang Li) นักวิชาการจีนไต้หวัน ในบทความเรื่อง Chinese military officers and World War I: observation and reflection (2007)⁴³ ซึ่งถือว่าการขยายขอบข่ายการศึกษาด้านบทบาทของจีนในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 เพราะหากกล่าวถึงบทบาทของจีนที่มีคุณูปการต่อสงคราม ส่วนใหญ่จะนึกถึงกองแรงงานจีนที่ได้กล่าวถึงไปในข้างต้น แต่

สำหรับประเด็นนี้ เริ่มมีงานศึกษาที่ตีพิมพ์มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007 งานของจิ้งลี่ จะเน้นในเรื่องคณะนายทหารจีนที่ถูกส่งไปประจำการในยุโรประหว่างช่วงสงคราม ตั้งแต่ก่อนที่จีนเข้าร่วมสงครามอย่างเป็นทางการ หน้าที่ของกองทหารนี้คือสังเกตการณ์สถานการณ์ในยุโรป ซึ่งจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่รัฐบาลจีนของตัวนฉี๋รุ่ยใช้ตัดสินใจเข้าร่วมสงครามในเวลาต่อมา นอกจากนี้จะศึกษาการสังเกตการณ์ของนายทหารกลุ่มนี้แล้ว ยังมีการสะท้อนให้เห็นตัวตนของนายทหารเหล่านี้ในงานเขียนดังกล่าวด้วย

4. วิเคราะห์

ประเด็น/ทศวรรษ		1918-1920s	1930s	1970s	1980s	1990s	2000-ปัจจุบัน	รวม
พรรณนาประวัติศาสตร์		1	1	2		1		5
ส่วนร่วมของจีน	การเข้าสู่สงคราม					1	1	2
	กองแรงงานจีน			1	2	2	3	8
	คณะนายทหารจีน						1	1
รวม		1	1	3	2	4	5	16

จากการสำรวจงานเขียนทั้งสิ้น 16 ชิ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 พบว่าในช่วงเวลาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ไม่นานมีการศึกษาน้อยมาก แต่หลังจากทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา หัวข้อการศึกษามีเพิ่มมากขึ้น

ตั้งแต่ปีที่สงครามจบจนถึงทศวรรษ 1930 มีงานศึกษา 2 ชิ้นของนักวิชาการสองท่านคือวิลเลอร์ (1919) และลาฟาร์จ (1937) ซึ่งเป็นงานเขียนแบบพรรณนาประวัติศาสตร์ สามารถเทียบรุ่นประวัติศาสตร์นิพนธ์ได้กับรุ่นมหาสงครามหรือ Great War Generation ซึ่งนิยมงานเขียนประวัติศาสตร์เชิงพรรณนาหรือ Narrative History เพื่ออธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์อย่างเดียว สิ่งที่ปรากฏในงานเขียนของทั้งสองท่านก็คือความคิดเห็นนอกเหนือใจ (Sympathy) ต่อจีน โดยวิลเลอร์ได้แนวคิดมาจากหลักการ Self-Determination ที่ประธานาธิบดีวิลสันประกาศที่แวร์ซายส์ในปี 1919 ซึ่งจีนไม่ได้รับผลตอบแทนมากพอ และลาฟาร์จ ก็มีแนวคิดคล้ายกัน แต่ก็ได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์ในช่วงทศวรรษ 1930 ซึ่งจีนถูกคุกคามโดยญี่ปุ่น ซึ่งค่อนข้างจะทำให้นานาชาติเห็นอกเห็นใจจีนในระดับหนึ่ง รวมถึงแนวทางประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในจีนที่อิงกับเหตุการณ์ความตึงเครียดที่อาจทำให้เกิดสงครามครั้งใหม่ขึ้นได้

ในช่วงทศวรรษ 1940 งานเขียนที่ศึกษาเรื่องเหล่านี้ขาดช่วงไป อาจจะสืบเนื่องจากภาวะสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่สอง และสงครามโลกครั้งที่สองที่กว้างกว่า และภาวะสงครามกลางเมืองในจีนระหว่าง

ฝ่ายรัฐบาลคณะชาติและพรรคคอมมิวนิสต์ จนถึง ค.ศ. 1949 ที่ก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน จะพบว่า การศึกษาได้ขาดช่วงยาวนานจนถึงทศวรรษ 1970 เมื่องานเขียนเริ่มกลับมาปรากฏมากขึ้น ซึ่งอาจจะสืบเนื่องมาจากการการเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนของประธานาธิบดีนิกสัน ทำให้ความตึงเครียดกับตะวันตก ลดลง และการศึกษาที่จะเน้นไปที่ประเด็นน้อยมากขึ้น ได้แก่ประเด็นการรบที่ชิงเต่า โดยเอ็ดวิน พี ฮอยด์ (1975) และชาร์ลส์ บี เบอร์ดีค (1976) ซึ่งเป็นงานเขียนแบบพรรณนาประวัติศาสตร์ ส่วนประเด็นกองแรงงานจีนเริ่มปรากฏในงานเขียนของกริฟฟิน (1976) เป็นประเด็นอันเป็นที่สนใจ และมีการศึกษาต่อใน ทศวรรษต่อมาโดยซัมเมอร์สกีล (1982) และคีธ สตีเวนส์ (1989) ซึ่งประวัติศาสตร์กองแรงงานอาจจะได้รับ อิทธิพลจากประวัติศาสตร์นิพนธ์รุ่นห้าสิบปีหลังสงคราม (Fifty Years On) ที่เน้นประวัติศาสตร์สังคม แต่ อิทธิพลนี้ก็อยู่ยาวนานกว่าสำหรับเรื่องของจีน ขณะที่ในตะวันตกเข้าสู่รุ่นเวียดนามตอนทศวรรษ 1980

ในทศวรรษ 1990 มีการศึกษาประเด็นการเข้าร่วมสงครามโดยคราฟท์ (1994) ส่วนประเด็นกอง แรงงานก็จะเริ่มเน้นไปที่เรื่องของสุสาน โดยเริ่มจากงานของคีธ สตีเวนส์ (1989) ตามด้วยแดน วอเทอร์ส (1995) และไบรอัน พอร์เชตต์ (1998) ซึ่งไปตรงกับกระแสการศึกษาเรื่องสุสานและการไว้อาลัยในโอกาส รำลึกถึงสงครามโลกครั้งที่ 1 ในงานเขียนของจอร์จมอสส์ (1990) ซึ่งยังส่งอิทธิพลให้งานของโรนฮาร์ด โค เชลเลอร์ (1994) และงานของเคน อิงกลิส (1998) ซึ่งศึกษาเรื่องสุสานและอนุสรณ์สถานในเยอรมนีและ ออสเตรียตามลำดับ⁴⁴ นอกจากนี้ การศึกษาเรื่องการรบที่ชิงเต่าในฐานะงานพรรณนาประวัติศาสตร์ก็ ปรากฏขึ้นอีกครั้งในฐานะบทความของชาวญี่ปุ่น เซอิจิ โซโตะ (1997) ซึ่งอาจจะสอดคล้องกับการลงทุนของ ญี่ปุ่นในจีนแผ่นดินใหญ่

ทศวรรษ 2000 เป็นต้นมาเป็นช่วงเวลาที่น่าสนใจ โดยมีงานเขียนของสิ่วกั๋วฉีทั้งในประเด็นการเข้า ร่วมสงครามในมุมมองเรื่อง Internationalism (2005) และกองแรงงานจีนผ่านมุมมองการเหยียดชาติ (2011) หรืองานของจิงลี่ เกี่ยวกับคณะนายทหารจีนที่สังเกตการณ์ที่ยุโรป (2006) ซึ่งถือว่าเป็นประเด็นใหม่ ล่าสุด โดยทั้งสองเป็นนักวิชาการจีน ประเด็นใหม่นี้ น่าจะมาจากการเยือนแผ่นดินใหญ่โดยสมาชิก กลุ่มแนวร่วมแพนบลู (Pan-Blue Coalition) ซึ่งเป็นแนวร่วมพรรคการเมืองของพรรคก๊กมินตั๋ง (Kuomintang, KMT), People First Party (PFP), New Party (CNP) และ พรรค ห มิน กั๋ว ตั๋ง (Minkuotang, MKT) มีการพบปะกันในหมู่สมาชิกอาวุโสของก๊กมินตั๋งและพรรคคอมมิวนิสต์เป็นครั้งแรกใน รอบ 60 ปี นับแต่การพบปะของเจียงไคเช็คกับเหมาเจ๋อตุงที่เมืองฉงชิ่ง (Chongqing) มณฑลเสฉวนในปี 1945⁴⁵ การพบกันในปี 2005 นี้แสดงให้เห็นถึงบรรยากาศที่ผ่อนคลายมากยิ่งขึ้นของทั้งสองประเทศและ สถานการณ์นี้ก็เหมาะสมกับกระแสประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบข้ามชาติ (Transnational) งานเขียนของ นักวิชาการจีนทั้งสองจึงออกไปในแนวข้ามชาติมากขึ้น นอกจากนี้ ประเด็นกองแรงงานจีนก็ยังเป็นที่นิยม ศึกษา มีบทความของพอร์เชตต์ที่เริ่มมาสนใจกองแรงงานในฝรั่งเศส (2000) หลังจากทำงานก่อนหน้านี้จะเน้น กองแรงงานจีนในอังกฤษ หรือบทความของอเล็กซ์ คัลโวและเป่าเฉียวหนี่ ที่โยงเข้ากับประเด็นสร้างชาติ

(2015) ซึ่งคล้ายกับประเด็น Internationalism และการสร้างตัวตนของชาติ ที่สิ่วกั๋วฉีเสนอในหนังสือปี 2005

สำหรับประเด็นที่เป็นที่นิยมนั้น จะเห็นได้ชัดว่าประเด็นกองแรงงานจีนเป็นที่นิยมมากที่สุดในโลก วิชาการภาษาอังกฤษ ซึ่งความนิยมนี้น่าจะเป็นเพราะว่า กองแรงงานจีนคือสิ่งที่จีนส่งไปยุโรปเป็นจำนวนมากที่สุดด้วยกำลังพลสูงสุดประมาณ 140,000 คน และเป็นกำลังพลที่อยู่ภายใต้อังกฤษและฝรั่งเศสตลอดระยะเวลาสงครามตั้งแต่ถูกส่งไปในปี ค.ศ. 1916 จนถึงช่วง ค.ศ. 1918-1920 และถึงแม้ว่าจะไม่ได้มีบทบาทในการรบใดๆ แต่ภายในกองแรงงานจีนก็มิได้เสียชีวิตจำนวนมาก ทั้งในบันทึกทางการอังกฤษที่ระบุจำนวนประมาณ 2,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่มาจากไข้หวัดสเปนในปี ค.ศ. 1918 บางส่วนมาจากการโจมตีของข้าศึกและอาการบาดเจ็บจากอุบัติเหตุระหว่างปฏิบัติงาน รวมไปถึงนักวิชาการท่านอื่นที่เสนอว่าอาจจะมียุทธศาสตร์ประมาณหมื่นคนในระหว่างสงคราม และนักวิชาการจีนบางท่านยังให้ตัวเลขผู้ตายสูงถึง 20,000 คน⁴⁶ และหลักฐานชิ้นหนึ่งที่ยังปรากฏอยู่ในยุโรป ซึ่งเป็นที่นิยมศึกษาในช่วงปี 1989 และทศวรรษ 1990 ก็คือสุสานทหาร ซึ่งกรรมกรจีนเหล่านี้ก็ถูกฝังในสุสานทหารทั้งในอังกฤษ ฝรั่งเศสและเบลเยียม โดยเฉพาะในฝรั่งเศสซึ่งเป็นสนามรบหลัก มีสุสานบางแห่งสำหรับฝังกรรมกรจีนโดยเฉพาะเช่น สุสาน Noyelles-sur-Mer ซึ่งเป็นสุสานกรรมกรจีนที่ใหญ่ที่สุด มีจำนวนหลุมศพถึง 838 หลุม สุสานจีนRuminghemมีหลุมศพ 75 หลุม และสุสานทหาร LesBaraques ที่มีหลุมศพกรรมกรจีน 200 หลุม เป็นต้น⁴⁷ ทำให้เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของแนวรบตะวันตก (Western Front) แนวรบซึ่งเป็นภาพของสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่คุ้นชินและจดจำกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งเมื่อไม่นานมานี้ ประเด็นนี้ก็ยังคงเป็นที่รณรงค์ในตะวันตก เช่นในอังกฤษที่มีการรณรงค์ The National Campaign for a Permanent Memorial to the Chinese Labour Corps of the First World War ตั้งแต่สิงหาคม 2014 เพื่อสร้างอนุสรณ์สถานสำหรับกองแรงงานจีน⁴⁸อีกปัจจัยหนึ่งน่าจะโยงกับการเจรจาสันติภาพที่ปารีส ค.ศ. 1919 ซึ่งลงเอยในผลลัพธ์ที่ไม่น่าพึงพอใจสำหรับจีนจนนำไปสู่การประท้วงวันที่ 4 พฤษภาคม 1919 อันเป็นเหตุการณ์ที่ศึกษากันอย่างกว้างขวางกว่า ทั้งนี้ เป้าหมายอย่างหนึ่งของจีนในการเจรจาก็คือการเรียกร้องอธิปไตยเหนือคาบสมุทรซานตงคืนมา แต่กลับไม่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับการที่ในกองแรงงานจีนส่วนใหญ่เป็นกรรมกรจากมณฑลซานตง⁴⁹

สำหรับงานเขียนพรรณนาประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นที่นิยมอันดับสอง หนึ่งในประเด็นที่ศึกษาก็คือการรบที่ซิงเต่า ปรากฏผลงานตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นการนำเสนอสงครามโลกครั้งที่ 1 ในขอบเขตใหม่ที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในยุโรปเท่านั้นสาเหตุน่าจะมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า การศึกษาสงครามโลกครั้งที่ 1 ในจีนเป็นเรื่องที่ถูกกละเลย โดยในบทความของฟั่นซิน (Fan Xin) ซึ่งศึกษาประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในแวดวงวิชาการของจีนแผ่นดินใหญ่และไต้หวัน พบว่างานเขียนเรื่องสงครามโลกครั้งที่ 1 ในช่วงหลังสงครามจนถึงทศวรรษ 1930 เป็นการเขียนแบบ Euro-Centric ที่เน้นเหตุการณ์ในยุโรปแต่ไม่ค่อยกล่าวถึงบทบาทของจีนนัก แม้หลังจากปี 1949 ที่มีการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน รัฐบาลคอมมิวนิสต์ก็เขียนประวัติศาสตร์สงครามโลกครั้งที่ 1 โดยการแปลจากตำราเรียนของโซเวียต และรับแนวคิดมาร์กซิสต์

โดยเฉพาะเรื่องพัฒนาการประวัติศาสตร์แบบมาร์กซิสม์ (พัฒนาการจากสังคมนิยม, สังคมศักดินา, สังคมนิยมและสังคมนิยมวิสต์) มาจากโซเวียตสงครามโลกครั้งที่ 1 จึงได้รับการอธิบายว่าเป็นสงครามของจักรวรรดินิยมและทุนนิยมตามแนวคิดดังกล่าวงานที่ศึกษาเรื่องจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มปรากฏในช่วงทศวรรษ 1950-1960 เป็นต้นมา เนื่องจากความสนใจของพรรคคอมมิวนิสต์ ที่มีต่อเรื่องแรงงานจีนในยุโรปและเรื่องการศึกษาท้องถิ่นจีนระหว่างสงคราม⁵⁰

ภาพ: ทางเข้าสู่สถานจีน ภายในสถานทหารอังกฤษที่ Noyelles-sur-Mer
(ภาพโดย Félix Potuit, 2007)

ด้วยงานเขียนเชิงพรรณนาของวิลเลอร์ (1919) หรือลาฟาร์จ (1937) ประเด็นการเข้าร่วมสงครามจึงถูกครอบงำด้วยคำอธิบายเดิมที่ว่า การเข้าร่วมสงครามนั้นเป็นความพยายามของจีนที่หวังจะได้รับการยอมรับจากมหาอำนาจ ต้องการยกเลิกสนธิสัญญาไม่เป็นธรรมและต้องการเรียกร้องมณฑลซานตงคืน การเข้าร่วมการประชุมสันติภาพที่ปารีสในปี 1919 ก็ลงเอยด้วยความไม่พึงพอใจของจีน จนกระทั่งทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา จึงเริ่มมีความพยายามเพิ่มเติม โดยงานของคราฟท์ (1994) ที่เสนอเพิ่มเติมว่าการที่เข้าร่วมสงครามนั้นมาจากการพยายามทำความเข้าใจตะวันตกของจีนเอง สี่ว์กั๋วฉี (2005) ก็เสนอว่าการเข้าร่วมสงครามและการมีส่วนร่วมของจีน เป็นความพยายามแบบ Internationalism ที่พยายามจะมีส่วนร่วมกับประเทศต่างๆ และสร้างตัวตนใหม่ต่อหน้านานาชาติ และยังเสนอถึงผลลัพธ์จากการเข้าร่วมสงคราม ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงตัวเองจากภายในและการได้รับการยอมรับมากขึ้นจากภายนอก โดยเฉพาะในสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 ที่จีนได้รับความสนใจจากตะวันตกมากกว่าก่อนหน้า ข้อเสนอชุดหลังอาจจะเป็นการ

สะท้อนในช่วงหลังปี 2000 ซึ่งสาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มมีภาวะเป็นขั้วอำนาจใหม่มากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่วกั๋วฉี เสนอว่า การที่จีนเป็นแบบในปัจจุบัน เริ่มจากการที่จีนเข้าร่วมสงครามโลกครั้งที่ 1⁵¹

5. สรุป

ในปี ค.ศ. 1919 และ 1937 งานเขียนที่ศึกษาเรื่องจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 จะเป็นไปในแนวทางพรรณนาประวัติศาสตร์ โดยงานเขียนเหล่านี้จะมีทัศนคติเห็นอกเห็นใจต่อจีน สืบเนื่องจากการเจรจาสนธิภาพที่ปารีส ค.ศ. 1919 ที่จีนไม่ได้รับการตอบแทนเท่าที่ควรจากการเข้าร่วมสงคราม รวมถึงการที่จีนถูกคุกคามในช่วงทศวรรษ 1930 หลังจากทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การศึกษาแบบพรรณนาประวัติศาสตร์จะลดขอบเขตจากบทบาทของจีนในสงครามลงมาแค่การรบที่ชิงเต่าโดยการศึกษาในช่วงปี ค.ศ. 1918 - ทศวรรษ 1930 อาจเทียบได้กับรุ่นประวัติศาสตร์นิพนธ์มหาสงคราม ที่เน้นการพรรณนาประวัติศาสตร์ แต่อิทธิพลยังคงอยู่ถึงช่วงทศวรรษ 1990 ซึ่งอาจจะสืบเนื่องจากการที่สงครามโลกครั้งที่ 1 ยังไม่มีการศึกษามากพอภายในจีน เมื่อเทียบกับยุโรปและอเมริกา

หลังจากทศวรรษ 1970 หลังการเยือนสาธารณรัฐประชาชนจีนโดยประธานาธิบดีนิกสันในปี ค.ศ. 1972 งานเขียนที่เกี่ยวกับส่วนร่วมของจีนในสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ตีพิมพ์ในภาษาอังกฤษนั้นก็กลับมาปรากฏขึ้นอีกครั้งหลังจากที่ไม่ปรากฏในทศวรรษ 1940-1960 โดยประเด็นที่เป็นที่นิยมยาวนานจนถึงปี 2011 คือกองแรงงานจีน ซึ่งงานเขียนในปี 1976 และ 1982 จะเป็นการศึกษาตัวตนและระบบของกองแรงงานในอังกฤษ การศึกษาในปี 1989 และทศวรรษ 1990 จะเป็นการศึกษาฐานของกรรมกรจีนในยุโรป และหลังจากปี ค.ศ. 2000 จะมีการศึกษาในมุมมองอื่นทั้งการศึกษากองแรงงานจีนในฝรั่งเศส (2000) การเหยียดชาติ (2011) และแนวคิดการสร้างชาติ (2015) โดยในช่วง 1970-1980 จะสามารถเทียบได้กับรุ่นประวัติศาสตร์นิพนธ์รุ่นห้าสิบปีต่อมา ที่เริ่มเขียนประวัติศาสตร์ของประชาชน หรือประวัติศาสตร์การเมืองและสังคมในช่วงระหว่างสงครามในแบบระดับล่างแทนการเขียนประวัติศาสตร์ราชการแบบเบื้องบน แต่ปีที่ตีพิมพ์นั้นค่อนข้างจะเข้าสู่รุ่นสงครามเวียดนามที่เน้นความทรงจำระหว่างสงครามแทน และการที่ประเด็นเรื่องกองแรงงานเป็นที่นิยมมากกว่าประเด็นอื่นๆ ในโลกวิชาการภาษาอังกฤษ น่าจะเป็นเพราะเป็นสิ่งที่จีนส่งให้กับยุโรปมากที่สุดและยังปรากฏร่องรอยในยุโรป ในฐานะฐานกรรมกรภายในฐานทหาร ภายในอังกฤษ ฝรั่งเศสและเบลเยียม ทำให้เหมือนเป็นส่วนหนึ่งของแนวรบตะวันตก (Western Front) ซึ่งเป็นภาพของสงครามโลกครั้งที่ 1 ที่ถูกจดจำอย่างยาวนาน

สำหรับประเด็นอื่นๆ ในการศึกษาที่ปรากฏตั้งแต่ทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา น่าจะได้รับอิทธิพลจากรุ่นประวัติศาสตร์นิพนธ์แบบข้ามชาติ ที่ทำการศึกษานอกรอบของประเทศเดียว โดยในประเด็นการเข้าร่วมสงคราม มีคำอธิบายใหม่ทั้งความพยายามของจีนในการเข้าใจตะวันตก (1994) และแนวคิด Internationalism (2005) เป็นคำอธิบายใหม่ที่มาแข่งกับคำอธิบายเดิมในงานพรรณนาประวัติศาสตร์ปี 1919 และ 1937 ในประเด็นกองแรงงาน ซึ่งมีการศึกษาการเหยียดชาติ (2011) และแนวคิดการสร้างชาติ

(2015) ขณะที่ยานเขียนก่อนหน้าศึกษาตัวตนและระบบของกองแรงงาน หรือประเด็นคณะนายทหารจีน ที่เสนอขึ้นโดยนักวิชาการจีนได้หวั่น (2007) ซึ่งสิ่งที่เอื้อให้กับการศึกษาแบบข้ามชาติน่าจะมาจากการที่กลุ่ม Pan-Blue จากไต้หวันเยือนแผ่นดินใหญ่ในปี ค.ศ. 2005 ซึ่งทำให้ภาวะตึงเครียดลดลงและทำให้ผู้เขียนเหล่านี้ ซึ่งเริ่มมีชาวจีนปรากฏขึ้น แทนที่จะเป็นชาวตะวันตกอย่างเดียวในช่วงก่อนหน้า สามารถเข้าถึงข้อมูลในฝั่งแผ่นดินใหญ่และไต้หวันได้ เพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลในยุโรปและอเมริกา

อย่างไรก็ดี การศึกษาเรื่องจีนกับสงครามโลกครั้งที่ 1 ทั้งภายในโลกวิชาการภาษาอังกฤษหรือภายในจีนเอง ก็ยังเป็นหัวข้อที่มีการศึกษาน้อยมาก โดยถ้าจะอ้างถึงคำที่พันชิน เขียนในบทความประวัติศาสตร์นิพนธ์สงครามโลกครั้งที่ 1 ในจีน ก็คือคำว่าถูกละเลย (Neglected) โดยการศึกษาในช่วงต้นจะเน้นไปที่การพรรณนาประวัติศาสตร์ ซึ่งภายในจีนกลับเป็นการเน้นประวัติศาสตร์ยุโรปหรือประวัติศาสตร์โลกโดยไม่สนใจจีน หรือเน้นการศึกษาในฐานะยุคขุนศึก ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับสงครามโลกครั้งที่ 1 น้อยมากและไปเน้นในกลางทศวรรษ 1920 แทน หรือการศึกษาท้องถิ่นจีนระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยไม่เน้นบริบทของโลกที่ใหญ่กว่า ซึ่งประเด็นเหล่านี้ที่มีการเขียนขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1918 จนถึงทศวรรษ 1960-1970 ล้วนแต่มาจากความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจจากการที่ไม่ได้รับผลตอบแทนมากพอในปี 1919 และอิทธิพลจากการเมืองทั้งจีนคณะชาติและคอมมิวนิสต์ ซึ่งต่างก็ไม่อยากกล่าวถึงสงครามครั้งนี้ แต่อย่างไรก็ดี จากการปรากฏขึ้นของงานเขียนในทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา และงานเขียนของสิ่วกั๋วฉีและนักวิชาการจีนท่านอื่นที่ศึกษาจีนและสงครามโลกครั้งที่ 1 ในมุมมองที่แตกต่างออกไป ซึ่งเป็นการมองตัวเองย้อนหลังใน 90-100 ปี ต่อมา เมื่อจีนเริ่มมีอำนาจในโลกมากยิ่งขึ้น และมองว่าผลลัพธ์ที่งอกงามเหล่านี้ สามารถย้อนกลับไปตั้งแต่นั้นเข้าไปมีส่วนร่วมในสงคราม และในกระแสนครบรอบ 100 ปี สงครามโลกครั้งที่ 1 คาดว่างานเขียนประเภทนี้อาจจะปรากฏขึ้นได้ในอนาคต

เชิงอรรถ

¹Mühlhahn, Klaus: China, in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10799>. Translated by: Reid, Christopher

²อ่านเพิ่มเติมใน Elleman, Bruce A. Wilson and China: A Revised History of the Shandong Question, Armonk 2002.

³อ่านเพิ่มเติมใน Lee Yu-shu, Sino-Japanese Negotiation over Twenty-one Demands, Taipei 1966.

⁴ Commonwealth War Graves Commission: The Chinese Labour Corps at the Western Front (http://issuu.com/wargravescommission/docs/chinese_labour_corps)

⁵"The Long, Long Trail: The Labour Corps of 1917-1918". 1914-1918.net. (<http://www.1914-1918.net/labour.htm>)

- ⁶ Nathan, Andrew J.: Peking Politics, 1918–1923: Factionalism and the Failure of Constitutionalism. Berkeley 1976, p. 80. อ้างถึงใน Mühlhahn, Klaus: China, in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, FreieUniversität Berlin, Berlin 2016-01-11. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10799>
- ⁷อ่านเพิ่มเติมใน Ch'i, Hsi-sheng, Warlord Politics 1976.
- ⁸ Furth, Charlotte. "Intellectual change: from the Reform movement to the May Fourth movement, 1895-1920". In John K. Fairbank. Republican China 1912-1949, Part 1. The Cambridge History of China. Cambridge: Cambridge University Press, 1983. pp. 322–405.
- ⁹ Waldron, Arthur: War and the Rise of Nationalism in Twentieth-Century China, in: Swope, Kenneth (ed.): Warfare in China since 1600, Aldershot 2005, pp. 295-314.
- ¹⁰อ่านเพิ่มเติมใน Prost, Antoine; Winter, Jay. The Great War in History: Debates and Controversies: 1914 to the Present. (Cambridge University Press, 2005). และ Winter, Jay (ed.). The legacy of the Great War: ninety years on. (Columbia: University of Missouri Press, 2009).
- ¹¹อ่านเพิ่มเติมใน Bayly, C. A.; Beckert, Sven; Connelly, Matthew; Hofmeyr, Isabel; Kozol, Wendy; Seed, Patricia, AHR Conversation: On Transnational history ใน American Historical Review cxi, 5 (December 2006), pp. 1441-1464.
- ¹²อ่านเพิ่มเติมใน Wheeler, W. Reginald. China and the World War, New York: Macmillan Co, 1919.
- ¹³ Winter, Jay (ed.), The legacy of the Great War: ninety years on. (Columbia: University of Missouri Press, 2009) p.2.
- ¹⁴สำหรับจีน สงครามโลกครั้งที่ 1 คือ Ou Zhan (欧战) หรือสงครามยุโรป(European War)
- ¹⁵ Culp, Robert: "Weak and small peoples" in a "Europeanizing world." World history textbooks and Chinese intellectuals' perspectives on global modernity, in: Hon, Tze-ki / Culp, Robert J. (eds.): The Politics of Historical Production in Late Qing and Republican China, Leiden 2007, pp. 211-47. อ้างถึงใน Fan, Xin: Historiography 1918-Today (China), in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2014-10-08. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10307>.
- ¹⁶Xu Guoqi, China and the Great War.(Cambridge University Press, 2005), p. 208ff.
- ¹⁷อ่านเพิ่มเติมใน La Fargue, Thomas E. China and the World War, Stanford: Stanford University Press, 1937.
- ¹⁸ Griswold, The Far Eastern Policy of the United States (1938) pp 326-28
- ¹⁹ He, Ziheng: The First World War and the Second World One, in: Xin Zhongua 13, 1934, pp. 40-47.
- ²⁰ Ben Walsh, Gcse Modern World History - History in Focus (John Murray Publishers, 2001), p. 247.
- ²¹ Hoyt, Edwin P. The Fall of Tsingtao (1975).
- ²² Burdick, Charles B. The Japanese Siege of Tsingtao (1976).
- ²³อ่านเพิ่มเติมใน Saito, Seiji. The Japan-Germany War of Qingdao and the Casualties of Chinese Nationals, in: Academic Journal of Shion Junior College/37 , 1997, pp. 1-25.
- ²⁴อ่านเพิ่มเติมใน Matsuo, Kazuyuki. American Propaganda in China: The U.S. Committee on Public Information, 1918-1919, in: The Journal of American and Canadian Studies 14/2, 1996, pp. 19-42.
- ²⁵ Peng, Er Lam, Japan's Relations With China: Facing a Rising Power (Taylor & Francis, 2006), p.200.

²⁶อ่านเพิ่มเติมใน Craft, Stephen G. Angling for an invitation to Paris. China's entry into the First World War, in: *The International History Review* 16/1, 1994, pp. 1-24.

²⁷อ่านเพิ่มเติมใน Xu, Guoqi. *China and the Great War*. New York: Cambridge University Press, 2005.

²⁸"Taiwan opposition leader in China", BBC News, 2005. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4482617.stm>)

²⁹Waters, D., "The Chinese Labour Corps in the First World War: Labourers Buried in France", in *Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch*, Vol. 35, 1995, pp. 199–203

³⁰Fawcett, Brian C., "First World War Labour Corps Cemeteries in Flanders", in *Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch*, Vol. 38, 1998, pp. 281–284

³¹"Peter Simpson, "China's WW I Effort Draws New Attention", *VOANews.com*, 23 September 2010". *Voanews.com*. (<http://www.voanews.com/english/news/Chinas-World-War-One-Effort-Draws-New-Attention-103623809.html>)

³²อ่านเพิ่มเติมใน Summerskill, Michael Brynmor. *China on the Western Front: Britain's Chinese work force in the First World War*, London: Michael Summerskill, 1982.

³³Stevens, K., "British Chinese Labour Corps labourers in England", in *Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch*, Vol. 29, 1989, p. 390

³⁴Waters, D., "The Chinese Labour Corps in the First World War: Labourers Buried in France", in *Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch*, Vol. 35, 1995, pp. 199–203

³⁵Fawcett, Brian C., "First World War Labour Corps Cemeteries in Flanders", in *Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch*, Vol. 38, 1998, pp. 281–284

³⁶อ่านเพิ่มเติมใน Prost, Antoine; Winter, Jay. *The Great War in History: Debates and Controversies: 1914 to the Present*. (Cambridge University Press, 2005). และ Winter, Jay (ed.). *The legacy of the Great War: ninety years on*. (Columbia: University of Missouri Press, 2009).

³⁷Winter, Jay: *Historiography 1918-Today*, in: 1914-1918-online. *International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2014-11-11. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10498>.

³⁸Calvo, Alex and BaoQiaoni (2015)."Forgotten Voices from the Great War: The Chinese Labor Corps".*The Asia-Pacific Journal*.13 (49).

³⁹Cai, Xia: *DiyicishijiedazhanqijianzaiFaguofujunshilaoyiHuagong* [The Chinese Labors Who Offered the Military Labor Service in France during the First World War Period], in: *Historical Pedagogy* 8 (1963), pp. 35-38; p. 49. อ้างถึงใน Fan, Xin: *เรื่องเดียวกัน*

⁴⁰"Uneasy silences punctuate 60th anniversary coverage". *China Media Project*.(<http://cmp.hku.hk/2009/09/10/1740/>)

⁴¹Chen, San-ching: *HuagongyuOuzhan* [Chinese Labors and the European War], Taipei 1986. อ้างถึงใน Fan, Xin: *เรื่องเดียวกัน*

⁴²Calvo, Alex and BaoQiaoni (2015)."Forgotten Voices from the Great War: The Chinese Labor Corps".The Asia-Pacific Journal.13 (49).

⁴³อ่านเพิ่มเติมใน Chang, Li: Chinese military officers and World War I: observation and reflection, in: Fu Ren Historical Journal/19 , July 2007, pp. 81-117.

⁴⁴ Winter, Jay: Historiography 1918-Today, in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2014-11-11. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10498>.

⁴⁵"Taiwan opposition leader in China", BBC News, 2005. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4482617.stm>)

⁴⁶ "Peter Simpson, "China's WW I Effort Draws New Attention", VOANews.com, 23 September 2010". Voanews.com. (<http://www.voanews.com/english/news/Chinas-World-War-One-Effort-Draws-New-Attention-103623809.html>)

⁴⁷ Commonwealth War Graves Commission: The Chinese Labour Corps at the Western Front (http://issuu.com/wargravescommission/docs/chinese_labour_corps)

⁴⁸Calvo, Alex and BaoQiaoni (2015)."Forgotten Voices from the Great War: The Chinese Labor Corps".The Asia-Pacific Journal.13 (49).

⁴⁹ Waters, D., "The Chinese Labour Corps in the First World War: Labourers Buried in France", in Journal of the Royal Asiatic Society Hong Kong Branch, Vol. 35, 1995, pp. 199–203

⁵⁰ Fan, Xin: Historiography 1918-Today (China), in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2014-10-08. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10307>.

⁵¹Xu Guoqi, China and the Great War. (Cambridge University Press, 2005), pp. 278-282.

บรรณานุกรม

บทความออนไลน์

Fan, Xin: Historiography 1918-Today (China), in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2014-10-08. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10307>.

Mühlhahn, Klaus: China, in: 1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by FreieUniversität Berlin, Berlin 2016-01-11. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10799>.
Translated by: Reid, Christopher

Winter, Jay: *Historiography 1918-Today*, in: *1914-1918-online. International Encyclopedia of the First World War*, ed. by Ute Daniel, Peter Gatrell, Oliver Janz, Heather Jones, Jennifer Keene, Alan Kramer, and Bill Nasson, issued by Freie Universität Berlin, Berlin 2014-11-11. DOI: <http://dx.doi.org/10.15463/ie1418.10498>.

Commonwealth War Graves Commission: *The Chinese Labour Corps at the Western Front* (http://issuu.com/wargravescommission/docs/chinese_labour_corps)

"Taiwan opposition leader in China", BBC News, 2005. (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4482617.stm>)

หนังสือและบทความ

Burdick, Charles B. *The Japanese Siege of Tsingtao* (1976).

Calvo, Alex and BaoQiaoni (2015). "Forgotten Voices from the Great War: The Chinese Labor Corps". *The Asia-Pacific Journal*. 13 (49).

Cavendish, Marshall. *World and Its Peoples: Eastern and Southern Asia*, Volume 9.

Bangladesh, 2007.

Craft, Stephen G. Angling for an invitation to Paris. *China's entry into the First World War*, in: *The International History Review* 16/1, 1994, pp. 1-24.

Peng, Er Lam, *Japan's Relations With China: Facing a Rising Power*. Taylor & Francis, 2006.

Prost, Antoine; Winter, Jay. *The Great War in History: Debates and Controversies: 1914 to the Present*. Cambridge University Press, 2005.

Stevenson, D., *French War Aims against Germany, 1914-1919*, Oxford University Press

La Fargue, Thomas E. *China and the World War*, New York: H. Fertig, 1973.

Hoyt, Edwin P. *The Fall of Tsingtao* (1975).

Ong, Paul M. "The Central Pacific Railroad and Exploitation of Chinese Labor." *Journal of Ethnic Studies* 1985 13(2): 119-124.

Xu, Guoqi. *China and the Great War*. New York: Cambridge University Press, 2005.

Xu, Guoqi. *Strangers on the Western Front: Chinese Workers in the Great War*. New York: Cambridge University Press, 2011.

Winter, Jay (ed.), *The legacy of the Great War: ninety years on*. Columbia: University of Missouri Press, 2009.

Wheeler, W. Reginald. *China and the World War*, New York: Macmillan Co, 1919.

การปกครองด้วยระบบแปดกองธงในสมัยราชวงศ์ชิงตอนต้น

วรุณพร สุวรรณธานี
 โครงการปริญญาโทวัฒนธรรมจีนศึกษา
 คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

แปดกองธง (八旗) เป็นการจัดระเบียบสังคมและการปกครองของชาวแมนจูที่มีพื้นฐานมาจากระบบหนิวลู่ (牛录) ซึ่งเป็นระบบที่ชาวแมนจูใช้กันตั้งแต่สมัยที่อยู่กันเป็นชนเผ่าโดยจะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นหมวดหมู่อาศัยตระกูลหรือหมู่บ้านเป็นเกณฑ์ ในปีค.ศ. 1601 นูร์ฮาซี (努尔哈齐) ได้พัฒนาเป็นรูปแบบกองธง แรกเริ่มจัดตั้งมีเพียงสี่กองธงต่อมาพัฒนาเป็นแปดกองธง การจัดกองกำลังในรูปแบบดังกล่าวช่วยเพิ่มประสิทธิภาพให้ราชสำนักชิงมีความมั่นคงและมีเสถียรภาพ ในยามสงครามมีกำลังทหารที่เข้มแข็ง และในยามสงบก็มีกำลังแรงงานเพื่อการเกษตรและผลิตอาหารทำให้ราชวงศ์ชิงมีความเข้มแข็งมากขึ้นทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และมีกองทัพที่เกรียงไกร ดังนั้น ในปีค.ศ. 1644 จึงสามารถพิชิตและเข้าปกครองจีนได้สำเร็จ

คำสำคัญ: แปดกองธง แมนจู นูร์ฮาซี หวงไท่จี

Abstract

The Eight Banners, the social order and the rule of the Manchu system that is based on the Niru. This system is used by the Manchu era where a tribe will gather organized into categories based on clan or village basis. In 1601 Nurhaci which the administrative division of the flag used from the original only four banners later, added eight banners. The forces that enhance the court security and stability. Moreover, in times of war, it has a strong military force. And peace, it is the labor force in agriculture and foods, making the Qing Dynasty has a much stronger both economic and social, with a might army. So in 1644 can be success conquered and ruled China.

Keywords: Eight Banners, Jurchen (Nuzhen), Nurhaci, Hong Taiji

1. บทนำ

ราชวงศ์ชิง เป็นราชวงศ์สุดท้ายที่เข้าปกครองจีนก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ซึ่งก่อตั้งโดยชาวแมนจู (滿洲) มีชื่อเดิมว่า หนี่ว์เจิน (女真) มีถิ่นกำเนิดทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน (มณฑลเหลียวหนิง จี๋หลิน และเฮยหลงเจียง) บริเวณเทือกเขาฉังไปซาน (长白山)¹ ราวคริสต์ศตวรรษที่ 12 ชาวหนี่ว์เจินสามารถยึดดินแดนทางตอนเหนือ และสถาปนาราชวงศ์จิน (金朝 ค.ศ.1115-1234)² ขึ้นโดยตั้งเมืองหลวงอยู่ที่กรุงปักกิ่งในปัจจุบัน ราชวงศ์จินล่มสลายลงเพราะภัยพิบัติสงครามจากการรุกรานของชาวมงโกล หลังจากนั้น ชาวมงโกลก็สถาปนาราชวงศ์หยวนขึ้น (元朝 ค.ศ. 1279-1368)³ เมื่อราชวงศ์หยวนล่มสลายลง ราชวงศ์หมิง (明朝 ค.ศ.1368-1644) ซึ่งมีผู้นำเป็นชาวฮั่นก็เข้าปกครองจีนต่อ ในสมัยราชวงศ์หมิงนี้ ขนเผ่าหนี่ว์เจินอยู่ในฐานะรัฐบรรณาการ ต้องส่งเครื่องบรรณาการไปถวายจักรพรรดิโดยจะได้รับมอบสินค้าเกษตรเป็นการตอบแทน ชาวหนี่ว์เจินรู้จักนำสินค้าเหล่านั้นมาค้าขายกับชาวฮั่น ทำให้มีฐานะมั่งคั่งขึ้น ผู้ปกครองชาวหนี่ว์เจินจึงเริ่มเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับ ขนเผ่า⁴ โดยการซื้อเชิญผู้มีความรู้ความสามารถทั้งชาวมงโกล และชาวฮั่นมาเป็นที่ปรึกษา มีการประยุกต์ระเบียบการบริหารราชการตามแบบชาวฮั่น และการทหารตามแบบชาวมงโกลนอกจากนี้ ยังประดิษฐ์อักษรหนี่ว์เจินโดยดัดแปลงมาจากอักษรมงโกลแต่ออกเสียงตามภาษาหนี่ว์เจิน แพลตาร่าและคัมภีร์จากภาษาจีนฮั่นให้ชาวเผ่าได้เรียนรู้วัฒนธรรมจีน⁵ เป็นต้น นับเป็นการวางรากฐานที่ดีให้กับชาวหนี่ว์เจินในการเข้าปกครองชาวฮั่นต่อไป

ภาพวาด “นุร์ฮาซี”

ปฐมกษัตริย์ราชวงศ์ชิง

ที่มารูปภาพ <http://www.ganqiankai.com/>

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 ขนเผ่าหนี่ว์เจินปรากฏผู้นำที่เข้มแข็งนามว่า “นุร์ฮาซี” (努尔哈齐)⁶ ซึ่งเป็นคนในตระกูลไ้อ์ซินเจี๋ยหลัว (爱新觉罗) เขารับตำแหน่งหัวหน้าเผ่าต่อจากบิดาในปี 1583 ช่วงแรกที่นุร์ฮาซีเข้าปกครองนั้น ยังแสดงความจงรักภักดีต่อราชวงศ์หมิงอยู่ โดยส่งบรรณาการไปถวายจักรพรรดิวันลี่ (万历) และเมื่อผู้นำของญี่ปุ่นได้ส่งทหารเข้ามารุกรานเกาหลีซึ่งเป็นรัฐบรรณาการของจีนในขณะนั้น นุร์ฮาซีก็นำทหารของตนช่วยราชสำนักหมิงขับไล่ญี่ปุ่นออกจากคาบสมุทรเกาหลีจนสำเร็จ และเริ่มทำการรวบรวมเผ่าหนี่ว์เจินให้เป็นปึกแผ่นโดยนำทรัพย์สินที่ได้จากการค้ามุก ไสเม และขนสัตว์ มาเสริมสร้างกองทัพและกำลังทหารเพื่อการทำสงคราม ในปีค.ศ. 1601 เขาจัดการปกครองแบบ “กองธง”⁷ (旗) การนำระบบ

ดังกล่าวมาใช้ ทำให้สามารถเพิ่มประสิทธิภาพทั้งด้านกำลังทหารในยามศึกสงคราม และเป็นแรงงานในด้านการเกษตรและการผลิตอาหารในยามสงบ ประชาชนทุกคนที่อยู่ภายใต้การปกครองของเขาจะต้องสังกัดกองธงสีใดสีหนึ่ง เมื่อสังกัดกองธงแล้วจะได้รับมอบหมายหน้าที่ให้รับผิดชอบงานต่าง ๆ ทั้งในยามสงบและยามสงครามด้วยระบบนี้เองทำให้นูร์ฮาซีมีกำลังที่แข็งแกร่งสามารถรวบรวมเผ่าหนี่ว์เจินได้สำเร็จ จึงยุติการส่งบรรณาการไปถวายจักรพรรดิราชวงศ์หมิง และสถาปนาตัวเองขึ้นเป็นข่านแห่งราชวงศ์โหว่จิน (后金) ในปี ค.ศ. 1616⁸ พร้อมกับส่งทหารเข้าโจมตีภาคเหนือของจีน กองทัพหนี่ว์เจินสามารถเข้ายึดนครเสิ่นหยัง (沈阳) และสถาปนาเป็นเมืองหลวงของอาณาจักรโหว่จินได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1625 ในปีต่อมานูร์ฮาซีเสียชีวิตลงหลังได้รับบาดเจ็บจากการทำสงครามที่เมืองหนิงหยวน (宁远) บุตรชายคนที่แปดนามว่า หวงไท่จี (皇太极 หรือ Abahi อาปาไห้) ได้สืบทอดตำแหน่งข่านต่อและได้บุกโจมตีแผ่นดินจีนอีกหลายครั้งในปี ค.ศ. 1629, 1632, และ 1634 แต่ก็ไม่สามารถฝ่าแนวป้องกันของอาณาจักรหมิงได้⁹

ปี ค.ศ. 1636 หวงไท่จินำกองทัพหนี่ว์เจินไปปราบลิกดานข่าน (Ligdan Khan) แห่งมองโกล และครอบครองตราสัญลักษณ์ซึ่งแสดงความเป็นจักรพรรดิของราชวงศ์หยวน จึงสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิแบบจีน อีกทั้งเปลี่ยนชื่อราชวงศ์จากจิน เป็น ชิง (清) และเปลี่ยนชื่อชนเผ่าจากหนี่ว์เจินเป็น “แมนจู”¹⁰ อีกแปดปีต่อมา หวงไท่จินำกองทัพของแมนจูมาประจำบริเวณที่ราบซึ่งมีเขตแดนติดกับแมนจูเรียและทางตอนเหนือของจีนเพื่อทำสงครามกับราชวงศ์หมิง แต่หวงไท่จีเสียชีวิตก่อนที่ราชวงศ์ชิงจะเข้าปกครองกรุงปักกิ่ง ซึ่งขณะนั้นกองทัพแมนจูกำลังบุกเข้าประชิดด่านซานไห่กวน (山海关) โดยมีดัวร์กุน (多尔衮) บุตรชายคนที่ 14 ของนูร์ฮาซีเป็นผู้นำทัพ ในขณะที่เดียวกันก็เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในราชสำนักหมิง เมื่อกองทัพพานานำโดย หลี่จื้อเฉิง (李自成) นำกองกำลังเข้ายึดกรุงปักกิ่ง และตั้งตนเป็นจักรพรรดิ พร้อมทั้งบีบบังคับนายพลอูซานกั๋ว (吴三桂) ซึ่งรักษาด่านซานไห่กวนให้อยอมจำนน แต่อูซานกั๋วพิจารณาเห็นว่าราชวงศ์ชิงของชาวแมนจูมีโครงสร้างการปกครองที่มีระเบียบแบบแผน และมีความสามารถที่จะสร้างเสถียรภาพได้มากกว่ากองทัพพานานาของหลี่จื้อเฉิง จึงเปิดด่านซานไห่กวนให้กองทัพแมนจูนำกำลังทหารเข้ายึดกรุงปักกิ่งได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1644 และได้อัญเชิญผู้หลิน (福临) พระโอรสของหวงไท่จีขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิพระนามว่า ชุ่นจื้อ (顺治)¹¹ นับแต่นั้นราชวงศ์ชิงก็เข้าปกครองจีนตราบจนสิ้นราชวงศ์เมื่อปี ค.ศ. 1911 นับอายุราชวงศ์ได้ยาวนานถึง 267 ปี

2. นูร์ฮาซี และชนเผ่าหนี่ว์เจิน (แมนจู)

ต้นกำเนิดของราชวงศ์ชิง คือ ชาวแมนจูซึ่งอาศัยอยู่ทางตะวันออกเฉียงเหนือของจีน เหนือแหลมเหลียวตง ติดกับคาบสมุทรเกาหลี มีภาษาและวัฒนธรรมแตกต่างจากคนจีน แต่เดิมดินแดนส่วนนี้มีได้เป็นส่วนหนึ่งของจีน แต่ปกครองกันเองโดยมีชนเผ่าน้อยใหญ่กระจัดกระจายกันอยู่ และมีชนเผ่าหนึ่งเรียกว่า “หนี่ว์เจิน” หมายความว่า ทาส หรือ ผู้รับใช้ ซึ่งเชื่อกันว่าสืบเชื้อสายมาจากพวกทุงกุกส์ (Tungusic) ในสมัยโบราณ¹² ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น “แมนจู” ดินแดนที่พวกเขาอาศัยอยู่เรียกว่าแมนจู หรือ “แมนจูเรีย”

(Manchuria) ในภาษาอังกฤษ ปีค.ศ. 1115-1234 ชาวหนี่วเจินมีกองกำลังที่แข็งแกร่งสามารถขับไล่ราชวงศ์ซ่งให้อพยพไปตั้งดินแดนใหม่ทางตอนใต้ของจีน และสถาปนาราชวงศ์จินเข้าปกครองจีนทางตอนเหนือ แต่ในที่สุดก็พ่ายแพ้ให้กับชาวมงโกลซึ่งเป็นผู้สถาปนาราชวงศ์หยวนขึ้น ทำให้ชนเผ่าหนี่วเจินต้องอยู่ในฐานะรัฐบรรณาการ แต่ยังมีอำนาจในเขตการปกครองของตนเองเรื่อยมาจนถึงสมัยราชวงศ์หมิงตอนปลาย

เมื่อชาวหนี่วเจินพ่ายแพ้ต่อชาวมงโกลก็แตกออกเป็น 3 เผ่าใหญ่ ๆ คือ¹³ เผ่าเจี้ยนโจว (建州) มีเขตแดนใกล้กับจีนมากที่สุด, เผ่าไห่ซี (海西) อยู่ทางตอนเหนือมีเขตแดนใกล้กับมงโกล และเผ่าตงไห่ (东海) หรือเหยี่ยเหริน (野人) อยู่ทางตะวันออกติดทะเลญี่ปุ่นก่อนที่นุร์ฮาซือจะรวมแคว้นต่าง ๆ เข้าเป็นอาณาจักรโหว่จิน เผ่าที่มีอำนาจมากที่สุด คือ เผ่าไห่ซี¹⁴ ในสมัยราชวงศ์หมิงมีการปกครองดินแดนแถบนี้อย่างหลวม ๆ ผ่านทางผู้ปกครองชนเผ่า โดยการมอบตำแหน่งแม่ทัพให้ เพื่อให้คานอำนาจกันเองจะได้ไม่รวมตัวกันแข็งข้อ และให้สิทธิในการส่งบรรณาการ ซึ่งผู้ปกครองเผ่าแต่ละคนก็ต้องการสิทธิเพื่อประโยชน์ทางการค้า เพราะแมนจูมีดินแดนติดกับไซบีเรียและคาบสมุทรเกาหลี พวกเขาจะได้นำมาและกระโจมจากมงโกล ขนสัตว์จากไซบีเรีย และไหมจากเกาหลีไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับอาณาจักรหมิง ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อการค้าแถบชายแดนแมนจูและจีนคึกคักมากขึ้น แคว้นต่าง ๆ ก็เริ่มแย่งชิงผลประโยชน์กันเองเพื่อความยิ่งใหญ่ กระทั่งปีค.ศ. 1616 นุร์ฮาซือสามารถรวบรวมชนเผ่าแมนจูให้เป็นหนึ่งเดียวกัน

นุร์ฮาซือ (ค.ศ. 1559-1626) เป็นชาวแมนจูเผ่าเจี้ยนโจวผู้รวบรวมชนชาติหนี่วเจิน และสร้างอาณาจักรขึ้นในต้นคริสต์ศตวรรษที่ 17 นุร์ฮาซือเกิดในครอบครัวขุนนางเล็ก ๆ ปู่และพ่อของเขาเคยร่วมมือกับราชวงศ์หมิงทำลายเผ่าหนี่วเจินอื่น ๆ ที่ต่อต้านราชวงศ์หมิง แต่ต่อมากลับถูกแม่ทัพของจีนหักหลัง และปีค.ศ. 1583 ปู่และพ่อของเขาถูกแม่ทัพของชาวฮั่นฆ่าตายในการสู้รบ คนที่ฆ่าปู่และพ่อของเขาก็เป็นแม่ทัพในแถบเหลียวตงที่เคยเป็นพันธมิตรกับครอบครัวของนุร์ฮาซือ จักรพรรดิแห่งราชวงศ์หมิงขอโทษเขาด้วยการมอบตำแหน่งแม่ทัพใหญ่ให้แก่เขา แต่ก็ไม่ได้ทำให้เขาลดความแค้นที่มีต่อจีนได้ ภายหลังจากที่ปู่และพ่อเขาตาย นุร์ฮาซือกลายเป็นผู้นำกองธงเล็ก ๆ ด้วยความสามารถและความเป็นผู้นำทำให้เขาสามารถรวบรวมเผ่าเจี้ยนโจวที่แตกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ให้เป็นชนเผ่าเดียวกัน¹⁵

นุร์ฮาซือ และน้องชายของเขาได้รับความไว้วางใจให้เป็นแม่ทัพชาวหนี่วเจินเผ่าเจี้ยนโจว เนื่องจากราชสำนักหมิงต้องพึ่งคนเหล่านี้ให้ปกครองเผ่าหนี่วเจินด้วยตนเอง นุร์ฮาซือก็อาศัยตำแหน่งที่เขาได้รับเสริมสร้างบารมีของตน และช่วงค.ศ. 1599-1606 เขาสามารถรวบรวมกำลังพลได้เรื่อย ๆ จนคุมดินแดนแถบตะวันออกของแมนจูเรียได้ ปีค.ศ. 1606 ชื่อของนุร์ฮาซือแผ่ไปไกลจนมงโกลกลุ่มคาลคา (Khalka) ซึ่งเป็นมงโกลกลุ่มใหญ่ที่สุดขอเข้ามาเป็นพันธมิตรด้วย และมอบตำแหน่ง “ข่าน”¹⁶ หรือ ราชาให้แก่นุร์ฮาซือต่อมานุร์ฮาซือสามารถรวบรวมแมนจูเผ่าต่าง ๆ ได้ ยกเว้นเผ่าที่มีกำลังมากที่สุดคือ เผ่าเหยี่ยเฮ่อ (叶赫) และตั้งอาณาจักรโหว่จินขึ้นการที่ใช้ชื่อ “จิน” ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกเขาเป็นลูกหลานราชวงศ์จิน นับเป็นการประกาศการตั้งตนเป็นใหญ่อย่างเป็นทางการ

เมื่อนูร์ฮาซีมีอำนาจมากขึ้น ราชสำนักหมิงเริ่มมองว่าเขาเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของจีนจึงหันไปช่วยเหลือนามจูเผ่าเยี่ยเฮ่อให้มาสู้กับฝ่ายนูร์ฮาซีฝ่ายนูร์ฮาซีเมื่อเห็นว่าไม่สามารถเจรจาต่อรองกับราชวงศ์หมิงได้ ในปีค.ศ. 1619 จึงเปิดศึกกับราชสำนักหมิงที่เมืองซาร์ฮู (Sarhu)¹⁷ ใกล้เคียงกับชายแดนจีนกองกำลังของจีนมีมากกว่าแต่เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ต่อกองกำลังของนูร์ฮาซี หลังจากนั้น เขาก็ปราบศัตรูสำคัญคือเผ่าเยี่ยเฮ่อได้ และเริ่มรุกเข้าไปในดินแดนของอาณาจักรหมิงมากขึ้น และปีค.ศ. 1625 นูร์ฮาซีก็สามารถยึดเมืองเสียนหยิงของจีนในแหลมเหลียวตงได้ และสร้างป้อมปราการขึ้น ที่นี่จึงนับว่าเป็นเมืองหลวงแห่งแรกของชาวแมนจู แม้ภายหลังที่ราชวงศ์ชิงเข้าปกครองจีนได้แล้ว เมืองเสียนหยิงก็ยังคงมีความสำคัญอยู่ในฐานะเมืองหลวงแห่งที่สองรองจากปักกิ่ง¹⁸

3. ระบบแปดกองธงหรือ ปาฉี (The Eight Banners)

ในช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นช่วงที่ชาวหนี่วเจินก่อร่างสร้างชาติ ในช่วงเวลาดังกล่าวเมื่อปี 1601 นูร์ฮาซีซึ่งเป็นผู้วางรากฐานและก่อตั้งอาณาจักรแมนจูได้จัดตั้งระบบกองธงขึ้นบนพื้นฐานของระบบหนิวลู่อันเป็นระบบควบคุมทางสังคมที่ใช้กันมาตั้งแต่สมัยที่อยู่กันเป็นชนเผ่า ชาวหนี่วเจินในสมัยโบราณเวลาออกรบหรือล่าสัตว์จะรวมตัวกันจัดตั้งเป็นหมวดหมู่โดยอาศัยตระกูลหรือหมู่บ้านเป็นเกณฑ์ ระบบกองธงที่จัดตั้งขึ้น เป็นการจัดระเบียบสังคมและการปกครอง กล่าวคือกำหนดให้ชาวหนี่วเจินที่อยู่ในวัยฉกรรจ์ทุกคนต้องมีสังกัด และอยู่ภายใต้การควบคุมลดหลั่นกันไปตามลำดับคือ กำลังคน 300 คน เป็น 1 หนิวลู่ มีหัวหน้า 1 คน เรียกว่า หนิวลู่เอ๋อเจิน, 5 หนิวลู่ (1,500 คน) เป็น 1 จ่าลา มีหัวหน้า 1 คน เรียกว่า จ่าลาเอ๋อเจิน และ 5 จ่าลา (7,500 คน) เป็น 1 กู้ซาน มีหัวหน้า 1 คน เรียกว่า กู้ซานเอ๋อเจิน (คำว่า “กู้ซาน” เป็นภาษาแมนจู แปลว่า ธง คำว่า ธง นี้ ภาษาจีนออกเสียงว่า “ฉี” ส่วนคำว่า กู้ซานเอ๋อเจิน นั้น ภาษาแมนจู แปลว่า ผู้บัญชาการกองธง) ตามลำดับ¹⁹

ระบบการปกครองที่มีชื่อเรียกว่า “แปดกองธง” (八旗制度) เดิมมีชื่อเรียกว่า “หนิวลู่” (牛录 แปลว่า ลูกศร)²⁰ ในภาษาจีนมีชื่อเรียกว่า อี้เหวยต้าเจี้ยน (译为大箭 แปลว่า คันศรอันใหญ่) ต่อมา นูร์ฮาซีได้เปลี่ยนชื่อเรียกระบบการปกครองที่เรียกว่าหนิวลู่เป็นระบบกู้ซาน (固山 Gushan) หรือ กองธงแรกเริ่มแบ่งออกเป็น 4 กองธง คือ กองธงสีเหลือง กองธงสีขาว กองธงสีแดง และกองธงสีคราม ซึ่งเป็นการจัดระบบทหารให้มีความแข็งแกร่ง ต่อมาในปี 1615 มีการแบ่งเพิ่มอีก 4 กองธง ได้แก่ กองธงสีเหลืองขอบแดง กองธงสีขาวขอบแดง กองธงสีแดงขอบขาว และธงสีครามขอบแดง รวมเป็น 8 กองธง ในภาษาอังกฤษเรียกระบบนี้ว่า Banner System หรือ The Eight Banners โดยแต่ละกองจะประกอบด้วยทหารตั้งแต่ 100-1,000 คน ครอบครัวของทหารแต่ละคนก็สังกัดกองธงนั้น ๆ ด้วย กองธงทั้งแปดจึงประกอบด้วย ชายฉกรรจ์ ผู้หญิง เด็ก และผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดและเป็นคนจากถิ่นเดียวกันคนที่อยู่ใต้การปกครองของอาณาจักรชิงทุกคนต้องสังกัดกองธงใดกองธงหนึ่งมีสถานะเรียกว่า “ฉีเหริน” (旗人) แปลว่า คนในสังกัดธงเป็นสถานภาพที่ติดตัวมาแต่กำเนิด²¹

การนับหน่วยของกองธง นับจากการรวมตัวของหน่วยย่อยที่เรียกว่า “หนิวลู่” และจย๋าลา (甲喇)²² แต่ละกองธงจะมีผู้มีตำแหน่งสูงสุดเรียกว่า “หวัง” (王) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของจักรพรรดิชิง รองลงมา เป็นขุนนางตำแหน่งสูงต่ำลดหลั่นกันไป ในแต่ละกองธงจะมีกองบัญชาการเป็นของตนเอง แยกเป็นเอกเทศต่อกัน ในบรรดา “หวัง” ทั้งหมดนั้น หากคนใดมีความสามารถก็จะมีโอกาสได้รับการแต่งตั้งเป็นจักรพรรดิ เช่น จักรพรรดิยงเจิ้ง (ครองราชย์ ปี 1722-1735) ซึ่งเป็นพระโอรสองค์ที่สี่ของจักรพรรดิคังซี ก่อนที่จะมาเป็น จักรพรรดิกี้เคยเป็นหวังองค์หนึ่งในกองธงทั้งแปดมาก่อน โดยปกติจักรพรรดิจะมอบอำนาจการปกครองดูแลกองธงให้แก่หวัง ซึ่งเป็นเสมือนผู้บัญชาการสูงสุดแต่อำนาจสูงสุดก็ยังอยู่กับจักรพรรดิ²³ ในระบบแปดกองธง จึงมีการแบ่งชนชั้นจากสูงสุด คือ จักรพรรดิ (ข่าน) หวัง (เชื้อพระวงศ์) แม่ทัพ (ขุนนาง) และประชาชน ในบรรดาประชาชนยังแบ่งออกเป็นหลายชนชั้น เช่น เจ้านาย และทาส²⁴ ในแต่ละกองธงก็มีสถานะไม่เท่ากัน เช่น สมาชิกของกองธงสี่เหลืองซึ่งขึ้นกับจักรพรรดิโดยตรงถือเป็นชนชั้นสูงของชาวแมนจู กองธงทั้งแปดจึงเป็นทั้งองค์กรทางทหาร และองค์กรทางสังคมของชาวแมนจู

การนำระบบแปดกองธงมาใช้เพื่อจัดระเบียบและควบคุมคนต่างเผ่าต่างชาติพันธุ์ เนื่องจากสังคมในสมัยราชวงศ์ชิงเป็นสังคมที่มีชนหลายชาติหลายภาษาอยู่รวมกัน นอกจากจะมีชาวแมนจูหลายเผ่าแล้ว ยังมีชาวมองโกล ชาวฮั่นในแถบแหลมเหลียวตง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเชลยศึกที่กวาดต้อนมาได้จากการสู้รบ เมื่อถูกกวาดต้อนเข้ามา ก็จะถูกจัดให้สังกัดอยู่ในกองธงใดกองธงหนึ่ง จึงทำให้อาณาจักรชิงสามารถเสริมสร้างกำลังคน และสร้างอาณาจักรให้เข้มแข็งจนมีอำนาจเข้ามาปกครองจีนได้ ทุกครั้งที่ราชวงศ์ชิงรบชนะเผ่าอื่นก็หมายถึงกองธงที่ขยายใหญ่ขึ้น เชลยเหล่านี้จะถูกต้อนมาเป็นทหาร²⁵ เด็กและผู้หญิงก็ต้องทำหน้าที่เป็นคนรับใช้ในบ้านของชาวแมนจูด้วย ในหนึ่งกองธงจึงไม่ได้มีเพียงแค่ชาวแมนจูเท่านั้น แต่ยังมีคนหลากหลายชาติพันธุ์มาอยู่รวมกัน โดยจะแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ เช่น กลุ่มมองโกล กลุ่มฮั่น และกลุ่มเกาหลี โดยที่แมนจูมีจำนวนมากที่สุด²⁶

ภาพเครื่องแต่งกายของระบบแปดกองธง

ที่มารูปภาพ <https://kknews.cc/history/maa8z99.html>

ต่อมาระบบแปดกองธงของชาวแมนจูได้ขยายตัวออกไปโดยเฉพาะในสมัยหวงไท่จี เนื่องจากมีกำลังพลทั้งชาวมงโกล และชาวฮั่นเพิ่มมากขึ้น จึงมีดำริให้จัดตั้งแปดกองธงของมงโกล (八旗蒙古) ขึ้นในปี 1635 และแปดกองธงของชาวฮั่น (八旗汉军) ขึ้นในปี 1642 ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการแผ่ขยายอิทธิพลจนเข้ายึดและปกครองจีนได้สำเร็จในปี 1644 เนื่องจากชาวมงโกลชำนาญการรบบนหลังม้า ส่วนชาวฮั่นชำนาญด้านการรบด้วยปืนใหญ่และปืนยาว แปดกองธงของชาวมงโกล และชาวฮั่น มีระบบการควบคุมกำลังคนลดหลั่นเป็นลำดับ และใช้ธงสีต่าง ๆ เหมือนแปดกองธงของแมนจูทุกประการแม้ว่ากองธงของชนทั้งสามเผ่ารวมกันแล้วจะเป็น 24 กองธง แต่ก็ยังคงเรียกว่าแปดกองธง เมื่อราชวงศ์ชิงเข้าปกครองจีนจึงเรียกว่า “แปดกองธงแห่งราชวงศ์ชิง” (清八旗) การจัดคนกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้เป็นกลุ่มเดียวภายใต้ระบบกองธงก็เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างแมนจูกับคนชาติอื่น ๆ และต้องการให้พวกเขาปกครองกันเอง อีกทั้งการให้ชาวฮั่นและมงโกลสังกัดกองธงเพื่อต้องการแยกพวกเขาออกจากชาวฮั่นและมงโกลที่ไม่ได้สังกัดกองธงด้วย

ในปีค.ศ. 1650 รัชสมัยพระเจ้าซุนจื่อ พระองค์ได้จำแนกแปดกองธงเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ ส่วนแรกคือ กองธงส่วนบนสามกอง (上三旗 หรือ Upper three banners) ที่ขึ้นกับจักรพรรดิโดยตรง มี 3 กองธง ได้แก่ กองธงสีเหลือง กองธงสีขาว และกองธงสีเหลืองขอบแดง กองธงทั้งสามจึงมีบทบาทสำคัญ และมีฐานะเป็นทหารรักษาพระองค์ อีกส่วนคือ กองธงส่วนล่างห้ากอง (下五旗 หรือ Lower Five Banners) ได้แก่ กองธงสีแดง กองธงสีคราม กองธงสีขาวขอบแดง กองธงสีแดงขอบขาวและกองธงสีครามขอบแดง ให้อยู่ในความควบคุมบัญชาการของเจ้านายเชื้อพระวงศ์ หรือขุนนางชั้นผู้ใหญ่ จนถึงปี 1729 พระเจ้ายงเจิ้งได้ถอนอำนาจการควบคุมบัญชาการมาขึ้นกับพระองค์โดยตรง นับเป็นการรวมศูนย์อำนาจการควบคุมบัญชาการทหารแปดกองธงมาอยู่ที่จักรพรรดิโดยตรงทั้งหมด²⁷

4. แปดกองธงภายใต้การปกครองของหวงไท่จี

ในปี 1626 เมื่อนูร์ฮาซีเสียชีวิต หวางไท่จีได้สืบทอดตำแหน่งข่านต่อจากบิดาเนื่องจากเขาเป็นบุตรที่มีความรู้ความสามารถทั้งทางด้านการทหาร และการบริหารราชการแผ่นดิน อีกทั้งยังสามารถแก้ปัญหาและลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ทั้งแมนจู มงโกล ฮั่น รวมถึงชาติพันธุ์กลุ่มอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งให้ออกาสขุนนางระดับสูงของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ยอมสวามิภักดิ์ต่อแมนจู มีส่วนร่วมในการบริหารราชการแผ่นดินแทนการลงโทษด้วยวิธีรุนแรง เช่น การนำเชลยมาเป็นทาส หรือการฆ่า ด้วยเหตุนี้หวงไท่จีจึงมีกองกำลังทหารที่แข็งแกร่งทำให้เขามีอำนาจในการปกครองเหนือกว่าพี่น้อง อีกทั้ง การยกทัพไปตีเกาหลีทำให้กวาดต้อนทั้งประชาชน ทหาร และทรัพย์สิน ยิ่งทำให้เขาเป็นที่ยอมรับและครองตำแหน่งผู้ปกครองแมนจูคนต่อไป²⁸

ในรัชสมัยของหวงไท่จีมีการปรับเปลี่ยนระบบราชการจากเดิมที่ให้ความสำคัญทางด้านการทหารมาให้ความสำคัญด้านพลเรือนมากขึ้น เนื่องจากในสมัยนี้ดินแดนที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์โหวจินมี

อาณาเขตกว้างใหญ่ขึ้น รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรอย่างรวดเร็ว ดังนั้น เขาจึงได้นำรูปแบบการบริหารราชการตามแบบจีนที่เรียกว่า “ลั่วปู้” (六部)²⁹ มาผสมกับระบบแปดกองธงซึ่งเป็นรูปแบบการปกครองเดิมของชาวแมนจู อีกทั้งจัดให้มีการสอบคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการตามแบบราชวงศ์หมิง และการรับขุนนางของราชวงศ์หมิงที่แปรพักตร์ หรือตกเป็นเชลยให้เข้ามามีบทบาทในการปกครองเพื่อวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่แมนจู ในปี 1636 กองทัพหนี่ว่เจินสามารถปราบลิกดานข่าน (Ligdan Khan) แห่งมองโกลได้สำเร็จ และได้ครอบครองตราลัญจกรซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของฮ่องเต้จากเชื้อพระวงศ์เก่าของราชวงศ์หยวนต่อจากข่านคนดังกล่าว³⁰ หวงไท่จีสถาปนาตนเองเป็นจักรพรรดิแบบจีนและเปลี่ยนชื่อราชวงศ์จินเป็นราชวงศ์ชิงหมายถึง ความบริสุทธิ์ซึ่งเป็นเจตนาของหวงไท่จีที่ต้องการสื่อถึงชาวฮั่นให้มีทัศนคติที่ดีต่อชาวแมนจู รวมทั้งต้องการลบอดีตที่ราชวงศ์จินเคยพ่ายแพ้ต่อกองทัพมองโกลในคริสต์ศตวรรษที่ 13 อีกด้วย นอกจากนี้ ยังเปลี่ยนชื่อชนชาติของตนจากหนี่ว่เจินเป็น “แมนจู”³¹ และยกทัพไปปราบเกาหลี และเผ่ามองโกลได้สำเร็จ

เมื่อหวงไท่จี สามารถขยายดินแดนให้มีอาณาเขตกว้างใหญ่มากขึ้น และสามารถเข้าควบคุมชนเผ่าต่าง ๆ ได้มากขึ้น โดยเฉพาะชาวมองโกล และชาวฮั่น จึงได้กำหนดให้มีการจัดตั้งแปดกองธงของชาวมองโกล และชาวฮั่นขึ้นในปี 1635 แปดกองธงของชาวมองโกลได้ถูกจัดตั้งขึ้นก่อนภายใต้รูปแบบเดียวกันกับกองธงของแมนจู ซึ่งมองโกลมองว่า รูปแบบกองธงของแมนจูในแนวคิดของนุรฮาซีอ เป็นองค์กระด้างสูง มีขั้นตอน และมีระเบียบแบบแผนในการบริหารราชการแผ่นดิน รวมทั้งการจัดสรรกำลังคน และ กำลังทหารให้มีความสมัครสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อร่วมกันต่อสู้ให้ราชวงศ์ชิงมีความแข็งแกร่งมั่นคงทั้งภายใน และภายนอกราชอาณาจักร

ภายหลังจากที่ชนเผ่ามองโกลพ่ายแพ้สงครามต่อชาวแมนจูภายใต้การนำของหวงไท่จี ชาวมองโกลก็ถูกควบคุมและต้องตกอยู่ใต้การปกครองของราชวงศ์ชิงนั้น ทำให้ขุนนางระดับสูงและประชาชนบางกลุ่มยอมจำนน และสวามิภักดิ์ แต่ก็ยังมีบางกลุ่มที่ไม่ยอมจำนนและสวามิภักดิ์ด้วย จึงทำให้ในขณะนั้น เผ่ามองโกลต้องเผชิญกับความขัดแย้ง และแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายแรก คือฝ่ายฮ้าย เป็นการรวมกลุ่มของบุคคลที่ยอมสวามิภักดิ์ต่อแมนจู เพื่อป้องกันการถูกโจมตีจากศัตรูทั้งฝ่ายแมนจู และฝ่ายอื่น ๆ เช่น ฮั่น เกาหลี เป็นต้น ส่วนอีกฝ่าย คือ ฝ่ายขาว เป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่ยอมจำนน และไม่ยอมสวามิภักดิ์ต่อผู้ปกครองแมนจู และมีแนวคิดที่จะปกป้องชนเผ่า และขับไล่ชาวแมนจูออกไป เพื่อกอบกู้สถานะของตนกลับคืนมา

ดังนั้น หวงไท่จีจึงมีดำริให้มีการจัดตั้งแปดกองธงของมองโกลขึ้น เพื่อให้ชาวมองโกลได้ปกครองกันเองภายใต้การกำกับดูแล และการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งผู้ปกครองชนเผ่าจากจักรพรรดิราชวงศ์ชิง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้งภายในชนเผ่าที่อาจจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ซึ่งในขณะนั้น ชาวมองโกลมีจำนวนประชากรมากกว่า 10,000 คน นอกจากนี้ ราชวงศ์ชิงยังมีหน้าที่ในการร่วมรบกับชาวมองโกล เมื่อเกิดศึกสงครามเพื่อป้องกันไม่ให้ชาติพันธุ์อื่นเข้ายึดมองโกลได้ และในขณะเดียวกัน เมื่อราชวงศ์ชิงยกทัพไปปราบข้าศึกศัตรู เผ่ามองโกลก็ต้องส่งกำลังทหารไปร่วมรบกับราชวงศ์ชิงด้วยเช่นกัน³²

หวงไท่จีจึงนับเป็นจักรพรรดิที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนว่าเป็นผู้ที่นำความสำเร็จ และ ชัยชนะมาสู่ราชวงศ์ชิง เพราะด้วยรูปแบบการปกครองที่เขานำมาใช้ ทำให้เขาสามารถรวมอำนาจการ ปกครองเข้าสู่ศูนย์กลางโดยอำนาจทั้งหมดอยู่ที่จักรพรรดิ ทำให้ราชวงศ์จีนในอดีตที่เคยกระจัดกระจาย และ แบ่งแยกออกไปเป็นชนกลุ่มเล็ก ๆ สามารถรวมกันเป็นอันหนึ่งเดียวกันได้ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง นอกจากนี้ เขายังได้ปฏิรูปกองธงต่างๆ ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ด้วยการแบ่งแยกกองธงของกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างๆ ออกจากกัน เช่น ในปี 1635 จัดตั้งแปดกองธงของชาวมองโกลขึ้นก่อน ต่อมาในปี 1642 ก็จัดตั้งแปด กองธงของชาวฮั่นขึ้น เป็นต้น การแบ่งแยกกองธงของแต่ละชาติพันธุ์ เพื่อเป็นการจัดสรรกำลังทหาร และ ประชาชนในแต่ละสังกัดให้สอดคล้องกับภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากจักรพรรดิ และผู้ปกครองกองธงก็ เป็นการแต่งตั้งจากขุนนางระดับสูงของแต่ละเผ่าที่ยอมรับกษัตริย์ราชวงศ์ชิง และจักรพรรดิเห็นชอบและ แต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครอง ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันการรุกราน และการเป็นกบฏ ซึ่งด้วยเหตุนี้เองทำให้ในราชวงศ์ชิง ในยุคต้นสามารถรักษาเสถียรภาพและความมั่นคงทั้งภายในราชสำนัก และภายนอกราชสำนักให้มีความ เข้มแข็งและสงบสุขได้

นอกจากนี้ ในปี 1636 หวงไท่จีโปรดให้ตั้งสำนักกิจการมงโกล (蒙古衙門) เพื่อดูแลความสัมพันธ์ กับชาวมองโกลโดยเฉพาะ อีกสองปีหน่วยงานนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสำนักกิจการอาณานิคม (里藩院) ทำหน้าที่ ดูแลความสัมพันธ์กับเอเชียตอนใน (Inner Asia) ทั้งหมดในด้านความสัมพันธ์กับทะเลาะมา หวงไท่จีให้การ อุปถัมภ์ศาสนาพุทธแบบทิเบตเป็นอย่างดี โดยปี 1637 ได้อาราธนาทะเลาะมาองค์ที่ 5 มายังนครเสียนหยิง และให้สร้างวัดแบบทิเบตขึ้น ทำให้ในปี 1640 ทะเลาะมาและปันเซนลามะได้ขนานนามหวงไท่จีว่า “พระ โภธิสัตว์มีญชุศรีจักรพรรดิผู้ยิ่งใหญ่ (Manjusri Great Emperor)” ฉะนั้น การดำเนินนโยบายการบริหาร ราชการแผ่นดินในรัชสมัยนี้นับเป็นการวางรากฐานให้แก่ราชวงศ์ชิงในการเป็นจักรวรรดิที่ประกอบด้วยคน หลายเชื้อชาติในอนาคตได้อย่างดี³³

5. สถานภาพของบุคคลในแปดกองธง

ระบบแปดกองธง เป็นระบบการปกครองสำคัญที่นำไปสู่การเป็นจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ภายใต้ การ ปกครองของราชวงศ์ชิง ในระบบกองธงมีการจัดแบ่งชนชั้นของประชาชนตามกลุ่มชาติพันธุ์ดังนี้ กลุ่มชาติ พันธุ์ของแมนจูจะมีสถานภาพทางสังคมสูงกว่ากลุ่มชาติพันธุ์ของมงโกลและฮั่นตามลำดับ

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดความแตกต่างของชนเผ่าต่าง ๆ ในแต่ละกองธง ได้แก่ ชาติกำเนิด อาชีพ และสถานภาพทางสังคม เช่น จักรพรรดิ ขุนนาง ทหาร และประชาชน เป็นต้น นอกจากนี้ สถานะของกองธง ก็บ่งบอกความแตกต่างด้วยเช่นกัน เพราะมีการแบ่งระบบแปดกองธงเป็นสองส่วนใหญ่ ๆ คือ กองธงส่วนบน สามกอง (The upper three banners) ได้แก่ กองธงเหลืองขอบขาว กองธงเหลือง และกองธงขาว ซึ่ง ทั้งหมดอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของจักรพรรดิหรือ “ขาน” โดยตรง ทำให้ขุนนาง ทหาร และประชาชนที่ สังกัดในสามกองธงมีสถานภาพทางสังคมที่สูงกว่าประชาชนที่สังกัดกองธงอื่น ๆ และมีจำนวนประชากร มากกว่ากองธงอื่น ๆ อีกด้วย ส่วนขุนนางที่สังกัดในกองธงส่วนบนนี้ก็ได้รับความไว้วางใจจากจักรพรรดิ

และได้รับการแต่งตั้งให้รับผิดชอบการบริหารราชการในเมืองหลวง และทหารที่สังกัดสามกองธงนี้ก็จะได้รับมอบหน้าที่ให้ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในเมืองหลวงเช่นเดียวกัน

กองธงส่วนล่างห้ากอง (The Lower Five Banners) ได้แก่ กองธงแดง, กองธงแดงขอบขาว, กองธงคราม, กองธงครามขอบแดง, และกองธงขาวขอบแดง ขึ้นกับหวัง (王) ส่วนใหญ่จะเป็นเชื้อพระวงศ์ หน้าที่ของกองธงส่วนล่างคือ ดูแลอาณาเขตรอบ ๆ บริเวณเมืองหลวง โดยแบ่งกันตามลักษณะสีที่ถูกกำหนดขึ้นดังนี้ กองธงแดงกับกองธงแดงขอบขาวดูแลดินแดนทางด้านตะวันตก กองธงขาวขอบแดง ดูแลดินแดนที่อยู่ทางตะวันออก และกองธงครามกับกองธงครามขอบแดงดูแลดินแดนทางตอนใต้ ซึ่ง “หวัง” ขุนนาง และทหารจะต้องร่วมมือกันในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคในเขตแดนของตนให้มีความสงบเรียบร้อย ช่วยบรรเทาทุกข์ให้แก่ประชาชน และจัดกองกำลังทหารไปประจำการบริเวณชายแดนเพื่อป้องกันการถูกรุกรานจากศัตรู เป็นต้น ซึ่งรูปแบบนี้ต่อมาได้นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดตั้งกองธงขึ้นในส่วนภูมิภาคภายหลังจากที่แมนจูเข้าปกครองจีนได้ในปี 1644³⁴

ระบบแปดกองธงไม่ได้เป็นระบบที่ใช้กับองค์กรทางการทหารเท่านั้น แต่ยังเป็นองค์กรทางการเมืองและสังคมอีกด้วย นับว่าเป็นการจัดระเบียบสังคมของราชรัฐที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง จากการวิเคราะห์ของ Mark C. Elliot ประชากรในระบบแปดกองธงสามารถแบ่งได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มประชาชนชาวแมนจู มงโกล ฮั่น และกลุ่มคนรับใช้ซึ่งรวมคนประเภทอื่น ๆ เข้ามาด้วย ในปี 1648 มีจำนวนประชากรรวมกันประมาณมากกว่าหนึ่งล้านคน โดยกลุ่มคนสุดท้ายมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ชาวแมนจู ชาวฮั่น และชาวมงโกล เมื่อราชวงศ์ชิงเข้าปกครองจีนได้สำเร็จก็มีการตั้งระบบแปดกองธงประจำที่เมืองปักกิ่ง ซึ่งเป็นเมืองหลวงในขณะนั้น และในส่วนภูมิภาคก็มีการจัดตั้งระบบกองธงในแต่ละมณฑลเช่นกัน ต่อมาในสมัยจักรพรรดิยงเจิ้งได้มีการปรับเปลี่ยนระบบแปดกองธงจากระบบเดิมให้สอดคล้องกับการขยายตัวทั้งด้านกำลังคนและอำนาจ เพื่อป้องกันมิให้ผู้นำแต่ละกองธงใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้อง เช่น ปรับปรุงระบบการจัดเก็บภาษีและส่วยที่ได้รับจากแต่ละท้องที่ต้องส่งให้แก่หน่วยงานคลังของราชสำนัก แทนการจัดส่งเข้ากองธงของตน และมีการจัดระบบกองธงใหม่ เช่น การจัดลำดับชั้นของกองธง โดยการกำหนดว่าผู้นำของกองธงใดที่ตำแหน่งสูงก็จะได้รับอนุญาตให้มีกองธงและที่ดินมาก ส่วนผู้นำกองธงที่มีตำแหน่งรองลงมาก็จะได้รับการจัดสรรจำนวนลดหลั่นกันไปตามความเหมาะสม และในส่วนของสามกองธงที่ขึ้นตรงต่อจักรพรรดิก็มีการโยกย้ายขุนนางเช่นเดียวกัน และยังมี การคัดเลือกขุนนางที่มีความรู้ความสามารถจากมณฑลต่าง ๆ เข้ามาสังกัดในกองธง ถึงแม้จักรพรรดิจะมีการแทรกแซงการบริหารภายในของกองธง แต่โครงสร้างหลักของกองธงทั้งแปดยังคงเหมือนเดิม ดังนั้นแปดกองธง เปรียบเสมือนสังคมของประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิง ทั้งในด้านการทหาร การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม นอกจากนี้ยังเป็นกำหนดสถานะของประชาชนในแต่ละกองธงอีกด้วย

สรุป

เมื่อชาวแมนจูเข้าปกครองจีนต่อจากราชวงศ์หมิง ชาวจีนอันที่นับเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศเกิดความไม่พอใจ เพราะเชื่อว่าชนเผ่าแมนจูเป็นชนเผ่าที่ไม่มีอารยธรรมป่าเถื่อน โหดร้าย และชอบใช้ความรุนแรง ทำให้จักรพรรดิในราชวงศ์ชิงต้องปรับเปลี่ยนการปกครองเดิมของตนให้เข้ากับการปกครองชาวจีนอัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และสร้างความมั่นคงให้กับประเทศ โดยราชสำนักชิงดำเนินนโยบายในลักษณะการประนีประนอมเพื่อเป็นการผูกมิตรและเอาใจชาวอัน และขจัดความคิดต่อต้านแมนจู เพื่อสร้างบารมีให้กับราชวงศ์ชิงด้วยการดำเนินนโยบายที่สำคัญ คือ การให้ความสำคัญและดูแลขุนนางและแม่ทัพชาวอันที่เข้ามาสวามิภักดิ์อย่างดี ยกย่องสรรเสริญขุนนางหมิงที่มีความจงรักภักดียอมเสียสละชีวิตแม้ว่าการเสียสละนั้นจะเป็นการพลีชีพเพื่อราชวงศ์หมิงก็ตาม และเมื่อยึดกรุงปักกิ่งได้ ราชสำนักชิงได้จัดพระราชพิธีศพและสร้างสุสานให้กับพระเจ้าหมิงซื่อจง จักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์หมิงกับพระมเหสี อีกทั้งยังมีการจัดสอบเพื่อสรรหาบัณฑิตเข้ารับราชการโดยใช้วิธีการสอบคัดเลือกตามแบบของราชวงศ์หมิงมีการยกเลิกหรือลดอัตราภาษีที่ขูดรีดในท้องที่ต่างๆ และยกเลิกรูปแบบการปกครองที่โหดร้ายของราชวงศ์หมิง รวมทั้งขนชั้นปกครองของราชวงศ์ชิงก็ทรงให้ความสำคัญแก่การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมจีนมาตั้งแต่สมัยจักรพรรดิซุ่นจื้อโดยส่งเสริมให้ชาวแมนจูเรียนรู้การพูดภาษาจีน การอ่านหนังสือจีน และเรียนรู้ขนบธรรมเนียมจีน เป็นต้น ต่อมาในสมัยจักรพรรดิคังซีทรงจัดทำพจนานุกรมขึ้นเพื่อรวบรวมตัวอักษรจีนให้ครบถ้วนที่สุดในสมัยนั้น

ในรัชสมัยของจักรพรรดิยงเจิ้ง (雍正) มีการปรับเปลี่ยนระบบการเมืองการปกครองที่สำคัญ คือ การลดอำนาจของสำนักเลขาธิการใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย เสนาบดี 6 คน ทำหน้าที่ถวายคำปรึกษาแก่จักรพรรดิ ซึ่งนับว่ามีอิทธิพลต่อการโน้มน้าวหรือขัดขวางการตัดสินใจของจักรพรรดิ ด้วยเหตุนี้ จักรพรรดิยงเจิ้งจึงได้ลดอำนาจของหน่วยงานนี้ลงให้เป็นเพียงตำแหน่งลอย และตั้งหน่วยงานใหม่คือ สภากลาโหม (军机处) ขึ้นมาทำหน้าที่แทน โดยสมาชิกของหน่วยงานนี้ประกอบไปด้วยบุคคลระดับเสนาบดีหรือต่ำกว่าที่ได้รับ ความไว้วางใจจากจักรพรรดิ การตั้งสภากลาโหมทำให้อำนาจในการบริหารของจักรพรรดิเพิ่มขึ้น สามารถสร้างความกลมกลืนและความสมานฉันท์ระหว่างชาวแมนจูและชาวอันได้มากขึ้น โดยสังเกตได้จากจำนวนสมาชิกของหน่วยงานนี้ ซึ่งประกอบด้วยคนทั้ง 2 กลุ่มอย่างเท่าเทียมกัน ภายใต้การปกครองของราชวงศ์ชิงจึงมีชาวแมนจูดำรงตำแหน่งนี้รวม 72 คน และเป็นชาวอันทั้งหมด 64 คน

นอกจากนี้ มีการจัดการปกครองในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นขึ้น โดยแบ่งเขตการปกครองเป็น 18 มณฑล (省) 177 จังหวัด (府, 州) และประมาณ 1,500 อำเภอ (县) ตำแหน่งสูงสุดในส่วนภูมิภาคคือ ข้าหลวงใหญ่ (总督) มีอำนาจควบคุมสองมณฑลขึ้นไป โดยในแต่ละมณฑลจะมีผู้ว่าราชการมณฑล (巡抚) หนึ่งคน และเพื่อให้เกิดความยุติธรรมระหว่างชาวอันกับชาวแมนจู ถ้าข้าหลวงใหญ่เป็นชาวแมนจู ผู้ว่าราชการมณฑลที่อยู่ภายใต้ข้าหลวงใหญ่คนนั้นจะเป็นชาวอัน และในทางกลับกันถ้าข้าหลวงใหญ่เป็นชาวอัน ผู้ว่าราชการมณฑลที่อยู่ภายใต้ข้าหลวงใหญ่คนนั้นจะเป็นชาวแมนจู ตลอดยุคราชวงศ์ชิงตำแหน่งข้าหลวง

ใหญ่เป็นของชาวแมนจูร้อยละ 57 ชาวฮั่นร้อยละ 43 ส่วนตำแหน่งผู้ว่าราชการมณฑลเป็นของชาวแมนจูร้อยละ 48.4 ชาวฮั่นร้อยละ 51.6 ในส่วนท้องถิ่นที่ต่ำกว่าระดับอำเภอ รัฐบาลจะไม่ส่งคนจากส่วนกลางเข้ามาปกครอง หากแต่อนุญาตให้คนในท้องถิ่นดูแลการบริหารกันเอง เป็นต้น

ในสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง (乾隆) ทรงให้มีการรวบรวมงานวิชาการครั้งยิ่งใหญ่ทั่วประเทศจีน เรียกว่า “ประมวลสาส์นสี่พระคลัง” (四库全书) เป็นหนังสือชุดที่ประมวลหนังสือจีนทุกชนิดจากสมัยโบราณถึงสมัยราชวงศ์ชิง แต่ในขณะที่รวบรวมผลงานทางวิชาการหนังสือหลายเล่มก็ถูกทำลายเนื่องจากเหตุผลทางการเมือง และในขณะเดียวกันก็มีการดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวเพื่อสยบชาวฮั่นที่คิดจะต่อต้านไว้ด้วย คือ การสังหารประชาชนที่รวมตัวก่อจลาจลต่อต้านราชสำนักตามท้องที่ต่าง ๆ อย่างโหดร้าย เพื่อป้องกันการรวมกลุ่มกันจัดตั้งสมาคมและการรวมพลังมวลชนอย่างเด็ดขาด เพื่อควบคุมให้ชาวฮั่นยอมอยู่ใต้อำนาจการปกครองของชาวแมนจู จึงมีประกาศคำสั่งให้ชาวฮั่นทั่วประเทศโกนผมครึ่งหัวไว้ผมเปียตามแบบชาวแมนจู โดยคำประกาศนี้มีการกล่าวเปรียบเทียบว่า “มีหัวไม่มีผม มีผมไม่มีหัว” (留头不留发, 留发不留头) ทำให้ชาวฮั่นที่ขัดขืนและไม่ปฏิบัติตามต้องหลังเลือดและสังเวทชีวิตไปเป็นหลายแสนคนเพราะราชสำนักชิงใช้ความเด็ดขาด และความรุนแรงต่อกลุ่มคนที่ขัดขืน เช่น เหตุการณ์การล้างเมืองสิบวันที่หย่งโจวมีการบังคับใช้กฎหมายอาชญาทางภาษา (文字狱) เพื่อควบคุมความคิดของชาวฮั่นให้อยู่ในกรอบ ตัวอย่างคดีที่สำคัญ ๆ เช่น คดีหนังสือประวัติศาสตร์ราชวงศ์หมิง (明史) ของจงจิงหลง (庄廷鑑) ซึ่งกล่าวกระทบประวัติศาสตร์แมนจู เป็นต้น

ดังนั้น จากการศึกษาการปกครองด้วยระบบแปดกองธงของแมนจู มงโกล และฮั่นมีขั้นตอนในการจัดตั้งเหมือนกัน แต่เมื่อนำแปดกองธงของแมนจู และมงโกล กับ แปดกองธงของฮั่นมาเปรียบกันนั้น จะเห็นได้ว่า ระบบกองธงของชาวฮั่นจะไม่ประสบความสำเร็จในการปกครอง เพราะไม่ใช่รูปแบบที่ชาวฮั่นคุ้นเคย และสถานะทางสังคมของชาวฮั่นที่ถูกกดขี่ให้มีฐานะที่ด้อยกว่าทั้งชาวแมนจู และมงโกลทำให้ชาวฮั่นต่อต้านการปกครองระบบนี้ ดังนั้นเมื่อราชวงศ์ชิงเข้าปกครองจีนแล้ว รูปแบบการปกครองจึงมีการปรับเปลี่ยนให้มีความเหมาะสมโดยนำระบบแปดกองธงผสมผสานเข้ากับระเบียบการปกครองเดิมของจีนฮั่น และมีการกำหนดนโยบายขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมของชาวฮั่นเพื่อป้องกันปัญหาความขัดแย้งในสังคม ดังที่ Mark C. Elliot กล่าวว่า “ชาวฮั่นมีมุมมองและความเชื่อว่าชาวมงโกลมีสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีพ และแนวคิดในด้านต่าง ๆ ที่คล้ายคลึง และสอดคล้องกับชาวแมนจูมากกว่า จึงทำให้ทั้งขุนนาง ทหาร และประชาชนของทั้งสองชนเผ่าสามารถปรับตัวต่อการถูกปกครองด้วยระบบแปดกองธงได้ดีกว่าพวกเขาที่ไม่คุ้นเคยกับระบบการปกครองเช่นนี้”

เชิงอรรถ

¹เทือกเขาดังไปซาน ปีค.ศ. 1644 สมัยราชวงศ์ชิงเข้าสู่ภาคกลาง ก็สถาปนาภูเขานี้ให้เป็นเขาเทวดาที่เกิดทงบุชา เพราะเป็นแหล่งกำเนิดชาติแมนจู (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, เกล็ดหิมะในสายหมอก เล่ม 3 จี๋หลิน, หน้า 27)

²Hok-Lam Chan, **From Tribal Chieftain to Sinitic Emperor: Leadership Contests and Succession Crises in The Jurchen-Jin State, 1115-1234**, (Source: Journal of Asian History, Vol. 33, No. 2 (1999), p. 105

³ John King Fairbank, **China: A New History**, (Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1994) pp. 119-121.

⁴ John K. Fairbank, Edwin O. Reischauer, **China Tradition and Transformation**, (Boston: Houghton Mifflin Co., 1973), p. 212

⁵จุลชีพ ชินวรโรณ, **จีนอีสานและเสฉวน จากแดนแมนจูสู่ง่อไบ้** (สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงรวบรวม) : บทความ ปฐมกาลและอวสานของราชวงศ์ชิง, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วงศ์จร, 2540), หน้า 259

⁶ John K. Fairbank, Edwin O. Reischauer, **China Tradition and Transformation**, (Boston: Houghton Mifflin Co., 1973), p. 213

⁷ John K. Fairbank, Edwin O. Reischauer, **China Tradition and Transformation**, (Boston: Houghton Mifflin Co., 1973), p. 214

⁸ Bai Shouyi (ed.), **An Outline History of China**, (Beijing : Foreign Languages Press, 1982) p. 357

⁹ Bai Shouyi (ed.), **An Outline History of China**, (Beijing : Foreign Languages Press, 1982) p. 363

¹⁰Mark C. Elliot, **The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China**, (California: Stanford University Press), p. 63

¹¹ William T. Rowe, **China's Last Empire: The Great Qing**, (Cambridge, Mass: Harvard University Press), pp. 18-19

¹² John K. Fairbank, Edwin O. Reischauer, **China Tradition and Transformation**, (Boston : Houghton Mifflin Co., 1973), p. 211

¹³ Mark C. Elliot, **The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China**, (California: Stanford University Press), p. 48

¹⁴ Mark C. Elliot, **The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China**, (California: Stanford University Press), p. 53

¹⁵ Mark C. Elliot, **The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China**, (California: Stanford University Press), p. 54

¹⁶ Mark C. Elliot, **The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China**, (California: Stanford University Press), p. 56

¹⁷ Bai Shouyi (ed.), **An Outline History of China**, (Beijing : Foreign Languages Press, 1982) p. 362

¹⁸ Jonathan D. Spence, **The Search for Modern China** (New York. London: W.W.Norton&Company, 1999), p. 28

¹⁹สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *เกล็ดหิมะในสายหมอก เล่ม 5 ภาคผนวก*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2537), หน้า 26

²⁰ Du Jiayi 杜家骥: 《八旗与清朝政治论稿》, 北京: 人民出版社, 2008, 10 页。

²¹ปิยดา ชลวร, “เมื่อแมนจูเข้าปกครองอื่น : การก่อตั้งและปกครองเงินในช่วงแรกของราชวงศ์ชิง” ใน *เหตุเกิดในราชวงศ์ชิง* (กรุงเทพฯ : ขวนอ่าน, 2555), 15-42.

²²หนิวลู่ และจยาล่า คือ หน่วยที่ใช้นับจำนวนคนในการรวมเป็นกองธง โดย 1 หนิวลู่ มี 150-300 คน 5 หนิวลู่ เป็น 1 จยาล่า 5 จยาล่า เป็น 1 กู้ซาน (固山) หรือ กองธง(ปิยดา ชลวร, *เหตุเกิดในราชวงศ์ชิง บทที่ 1 เมื่อแมนจูเข้ามาปกครองอื่น: การก่อตั้งและปกครองเงินในช่วงแรกของราชวงศ์ชิง*, หน้า 29)

²³งานวิจัยเกี่ยวกับระบบแปดกองธงที่ผ่านมามีมุมมองว่า “หวัง” จะเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดในการบริหารกองธงของตนเอง และขุนนางจะต้องเคารพเชื่อฟังหวังแต่เพียงผู้เดียว แต่ในช่วงหลังมีนักวิชาการบางคนแย้งว่า ราชวงศ์ชิงโดยเฉพาะในช่วงก่อนที่จะเข้ามาปกครองเงินในค.ศ. 1644 “หวัง” ไม่ได้มีอำนาจสูงสุดเสมอไป หาก *หวัง* ทำผิด ขุนนางสามารถฟ้องหรือเอาโทษกับเจ้านายของตนได้โดยมีกฎหมายคุ้มครองขุนนางผู้เอาผิดนั้นอีกที และ *หวัง* ก็ได้คุมทหารจำนวนมากอย่างที่คิด การปกครองในกองธงทั้งแปดในช่วงแรกจึงมีลักษณะกระจายอำนาจมากกว่ารวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง อย่างไรก็ตาม อำนาจสูงสุดในระบบกองธงยังอยู่ที่ขาน หรือ จักรพรรดิ (ปิยดา ชลวร, *เหตุเกิดในราชวงศ์ชิง บทที่ 1 เมื่อแมนจูเข้ามาปกครองอื่น: การก่อตั้งและปกครองเงินในช่วงแรกของราชวงศ์ชิง*, หน้า 29)

²⁴คนที่มิสถานะเป็นเจ้านายจะสังกัดกลุ่มเดียวกัน คือ กลุ่มคนทั่วไป (regular-household company) ส่วนคนที่เป็นคนรับใช้ (หรือบางครั้งเป็นทาส) ก็จะสังกัดกลุ่มคนใช้ด้วยกัน เรียกว่า bondservant company คนรับใช้ส่วนใหญ่เป็นคนจีนอื่นที่จับมาเป็นเชลยศึกได้ เมื่อแมนจูรบกับหมิงในปีค.ศ. 1621 และเชลยศึกชาวเกาหลีและรัสเซีย (Mark C. Elliot. *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, pp.84)

²⁵ชายฉกรรจ์ที่เป็นทหารในแต่ละกองธงจะได้รับเงินเดือน และได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินโดยไม่ต้องเสียภาษี แต่มีกฎว่าต้องเป็นทหารอย่างเดียวยกเว้นทำอาชีพอื่น ในขณะที่ครอบครัวของเขามีหน้าที่ทำไร่ ไถนา และส่งส่วยให้แก่รัฐ

²⁶กลุ่มคนชาติต่าง ๆ นี้ ในภาษาอังกฤษเรียกว่า Manchu Company, Mongol Company, Chinese Company, Korean Company, Russian Company ตามลำดับ (Mark C. Elliot. *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, Chapter 1)

²⁷สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, *เกล็ดหิมะในสายหมอก เล่ม 5 ภาคผนวก*, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา, 2537), หน้า 33-34

²⁸ Mark C. Elliot, *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, (California: Stanford University Press), p. 63.

²⁹ประกอบด้วย กระทรวงขุนนาง (吏部) กระทรวงการคลัง (户部) กระทรวงพิธีการ (礼部) กระทรวงกลาโหม (兵部) กระทรวงยุติธรรม (刑部) กระทรวงโยธาธิการ (工部) โดยทั้งหมดกระทรวงนี้จะขึ้นกับการบังคับบัญชาต่อมุขมนตรีฝ่ายบริหาร แต่ในสมัยราชวงศ์หมิงนั้น จักรพรรดิหมิงไท่จูโปรดให้ยุบตำแหน่งมุขมนตรีฝ่ายบริหารและราชเลขาธิการ และยกเลิกตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี (宰相) ซึ่งเป็นตำแหน่งผู้บังคับบัญชาสูงสุดในฝ่ายบริหาร โดยให้กระทรวงทั้งหมดขึ้นตรงต่อพระองค์โดยตรง ต่อมาในรัชสมัยของจักรพรรดิเจี้ยนเหวิน (建文) ได้ตั้งตำแหน่งขุนนางที่เรียกว่าราชเลขาธิการ (内阁首辅) ทำหน้าที่ราชเลขาธิการ และเป็นผู้ประสานงานกับกระทรวงทั้งหมด ตำแหน่งนี้ใช้กันต่อมาจนถึงสมัยราชวงศ์ชิง

³⁰ Mark C. Elliot, *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, (California: Stanford University Press), p. 63.

³¹ เดิมนักวิชาการไม่อาจหาข้อสรุปที่แน่นอนเกี่ยวกับที่มาของคำว่า “แมนจู” บ้างว่าเป็นชื่อดั้งเดิมของชาว หมันวี่จิน บ้างก็ว่ามาจากภาษาสันสกฤตว่า “มัญจุศรี” (Manjusri) อันเป็นพระนามของพระโพธิสัตว์ในศาสนาพุทธแบบทิเบต หากแต่งานศึกษาของ Rawski (1998) ได้ค้นคว้าเข้าไปถึงหลักฐานชั้นต้นและพบพระราชโองการของหวงไท่จีเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน ค.ศ. 1635 ซึ่งระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “แมนจู” เป็นชื่อดั้งเดิมของชาวหมันวี่จิน (สิทธิพล เครือรัฐติกาล, ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชวนอ่าน), หน้า 16 อ้างใน Evelyn S. Rawski, *The Last Emperors: A Social History of Qing Imperial Institutions*, (Berkeley: University of California Press, 1998), p. 36)

³² Robert B. Onam, *Ruling From Horseback Manchu Politics in the Oboi Regency 1661-1669*, (Chicago and London: The University of Chicago Press, 1975), pp. 15-37

³³ สิทธิพล เครือรัฐติกาล, *ประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่*, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ชวนอ่าน, 2555), หน้า 14-17

³⁴ Mark C. Elliot, *The Manchu Way: The Eight Banners and Ethnic Identity in Late Imperial China*, (California: Stanford University Press), pp. 78-79

ความฝันในหอแดง ควรใช้ชื่อเรียกใดกันแน่ ?

ธันส์ สุวัฒน์มหาत्म์

ผู้พิพากษาศาลแพ่งกรุงเทพใต้

บทคัดย่อ

วรรณกรรมเรื่อง ความฝันในหอแดง มีชื่อเรียกอยู่มากมาย ทั้งนี้ด้วยตัววรรณกรรมนั่นเอง ระบุถึงชื่อเรียกต่างๆ ไว้ ได้แก่ “จารึกแห่งศิลา” “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ว่า ปัจจุบันการใช้ชื่อเรียกวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “ความฝันในหอแดง” ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของเฉาเสวี่ยฉินหรือไม่ หากไม่ถูกต้องสมควรเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกใด

คำสำคัญ: ความฝันในหอแดง จารึกแห่งศิลา บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก
รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง

ความนำ

“ความฝันในหอแดง” หรือ “หงโหลวเหม็ง (红楼梦)” เป็นวรรณกรรมชิ้นเอกอุสมัยราชวงศ์ชิง และเป็นหนึ่งในสี่ยอดนิยายที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีน¹ ประพันธ์ขึ้นราวปี ค.ศ.1754 โดยเฉาเสวี่ยฉิน (曹雪芹)² เดิมใช้ชื่อเรียกว่า “สื่อโถวจี้ (石头记)” หรือ “จารึกแห่งศิลา” ปัจจุบันปรากฏหลักฐานฉบับคัดลอกและวิจารณ์โดยผู้ใช้นามแฝงว่าจื่อเยี่ยนใจ (脂砚斋)³ เรียกว่า “ฉบับจื่อผิงเป็น (脂评本)” ซึ่งมีเนื้อหาเพียง 80 ตอน ส่วนเนื้อหาตั้งแต่ตอนที่ 81 จนจบบริบูรณ์ได้สูญหายไป⁴ นักประพันธ์หลายคนจึงประพันธ์เพิ่มเติมจนเกิดเป็น “ภาคต่อ” ของความฝันในหอแดงหลากหลายสำนวน แต่ที่นิยมกันอย่างแพร่หลายคือสำนวนของเกาเอ้อ (高鹗) นักประพันธ์นวนิยายในสมัยเดียวกันที่ประพันธ์เพิ่มเติมอีก 40 ตอนจนจบบริบูรณ์ โดยในปี ค.ศ. 1791 เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวน (程伟元) นำส่วนที่ประพันธ์เพิ่มเติมอีก 40 ตอนผนวกเข้ากับบทประพันธ์เดิมของเฉาเสวี่ยฉิน 80 ตอนรวมเป็น 120 ตอนออกตีพิมพ์เรียกว่า “ฉบับเฉิงจ๋าเป็น (程甲本)” ปีต่อมาได้แก้ไขปรับปรุงและตีพิมพ์ใหม่อีกครั้งเรียกว่า “ฉบับเฉิงอีเป็น (程乙本)”⁵ อันเป็นฉบับที่แพร่หลายตกทอดมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิงตราบจนทุกวันนี้

ความฝันในหอแดง เป็นนิยายแนวสังคมนิยม (Realism) ที่เฉาเสวี่ยฉินมุ่งตีแผ่ความพอนพะพลวเหลกของระบบสังคมศักดินาผ่านตัวละครต่างๆ แต่เพื่อหลีกเลี่ยงโทษภัยจาก “คุกอักษร” (文字狱) ของราชสำนัก เฉาเสวี่ยฉินจึงซ่อนปมปริศนาไว้มากมายอยู่ในเรื่อง ทำให้ความฝันในหอแดงเป็นวรรณกรรมที่ระคน “ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์” เข้ากับ “เรื่องราวที่ประพันธ์ขึ้น” จนเป็น

เนื้อเดียวกัน ยากจะแยกแยะว่าเนื้อหาส่วนใดจริงส่วนใดเท็จ ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้สนใจศึกษาความผันใน หอแดงมาตั้งแต่สมัยจักรพรรดิวงชี่วี่ (光绪) แห่งราชวงศ์ชิงกระทั่งต่อมาในยุคสาธารณรัฐจีนมีการ ศึกษาวิจัยความผันในหอแดงจนกลายเป็นศาสตร์ใหม่แขนงหนึ่งเรียกว่า “หอแดงวิทยา” (红学) หรือ “Redology” และเรียกผู้ศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “นักวิชาการหอแดงวิทยา” (红学家) หรือ “Redologist”

ภาพวาดเฉาเสวี่ยฉิน

ผู้ประพันธ์เรื่องความผันในหอแดง
ที่มารูปภาพ

<http://www.zgwxpbs.com/baixingguanzhu/dujiapinglun/6294.html>

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ปัญหาพื้นฐานที่ผู้อ่านและนักวิชาการหอแดงวิทยาให้ความสำคัญ และถกเถียงกันมากที่สุดเรื่องหนึ่งคือชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ว่าควรเป็นชื่อใด ทั้งนี้สืบเนื่องจาก ตอนที่ 1 ของเรื่อง ผู้ประพันธ์กล่าวถึงชื่อเรียกของวรรณกรรมเล่มนี้ไว้มากมายหลากหลาย ได้แก่ สือโถวจี้ (石头记 จารึกแห่งศิลา) ฉิงเซิงลู่ (情僧录 บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก) เฟิงเยว่เป่าเจี้ยน (风月宝鉴 รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน) และจินหลิงสือเอ๋อร์ไซ (金陵十二钗 สิบสองครุณีแห่งจินหลิง) ดังความที่ว่า

空空道人听如此说，思忖半晌，将《石头记》再检阅一遍，……。因毫不干涉时世，方从头至尾抄录回来，问世传奇。从此空空道人因空见色，由色生情，传情入色，自色悟空，遂易名为情僧，改《石头记》为《情僧录》。东鲁孔梅溪则题曰《风月宝鉴》。后因曹雪芹于悼红轩中，披阅十载，增删五次，纂成目录，分出章回，则题曰：《金陵十二钗》……

(คำแปล) คงคงเต้าเหรินฟงตั้งนี้แล้ว ไตร่ตรองอยู่ครึ่งก่อนวัน แล้วตรวจอ่าน “จารึกแห่งศิลา” อีกรอบหนึ่ง เนื่องจากไม่เกี่ยวข้องกับยุคสมัย จึงคัดลอกบันทึกความ ตั้งแต่ต้นจนจบกลับมา และถ่ายทอดเป็นตำนานมหัศจรรย์สู่บรรณพิภพนับแต่นั้นมาคงคงเต้าเหรินซึ่งมีสภาวะทางจิตจากความสูญเห็นเป็นรูป จากรูปก่อเกิดความรู้สึก ถอดถ่ายความรู้สึกเข้าสู่รูป และจากรูปรู้แจ้งความสูญ ได้เปลี่ยนนามของตนเป็นฉิงฉิง (แปลว่าภิกษุผู้มีความรู้สึก - ผู้เขียน) แล้วเปลี่ยนชื่อจาก “จารึกแห่งศิลา” เป็น “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” ช่งเหมยซีแห่งเมืองตงหลูให้ชื่อว่า “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” หลังจากนั้นเฉาเสวี่ฉินซึ่งอยู่กลางกระท่อมแดงแห่งความโศกสลดใช้เวลาอ่านสิบปี เพิ่มเติมตัดทอนอยู่ห้าครั้ง แล้วเรียบเรียงทำสารบัญ แบ่งออกเป็นตอน พร้อมกับเรียกชื่อเสียใหม่ว่า “สิบสองตรุษนี้แห่งเงินหลิง” ”.....

จะเห็นได้ว่า ในบรรดาชื่อทั้งหลายข้างต้นไม่ปรากฏชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” แต่กระนั้นก็ตาม ชื่อเรียกดังกล่าวก็ใช้กันอย่างแพร่หลายมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิงจวบจนปัจจุบัน และหากไปหาซื้อ “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” หรือ “สิบสองตรุษนี้แห่งเงินหลิง” ตามร้านหนังสือ ก็ไม่อาจจะหาหนังสือดังกล่าวได้ อย่างดีที่สุดที่พอจะหาได้คือ “จารึกแห่งศิลา” อันเป็นชื่อเรียกดั้งเดิมของวรรณกรรมเรื่องนี้เท่านั้น นอกจากนี้ ยังมีเรื่องเล่าว่า ในประเทศจีนเคยมีปัญหาชนในชนบทคนหนึ่งต้องการไอ้อวดภูมิความรู้ได้กล่าวหาว่า “เฉาเสวี่ฉินช่างเก่งกาจเสียจริงๆ นอกจากเขียน “ความฝันในหอแดง” อันโด่งดังแล้ว ยังเขียน “จารึกแห่งศิลา” ด้วย⁶ แสดงให้เห็นว่าชาวจีนเองมีความเข้าใจว่า “ความฝันในหอแดง” กับ “จารึกแห่งศิลา” เป็นวรรณกรรมคนละเรื่องกัน ทำให้เกิดปัญหาน่าคิดว่า แท้จริงแล้ว “ความฝันในหอแดง” และ “จารึกแห่งศิลา” เป็นวรรณกรรมเรื่องเดียวกันหรือไม่ ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ที่ใช้กันอย่างแพร่หลายเกิดขึ้นได้อย่างไรเป็นชื่อเรียกที่ถูกต้องตามเจตนาารมณ์ของเฉาเสวี่ฉินหรือไม่ หากไม่ถูกต้องสมควรเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกใดปัญหาเหล่านี้ผู้เขียนขอแบ่งพิจารณาเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ชื่อเรียกหลากหลายของวรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง”
2. การเกิดขึ้นของชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง”
3. วรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” ควรใช้ชื่อเรียกใด

1. ชื่อเรียกหลากหลายของวรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง”

นับเป็นเรื่องน่าแปลกที่วรรณกรรมเรื่องหนึ่งดังเช่น “ความฝันในหอแดง” จะมีชื่อเรียกมากมายหลากหลายโดยวรรณกรรมนั้นเองกล่าวโดยชัดแจ้งถึงชื่อเรียกที่แตกต่างกัน ชื่อเรียกทั้งหลายดังกล่าวมีความเกี่ยวพันกับเนื้อหาภายในเรื่อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 จารึกแห่งศิลา (石头记)

การเปิดเรื่อง “ความฝันในหอแดง” เริ่มด้วยการกล่าวถึงความเป็นมาของศิลาก้อนหนึ่งซึ่งเป็นของเหลือใช้เมื่อคราวพระเทวีหนีว่วาหลอมศิลาปฏิสังขรณ์แผ่นฟ้า⁷ และถูกปล่อยทิ้งไว้ได้โดยบังเอิญ หน้าผาอยู่จีในป่ารกชัฏอันกว้างใหญ่ ต่อมาได้รับการอนุเคราะห์จากนักพรตและพระภิกษุเปลี่ยนสภาพกลายเป็นหยกชิ้นงามพุดติดไปยังโลกมนุษย์ ทำให้มีโอกาสดื่มลิ้มชิมรสในความสุขและทุกข์ทั้งปวง กระทั่งสุดท้ายได้กลับคืนมาเป็นศิลาดังเดิม เรื่องราวทั้งหลายที่ศิลาก้อนนี้ประสบในโลกมนุษย์ถูกจารึกไว้บนศิลาชิ้นเอง วรรณกรรมเรื่องนี้จึงมีชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา”

“ความฝันในหอแดง” ฉบับที่เก่าแก่ที่สุด คือ “ฉบับจ่ายชีวีเป็น (甲戌本)” ทำขึ้นในปี ค.ศ. 1754 มีข้อความวิจารณ์ของจื่อเยียนใจอธิบายไว้ว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็น “ชื่อเรียกเดิม”⁸ คำว่า “ศิลา” หรือ “สื่อโถว” ในที่นี้ นอกจากหมายถึงก้อนหินแล้วยังมีนัยแฝงหมายถึงเมืองจินหลิง (金陵城) อีกด้วย เนื่องจากในอดีตเมื่อครั้งที่ขุนกวนสร้างเมืองจินหลิงได้เรียกเมืองนี้ว่า “สื่อโถวเฉิง” (石头城) หรือเมืองศิลา การใช้ชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” จึงกินความได้อย่างวิเศษ⁹ เป็นที่น่าสังเกตว่า “ความฝันในหอแดงฉบับจ่ายชีวีเป็น” ไม่ได้ใช้ชื่อนี้ชื่อว่า “ความฝันในหอแดง” แต่กลับใช้ชื่อเรียกว่า “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” (脂砚斋重评石头记) ทำให้ “จารึกแห่งศิลา” กลายเป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ที่เกิดขึ้นจริงในบรรณพิภพ

1.2 บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก (情僧录)

“บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” เป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของ “ความฝันในหอแดง” โดยเป็นชื่อเรียกถัดจาก “จารึกแห่งศิลา” มีเนื้อความปรากฏอยู่ในตอนที่ 1 ของเรื่อง กล่าวคือ หลังจากที่คังคงเต้าเหริน (空空道人) อ่านและคัดลอกข้อความที่จารึกบนศิลาแล้ว สภาวะทางจิตเกิดการเลื่อนไหลจากความสูญเห็นเป็นรูป ผ่านสภาวะการณต่างๆ กระทั่งกลับเข้าสู่ความสูญอีกครั้ง จากนั้นคังคงเต้าเหรินเปลี่ยนนามของตนเป็น “ฉิงเซิง” (情僧) แปลว่าภิกษุผู้มีความรู้สึกเมื่อเขาเป็นผู้คัดลอกข้อความที่จารึกบนศิลาถ่ายทอดสู่บรรณพิภพ วรรณกรรมเรื่องนี้จึงเปลี่ยนชื่อเรียกจาก “จารึกแห่งศิลา” เป็น “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก”

จะเห็นได้ว่า การเกิดขึ้นของ “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” เป็นเรื่องราวที่เฉาเสวียฉินปั้นแต่งขึ้น มิใช่เรื่องจริง สังเกตได้ง่ายจากการเปลี่ยนนามของ “คังคงเต้าเหริน” เป็น “ฉิงเซิง” เท่ากับเป็นการเปลี่ยนสถานภาพจาก “นักพรตในศาสนาเต๋า” กลายเป็น “พระภิกษุในพุทธศาสนา” อีกทั้งได้อ่านและคัดลอกข้อความที่จารึกอยู่บนศิลาซึ่งมีอยู่มากมายหลายแสนตัวอักษรมาถ่ายทอดสู่บรรณพิภพจนกลายเป็นวรรณกรรมเรื่องนี้ จึงดูเป็นเรื่องเพ้อฝันเกินจริงมาก ปัจจุบันในแวดวงวิชาการ “หอแดงวิทยา” มีความเห็นร่วมกันว่า “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” เป็นชื่อเรียกที่อยู่ในเนื้อความตอนที่ 1

ของวรรณกรรมเท่านั้น ไม่เคยถูกใช้เป็นชื่อเรียกในความเป็นจริง กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นชื่อเรียกของหนังสือที่ไม่เคยเกิดขึ้นจริงในบรรณพิภพ

1.3 รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน (风月宝鉴)

ข้อความที่ว่า “ข่งเหมยซีแห่งเมืองตงหลู่ให้ชื่อว่า ‘รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน’ ” นักวิชาการหอแดงวิทยาเคยตั้งคำถามว่าข่งเหมยซีเป็นใคร มีตัวตนอยู่จริงหรือไม่ หรือเป็นเพียงบุคคลที่ถูกอุปโลกนขึ้นเท่านั้น ยังคงเป็นปัญหาที่หาข้อยุติไม่ได้ อย่างไรก็ตาม “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” มีข้อความวิจารณ์ของจื่อเยียนใจอยู่ว่า

雪芹旧有《风月宝鉴》之书，乃其弟棠村序也。今棠村已逝，余睹新怀旧，故仍因之。

(คำแปล) เสวี่ยฉินมีหนังสือ “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” อยู่มานานแล้ว ถึงขั้นผู้นั่งเขียนคำนำเรื่อง บัดนี้ถึงขั้นอุทลาลโลกไป ข้าพเจ้าเห็นของใหม่ให้รำลึกถึงเก่า จึงคงไว้ด้วยเหตุนี้

นอกจากนี้ใน “อรรถาธิบายการใช้หนังสือ” ของ จื่อเยียนใจวิจารณ์ “จารึกแห่งศิลา” ฉบับย่อซีวีเป็น (“ความฝันในหอแดง” ฉบับปี ค.ศ. 1754) มีข้อความว่า

又如贾瑞病，跛道人持一镜来，上面即镌“风月宝鉴”四字，此则《风月宝鉴》之点睛。

(คำแปล) ดังเช่นจย่ารู่ป่วย นักพรตขาเป๋ถือกระจกมา บนกระจกสลักอักษรสี่คำคือ “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” นี่คือการสรุปบอกแก่นเรื่องของ “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน”

“รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” เป็นฉากที่ปรากฏอยู่ในตอนที่ 12 ของเรื่อง ซึ่งใช้ชื่อตอนว่า “หวังซีเฟิงวางแผนร้ายใช้กลเกมแห่งความคิดถึงจย่าเทียนเสียงส่องหน้าตรงคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” (王熙凤恶计相思局贾天祥正照风月鉴) เนื้อเรื่องกล่าวถึง จย่ารู่ (贾瑞) (มีอีกนามหนึ่งว่า จย่าเทียนเสียง) หลงใหลความงามของหวังซีเฟิง จึงหมายลักลอบเป็นชู้รัก แต่กลับถูกหวังซีเฟิงใช้แผนกลเกมแห่งความคิดถึงหลอกต้มจนล้มป่วยหนัก ขณะนั้นมีนักพรตขาเป๋ถือ “รัตนคั่นฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” มาให้ พร้อมกับชี้แนะว่าให้ส่องดูแต่กระจกด้านหลังห้ามส่องด้านหน้าโดยเด็ดขาด ที่แรกจย่าลู่ส่องดูกระจกด้านหลังตามที่แนะนำ แต่เมื่อเห็นรูปกระจกผีจึงเปลี่ยนไปส่องดูกระจกด้านหน้าบ้าง เห็นเป็นรูปหวังซีเฟิงจย่าลู่เกิดกำหนดจนสิ้นใจตาย ฉากดังกล่าวถือเป็นฉากสำคัญ

ฉากหนึ่งในเรื่องซึ่งผู้ประพันธ์ต้องการเตือนใจผู้อ่านให้เห็นถึงโทษภัยของต้นหากามารมณ นักวิชาการ หอแดงวิทยาส่วนใหญ่สันนิษฐานว่าฉากเสี้ยววาสที่มีอยู่มากมายในเรื่อง¹⁰ ฉោเสวี่ยฉินคงได้รับอิทธิพล มาจากเรื่อง “จินผิงเหมย (金瓶梅)” นิยายอีโรติกอันโด่งดังสมัยราชวงศ์หมิง

เกี่ยวกับ “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” มีข้อถกเถียงมากมายในหมู่นักวิชาการหอแดงวิทยาบ้างเห็นว่าเป็นหนังสือที่ถึงขุนเขียนคำนำเรื่องและเป็นต้นร่างเดิมของ “จารึกแห่งศิลา” บ้างเห็นว่าเป็นนิยายขนาดกลางที่ฉោเสวี่ยฉินประพันธ์ขึ้นอีกเล่มหนึ่ง ต่อมาเมื่อเขาประพันธ์ “จารึกแห่งศิลา” จึงนำเนื้อหาในนิยายส่วนนี้ผนวกเข้าไปด้วย บ้างเห็นว่าไม่ใช่ผลงานของฉោเสวี่ยฉินเลยแม้แต่น้อย¹¹ ปัจจุบันข้อถกเถียงดังกล่าวยังหาข้อยุติไม่ได้ อย่างไรก็ตามข้อวิจารณ์ของจื่อเยียนใจที่ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในปัจจุบันทำให้ทราบว่า “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” เป็นหนังสือที่เกิดขึ้นจริงในบรรณพิภพและมีส่วนเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมเรื่องนี้ เพียงแต่ไม่เคยถูกใช้เป็นชื่อเรียกของหนังสือ “ความฝันในหอแดง” ในความเป็นจริงเท่านั้น

1.4 สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง (金陵十二钗)

ชื่อเรียก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” มีความพิเศษกว่าชื่อเรียกอื่นข้างต้น เนื่องจากตอนที่ 1 ของเรื่องกล่าวว่าเป็นชื่อเรียกที่ฉោเสวี่ยฉินต้องการใช้กับวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่ถึงกระนั้น “ความฝันในหอแดง” ฉบับที่ทำขึ้นสมัยแรก ๆ ขณะที่ฉោเสวี่ยฉินยังมีชีวิตอยู่ กลับไม่ได้ใช้ชื่อเรียก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” แต่ใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” เห็นได้จาก “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับจ่ายชีวีเป็น ฉบับจีเม่าเปิ่น (己卯本) และ ฉบับเกิงฉินเปิ่น (庚辰本)¹² ทำให้ปัจจุบันไม่ปรากฏ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” ในบรรณพิภพ

คำว่า “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” มีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาในตอน 5 ของเรื่อง เมื่อจ๋าเป่าอู๋ (贾宝玉) ฝันไปท่องเทียวอยู่ ณ แดนมายาแห่งเวหาสวรรค์ มายาภิบาลเทวี (警幻仙姑) ได้พาเข้าไปในหอชะตาอาภัพ (薄命司) จ๋าเป่าอู๋เปิดอ่านกลอนปริศนาชะตาชีวิต “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง”³ สำหรับ” ได้แก่ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำหรับเสริม (金陵十二钗又副册)” 2 บท “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำหรับรอง (金陵十二钗三副册)” 1 บท และ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำหรับหลัก (金陵十二钗正册)” อีก 11 บท¹³ แต่ละบทบ่งบอกชะตาชีวิตของดรุณีแต่ละนาง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิบสองตัวละครเอกของเรื่องในสำหรับหลักถือเป็นภาพแทนวิถีชีวิตสตรีจีนชั้นสูงในระบบสังคมศักดินาที่ประสบชะตากรรมในรูปแบบต่างๆ ฉะนั้นการใช้ชื่อเรียก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” จึงแสดงให้เห็นว่า ฉោเสวี่ยฉินให้ความสำคัญแก่ตัวละครหญิงในเรื่องเป็นอย่างยิ่ง

สรุปได้ว่า แม้ในตอน 1 ของเรื่องกล่าวถึงชื่อเรียกเดิมของ “ความฝันในหอแดง” มากมายหลายชื่ออันได้แก่ “จารึกแห่งศิลา” “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” แต่จากหลักฐานในปัจจุบันที่ไม่มีข้อโต้แย้ง มีเพียง “จารึกแห่ง

ศิลา” เท่านั้นที่เคยใช้เป็นชื่อของวรรณกรรมเรื่องนี้ในบรรณพิภพส่วนชื่อเรียกอื่น ๆ เป็นเพียงชื่อที่อ้างว่าเคยใช้หรือมีความเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของวรรณกรรมจึงเป็นประเด็นที่นำไปสู่ข้อพิจารณาต่อไปว่า ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” เกิดขึ้นในบรรณพิภพได้อย่างไร

2. การเกิดขึ้นของชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง”

ดังที่กล่าวมาข้างต้นว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็นชื่อเรียกเดิมของ “ความฝันในหอแดง” ปรากฏหลักฐานชัดเจนคือ “ฉบับจ่ายชีว่เป็น” “ฉบับจีเม่าเป็น” และ “ฉบับเกิงเฉินเป็น” ซึ่งใช้ชื่อเรียกว่า “จื่อเยี่ยนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ทั้งสามฉบับทำขึ้นก่อนที่เฉาเสวี่ยฉินถึงแก่กรรมในปีค.ศ.1764 กระทั่งต่อมาในปีค.ศ.1791 (หลังจากเฉาเสวี่ยฉินถึงแก่กรรมไปแล้วประมาณ 30 ปี) เกาเอ้อได้ประพันธ์เนื้อหาเพิ่มเติมอีก 40 ตอน จนจบบริบูรณ์ และร่วมกับเฉิงเหว่ยหยวนนำวรรณกรรมเรื่องนี้มาพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์รวม 120 ตอน ใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” ทำให้เกิดปัญหาคิดว่า ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” เกิดขึ้นได้อย่างไร และเหตุใดเกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนจึงใช้ชื่อเรียกนี้

ในส่วนของประเด็นชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” เกิดขึ้นได้อย่างไรนั้น จากการศึกษาพบว่า เฉพาะในตอนที่ 1 ของ “จื่อเยี่ยนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลาฉบับจ่ายชีว่เป็น” เมื่อกล่าวถึงชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ ปรากฏมีข้อความแทรกเพิ่มเติมหลังชื่อเรียก “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” อยู่ 9 ตัวอักษร ซึ่งแตกต่างจากฉบับอื่น ๆ ดังนี้

.....改《石头记》为《情僧录》。至吴玉峰题曰《红楼梦》。东鲁孔梅溪则题曰《风月宝鉴》。.....

(คำแปล)..... แล้วเปลี่ยนชื่อจาก “จารึกแห่งศิลา” เป็น “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” ต่อมาอู้อี้เฟิงให้ชื่อว่า “ความฝันในหอแดง” ข่งเหมยซีแห่งเมืองตงหลูให้ชื่อว่า “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน”

จะเห็นได้ว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกเดิมของวรรณกรรมเรื่องนี้เช่นเดียวกับชื่อเรียกอื่น โดยเฉาเสวี่ยฉินอ้างว่าเป็นชื่อเรียกที่อู้อี้เฟิงใช้ เมื่อนำชื่อเรียกทั้งหลายมาไล่เรียงเป็นลำดับตามเนื้อความในตอนที่ 1 ของเรื่อง จะมีความดังนี้คือ “จารึกแห่งศิลา” “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “ความฝันในหอแดง” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” จากจุดนี้เองทำให้เห็นว่า “จารึกแห่งศิลา” กับ “ความฝันในหอแดง” เป็นวรรณกรรมเรื่องเดียวกัน เพียงแต่ใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันเท่านั้น ฉะนั้นการที่มีชาวจีนบางคนเข้าใจว่าเฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ทั้ง “จารึกแห่งศิลา” และ “ความฝันในหอแดง” จึงเป็นความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า การที่ “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ถือเป็นคุณูปการของเกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนซึ่งใช้ชื่อเรียกดังกล่าวอย่างเป็นทางการ

มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1791 กระทั่งผู้อ่านบางคนเข้าใจว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนตั้งขึ้นเพื่อบ่งบอกความสมบูรณ์ของวรรณกรรมเรื่องนี้ กล่าวคือ หากเป็นฉบับที่เฉาเสวี่ฉินประพันธ์ขึ้นซึ่งมีเพียง 80 ตอนจะใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” ส่วนฉบับที่เกาเอ้อประพันธ์เนื้อหาเพิ่มเติมอีก 40 ตอนผนวกเข้ากับของเดิมที่เฉาเสวี่ฉินประพันธ์ไว้ รวมทั้งสิ้น 120 ตอนจะใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง”

อันที่จริง “ความฝันในหอแดง” ไม่ใช่ชื่อที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนตีพิมพ์วรรณกรรมเรื่องนี้ หากแต่เป็นชื่อเรียกที่มีอยู่แต่เดิมและถูกใช้มาก่อนหน้านั้นดังที่เกาเอ้อเคยกล่าวไว้ในบทนำของ “ความฝันในหอแดง” ฉบับตีพิมพ์ในระยะแรก ซึ่งมีเนื้อความว่า¹⁴

予闻《红楼梦》脍炙人口者几二十余年，.....

(คำแปล) ข้าพเจ้าได้ยินว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นที่คั่นหูของผู้คนมากกว่า 20 ปีแล้ว....

นอกจากนี้ยังปรากฏหลักฐานอื่นอีกมากมายที่สนับสนุนคำกล่าวข้างต้น เช่น

1. ในตอนที่ 34 ท้ายเรื่องของจื่อเยียนใจวิจารณ์ซ้ำ “จารึกแห่งศิลา” ฉบับจีเม่าเป็น ซึ่งทำขึ้นในปี ค.ศ.1759 มีข้อความว่า “จบตอนที่ 34 ของ ‘ความฝันในหอแดง’” (《红楼梦》第三十四回终。) แสดงว่าถึงแม้จื่อเยียนใจมีความคิดโน้มเอียงไปในทางเลือกใช้ “จารึกแห่งศิลา” เป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่ในต้นร่างที่เฉาเสวี่ฉินทำขึ้นกลับมีร่องรอยการใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ปรากฏอยู่

2. มีฉบับคัดลอกด้วยลายมืออยู่บางฉบับ เช่น “ฉบับจย่าเฉินเหมิงเจวีจู่เหรินเปิ่น (甲辰梦觉主人本)” ทำขึ้นในปี ค.ศ.1784 และ “ฉบับจีห่วยเปิ่น (己酉本)” ทำขึ้นในปี ค.ศ.1789 ล้วนใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” ทั้งสองฉบับดังกล่าวทำขึ้นก่อนที่เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนจะตีพิมพ์ “ความฝันในหอแดง” ในปี ค.ศ.1791

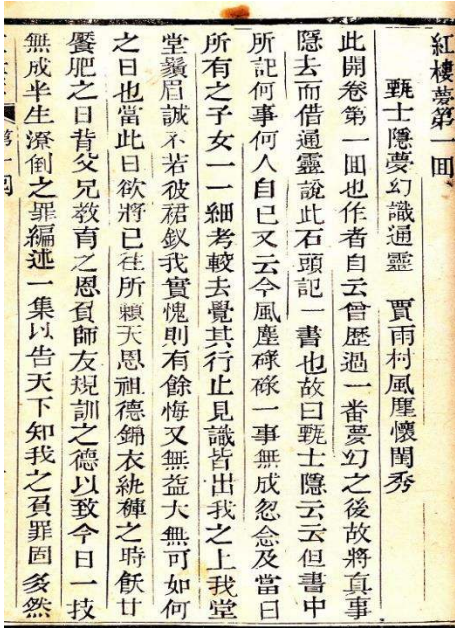
3. ในสมัยราชวงศ์ชิง โจวชุน (周春) กล่าวไว้ใน “ปกิณกะการอ่านความฝันในหอแดง (阅红楼梦随笔)” ว่า ในปี ค.ศ.1790 ก่อนที่ “ความฝันในหอแดง” ฉบับเกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนออกสู่บรรณพิภพ มีคนสามารถหาซื้อ “ความฝันในหอแดง” ฉบับคัดลอก 120 บทได้¹⁵ และหยวนเหมย (袁枚) กล่าวไว้ใน “บทกวีในสวนขวัญ (随园诗话)” ว่าในปีที่ 55 ถึง 56 ของรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง (ปี ค.ศ.1790-1791) เห็นคนสามารถซื้อ “ความฝันในหอแดง” ฉบับคัดลอกได้¹⁶

จึงสรุปได้ว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่เกิดขึ้นและใช้มาก่อนที่เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนตีพิมพ์วรรณกรรมเรื่องนี้ แต่การที่เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนใช้ชื่อเรียกดังกล่าวส่งผลให้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายยิ่งขึ้น ส่วนชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” ก็ถูกลดทอนความสำคัญลง แม้ในบางช่วงเวลามีความพยายามที่จะกลับไปใช้ชื่อเรียกเดิมเช่นในสมัยจักรพรรดิกงซื่อ มีบางฉบับใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” หรือในยุคสาธารณรัฐจีนตอนต้นร้านหนังสือโฮ่วเจิ้ง (有正

书局) ได้จัดพิมพ์วรรณกรรมเรื่องนี้โดยใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” แต่กระนั้นก็ไม่อาจทานกระแสความนิยมของชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ได้

ส่วนประเด็นว่าเหตุใดเกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนจึงใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” นั้น นักวิชาการหอแดงวิทยาบางคนเช่นอิว่ิงปี้ว (俞平伯) ตั้งข้อสังเกตว่า ในบทนำของ “ความฝันในหอแดง” ฉบับตีพิมพ์ในระยะแรก เฉิงเหว่ยหยวนซึ่งเป็นนายทุนและเป็น ผู้เรียงพิมพ์วรรณกรรมเรื่องนี้ กล่าวแต่เพียงว่า “นิยายเรื่อง ‘ความฝันในหอแดง’ มีชื่อเรียกเดิมว่า ‘จารึกแห่งศิลา’ แต่ไม่ได้กล่าวถึงสาเหตุที่ใช้ชื่อเรียก ‘ความฝันในหอแดง’ ”¹⁷ ทำให้นักวิชาการหอแดงวิทยาจำนวนมากแสดงความเห็นต่อประเด็นนี้ออกเป็นหลายแนวด้วยกัน บ้างเห็นว่าเป็นการกระตุ้นยอดจำหน่ายวรรณกรรมเรื่องนี้ เนื่องจากเป็นชื่อเรียกที่คุ้นหูประชาชนแล้ว บ้างเห็นว่า “ความฝันในหอแดง” ฉบับที่เกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนตีพิมพ์ได้ใช้ฉบับ “จย่าเฉินเม็งเจี๋ยจู่เหรินเป็น” เป็นต้นฉบับในการตรวจชำระและจัดพิมพ์ เมื่อต้นฉบับดังกล่าวใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” เกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนจึงใช้ชื่อเรียกตามนั้น¹⁸ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันชื่อถกเถียงดังกล่าวยังไม่เป็นที่ยุติ

จึงกล่าวได้ว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมที่เกิดขึ้นจริงในบรรณพิภพ การเกิดขึ้นของชื่อเรียกดังกล่าวไม่ใช่เพื่อบ่งบอกความสมบูรณ์ของวรรณกรรมเรื่องนี้ หากแต่เป็นชื่อเรียกที่มีอยู่แต่เดิมและใช้มาก่อนที่เกาเอ้อกับเฉิงเหว่ยหยวนจะตีพิมพ์วรรณกรรมเรื่องนี้ในปี ค.ศ. 1791 เสียอีก

ภาพบทแรกตอนที่ 1 ของความฝันในหอแดง
ที่มารูปภาพ
<http://history.sina.com.cn/cul/zl/2014-09-18/1218100418.shtml>

3. วรรณกรรมเรื่อง “ความฝันในหอแดง” ควรใช้ชื่อเรียกใด

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นนำมาสู่บทสรุปของปัญหาในข้อสุดท้ายว่า ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ซึ่งใช้กันมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ซิงจวบจนทุกวันนี้ เป็นชื่อเรียกที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของเฉาเสวียนหรือไม่ หากไม่ถูกต้องสมควรเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกใด

หากตอบแบบ “กำปั้นทุบดิน” ไม่คิดอะไรให้ยุ่งยากซับซ้อน คงต้องตอบว่าชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่ไม่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของเฉาเสวียน และควรเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกว่า “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” ทั้งนี้โดยอ้างอิงเนื้อความในตอนต้นที่ 1 ของเรื่องซึ่งกล่าวว่า “หลังจากนั้นเฉาเสวียนซึ่งอยู่กลางกระโจมแดงแห่งความโศกสลดใช้เวลาอ่านสิบปี เพิ่มเติมตัดทอนอยู่ห้าครั้งแล้วเรียบเรียงทำสารบัญแบ่งออกเป็นตอน ๆ พร้อมกับเรียกชื่อเสียใหม่ว่า ‘สิบสองครุณีแห่งจินหลิง’ ”

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนกลับมีความเห็นแตกต่างออกไป เพราะหากเป็นปัญหาทาง่ายตายไม่สลับซับซ้อนดังว่า นักวิชาการหอแดงวิทยาควรมีข้อสรุปร่วมกันให้กลับไปใช้ชื่อเรียก “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” นานแล้ว คงไม่ปล่อยให้ประเด็นถกเถียงกันจนถึงทุกวันนี้ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การหาข้อสรุปเกี่ยวกับชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้จำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบชื่อเรียกต่าง ๆ ที่ปรากฏอยู่ในตอนที่ 1 ของเรื่องให้ถ่องแท้ โดยอาศัยหลักฐานข้อมูลซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เฉาเสวียนยังมีชีวิตอยู่ ประกอบกับหลักฐานแวดล้อมอื่น ๆ ในสมัยราชวงศ์ซิงเป็นสำคัญ

ดังที่กล่าวในข้างต้นว่า ชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้มีอยู่ด้วยกัน 5 ชื่อ หากไล่เรียงเนื้อความในตอนต้นที่ 1 ของ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลาบัจจาชีวีเป็น” จะเห็นลำดับของชื่อเรียกไว้ว่า “จารึกแห่งศิลา” “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “ความฝันในหอแดง” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” ชื่อเรียกทั้งหลายแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ชื่อเรียกที่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเคยเกิดขึ้นในบรรณพิภพ ได้แก่ “จารึกแห่งศิลา” และ “ความฝันในหอแดง”¹⁹ ชื่อเรียกประเภทนี้มีสถานะค่อนข้างมั่นคงในตัวเอง อย่างน้อยก็เป็นหลักฐานเบื้องต้นว่ามีการใช้ชื่อเรียกดังกล่าวจริงในบรรณพิภพ และควรนำไปพิจารณาเป็นลำดับแรกว่าเป็นชื่อเรียกที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของผู้ประพันธ์หรือไม่

2. ชื่อเรียกที่ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่าเคยเกิดขึ้นในบรรณพิภพ ได้แก่ “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” ชื่อเรียกประเภทนี้มีความน่าเชื่อถือน้อยกว่าประเภทแรกมากซึ่งขอแบ่งพิจารณาดังนี้

2.1 “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” เป็นชื่อเรียกที่กล่าวแต่เพียงลอย ๆ ว่าเป็นอีกชื่อเรียกหนึ่งของวรรณกรรมเรื่องนี้ตามเนื้อความในตอนต้นที่ 1 ของเรื่องเพียงแห่งเดียวเท่านั้น และไม่ปรากฏในที่อื่นใดอีก ความสมเหตุสมผลที่วรรณกรรมเรื่องนี้จะใช้ชื่อเรียกดังกล่าวจึงเป็นไปได้ไม่น้อยมาก

2.2 “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” เป็นชื่อเรียกที่จื่อเยียนใจอ้างว่าเป็นหนังสือที่เกิดขึ้นจริงในบรรณพิภพ แต่ปัจจุบันยังหาหลักฐานที่เป็นรูปธรรมยืนยันในส่วนนี้ไม่ได้ อย่างไรก็ดี ชื่อ

เรียกดังกล่าวเป็นฉากสำคัญอยู่แต่เฉพาะในตอนที่ 12 ของเรื่องซึ่งไม่อาจครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของวรรณกรรม เนื่องจากวรรณกรรมเรื่องนี้ไม่ได้มีเนื้อหาจำเพาะที่มุ่งแต่เรื่องราวความรักของหนุ่มสาวหรือต้นหากามารมณ์ของมนุษย์เท่านั้น ความสมเหตุสมผลที่วรรณกรรมเรื่องนี้จะใช้ชื่อเรียกดังกล่าวจึงเป็นไปได้ไม่น้อยมากอีกเช่นกัน

2.3 “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” เป็นชื่อเรียกที่มีความน่าเชื่อถือกว่า 2 ชื่อแรก เนื่องจากในตอนที่ 1 ของเรื่อง กล่าวว่าเป็นชื่อเรียกที่เฉาเสวียนประสงคฺจะใช้กับวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่ผู้เขียนกลับมีความเห็นว่าชื่อเรียกดังกล่าวเป็นเพียง “เครื่องมือ” บอกเจตนาารมณ์ของเฉาเสวียนที่ต้องการยกย่องและให้ความสำคัญกับสตรีเพศเท่านั้น ไม่ถึงขนาดใช้เป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ เห็นได้จากช่วงเวลาเฉาเสวียนยังมีชีวิตอยู่ เกิดมี “ฉับจ๋าซิวเปิ่น” “ฉับจีเม่าเปิ่น” และ “ฉับเกิงเฉินเปิ่น” ซึ่งใช้ชื่อเรียกว่า “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ดังนั้นหาก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” เป็นชื่อเรียกที่เฉาเสวียนประสงคฺจะใช้กับวรรณกรรมเรื่องนี้จริง ก็น่าจะเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกดังกล่าวมาแล้ว

นอกจากนี้ชื่อเรียก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” ยังมีปัญหาในตัวเอง กล่าวคือ ในตอนที่ 5 ของเรื่อง เมื่อจ๋าเป่าอ้วฝิ่นว่าไปท่องเที่ยวอยู่ ณ แดนมายาแห่งเวหาสวรรค์ ได้เปิดอ่าน “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” 3 สำนับ ได้แก่ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับหลัก” “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับรอง” และ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับเสริม” การใช้ชื่อเรียก “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” จึงไม่ได้หมายความว่าเฉพาะตัวละครหญิงใน “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับหลัก” ซึ่งมีอยู่ 12 ตัวเท่านั้น หากแต่ยังต้องรวมถึงตัวละครหญิงอื่นๆ ใน “สำรับรอง” และ “สำรับเสริม” ด้วย ดังความใน “อรรถาธิบายการใช้หนังสือ” ของ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉับจ๋าซิวเปิ่น ซึ่งมีข้อความว่า

然此书又名曰《金陵十二钗》，审其名则必系金陵十二女子也。然通部细搜检去，上中下女子岂止十二人哉。若云其中自有十二个，则又未尝指明白系某某。

(คำแปล) แต่หนังสือนี้มีชื่อเรียกอีกว่า “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” เมื่อพิจารณาชื่อดังกล่าวแล้วก็เห็นว่าเป็นเรื่องของนารีสิบสองนางในเมืองจินหลิง แต่เมื่อพิจารณาโดยตลอดเล่มแล้ว นารีฐานะสูงกลางต่ำไฉจะมีเพียงสิบสองนาง หากจะบอกกล่าวให้ได้ว่าในเรื่องนี้มีเพียงสิบสองนาง แล้วไฉ่จึงไม่เคยชี้แจงให้ชัดเจนว่าเป็นใครบ้าง

เมื่อเป็นดังนี้ คำว่า “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” จึงหมายถึงตัวละครหญิงทั้งสิ้น 36 ตัว แต่ตามเนื้อความในตอนที่ 5 ของเรื่อง เฉาเสวียนกล่าวถึงตัวละครหญิงโดยชัดแจ้งเพียง 15 ตัว ส่วนที่เหลืออีก 21 ตัวไม่ได้กล่าวไว้ ทำให้ต้องอาศัยการตีความว่าน่าจะหมายถึงตัวละครหญิงตัวใดบ้าง²⁰ เมื่อตัวละครใน “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับรอง” กับ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำรับเสริม” ยังขาดความชัดเจน อีกทั้งตัวละครหญิงทั้ง 36 ตัว ก็ไม่ได้มีบทบาทสำคัญเท่ากันทั้งหมด ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า วรรณกรรม

เรื่องนี้ไม่น่าจะใช้ชื่อเรียก “สิบสองตฤณีแห่งจินหลิง” ฉะนั้นชื่อเรียกของวรรณกรรมที่น่าจะถูกต้องตามเจตนาธรรมของเฉาเสวี่ฉิน จึงสมควรพิจารณาแต่เพียง “จารึกแห่งศิลา” และ “ความฝันในหอแดง” เท่านั้น

จากการศึกษาพบว่า นักวิชาการหอแดงวิทยาส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ควรใช้ชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” โดยมีเหตุผลที่ใช้เป็นข้อสนับสนุนดังนี้

1. ข้อความวิจารณ์ของจื่อเยียนใจอธิบายว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็น “ชื่อเรียกเดิม” ของวรรณกรรมเรื่องนี้ “ความฝันในหอแดง” ซึ่งคัดลอก และวิจารณ์โดยจื่อเยียนใจที่สร้างขึ้นในสมัยแรกๆ เช่น “ฉบับจ๋าย่าซีวี่เปิ่น” “ฉบับจีเม่าเปิ่น” และ “ฉบับเกิงเฉินเปิ่น” ล้วนใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” ดังนั้นการใช้ชื่อเรียกวรรณกรรมเรื่องนี้จึงควรยึดถือตามชื่อเรียกที่เข้ามาแต่เดิม

2. การเปิดเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้อ้างอิงถึงความเป็นมาของศิลาก่อนหนึ่งซึ่งผูกเรื่องเชื่อมโยงกับเทพปกรณัมเรื่อง “พระเทวีหนี่ววาปฎิสังขรณ์แผ่นฟ้า” และมีโอกาสไปพบเห็นเรื่องราวในโลกมนุษย์ หลังจากกลับสู่สภาวะเดิมแล้วได้จารึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นไว้บนศิลานั้นเอง ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่าศิลาเป็นต้นกำเนิดตัววรรณกรรม ฉะนั้นวรรณกรรมเรื่องนี้จึงควรใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา”

3. เฉาเสวี่ฉินเป็นคนที่ชื่นชอบก๊อนหินมาก เขาเคยวาดภาพก๊อนหิน ปัจจุบันปรากฏหลักฐานว่า ตุนหมิ่น (敦敏) เพื่อนสนิทของเฉาเสวี่ฉินเคยประพันธ์บทกลอน “ฉินผู้วาดก๊อนหิน (题芹圃画石)”²¹ ให้แก่เฉาเสวี่ฉิน นักวิชาการหอแดงวิทยาบางคน เช่น โจวเซ่อจ้ง (周策纵) เคยกล่าวว่า การที่เฉาเสวี่ฉินชื่นชอบก๊อนหินคงได้รับอิทธิพลมาจากเฉาอิน (曹寅) ผู้เป็นปู่ เนื่องจากในหนังสือ “รวมบทกวีคัดลอกเลียนถึง (棟亭诗钞)” ของเฉาอิน กลอนบทแรกคือ “ขับบทกลอนต่อก๊องแกงศิลา” จะเห็นได้ว่า เฉาเสวี่ฉินกับก๊อนหินมีความผูกพันกัน²²

4. ชาวจีนมีสำนวนว่า “ศิลาพูดได้ (石能言)” ปรากฏเป็นหลักฐานอยู่ในหนังสือซุนชิวจ้าวจ้วน (春秋左传) สำนวนดังกล่าวมีนัยแฝงที่แสดงการต่อต้านระบอบการปกครองที่เสื่อมโทรม เมื่อวรรณกรรมเรื่องนี้ต้องการสะท้อนภาพความเสื่อมโทรมของระบบสังคมศักดินา จึงควรใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” เพื่อเกี่ยวโยงไปถึงเรื่องการเมืองการปกครอง หากใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” ย่อมทำให้แนวคิดการต่อต้านระบบสังคมศักดินาเจือจางลง²³

5. “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับจ๋าย่าซีวี่เปิ่น ฉบับจีเม่าเปิ่น และ ฉบับเกิงเฉินเปิ่น ซึ่งสร้างขึ้นขณะที่เฉาเสวี่ฉินยังมีชีวิตอยู่ ล้วนใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” แสดงว่าเฉาเสวี่ฉินเห็นด้วยที่จื่อเยียนใจซึ่งเป็นผู้คัดลอกและวิจารณ์ใช้ชื่อเรียกดังกล่าววรรณกรรมเรื่องนี้จึงควรมีชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา”

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนเห็นว่า วรรณกรรมเรื่องนี้ควรใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” ไม่ใช่ “จารึกแห่งศิลา” โดยมีเหตุผลที่ใช้เป็นข้อสนับสนุนดังนี้

1. จากข้อความวิจารณ์ของจื่อเยียนใจที่อธิบายว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็น “ชื่อเรียกเดิม” ทำให้เข้าใจได้ว่า เดิมทีเฉาเสวียนฉินใช้ “จารึกแห่งศิลา” เป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ แต่ต่อมาได้เปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกอื่นแทนแล้ว มิฉะนั้นจื่อเยียนใจคงไม่ต้องเขียนวิจารณ์ว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็นชื่อเรียกเดิม การยังคงใช้ชื่อเรียกเดิมว่า “จารึกแห่งศิลา” จึงขัดกับเจตนาของเฉาเสวียนฉินอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้การใช้ชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” ยังก่อให้เกิด “ความซ้ำซ้อน” ในชื่อเรียกของวรรณกรรมนั่นเอง กล่าวคือ ในเมื่ออ้างว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” แล้ว แต่กลับมีข้อความวิจารณ์ของจื่อเยียนใจว่าเป็น “ชื่อเรียกเดิม” ทำให้ “จารึกแห่งศิลา” เป็นทั้ง “ชื่อเรียก” และ “ชื่อเรียกเดิม” ของวรรณกรรมในเวลาเดียวกันซึ่งดูขัดแย้งกันเองในตัว

ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ชื่อเรียกที่น่าจะถูกต้องตามเจตนาของเฉาเสวียนฉินควรเป็น “ความฝันในหอแดง” ทั้งนี้เนื่องจากใน “อรรถาธิบายการใช้หนังสือ” ของ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับย่อฮิว่เป็นมีข้อความว่า

《红楼梦》旨意：是书题名极多《□□红楼梦》，是总其全部之名也。.....

(คำแปล) ใจความสำคัญของ “ความฝันในหอแดง” หนังสือนี้มีชื่อเรียกมากมาย “□□ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกโดยรวมของทั้งหมด

ประโยคที่ว่า “ความฝันในหอแดงเป็นชื่อเรียกโดยรวมของทั้งหมด” นักวิชาการหอแดงวิทยาบางคน เช่น อี๋ผิงป้ออธิบายว่า มีความหมายเป็น 2 นัย นัยแรกหมายถึง “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกโดยรวมของบรรดาชื่อเรียกทั้งหมดของวรรณกรรมเรื่องนี้ นัยที่สองหมายถึง “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่ให้ภาพรวมทั้งหมดของวรรณกรรมเรื่องนี้²⁴ ในที่นี้จะขอกล่าวแต่นัยแรกส่วนนัยที่สองจะกล่าวในข้อถัดไป

ความหมายตามนัยแรก เนื่องจากวรรณกรรมเรื่องนี้มีชื่อเรียกมากมายดังที่กล่าวในข้างต้น การใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” ถือเป็น “ชื่อเรียกกลาง” ของวรรณกรรม อีกทั้งตามปกติ อรรถาธิบายการใช้หนังสือจะเป็นส่วนที่สร้างขึ้นหลังจากที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์เรื่องจนเสร็จสมบูรณ์แล้ว การที่ “ฉบับย่อฮิว่เป็น” มี “อรรถาธิบายการใช้หนังสือ” ระบุข้อความไว้เช่นนั้น แสดงว่าผู้เขียนอรรถาธิบายต้องการบอกผู้อ่านให้เข้าใจว่าวรรณกรรมเรื่องนี้ต้องใช้ชื่อเรียกว่า “ความฝันในหอแดง” เมื่อ นักวิชาการหอแดงวิทยาบางคน เช่น หูชือ (胡适) และโจวเซ่อจั้ง²⁵ เชื่อว่าเฉาเสวียนฉินเป็นผู้เขียนอรรถาธิบายดังกล่าว ทำให้สันนิษฐานต่อไปได้ว่าเดิมที “ฉบับย่อฮิว่เป็น” เฉาเสวียนฉินคงใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” จื่อเยียนใจจึงเขียนข้อความวิจารณ์ว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็น “ชื่อเรียกเดิม” แต่ต่อมา

ด้วยเหตุที่จื่อเยียนใจชื่นชอบชื่อเรียกเดิมมากจึงกลับไปใช้ “จาริกแห่งศิลา” ทำให้ “จาริกแห่งศิลา” กลายเป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมนี้เรื่อยมาจวบจนกระทั่งเฉาเสวียนถึงแก่กรรม

2. ถึงแม้วรรณกรรมเรื่องนี้เปิดเรื่องจากความเป็นมาของศิลาก้อนหนึ่งที่มีโอกาสไปทัตนา โลกมนุษย์ และการใช้ชื่อเรียก “จาริกแห่งศิลา” บ่งบอกอยู่ในตัวแล้วว่าเป็นเรื่องราวที่จาริกไว้บนก้อนศิลาแต่ชื่อเรียกดังกล่าวก็ไม่อาจครอบคลุมเนื้อเรื่องทั้งหมดได้ เนื่องจากในตอนต้นที่ 1 ของเรื่อง ก่อนจะกล่าวถึงเรื่องราวที่จาริกบนศิลาซึ่งเริ่มข้อความตั้งแต่ “ครั้งนั้นพื้นปฐพียุบลงเบื้องทิศอาคเนย์ มุมหนึ่งของทิศอาคเนย์นั้นมีสถานที่หนึ่งเรียกว่ากุซุ ...” มีการกล่าวถึงความเป็นมาของศิลาว่าเป็นของเหลือใช้จากการปฏิสังขรณ์แผ่นฟ้าของพระเทวีหนึ่งว่าข้อความอารัมภบทเกี่ยวกับความเป็นมาของศิลาจึงไม่ใช่เรื่องราวที่ถูกจาริกไว้บนศิลา ฉะนั้นการใช้ชื่อเรียก “จาริกแห่งศิลา” จึงไม่อาจครอบคลุมเนื้อหาส่วนนี้ได้

ต่างจากชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ซึ่งถึงแม้จะเป็นถ้อยคำที่ปรากฏในตอนต้นที่ 5 ของเรื่อง แต่ใน “อรรถาธิบายการใช้หนังสือ” ของ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จาริกแห่งศิลา” ฉบับย่อชาวจีนเป็น มีข้อความว่า “ ‘ความฝันในหอแดง’ เป็นชื่อเรียกโดยรวมของทั้งหมด ” ซึ่งความหมายตามนัยที่สอง นักวิชาการหอแดงวิทยา เช่น อี้ผิงบัวอธิบายว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่ให้ภาพรวมทั้งหมดของวรรณกรรมเรื่องนี้ แสดงว่าชื่อเรียกดังกล่าวสามารถครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดของเรื่องได้ การใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” จึงเหมาะสมกว่า “จาริกแห่งศิลา”

3. การใช้ชื่อเรียกว่า “จาริกแห่งศิลา” ย่อมมุ่งเน้นไปที่ศิลาเป็นสำคัญ คำว่า “ศิลา” ในที่นี้มีความหมายเชื่อมโยงไปถึงตัวละครเอกฝ่ายชายในเรื่องคือจ่าเป่าอู๋ นักวิชาการหอแดงวิทยาและผู้อ่านโดยทั่วไปมักเข้าใจว่า ศิลาเป็นภพชาติก่อนของจ่าเป่าอู๋แต่แท้จริงแล้วภพชาติก่อนของจ่าเป่าอู๋คือเทพเสินอิง (神瑛)²⁶ ส่วนศิลาเป็นภพชาติก่อนของหยกกายสิทธิ์ (通灵宝玉) ที่จ่าเป่าอู๋คาบไว้ในปากขณะถือกำเนิดและพกติดตัวตลอดมา อย่างไรก็ตามโดยนัยอย่างกว้างว่า หยกกายสิทธิ์คือหยกชีวิต (命根子) ของจ่าเป่าอู๋ทำให้พออนุโลมกับคำกล่าวของนักวิชาการหอแดงวิทยาและผู้อ่านโดยทั่วไปที่ว่า ศิลาเป็นภพชาติก่อนของจ่าเป่าอู๋เมื่อจ่าเป่าอู๋เป็นตัวละครเอกชาย การใช้ชื่อเรียก “จาริกแห่งศิลา” จึงมีสถานะของความเป็นบุรุษเพศแฝงอยู่

ส่วนชื่อ “ความฝันในหอแดง” เน้นความสำคัญไปที่หอแดง คำว่า “หอแดง (红楼)” ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงหอหรือโรงเรือนที่ทาสีแดง หากแต่มีความหมายถึงนิवासถานของสตรีผู้ทรงฐานะ ดังที่หนังสืออ้างอิงนิทานสุภาพ (故事成语考) หมวดการสมรส (婚姻项) ให้คำนิยามว่า “หอแดงคือนิवासถานของสตรีผู้ทรงฐานะ (红楼是富女之居)” การใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” จึงมีสถานะของความเป็นสตรีเพศแฝงอยู่

ในเมื่อตอนที่ 1 ของเรื่องกล่าวว่า เฉาเสวียนใช้ชื่อเรียกวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “สิบสองตรุษจีนแห่งจินหลิง” ซึ่งเป็นชื่อเรียกที่เกี่ยวข้องกับสตรีเพศโดยตรง ประกอบกับตอนเปิดเรื่องได้อ้างอิงเทพปรกณ์เรื่อง “พระเทวีหนึ่งว่าปฏิสังขรณ์แผ่นฟ้า” จึงแสดงให้เห็นว่า เฉาเสวียนต้องการยกย่องและ

ให้ความสำคัญกับสตรีเพศ การใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ย่อมสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของเฉาเสวียฉินได้ดียิ่งกว่า “จารึกแห่งศิลา”

4. แม้ชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” มีนัยแฝงเร้นที่สะท้อนภาพการต่อต้านระบอบการปกครองที่เสื่อมโทรม โดยตีความตามสำนวน “ศิลาพูดได้” ในหนังสือขุนชีวิตจ้วจ้วน แต่ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ก็เชื่อว่าจะมีความหมายแต่เพียงด้านสุนทรียภาพของวรรณกรรมแต่เพียงอย่างเดียวเนื่องจาก “ความฝันในหอแดง” ก็มีนัยสะท้อนภาพความฟอนเฟะของระบบสังคมศักดินาอยู่ด้วย เพราะคำว่า “ความฝัน” นอกจากมีความหมายตามตัวอักษรแล้ว ยังมีความหมายแฝงถึง “ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น” อีกด้วย โดยเฉาเสวียฉินได้เน้นย้ำความนัยดังกล่าวถึง 2 ครั้งตอนต้นเรื่อง คือ ในตอนที่ 1 เมื่อเจินซื่ออิน (甄士隐) ฝันว่าไปท่องเที่ยว ณ แดนมายาแห่งเวหาสวรรค์เห็นซุ่มประตุมีกลอนคู่ และตอนที่ 5 ย่าป้าอู๋ฝันว่าไปท่องเที่ยว ณ แดนมายาแห่งเวหาสวรรค์เห็นซุ่มประตุมีกลอนคู่เช่นเดียวกัน กลอนคู่ที่ซุ่มประตุมีกลอนคู่ 2 ข้างมีข้อความว่า

假作真时真亦假, 无为有处有还无。

(คำแปล) เมื่อใดความไม่จริงสมมติเป็นความจริง ความจริงกลายเป็นความไม่จริงที่ใดความไม่มีสมมติเป็นความมี ความมีกลายเป็นความไม่มี

ฉะนั้น “ความฝัน” กับ “ความจริง” ในความคิดของเฉาเสวียฉินจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก ชาวจีนมีคำกล่าวว่า “ชีวิตคนเหมือนเช่นความฝัน (人生如梦)” แต่ขณะเดียวกันเมื่อตื่นจากฝันย่อมพบความจริง การใช้คำว่า “ความฝัน” มีนัยแฝงที่ลึกซึ้งมาก เมื่อนำไปรวมกับคำว่า “หอแดง” ซึ่งหมายถึงนิเวศสถานของสตรีผู้ทรงฐานะแล้ว “ความฝันในหอแดง” จึงมีนัยหมายถึงเรื่องราวความจริงที่เกิดขึ้นในนิเวศสถานของเหล่าสตรีผู้ทรงฐานะ ตามท้องเรื่องสตรีทั้งหลายเหล่านี้ล้วนถูกพันธนาการให้ยึดมั่นในหลัก “สามคล้ายสี่คุณธรรม (三从四德)”²⁷ และข้อความคิดเรื่อง “สตรีที่ไร้สามารถคือสตรีที่มีคุณธรรม (女子无才便是德)” ตามจาริตของสำนักปรัชญาขงจื้อ จนต้องประสบชะตากรรมอันแสนเศร้าในรูปแบบต่างๆ ด้วยเหตุนี้การใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” จึงมีนัยแฝงเร้นที่ต้องการสะท้อนภาพความฟอนเฟะเสื่อมโทรมของสังคมศักดินาซึ่งไม่ด้อยไปกว่าชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา”

5. การอ้างว่าชีวิตของเฉาเสวียฉินเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับก้อนหิน เช่น ซิ่นชอบก้อนหิน เคยวาดภาพก้อนหิน เพื่อนของเฉาเสวียฉินประพันธ์บทกลอนเกี่ยวกับก้อนหินให้ ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้ควรใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” นั้น ผู้เขียนมีความเห็นว่า ข้ออ้างดังกล่าวเป็นลักษณะการ “ลากเข้าความ” มีความน่าเชื่อถือน้อยมาก จะใช้เป็นเหตุผลหลักในการวินิจฉัยไม่ได้ คงเป็นได้แต่เพียงเหตุผลประกอบเท่านั้น และหากจะใช้ข้ออ้างดังกล่าวเป็นเหตุผลสนับสนุนแล้ว ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง”

ก็มีข้ออ้างลักษณะทำนองเดียวกันอยู่ด้วยเช่นกัน เนื่องจากตามชีวประวัติของเฉาเสวี่ยฉินพบว่า ตุนเจิง (敦诚) เพื่อนสนิทของเฉาเสวี่ยฉินเคยประพันธ์บทกลอนเรื่อง “อาลัยเฉาเสวี่ยฉิน (จัน) (寄怀曹雪芹 (沾)” ซึ่งมีถ้อยคำเกี่ยวกับ “ความฝัน” คือ วรรคที่ว่า “สิ้นฝันเก่าที่ยังโงะมานานเข้า (扬州旧梦久已觉)”²⁸ หรือบทกลอนที่ตุนหมิ่น (敦敏) พี่ชายของตุนเจิงบันทึกไว้ว่าเป็นบทกลอนที่เฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ขึ้นก็มีคำว่า “ความฝัน” เช่นเดียวกัน คือ “ฉินไหวฝันเก่าคนยังอยู่ เยียนชื่อพुरुเพลงโศกมา เหล้าเก่า (秦淮旧梦人犹在, 燕市悲歌酒易醺。)”²⁹ นอกจากนี้ยังมีบทกลอนเรื่อง “มอบแด่เฉาเสวี่ยฉิน (赠曹雪芹)” ของตุนเจิงที่ประพันธ์โดยใช้คำว่า “โหลวมิ่ง” (楼梦) ซึ่งตรงกับคำที่ใช้เป็นชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” หรือ “หงโหลวมิ่ง” ด้วยคือ “ที่พำนักขอยเปลี่ยวเศร้าใจมนุษย์ โรงโหมมหอทรุดฝันบ้านเก่า (衡门僻巷愁今雨, 废馆颓楼梦旧家。)”³⁰

จะเห็นได้ว่า การใช้ชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” โดยอ้างอิงถ้อยคำว่า “ความฝัน” จากบทกลอนที่เฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ขึ้นเองหรือเพื่อนสนิทของเฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ให้ก็ตาม ล้วนสามารถหักล้างข้ออ้างที่ใช้เป็นเหตุผลสนับสนุนการใช้ชื่อเรียก “จารึกแห่งศิลา” ได้ทั้งสิ้น

6. การที่ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลาลับย่ำชีวีเป็น” มีข้อความแทรกเพิ่มเติมเกี่ยวกับชื่อเรียกของวรรณกรรมในตอนที่ 1 ของเรื่องว่า “กระทั่งต่อมาอู๋อู่เฟิงให้ชื่อว่า “ความฝันในหอแดง” แตกต่างจากฉบับอื่น ๆ ที่ไม่มีข้อความดังกล่าว ย่อมมีนัยสำคัญต่อการตีความการใช้ชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วยกล่าวคือชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” อาจจำแนกเป็น 3 ลักษณะคือ ชื่อเรียกที่ไม่เป็นทางการ (小名) ชื่อเรียกกึ่งทางการ (中名) และชื่อเรียกที่เป็นทางการ (大名) ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ชื่อเรียกที่ไม่เป็นทางการหมายถึงชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ในตอนที่ 5 ของเรื่อง ซึ่งใช้ชื่อตอนว่า “ท่องแดนมายาไซปริศนาสิบสองดรุณีดื่มสุราทิพย์บรรเลง” ความฝันในหอแดง (游幻境指迷十二钗饮仙醪曲演红楼梦)” กล่าวถึงมายาภิบาลเทวีมีบัญชาให้นางสวรรค์นำต้นฉบับ “ความฝันในหอแดง” มาให้จ่าเป่าอู๋เมื่อย่าเป่าอู๋เปิดอ่านพลางฟังการขับกล่อมลำนำเพลง “ความฝันในหอแดง” ซึ่งมีทั้งหมด 14 บท ลำนำบทแรกและบทสุดท้ายเป็นบทเริ่มต้นและปิดท้าย ส่วนที่เหลืออีก 12 บท ล้วนเป็นปริศนาชะตาชีวิตของ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิงสำหรับหลัก” ดังนั้น “ความฝันในหอแดง” ในที่นี้จึงหมายถึงลำนำเพลง

ชื่อเรียกกึ่งทางการหมายถึงชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” ในตอนที่ 1 ของ “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับย่ำชีวีเป็นซึ่งเป็นชื่อเรียกที่อู๋อู่เฟิงใช้กับวรรณกรรมเรื่องนี้ โดยถูกจัดเรียงไว้หลังชื่อเรียก “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” เมื่อนำไปพิจารณาประกอบกับข้อความใน “จื่อเยียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับย่ำชีวีเป็น ซึ่งมีข้อความว่า

至脂砚斋甲戌抄阅再评，仍用石头记。

(คำแปล) ในปึงย่าชีวีจื่อเขียนใจได้อ่านและคัดลอกแล้วทำวิจารณ์อีก ยังคงใช้ว่า “จารึกแห่งศิลา”

แสดงให้เห็นว่า ในปึงย่าชีวี (ปี ค.ศ. 1754) วรรณกรรมเรื่องนี้ยังคงใช้ชื่อเรียกว่า “จารึกแห่งศิลา” จึงเท่ากับว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็นชื่อเรียกที่เป็นทางการของวรรณกรรมเรื่องนี้ ส่วนชื่อเรียกอื่นๆ คือ “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “ความฝันในหอแดง” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองครุณีแห่งจินหลิง” กลายเป็นชื่อเรียกกึ่งทางการของวรรณกรรมไป ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า การที่ “ความฝันในหอแดง” ฉบับหลัง ๆ เช่น “ฉบับจีเม่าเป็น” และ “ฉบับเก็งเดินเป็น” ซึ่งทำขึ้นขณะที่เฉาเสวี่ยฉินยังมีชีวิตอยู่ไม่มีข้อความว่า “กระทั่งต่อมาอู้อี้ว์เฟิงให้ชื่อว่า ‘ความฝันในหอแดง’ ” เป็นเพราะเฉาเสวี่ยฉินตัดข้อความนี้ออกเพื่อป้องกันไม่ให้คนเข้าใจผิดว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกกึ่งทางการนั่นเอง หรืออีกนัยหนึ่งคือเฉาเสวี่ยฉินต้องการใช้ “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกใหม่อย่างเป็นทางการแทน “จารึกแห่งศิลา” ซึ่งเป็นชื่อเรียกเดิม

นอกจากนี้ในตอน ที่ 34 ทำย่ของ “จื่อเขียนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” ฉบับจีเม่าเป็นซึ่งทำขึ้นขณะที่เฉาเสวี่ยฉินยังมีชีวิตอยู่ มีข้อความว่า “จบตอนที่ 34 ของ ‘ความฝันในหอแดง’ ” สิ่งนี้ถือเป็นร่องรอยสำคัญที่แสดงให้เห็นว่าเฉาเสวี่ยฉินเคยใช้ชื่อเรียกวรรณกรรมเรื่องนี้อย่างเป็นทางการว่า “ความฝันในหอแดง”

ด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้นผู้เขียนจึงขอสรุปว่า “ความฝันในหอแดง” น่าจะเป็นชื่อเรียกที่ถูกต้องตามเจตนารมณ์ของเฉาเสวี่ยฉินแล้ว

ภาพจากจำลองบรรยากาศในคฤหาสน์ตระกูลเจีย

ที่มารูปภาพ <http://www.gooread.com/article/20121143883/>

บทสรุป

“ความฝันในหอแดง” เป็นวรรณกรรมที่มีชื่อเรียกมากมายโดยในตอนต้นที่ 1 ของเรื่องเฉาเสวี่ยฉินกล่าวถึงชื่อเรียกของวรรณกรรมเรื่องนี้ต่าง ๆ กันได้แก่ “จารึกแห่งศิลา” “บันทึกของภิกษุผู้มีความรู้สึก” “รัตนคันฉ่องแห่งสายลมและดวงเดือน” และ “สิบสองดรุณีแห่งจินหลิง” แต่ไม่ปรากฏชื่อเรียก “ความฝันในหอแดง” อย่างไรก็ตาม ชื่อเรียกดังกล่าวกลับใช้กันอย่างแพร่หลายตั้งแต่สมัยราชวงศ์ชิงจวบจนปัจจุบัน ทำให้เกิดประเด็นถกเถียงกันในหมู่นักวิชาการหอแดงวิทยาและผู้อ่านที่ชื่นชอบวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกถูกต้องตามเจตนารมณ์ของเฉาเสวี่ยฉินหรือไม่ และหากไม่ถูกต้องสมควรเปลี่ยนไปใช้ชื่อเรียกใด

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “จารึกแห่งศิลา” เป็น “ชื่อเรียกเดิม” ของวรรณกรรมเรื่องนี้ด้วยเหตุนี้ “ความฝันในหอแดง” ฉบับที่เก่าแก่ที่สุดคือ “ฉบับจ่าฮั่วเซวี่ยน” ซึ่งคัดลอกและวิจารณ์โดยผู้ใช้นามแฝงหรือฉายาว่า “จื่อเยี่ยนใจ” เมื่อปี ค.ศ. 1754 จึงใช้ชื่อเรียกว่า “จื่อเยี่ยนใจวิจารณ์จารึกแห่งศิลา” แต่จากการศึกษาพบว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นหนึ่งในบรรดาชื่อเรียกทั้งหลายของวรรณกรรมเรื่องนี้ ซึ่งมีอยู่ในเนื้อความตอนที่ 1 ของฉบับจ่าฮั่วเซวี่ยน และใช้มาก่อนที่เกาเอ้อกับเฉิงเหวยหยวนจะนำวรรณกรรมเรื่องนี้มาตีพิมพ์ ปัจจุบันปรากฏร่องรอยและหลักฐานมากมายที่สนับสนุนข้อสมมุติฐานว่า “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของเฉาเสวี่ยฉิน ผู้เขียนจึงมีทัศนะว่าควรใช้ “ความฝันในหอแดง” เป็นชื่อเรียกของวรรณกรรมอมตะเรื่องนี้

เชิงอรรถ

¹ สื่อยอดนิยายที่มีชื่อเสียงที่สุดของจีน ได้แก่ สามก๊ก (三国演义) ซ้องกั๋ง (水浒传) ไซอิ๋ว (西游记) และ ความฝันในหอแดง

² เฉาเสวี่ยฉิน (ราวปี ค.ศ. 1715 - 1764) มีชื่อจริงว่า จัน (沾) ชื่อรอง เม้งห้วน (梦阮) สมญา เสวี่ยฉิน (雪芹) ฉินผู่ (芹圃) หรือ ฉินซี (芹溪) บรรพบุรุษเป็นชาวฮั่นอาศัยอยู่แถบตะวันออกเฉียงเหนือของจีนซึ่งเป็นอาณาจักรของชนเผ่าแมนจู เมื่อแมนจูสถาปนาราชวงศ์ชิงขึ้น เฉาสี (曹玺) ปู่ทวดของเฉาเสวี่ยฉินเป็นข้าราชการของจักรพรรดิซุ่นจื่อ ย่าทวดของเฉาเสวี่ยฉินเป็นผู้อภิบาลจักรพรรดิคังซีสมัยเยาว์วัย และเฉาอิน (曹寅) ปู่ของเฉาเสวี่ยฉินเป็นพระสหายร่วมเรียนหนังสือกับจักรพรรดิคังซี ครอบครัวตระกูลเฉาจึงมีความสัมพันธ์กับจักรพรรดิคังซีอย่างแน่นแฟ้น เมื่อจักรพรรดิคังซีขึ้นครองราชย์ได้แต่งตั้งเฉาสีรับผิดชอบงานสิ่งทอที่เจียงหนิง (江宁) ตำแหน่งดังกล่าวมีการสืบทอดกันมาเป็นรุ่นๆ ตั้งแต่เฉาสี เฉาอิน เฉาหง (曹颉) และเฉาผู่ (曹頌) ซึ่งเป็นรุ่นบิดาของเฉาเสวี่ยฉิน กินระยะเวลายาวนานกว่า 60 ปี แต่เมื่อจักรพรรดิยงเจิ้งขึ้นครองราชย์ ครอบครัวตระกูลเฉาถูกริบราชบาตร ชะตาชีวิตของเฉาเสวี่ยฉินจึงพลิกผันจากชนชั้นสูงที่ใช้ชีวิตอย่างหรูหราสู่สามัญชนที่ชั้นแค้น ช่วงบั้นปลายชีวิตได้ย้ายถิ่นฐานไปอยู่บริเวณเขาเซียงซาน (香山) ขานเมืองตะวันตกของกรุงปักกิ่ง และถึงแก่กรรมในปีที่ 27 ของรัชสมัยจักรพรรดิเฉียนหลง

³ ในปัจจุบันนักวิชาการหอแดงวิทยามีความเห็นไม่ตรงกันว่าจื่อเยี่ยนใจเป็นใครกันแน่ บ้างเห็นว่าจื่อเยี่ยนใจเป็นคนเดียวกับกั๋งจื่อไสว่ (畸笏叟) เพียงแต่ใช้นามแฝงหรือฉายาในการวิจารณ์ ความฝันในหอแดง แตกต่างกัน บ้างก็

ว่าจื่อเยี่ยนใจคือคนกลุ่มหนึ่งที่ใช้นามแฝงหรือฉายาในการวิจารณ์ ความฝันในหอแดง นอกจากนี้ยังมีความเห็นอื่น ๆ อีก เช่น จื่อเยี่ยนใจเป็นน้องชายของเฉาเสวี่ยฉิน เป็นอาของเฉาเสวี่ยฉิน เป็นภรรยาใหม่ของเฉาเสวี่ยฉิน (ต้นแบบตัวละคร สือเซียงอวี่ในเรื่อง) และเป็นตัวเฉาเสวี่ยฉินเอง เป็นต้น ผู้สนใจโปรดดู 林冠夫著.《红楼梦纵横谈》,北京:北京艺术出版社,2004年版,第98页。; 苗怀明著.《话说红楼梦》,南京:江苏人民出版社,2012年1月第一次印刷,第112页。

⁴แต่เดิมเชื่อกันว่าเฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ ความฝันในหอแดง เพียง 80 ตอน แล้วถึงแก่กรรม ทำให้วรรณกรรมเรื่องนี้ขาดความบริบูรณ์ แต่ปัจจุบันนักวิชาการหอแดงวิทยาบางท่าน เช่น อี้ว์ผิงปู้ (俞平伯) โจวรุชิ่ง (周汝昌) และหลิวซินอู่ (刘心武) มีความเห็นว่า เฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ ความฝันในหอแดง จบแล้ว เพียงแต่ที่ปรากฏหลักฐานตกทอดถึงปัจจุบันมีเพียง 80 ตอนเท่านั้น

⁵ผู้สนใจโปรดดู 蔡义江著.《红楼梦诗词曲赋全解》,上海:复旦大学出版社,2009年版,第309至327页。

⁶林冠夫著.《红楼梦纵横谈》,北京:北京艺术出版社,2004年版,第6页。

⁷พระเทวีนี้ที่ว่าหลอมปฏิสังขรณ์แผ่นดินเป็นนิยายปรัมปราของจีน มีเรื่องเล่าว่า เทพกั๊งก (共工) กับเทพจวนซีวี่ (颧顛) สู้รบกัน เทพจวนซีวี่สู้ไม่ได้จึงวิ่งหนีไปชนภูเขาเค้าแผ่นดิน ทำให้แผ่นดินด้านหนึ่งทรุดตัวเกิดเป็นช่องโหว่ขึ้น โลกมนุษย์ต้องประสบหายนะต่างๆ จากช่องโหว่นั้น เช่น ไฟป่า น้ำท่วม แผ่นดินไหว ฯลฯ พระเทวีนี้ที่ว่าสงสารมวลมนุษย์จึงหลอมศิลาปฏิสังขรณ์แผ่นดินให้กลับคืนดังเดิม การเปิดเรื่องโดยใช้เทพปกรณัมเรื่องนี้มีนัยแฝงถึงการยกย่องและการให้ความสำคัญกับสตรีเพศของเฉาเสวี่ยฉิน

⁸朱一玄著.《红楼梦脂评校录》,济南:齐鲁书社,1986年,第7页。

⁹白维国等著.《红楼白问》,北京:文化艺术出版社,2010年8月印刷,第9页。

¹⁰คำว่า "สายลมและดวงเดือน" มีความหมายแฝงในเชิงกามารมณ์อยู่ด้วย น่าสังเกตว่า ความฝันในหอแดง 15 ตอนแรก กล่าวถึงการเสพลังวาสนอคนข้ามมาก เช่น จย่าเป่าอี้วี่กับเทพธิดาเซ่อซิงในตอนที่ 5 จย่าเป่าอี้วี่กับสี่เหรินในตอนที่ 6 จย่าเหลียนกับหวังซีเฟิงในตอนที่ 7 จย่าเจินกับฉินเซ่อซิงในตอนที่ 7, 10, 11, 13 และ 14 (เขียนไม่ขัดแย้งต้องอาศัยการตีความ) และฉินเจงกับฮู่เหิงในตอนที่ 15 เป็นต้น

¹¹林冠夫著.《红楼梦纵横谈》,北京:北京艺术出版社,2004年版,第7页。

¹²ฉบับคัดลอกและวิจารณ์โดยจื่อเยี่ยนใจไม่มีอยู่หลายฉบับ ที่สำคัญคือ ฉบับจย่าซีวี่เป็น ฉบับจีเม่าเป็นและ ฉบับเกิงเฉินเป็น ซึ่งเป็นการเรียกตามชื่อปีที่คัดลอกและวิจารณ์ กล่าวคือ ฉบับจย่าซีวี่เป็น ทำขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1754 ฉบับจีเม่าเป็น และ ฉบับเกิงเฉินเป็น ทำขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1759 และ 1760 ทั้ง 3 ฉบับ ถือเป็นฉบับแรกๆ ที่ทำขึ้นหลังจากที่เฉาเสวี่ยฉินประพันธ์ "จารึกแห่งศิลา" แล้วไม่นาน

¹³สิบสองตฤณีแห่งจินหลิงมีทั้งสิ้น 3 สำหรับ แต่ละสำหรับบรรณาการและกลอนปริศนาบ่งบอกชะตาชีวิตและจุดจบของตัวละครหญิงที่สำคัญในเรื่อง กล่าวคือ สิบสองตฤณีแห่งจินหลิงสำหรับเสริม 2 บท กล่าวถึง ฉิงเหวิน (晴雯) และสี่เหริน (袭人) สิบสองตฤณีแห่งจินหลิงสำหรับรอง 1 บท กล่าวถึง เจินอิงเหลียน (甄英莲) และ สิบสองตฤณีแห่งจินหลิงสำหรับหลัก อีก 11 บท กล่าวถึง หลินไต้อี้วี่ (林黛玉) เซวี่ยเป่าไซ (薛宝钗) จย่าหยวนชุน (贾元春) จย่าอิ่งชุน (贾迎春) จย่าพันชุน (贾探春) จย่าซีชุน (贾惜春) สือเซียงอวี่ (史湘云) หลี่หวัน (李纨) หวังซีเฟิง (王熙凤)

เฉียวเจี่ย (巧姐) ฉินเซ่อซิง (秦可卿) และเมี่ยวอี้วี่ (妙玉)

¹⁴俞平伯撰.《红楼梦研究》,上海:上海古籍出版社,2011年8月第一版,第161页。

- 15—粟编.《红楼梦卷》第一册,北京:中华书局,1963年12月,第66页。
- 16—粟编.《红楼梦卷》第二册,北京:中华书局,1963年12月,第356页。
- 17俞平伯撰.《红楼梦研究》,上海:上海古籍出版社,2011年8月第一版,第161页。
- 18林冠夫著.《红楼梦纵横谈》,北京:北京艺术出版社,2004年版,第8页。
- 19“จารึกแห่งศิลา”มีปรากฏหลักฐานเป็นฉบับคัดลอกและวิจารณ์โดยผู้ใช้นามแฝงหรือฉายาว่า “จื่อเยี่ยนใจ” ซึ่งมีอยู่มากมายหลายฉบับ เช่น ฉบับจ๋าฮั่วเป็น ฉบับจีเม่าเป็น และ ฉบับเกิงเงินเป็นเป็นต้นส่วนความฝันในหอแดง มีปรากฏหลักฐานอยู่มากมาย เช่น ฉบับจ๋าฮั่วเป็น ฉบับจี๋ไห่เป็น ฉบับเฉิงจ๋าเป็นและ ฉบับเฉิงอีเป็น เป็นต้น
- 20ปัจจุบันนักวิชาการหอแดงวิทยาบางคน เช่น หลิวซินอู่ (刘心武) ตีความตัวละครหญิงใน สิบสองครุณีแห่งจินหลิง สำหรับอง และ สิบสองครุณีแห่งจินหลิงสำหรับเสริม ว่าหมายถึงตัวละครใดบ้าง ผู้สนใจโปรดดู 刘心武著.《红楼梦八十回后真故事》,南京:江苏人民出版社,2010年3月,第176至213页。
- 21ฉินผู้เป็นสมณนามของเฉาเสวี่ยฉิน
- 22周策纵著.《红楼梦大观》,北京:世界图书出版公司北京公司,2014年2月第一版,第3页。
- 23刘梦溪.《红楼梦新论》,北京:中国社会科学出版社,1982年,第171至199页。
- 24俞平伯撰.《红楼梦研究》,上海:上海古籍出版社,2011年8月第一版,第165页。
- 25周策纵著.《红楼梦大观》,北京:世界图书出版公司北京公司,2014年2月第一版,第2至3页。
- 26ในตอนที่ 1 ของเรื่องมีการกล่าวถึงเทพเสินอิงซึ่งเป็นคนรับใช้ในวังชื่อชยา (赤瑕宫) ใช้น้ำค้างสวรรค์รินรดต้นหญ้าเจี้ยงจู (绛珠草) ต่อมาเทพเสินอิงลงไปจุดย้งโลกมนุษย์กำเนิดเป็นจ๋าเป่าอี้ตัวละครเอกฝ่ายชาย หญ้าเจี้ยงจูทราบเรื่องจึงขอติดตามลงไปทดแทนคุณกำเนิดเป็นหลินได้อี้ตัวละครเอกฝ่ายหญิง
- 27สามค้อยสี่คุณธรรม เป็นกรบอจาริตที่ใช้กับสตรีจีนตามลัทธิขงจื้อ“สามค้อย” หมายถึง สตรียังไม่ออกเรือนต้องค้อยตามบิดา ออกเรือนไปแล้วต้องค้อยตามสามี สามมีถึงแก่กรรมแล้วต้องค้อยตามบุตรชาย ส่วน “สี่คุณธรรม” ได้แก่ นารีธรรม (妇德) หมายถึงสตรีต้องอยู่ในกรอบของศีลธรรมจรรยา นารีพจน์ (妇言) หมายถึงสตรีต้องพูดจาไพเราะอ่อนหวาน นารีลักษณะ (妇容) หมายถึงสตรีต้องมีกิริยามารยาทงดงาม และนารีกิจ (妇功) หมายถึงสตรีต้องทำงานเย็บปักถักร้อย
- 28 มีความหมายว่าความรุ่งเรืองของตระกูลเฉาสูญสิ้นไปนานแล้ว บทกลอนดังกล่าวประพันธ์เลียนแบบบทกลอนของตู้มู่ (杜牧) กวีเอกสมัยราชวงศ์ถัง ในวรรคที่ว่า “สิบปีฝันสลายเมืองหยังโจว” (十年一觉扬州梦) ผู้สนใจบทกลอนของตนเฉิงทั้งบทโปรดดู 粟编.《红楼梦卷》第一册,北京:中华书局,1963年12月,第1页。
- 29มีความหมายว่าหลังจากครอบครัวตระกูลเฉาถูกริบราชบาตร ความรุ่งเรืองของตระกูลเฉาเสื่อมสลายไป เฉาเสวี่ยฉินอพยพจากฉินไหว (เมืองนานกิง) ไปอยู่เยี่ยนชือ (กรุงปักกิ่ง) และใช้ชีวิตอยู่ที่นั่นด้วยความทุกข์ระทม ต้องดื่มสุราดับทุกข์อยู่เป็นนิตย์ กลอนบทนี้จึงเป็นหลักฐานยืนยันว่าเฉาเสวี่ยฉินได้อพยพจากฉินไหวไปอยู่กรุงปักกิ่ง ผู้สนใจบทกลอนทั้งบทโปรดดู 粟编.《红楼梦卷》第一册,北京:中华书局,1963年12月,第1页。
- 30มีความหมายว่าเมื่อเฉาเสวี่ยฉินตกอับยากเข็ญได้รู้แจ้งจิตใจมนุษย์ว่า ยามรุ่งเรืองมีคนคอยประจบเอาใจ ยามตกอับไร้คนแยแส ความคับแค้นใจจากสภาพความเป็นอยู่ ทำให้หนีย้อนไปถึงวันวานที่เคยสุขสำราญ

บรรณานุกรม

- Bai Weiguo. 白维国等. 《红楼白问》, 北京: 文化艺术出版社, 2010 年版。
- CaiYijiang. 蔡义江. 《红楼梦诗词曲赋全解》, 上海: 复旦大学出版社, 2009 年版。
- Cao Xueqin. 曹雪芹高鹗续. 《红楼梦》, 北京: 人民文学出版社出版, 1996 年版。
- Lin Guanfu. 林冠夫. 《红楼梦纵横谈》, 北京: 北京艺术出版社, 2004 年版。
- Liu Mengxi. 刘梦溪. 《红楼梦新论》, 北京: 中国社会科学出版社, 1982 年。
- Liu Xinwu. 刘心武著. 《红楼梦八十回后真故事》, 南京: 江苏人民出版社, 2010 年版。
- Yi Su. 一粟编. 《红楼梦卷》第二册, 北京: 中华书局, 1963 年 12 月。
- Zhou Cezong. 周策纵著. 《红楼梦大观》, 北京: 世界图书出版公司北京公司, 2014 年版。
- Zhu Yixuan. 朱一玄著. 《红楼梦脂评校录》, 济南: 齐鲁书社, 1986 年。

ภาพปก : อารามลอยฟ้า วัดเสวียนหยง เมืองฉางถู มณฑลชานซี

